

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Fikret Fatih GÜLŞEN

PATARA MARKİA ANIT MEZARI
MİMARİSİ VE RESTİTÜSYONU

Danışman

Prof. Dr. Havva İŞKAN IŞIK

Arkeoloji Anabilim Dalı

Doktora Tezi

Antalya 2010

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	v
KAYNAKÇA KISALTMALARI.....	vii
DİĞER KISALTMALAR.....	xvii
ÖZET.....	xix
SUMMARY.....	xxi
I. GİRİŞ.....	1
II. TOPOGRAFYA VE KONUM.....	3
II.I. Topografik özellikler ve kent planı içindeki yeri.....	3
II. II. Temenos ve çevredeki yapılarla ilişkisi.....	5
III. KAZI ÇALIŞMALARI VE BULGULAR.....	7
III.I. Kazı ve diğer çalışmalar.....	7
III.II. Kullanım evreleri.....	9
III.III. Kazı buluntuları.....	10
III.III.I. Plastik.....	10
III.III.II. Seramik.....	11
III.III.III. Sikke.....	12
IV. YAPI VE ELEMANLARININ TANIMLAMASI.....	13
IV.I. Dış Cephe.....	13
IV.I.I. Temel.....	13
IV.I.II. Podyum.....	15
IV.I.III. Sundurma.....	20
IV.I.IV. Mevcut Duvarlar.....	21
IV.I.V. Ante.....	23

IV.I.VI.Kapı.....	23
IV.I.VII.Pilasterler.....	25
IV.I.VIII.Sütunlar.....	28
IV.I.IX.Üst yapı ve çatı elemanları.....	29
IV.I.IX.a.Arşitrav.....	29
IV.I.IX.b.Friz.....	30
IV.I.IX.c.Alınlık.....	30
IV.I.IX.c.a.Alınlık içi (tympanium).....	32
IV.II. İç Mekan.....	33
IV.II.I.Hyposorion.....	33
IV.II.II.Mezar odası içi ve “Γ ” planlı seki.....	36
IV.II.III.Mevcut duvarlar.....	37
IV.II.III.I.Profilli köşe blokları.....	39
IV.II.III.II.Silmeli tonoz bileziği blokları.....	40
IV.II.III.III.Tonoz alınlığı.....	41
IV.II.IV.Tonoz.....	42
IV.III. Blok Taş Uygulaması.....	43
IV.III.I.Yapının blok katmanı sıralaması.....	43
IV.III.II.Profilli bloklar.....	43
IV.III.III.Bezekli bloklar.....	46
IV.III.IV.Kabartmalı bloklar.....	47
IV.III.V.Temenos kapısı ve döşemler.....	50
IV.III.VI.Kullanılan taş/malzeme ve aletler.....	51
IV.III.VII.İnşaat süreci ve atölyeye yönelik gözlemler.....	53
IV.III.VIII.Dış yüzey ve iç yüzey blok taş işçiliği.....	55
IV.III.IX.Derz yüzeyleri ve sistem.....	56
IV.III.X.Blokların oturma yüzeyleri.....	57
IV.III.XI.Kenetler.....	57
IV.III.XII.Blokların kaldırma yuvaları.....	58
IV.III.XIII.Köşe geçişleri.....	59

V. HARÇ.....	61
VI. ZEMİN ETÜDÜ.....	62
VII. RESTİTÜSYON.....	64
VII.I. Dış Cephe.....	64
VII.I.I.Podyum.....	64
VII.I.I.I.Basamaklar.....	64
VII.I.I.II.Sundurma.....	65
VII.I.II.Duvarlar.....	65
VII.I.II.I.pilasterler.....	65
VII.I.II.II.ana duvarlar.....	66
VII.I.II.III.kapı.....	67
VII.I.II.IV.sütunlar.....	67
VII.I.II.V.arşitrav.....	68
VII.I.II.VI.friz.....	69
VII.I.II.VII.alınlık ve çatı.....	69
VII.II. İç Mekan.....	70
VII.II.I.Hyposorion.....	70
VII.II.II.“ Γ” planlı seki.....	70
VII.II.III.Duvarlar.....	70
VII.II.IV.Tonoz.....	71
VII.II.V.Temenosla bütünleşmiş yapı.....	72
VIII. YAPIDA BUGÜNE KADAR YAPILAN ONARIM ÇALIŞMALARI.....	74
IX. YAPI TİPOLOJİSİ.....	76
IX.I.Patara Tapınak Mezarları ile Karşılaştırma.....	76

IX.II. Lykia Tapınak Mezarları ile Karşılaştırma.....	84
IX.III. Anadolu Tapınak Mezarları ile Karşılaştırma.....	89
IX.IV. Tapınak Mezar Tipinin Ortaya Çıkışına Yönelik Düşünceler.....	95
X. YAPI İKONOĞRAFİSİ.....	99
X.I. Yapının Lykia Dinsel İnancına Kazandırdıkları.....	99
X.II. Yapının Lykia Ölü Kültüne Yönelik Verilerinin Değerlendirilmesi.....	100
X.II.I. Mimari açıdan.....	100
X.II.II. Plastik açısından.....	101
X.II.III. Yazıt açısından.....	105
X.II.IV. Buluntular açısından.....	109
XI. TARİHLEME.....	112
XI.I. Mimarideki Tekniklerle.....	112
XI.II. Profillerle.....	114
XI.III. Bezeklerle.....	116
XI.IV. Yazıtlarla.....	117
XI.V. Buluntularla.....	118
XI.V.I. Plastik.....	118
XI.V.II. Seramik.....	118
XI.V.III. Sikke.....	119
XII. SONUÇ.....	120
XII.I. Genel Değerlendirme.....	120
EK TABLO 1.....	124
BLOK VE BULUNTU KATALOĞU.....	1-53
LEVHALAR.....	1-63
ÖZGEÇMİŞ.....	1

ÖNSÖZ

Anadolu'nun güneybatı köşesinde konumlanan Lykia, iklimi, su kaynakları, tarıma elverişli bereketli ovaları, ticarete olanak sağlayan denizi ve kara yolları bağlantısıyla ilk çağlardan itibaren önemli bir yerleşim bölgesi olmuştur. Bölgenin tarihsel zenginliğide yıllardır gezginlerin ve modern bilimcilerin ilgi odağı olmuştur. Ancak, bu araştırmaların büyük bölümü uzun yıllar boyunca sadece yüzey araştırmalarıyla sınırlı kalmış olduğundan, yörenin arkeolojik dokusu, ancak bilimsel kazıların başlaması ve yaygınlaşması neticesinde aydınlanmaya ve anlaşılmaya başlamıştır.

Şehirlerdeki sivil ve resmi yapılar uzun yıllar kullanım gördüğünden genellikle birçok evre içerirler ve eklentilerle değişim içinde bulunurlar. Buna karşın mezarlar dokunulmazlıklarının yanı sıra belirli bir kişi ya da aile için yapıldıklarından, dönemin mimarisini, yapıldığı topluluğun dinsel ve kültürel özelliklerini, gelenek ve göreneklerini, örf ve adetlerini, iktisadi ve siyasi unsurlarıyla tüm sosyal yapısını günümüze ulaştırmaları açısından ayrı bir önem taşırlar.

Mezar anıtlarının savaşlar, depremler ya da doğal nedenlerle çökmesinden dolayı planlarını çıkartmak ya da duvar cephelerini görmek çoğu kez mümkün olmamaktadır. Dolayısıyla bir anıt mezarın kazı, restorasyon ve konservasyon çalışmalarının her aşaması büyük iş gücüne dayalı teknik ve hassas bir emeğin ürünüdür. Ekipman, donanım, maliyet, emek ve zaman alan bir çalışma olması dışında bir de sayılarının çok ve tiplerinin çeşitli olması, anıtsal mezarların bu güne kadar detaylı çalışılmasının önündeki en büyük engeller olmuştur.

Lykia'nın görkemli anıt mezarlarından biri olan Markia Tapınak Mezarı'nın çalışılması ve her yönüyle incelenerek mimari özelliklerinin ortaya konulması, Patara, Lykia ve Anadolu mezarlarına yönelik sürdürülen çalışmalara kapsamlı bir veri tabanı hazırlayarak bir altlık oluşturması açısından son derece önemli olmuştur.

Markia Anıt Mezarı'nın ilk kazı çalışmalarının başlangıcından bu güne kadar tüm tez çalışmam boyunca yardımlarını esirgemeyen hocalarım; Prof. Dr. Havva Işkan Işık'a, Prof. Dr. Fahri Işık'a, Doç. Dr. Hüseyin Sabri Alanyalı'ya, Prof. Dr. Nevzat Çevik'e, Prof. Dr. Taner Korkut'a, Doç. Dr. Mehmet Özhanlı'ya, Prof. Dr. Burhan Varkıvanç'a, Uzm. Şevket

Aktaş'a, Öğr. Gör. Süleyman Bulut'a, Arş. Gör. Havva Keskin'e, Arş. Gör. Bilsen Özdemir'e, Arş. Gör. Dilek Şen'e, Doç. Dr. Abuzer Kızıl'a, Yrd. Doç. Dr. Elif Uğurlu'ya, Mimar Engin Dağ'a, Mimar Gamze Lokum'a, Arkeolog Ayşegül Dağ'a, Patara'dan Nasuh Balcı ve Mustafa Akgül ile Akdeniz Üniversitesi Arkeoloji Bölüm Kütüphanesi, İstanbul Alman Arkeoloji Enstitüsü, Ankara İngiliz Arkeoloji Enstitüsü, Antalya Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü (AKMED) çalışanlarına, çalışmam boyunca yardımlarını esirgemeyen, her zaman özveri ve sabırla beni destekleyen Pınar Temelkuran'a en içten duygularıyla teşekkür ederim.

Ve, ilk günden bu yana büyük bir emek ve sabırla, maddi ve manevi tüm zorluklara göğüs gererek uzaklardan bile desteklerini esirgemeyen ve her şeyim olan aileme, bir kez de buradan teşekkür etme fırsatı bulabildiğim için mutluyum.

KAYNAKÇA KISALTMALARI

- Abbasoğlu 1994** H. Abbasoğlu, Perge Roma Devri Mimarisinde Arşitravların Soffit Bezemeleri (1994) 7 vd.
- Adam 1994** J. P. Adam, Roman Building: Materials and Techniques (1994) 39- 167.
- Akerdem 1993** S. Akerdem, “Tapınak Gömüt alışmaları” KST. XV. 2, 1993 282-283.
- Akerdem–Kâhya 1994** S. Akerdem - T. Kâhya, “Tapınak Gömütler” KST. XVI. 2, 1994 258-259.
- Aktaş 1999** ř. Aktaş, “Korinth Tapınağı” KST. XXI. 2, 1999 94-95.
- Akurgal 1970** E. Akurgal, Ancient Civilizations and Ruins of Turkey (1970) 171.
- Anadolu 1970** M. Anadolu, Küçük Asya’da Bulunan Roma İmparatorluk ağı Tapınakları (1970) 32-77.
- Ateşlier 2004** S. Ateşlier, “Phokaia’daki Taş Kule Anıt Mezarının st Yapısına Ait Gözlemler”, Olba 9, 2004 117.
- Bayburtluoğlu 2004** C. Bayburtluoğlu, Lykia (2004) 105-291.
- Bean 1986** G. E. Bean, Kleinasien 4, Lykien (1986) 43-140.
- Benndorf–Niemann 1884** O. Benndorf-G. Niemann, Reisen in Lykien und Karien (1884) 116-130 vd.
- Benndorf–Niemann 1889** O. Benndorf-G. Niemann, Das Heroon von Glbaschi - Trysa (1889).
- Berns 2003** C. Berns, “Untersuchungen zu den Grabbauten der frühen Kaiserzeit in Kleinasien” Asia Minor Studien 51, 2003 179-186.
- Berti 1987** F. Berti, “Les Travux A Iasos en 1986 ” KST. IX. II, 1987, 27-37
- Berti 1993** F. Berti, “Iasos Compagne De Fouilles 1992 ” KST.XV. II, 1993, 125-131.
- Borchhardt 1970** J. Borchhardt, “Das Heroon von Limyra-Grabmal Des

- Lykischen Königs Perikles” AA 85 1970, 353-393.
- Borchhardt 1976** J. Borchhardt, Die Bauskulptur des Heroons on Limyra IstForsch 32, 1976 137.
- Borchhardt 1990** J. Borchhardt, “Das Heroon von Limyra,” GHHIL (1990), 75 vd.
- Borchhardt 1999** J. Borchhardt, Limyra Zemuri Taşları, (Çev. G. Yümer) (1999).
- Borchhardt - Borchhardt–Birbauer 1992** Jürgen Borchhardt-B. Birbauer Borchhardt, “Zum Kult der Heroen, Herrscher und Kaiser in Lykien” AW 23, 1992 99-103.
- Borchhardt –Neumann 1968** J. Borchhardt-G. Neumann, “Dynastische Grabanlagen von Kadyanda” AA 1968 207.
- Borgia 1999** E. Borgia, “Research on Onomastics in the Areas of Korykos and Elaiussa Sebaste” Olba II, 1999 454.
- Bruns –Özgan 1987** C. Bruns - Özgan, “Lykische Grabreliefs des 5. und 4. Jahrhunderts” IstMitt 33, 1987 59.
- Buluç 1978** S. Buluç, “The Tomb Monument At Belevi Near Ephesos”, The Proceedings of the Xth International Congress of Classical Archaeology, Ankara - İzmir 23-30 / 9/1973 Cilt no. 3 (1978) 1085.
- Bulut – Gülşen 1998** S. Bulut, F. Gülşen, “Patara-Bodrum Gömütü”, Adalya II, 1998 189.
- Büyükkolancı 1998** M. Büyükkolancı, Adada Pisidia’da Antik Bir Kent, Göltaş Kültür Dizisi-5 (1998) 40-41.
- Cahill 1988** N. Cahill, “Taş Kule: A Persian - Period Tomb near Phokaia” AJA 92, 1988 481-501.
- Carpenter 2002** H. Carpenter, Antik Yunan’da Sanat ve Mitoloji (Çev. B. M. Ünlüoğlu) Homer Kitapevi (2002) 187.
- Childs –Demargne 1989** W. A. P. Childs-P. Demargne, Fouilles de Xanthos VIII. Le Monument des Néréides. Le décor sculpté I-II (1989) 291-296.
- Colvin 1991** H. Colvin, Architecture and the Afterlife (1991).
- Cormack 1989** S. Cormack, “ A Mausoleum at Ariassos, Pisidia”

- AnatSt 39, 1989 31-40.
- Cormack 2004** S. Cormack, The space of the death in Roman Asia Minor, Wiena Soylos Sernack, Wiener Forshungen zur Archäologie 6 (2004) 90-332.
- Coulton 1982** J. J. Coulton, "Oinoanda. The Doric Building (Mk2)," AnatSt 32, 1982 45-59.
- Coupel–Demargne 1969** P. Coupel-P. Demargne, FdX III: Le Monument Des Nereides L' architecture (1969) 32.
- Courtils 2003** J. des Courtils, Xanthos ve Letoon Rehberi, Ege Yayınları (2003) 96-165.
- Courtils –Cavalier 2001** J. des Courtils-L. Cavalier, "The city of Xanthos From Archaic to Byzantine Times" D.Parrish, Western Asia Minor (2001) 33.
- Çevik 2000** N. Çevik, "A Dead - Cult Place in Simena", Festschrift Für Baki Öğün zum 75. Geburtstag, Asia Minor Studien 39, 2000 43-44.
- Çevik 2008** N. Çevik, Arkeolojisi, Tarihi, Doğası ve Tarımıyla Kumluca Rhodiapolis (2008) 26-67.
- Çevik–Kızgut–Bulut 2008** N. Çevik-İ. Kuzgut-S. Bulut, Rhodiapolis kazıları 2007, Anadolu Akdenizi Arkeoloji haberleri 6, 2008 65-66.
- Demargne 1958** P. Demargne, Fouilles de Xanthos, I: Les piliers funéraires (1958) 8 vd.
- Demargne 1978/1980** P. Demargne, "Une Scenè Guerrière Au Fronton Ouest Du Monument Des Nèrèides de Xanthos, " Anadolu 21, 1978-1980 89 vd.
- Dinsmoor 1908** W. B. Dinsmoor, " The Maussoleum at Halikarnasos" AJA 12, 1908
- Dökü 2003** E. Dökü, "Korinth Tapınağı" KST. 25.1, 2003 94.
- Er Scarborough 1998** Y. Er Scarborough, " Dağlık - Kilikya Lamotis Mezarları" Olba I, 1998 83 vd.
- Fedak 1990** J. Fedak, Monumental Tombs of Hellenistic Age: A Study of Selected Tombs from the pre-Classical to the Early Imperial Era (1990) 29-82.

- Frazer 1976** A. Frazer, "From Column to Wall: The Peribolos of the Mausoleum of Maxentius" (1976) 185-190.
- Frazer 1990** A. Frazer, "The Propylon of Ptolemy II", *Samothrace X*, 1990 223-225.
- Gall 1966** H. Von Gall, "Paphlagonische Felsgräber", *IstMitt-BH*. 1, 1966
- Gülşen-Aslan 2003** F. Gülşen-E. Aslan, "Markia Tapınak Mezarı" *KST.25.1*, 2003 89-91.
- Gülşen-Dökü 2003** F. Fatih Gülşen-E. Dökü, "Oygu Mezar 49" *KST.25. 1*, 2003 91.
- Gültekin 1997** L. Gültekin, "Ante Tapınak" *KST.IX. II*, 1997 53-54.
- Gültekin 1998 a** L. Gültekin, "Korinth Tapınağı" *KST. XX.II*, 1998 160-161.
- Gültekin 1998 b** L. Gültekin, *Patara Korinth Tapınağı. Mimarisi ve Restorasyon Önerileri*, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi (1998).
- Günther 1975** W. Günther, "Ein Ehrendekret post mortem aus Aizanoi " *IstMitt* 25, 1975 351-356.
- Hallett –Coulton 1993** C. H. Hallett – J. J. Coulton, "The East Tomb and other Tomb Buildings at Balboura" *AnatSt* 43, 1993 41-67.
- Haspels 1971** C. H. E. Haspels, *The Highlands of Phrygia I* (1971) 112-138.
- Heberdey 1929** R. Heberdey, "Termessische Studien" *DenkschrWien* 69, 1929 99-104.
- Heberdey –Wilberg 1900** R. Heberdey-W. Wilberg, "Grabbauten von Termessos in Pisidien" *ÖJh* 3, 1900 204-205.
- Hellenkemper – Hild 1986** H. Hellenkemper-F. Hild, "Neue Forschungen in Kilikien" *DenkschrWien* 186, 1986 53-57.
- Hesberg 1992** H. Von Hesberg, "Römische Grabbauten" *Darmstadt* 1992 188-275.
- Hesberg 1994** H. Von Hesberg, *Formen privater Repräsentation in der Baukunst des 2. und 1. Jhs. v. Chr.* (1994), 27.
- Hesiodos** Hesiodos, *İşler ve Günler*. Çeviren: S. Eyüboğlu ve A. Erhat, *Türk Tarih Kurumu* (1977) 160-165.

- Hoepfner 1993** W. Hoepfner , “Zum Mausoleum von Belevi, ” AA (1993) 111-123.
- Hoepfner 1996** W. Hoepfner, “ Zum Maussolleon Von Halikarnassos” AA (1996).
- Hoffmann 1993** A. Hoffmann, “Aizanoi. Zweiter Bericht über die Arbeiten im Stadion 1987, 1988 und 1990” AA (1993) 437-473.
- Homerus** Homeros, Odysseia, Çev: A. Erhat, A. Kadir (can, 1996).
- Işık 1987** F. Işık, “Zur Entstehung der Phrygischen Felsdenkmäler, ” AnatSt 37, 1987 163-187.
- Işık 1992** C. Işık, “Patara 1991” KST.XIV. II, 1992 387vd.
- Işık 1994** F. Işık, “Patara” KST. XVI.II, 1994 253 vd.
- Işık 1995** F. Işık, “Tempelgräber von Patara und ihre anadoluischen Wurzeln” Lykia. Anadolu Akdeniz Kültürleri II, 1995 160-186.
- Işık 1998** F. Işık, “Zum Typus des Temenosgrabes in Lykien” IstMit 48, 1998 161.
- Işık 2000** F. Işık, Patara. The History and Ruins of the Capital City of Lycian League (2000) 37-147.
- Işık 2005** F. Işık, Die Vergöttlichung Der Lykischen Dynasten, Im Lichte ihrer Gräber, Uluslararası Kollokyum Antalya, 4-8 Ekim 1999, Güneybatı Anadolu’da Mezar Tipleri Ve Ölü Kültü, Anadolu-Akdeniz Kültürleri Lykia VI, 2001/2002, (2005) Ed: H. İşkan, F. Işık, 107-125.
- Işık 2006** F. Işık, “Patara 2005 Yılı Kazı ve Restorasyon Çalışmaları” KST. 28. 1, 2006 22.
- Işık –Yılmaz 1989** F. Işık-H. Yılmaz, “Patara 1988” KST. XI.II, 1989 6.
- İdil 1993** V. İdil, Likya Lahitleri, TTK (1993) 80.
- İşkan 2003** H. İşkan, “Zwei Privatporträts Aus Patara, Bemerkungen Zur Chronologie Der Klinenporträts, ” Jahrbuch Des Deutschen Archäologischen Instituts 117, 2002 (2003) 251-282.
- İşkan 2004** H. İşkan “ Zum Totenkult in Lykien II: Schlachtopfer an Lykischen Gräbern ” Anadolu’da doğdu– 60.Yaşında Fahri Işık’a Armağan, Ed: T. Korkut (2004), 379-417.

- İşkan – Çevik 1998** H. İşkan - N. Çevik, “Tlos 1997” AST. XVI.II, 1998 427.
- Jeppesen 1994** K. Jeppesen, “Founder Cult and Maussolleion” Hekatomnid Karia And The Ionian Renaissance, Ed: P. Pedersen (1994) 73-77.
- Jeppesen 1998** K. Jeppesen, “ Das Maussolleion von Halikarnasos, Forschungsbericht 1997” Danish Institute at Athens II, 1998
- Kâhya 2001 /2002** T. Kâhya, “Patara Dark age pottery” Adalya 5, 2001-2002 35-57.
- TAM II. 1** Ed: E. Kalinka, TAM II.1, 1920 206.
- TAM II. 2** Ed: E. Kalinka, TAM II. 2, 1930 461.
- TAM II. 3** Ed: E. Kalinka, TAM II. 3, 1944 1224.
- Karaosmanoğlu 1996** M. Karaosmanoğlu, Anadolu Mimari Bezemeleri Roma Çağı Yumurta Dizisi (1996) 103-104.
- Kearns 1992** E. Kearns, “Between god and man. Status and function of heroes and their sanctuaries” Ed: A. Schachter Entretiens sur l’antiquité classique 37, 1992 68-72.
- Keen 1992** A. G. Keen, “The Dynastic Tombs of Xanthos –Who was Buried There? ” , AnatStd 42: (1992), 59.
- Keen 1998** A. G. Keen, Dynastic Lycia (1998) 167.
- Keil–Wilhelm 1931** J. Keil-A. Wilhelm, “Denkmäler aus dem Rauhen Kilikien” MAMA III, 1931 23-56.
- Kleiss 1971** W. Kleiss, “Der Takht-i Rostam bei Persopolis und das Kyros-Grab in Pasargadae ” AA (1971) 157-162.
- Korkut 2005** T. Korkut, Der Pamphylich-Kilikische Grabkult Im Lichte Der Osthaken, Uluslararası Kollokyum Antalya, 4-8 Ekim 1999, Güneybatı Anadolu’da Mezar Tipleri Ve Ölü Kültü, Anadolu-Akdeniz Kültürleri Lykia VI, 2001/2002 (2005) Ed: H. İşkan, F. Işık, 151-170.
- Koşay 1951** H. Koşay, Les fouilles d’ Alaca Höyük entreprises par la Société d’ Histoire Turque (1951) 154-55.
- Kubinska 1968** J. Kubinska, Les Monuments Funéraires dans les Inscriptions Grecques de l’Asie Mineure (1968) 26-143.
- Lattimore 1962** R. Lattimore, Themes in Greek and Latin Epitaphs

- (1962) 87 vd.
- Levi 1965/1966** D. Levi, "Le campagne 1962-1964 Iasos ."Asatene 27-28, 1965-1966 469-479.
- Levi 1967/1968** D. Levi, "Gli scavi a Iasos" Asatene 29-30, 1967-68 579.
- Machatschek 1967** A. Machatschek, "Die Nekropolen und Grabdenkmäler im Gebiet von Elaiussa Sebaste und Korykos in Rauhen Kilikien" DenkschrWien 96, 1967 69 vd.
- Machatschek 1974** A. Machatschek, "Die Grabtempel von Dösene im Rauhen Kilikien" (1974) 251-261.
- Mansel 1959** A. M. Mansel "Die Grabbauten von Side, " AA (1959) 364 vd.
- Mansel 1960** A. M. Mansel, "Zwei Grabbauten in Side, " Belleten 24, 1960 403-440.
- Mansel 1963** A. M. Mansel, Die Ruinen von Side (1963) 163-189.
- Marksteiner 1994** T. Marksteiner, "Brand-Und Körperbestattung; Tumulus-Und Fassadenkammergräber: Überlegungen Zu Veränderungen Der Bestattungsbräuche Im Vorhellenistischen Lykien" Lykia I, 1994 78-88.
- Marksteiner 2002** T. Marksteiner, TRYSA - Eine Zentrallykische Niederlassung Im Wandel Der Zeit (2002) 176.
- Martin 1971** R. Martin, "Le Monument Des Nereides At L'Architecture Funerarie" RA 1, 1971 328.
- Mellart 1967** J. Mellart, Çatalhöyük A. Neolithic Town in Anatolia (1967) 128 vd.
- Metzger 1969** H. Metzger, "Fouille du Letoon de Xanthos en 1969" Türk AD 18-2, 1969 145.
- Metzger 1971** H. Metzger, "Xanthos – 1970" AnatSt 21, 1971 57 vd.
- Mitchell 1996** S. Mitchell, "Pisidia" Anatolian Archaeology: Research Reports of the British Institute of Archaeology at Ankara 2 (1996) 20.
- Mitchell –Waelkens 1998** S. Mitchell-M. Waelkens, Pisidian Antioch. The Site and its Monuments (1998) 113-174.
- Money 1990** D. K. Money, "Lions of the Mountains: The Sarcophagi of Balboura" AnatSt 40, 1990 34 vd.

- Nauman 1973/1974** R. Nauman, “Das Heroon auf der Agora in Aizanoi” *IstMitt* 23/24, 1973/1974 183-195.
- Oberlaitner 1994** W. Oberlaitner, “Das Heroon von Trysa” (Zaberns Bildbände zur Archäologie 25. (1994) 56-57.
- Öner 1997** E.Öner, “Eşen Çayı Taşkın-Delta Ovasının Jeomorfolojisi ve Antik Patara Kenti” *Ege Üniversitesi Coğrafya Dergisi* 9, 1997 89-130.
- Özdizbay 2002** A. Özdizbay “Perge Batı Nekropolis’inden Bir Mezar Yapısı” *Anadolu Araştırmaları XVI*, 2002 485 vd.
- Özgüç 1948** T. Özgüç, *Die Bestattungsbräuche im vorgeschichtlichen Anatolien* (1948).
- Pedersen 1991** P. Pedersen, *The Mausolleion At Halikarnasos 3-1: The Mausolleion Terrace* (1991).
- Pekman 1989** A. Pekman, *Son Kazı ve Araştırmaların Işığı Altında Perge Tarihi* (1989) 33.
- Petersen – von Luschan 1889** E. Petersen-F. von Luschan, *Reisen in Lykien, Milyas und Kibyratien* (1889) 43 vd.
- Pope 1965** A. U. Pope, *Persian Architecture* (1965) 23.
- Praschniker – Theuer 1979** C. Praschniker-M. Theuer, *Das Mausoleum Von Belevi*, *FfE VI*, 1979
- Price 2004** S. R. F. Price, *Ritüel ve İktidar, Küçük Asyada’ da Roma İmparatorluk Kültü* (Çev. T. Esin) (2004)
- Rohde 1966** E. Rohde, *Psyche. The Cult of Souls and Belief in Immortality Among the Greeks I* (1966) 533.
- Roos 1972** P. Roos, *The Rock - Tombs of Caunos*. *SIMA* 34. 1 (1972).
- Roos 1985** P. Roos, *South-Eastern Caria and the Lyco - Carien Borderland* *SIMA LXXII* (1985).
- Rosenbaum 1971** E. A. Rosenbaum. *Anamur Nekropolü , The Necropolis of Anemurium* (1971) 13-14.
- Rosenbaum–Huber– Onurkan 1967** E. A. Rosenbaum- G. Huber- S. Onurkan, *A Survey of coastal cities in western Cilicia, Preliminary Report* (1967), 53 vd.
- Sağnak 2005** E. R. Sağnak, M. Ö. 4 Yüzyılda Güneybatı Anadolu Anıtsal

- Mezar Mimarisi, (Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü - Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi (2005) 43-113.
- Shahbazi 1975** S. Shahbazi, The Irano-Lycian Monuments, Teheran: Institute of Achaemenid Research Publications (1975) 75.
- Sinn 1987** F. Sinn, Stadtrömische Marmorurnen (1987) 56-62.
- Spratt – Forbes 1847** T. A. B. Spratt-E. Forbes, Travels in Lycia, Milyas and the Cibyratis (1847) 181-205.
- Stevens 1991** S. Stevens, “Charon’s Obol and Other Coins in Ancient Funerary Practise” Phoenix 45, 1991 215-229.
- Stierlin 1986** H. Stierlin, Kleinasiatishes Griechenland (1986).
- Stronach 1964** D. Stronach, Iran II (1964) 21 vd.
- Stronach 1978** D. Stronach, Pasargardae (1978) 24 vd.
- Strubbe 1991** J. H. M. Strubbe, “Cursed be he that moves my bones,” (1991) 37-59.
- Strubbe 1997** J. H. M. Strubbe, Arai Epitumbioi. Imprecations against Desecrators of the Grave in the Greek Epitaphs of Asia Minor. A. Catalogue IGSKA 52, 1997
- Swoboda –Keil – Knoll 1935** H. Swoboda, J. Keil, F. Knoll, Denkmäler aus Lykaonien, Pamphylien und Isaurien (1935) 139-141.
- Şahin 1994** S. Şahin, Die Inschriften von Arykanda IGSKA 48, 1994.
- Şahin 2002** N. Eda Akyürek Şahin, “On İki Tanrı’ya Adanmış Adak Stelleri, Lykia’da Bir Geç Devir Kültü - Dodekatheoi” Likya. İncelemeleri 1, 2002 103-114.
- Tancke 1989** K. Tancke, Figuralkassetten griechischer und römischer Steindecken (1989) 132-133.
- Texier 1849** Ch. Texier, Description de L’ Asie Mineure III. (1849).
- Tomasello 1991** F. Tomasello, L’ acquedotto romano e la necropoli presso L’ Istmo (Missione Archeologica Italiana di Iasos II, 1991 174-177.
- Uğurlu 1999** E. Uğurlu, Kyaneai Bezeme ve Yazıtlı Lahitleri, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Klasik Arkeoloji Bölümü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi (1999).
- Uğurlu 2006** E. Uğurlu, Olympos Nekropolü, Yayınlanmamış Doktora

- Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Arkeoloji Bölümü, Klasik Arkeoloji Ana Bilim Dalı (2006)
57-59.
- Ünal 1980** A. Ünal, Hititlerde Ölümlere Sunulan Kurbanlar Hakkında
Bazı Düşünceler, Anadolu 19, 1980 165.
- Vitruvius** Vitruvius, II, V.1
- Waelkens 1980** M. Waelkens, “Das Totenhaus in Kleinasien” AW 11, 4
1980 3-13.
- Wagner1986** J. Wagner, Türkei: Die Südküste von Kaunos bis Issos
(1986) 215-216.
- Ward –Perkins 1994** J. B. Ward-Perkins, Studies in Roman and Early Christian
Architecture (1994) 354.
- Wegner 1974** M. Wegner, Kunstgeschichtliche Beurteilung der
Grabtempel von Olba/Diokaisareia (1974) 575-583.
- Yakar 1991** J. Yakar, Prehistoric Anatolia. The Neolithic Transformation
and the Early Chalcolithic Period (1991) 47vd.
- Yılmaz 1993** H. Yılmaz, “Tepecik Nekropolü” KST. XV.II, 1993 284.
- Yılmaz–Çevik 1995** H. Yılmaz-N. Çevik, “Tlos” AST. XIII.I, 1995 196.
- Zahle 1979** J. Zahle, “Lykische Felsgräber mit Reliefs aus dem
4. Jh. v. Chr.” JdI 94, 1979 329.

DİĞER KISALTMALAR

Ark.	: Arkeoloji
B.	: Batı
B.İ.1.1.	: Batı iç 1. blok katmanı 1 nolu blok
B1.1-	: Batı 1.blok katmanı 1 nolu blok
Bkz.	: Bakınız
Blok nr.	: Blok numarası
Böl.	: Bölüm
cm.	: Santimetre
cv.	: Cıvarı
Çiz.	: Çizim
D.	: Doğu
D.İ.1.1.	: Doğu iç 1. blok katmanı 1 nolu blok
D1.1-	: Doğu 1.blok katmanı 1 nolu blok
Depo Env. Nr:	Depo Envanter Numarası
G.	: Güney
G.İ.1.1.	: Güney iç 1. blok katmanı 1 nolu blok
G1.1-	: Güney 1.blok katmanı 1 nolu blok
GB.	: Güney batı
GD	: Güney doğu
Gr.	: Gram
İ.Ö.	: İsadan önce
İ.S.	: İsadan sonra
K.	: Kuzey
K.İ.1.1.	: Kuzey iç 1. blok katmanı 1 nolu blok
K1.1-	: Kuzey 1.blok katmanı 1 nolu blok
KB	: Kuzey batı
KD	: Kuzey doğu
Kat. nr	: Katalog numarası
Kazı Envanter Nr.:	Kazı Envanter numarası
Lev.	: Levha
Lit.	: Litaratür
m.	: Metre
mm.	: Milimetre
Mrk.	: Markia
Müze Env.-Nr.:	Müze Envanter Numarası
Nr.	: Numara
Pls.	: Plastik
PTR	: Patara
Res.	: Resim
Sy.	: Sayfa
T.G.	: Tapınak gömüt
vb.	: ve benzeri
vd.	: ve devamı
Y	: Yükseklik
YY.	: Yüzyıl

ÖZET

Bu çalışma, büyük bölümü yıkılmış olan Markia Anıt Mezarı' nın restitüsyonunun yapılarak, Patara, Lykia ve Anadolu' daki Anıt mezarlarla plan, süsleme ve mimari özelliklerinin karşılaştırılması, yerel ve yabancı unsurların tespitini ve bölgeler arası kültürel ilişkilerin saptanmasını içermektedir.

Çalışmalar, mezar alanının hazırlanması ve alt yapı çalışmalarının tamamlanması ardından, 2002 kazı sezonunda başlatılmıştır. Yıkılmış olan mezarda 585 adet blok taş ve kırıklarla birlikte toplam 1127 parça belgelenmiştir. Blok taşların bulunduğu her bir katman, kaldırma işleminden önce 1/20 ölçekte ayrıntılı bir şekilde çizilerek nivolanmış ve numaralandırılmıştır. 2004-2007 yıllarında dört yıllık araziye dayalı yoğun bir uğraşımın neticesinde anıttan yıkılmış tüm blok taşların altı yüzünün çizim ve fotoğraflama işlemi tamamlanarak belgelenmiştir. Mezara ait blok taşlar, plastik parçalar, seramikler, sikkeler vb. buluntular düzenlenerek kataloglanmıştır. Lykia bölgesinde yıllardır sürdürülen araştırmaların sonuçları, kütüphane çalışmalarıyla birleştirilerek yazım aşamasına ancak geçilebilmiştir.

Patara' da, Lykia' da ve Anadolu' da Markia Mezarı' yla doğrudan ya da dolaylı olarak benzer olduğu saptanan mezarların tamamına ulaşılmaya çalışılmıştır. Mimarinin yanı sıra, yazıtlar ve buluntularla da yapının Lykia dinsel inancına ve ölü kültürüne yönelik verilerinin değerlendirilmesi yoluna gidilmiştir.

Mezarda kullanılan blok taş malzemenin tamamı, duvar örgü teknikleri, kenet, harç, derzler, pilaster, sütun, kapı, çatı, bezeme, plastik ve kazı sırasında tespit edilen seramik, sikke vb. gibi küçük buluntular, ölü gömme düzenleri ve gelenekleriyle birlikte ayrıntılıca ele alınmış ve sunulmuştur.

9.76x13.80 m. ölçülerdeki mezarın cellası 5.20x6.80 m. ölçülerde ve 1.98 m. yüksekliktedir.

Patara Markia Tapınak Cepheli Anıt Mezarı, altta yüksek bir podyum üzerine oturtulmuştur. Asıl mezar odasına, podyumun batı cephesindeki sekiz basamakla ulaşılır. Dört köşesi pilasterlerle süslenen mezar, önde tek sıra dört sütunlu prostylos tarzda düzenlenmiştir. Anıtsal ölçülerde süslü bir kapı ve lento alınlığı üzeri aslan başlı yalancı çörtenlerle süslenmiştir. Üst örtü, üç fascialı arşitrav, dış bükey bir friz dizisi ve üçgen alınlıkla tamamlanmıştır. Cellada, “Γ” planlı bir seki üzerinde iki adet lahit düzenlemesi bulunmaktadır. Tonoz örtülü cella kare planlıdır. Podyumun kuzey cephesinden girilen tek hyposorion, sürgülü kapılı ve tonoz örtülüdür.

Markia Mezarı, bir Roma tapınağına benzeyen, dinsel mimariyle planlanmış ve düzenlenmiş görkemli bir anıttır. Mezar, bir tapınak modelini sadece mimari planda değil, kapsamlı tasarım ve detaylarda da, taklit etmiştir. Mezar yazıtında, dinsel mimari için özel olan “*cella*” (tapınağın en kutsal odası), “*cella ön odası*” (tapınak ön odası, sundurma) ve “*temenos*” (kutsal çevre duvarı), deyimlerinin kullanılması, bir tapınak modelini aynen taklit etmesinden kaynaklanmaktadır. Mezarın cellası içinde bulunan Markia ve eşinin portrelerini içeren lahit kabatmaları, sekiler üzerindeki mezar dekorasyonu, aslan başı, öküz başı, Medusa ve Eros gibi tasvir ve semboller, dini mimari açısından önemli ayrıntılardır. Mezarda, Akhileus lahdi ve Meleager’ in domuz avı sahnesinin işlendiği Atina yapımı lahit parçaları bulunmuştur.

Tapınak mezarlar soylu ve yönetici olan güçlü ailelerce adeta bir prestij ve güç göstergesi amacıyla yapılmışlardır. Mezarlar, ölçü, planlama, yapı tekniği, materyal ve genel tasarımlarıyla oldukça değişken ve çeşitlidir. Mezarlarda, sosyal ve dini mimari elemanlar bir arada görülebilmektedir.

Patara Markia Tapınak Mezarı, Mimarisi, plastiği ve yazıtlarıyla, sadece Patara ya da Lykia’ da değil, Anadolu’ daki en önemli anıt mezarlardan biridir.

ARCHITECTURE AND RESTITUTION OF MARKIA TEMPLE TOMB IN PATARA

This study mainly concentrates on the comparison of partially preserved Markia Temple-Tomb and other tomb monuments of Patara, Lycia and Anatolia in terms of design, decorative and architectural elements. Besides, surviving epigraphic and archaeological evidence will be analysed to identify local and regional elements then cultural relations between regions will be examined.

Excavations and survey work initiated in 2002 excavation season after the completion of construction and utility work. With its superstructure entirely destroyed, the tomb was studied for the detailed drawing and information needed for restoration purposes. During the excavations, totally 1127 pieces including fragments and 585 blocks were documented. Before conveyed to the storage field, each layer where blocks were found was numbered and levelled then provided with the drawing of a detailed plan to the scale of 1:20. As a result of large scale intense efforts in the site between 2004-2007, the temple-tomb has been excavated to a great extent and 600 blocks have been documented through drawing into the plan with their level position and photographing. Archeological evidence such as ashlar blocks, plastic fragments ceramics and coins have been sorted out and catalogued. After long years of library research and excavations conducted in Lycia region, the conclusions are now ready to be drawn up and presented.

Nearly all tombs in Patara, Lycia and Anatolia corresponding directly or indirectly to Markia Temple-Tomb have been included here. The preceding study has examined the Monumental Tomb of Markia from various standpoints. As well as its architectural and decorative schemes. The contributions it makes to the religious beliefs in Lycia and to hero cult have been interpreted under the light of surviving epigraphic and archaeological evidence.

The archeological evidence comprising ashlar blocks, masonry, clamps, mortar and grouts columns, pillars, gates, roofs, gables, decorations, plastics and small pieces such as ceramic

fragments and coins etc. as well as funerary rituals have been elaborately analysed and presented.

The tomb measures 9.76 x 13.80 m and the cella that functioned as the burial chamber measures 5.20 x 6.80 m and 1.98m in height.

Located in Patara, Monumental Tomb of Markia with temple facade faces the estuary to the west and the cella is accessed by a flight of 8 steps from the West face of the podium. The tomb was designed in prostylos, having single row of 4 columns on the front and all four corners were ornamented with pilasters. It has an ornate monumental door whose pediment was decorated with lion-head spouts. The entablature consists of 3 fascia architrave crowned by pulvinated frieze decorations and gable. In the cella, two “T” shaped sarcophagus were raised upon a pedestal. Barrel vaulted cella has square layout and single barrel vaulted hypostyle entered by a sliding door at the North face of the podium.

Tomb of Markia is a glorious monument designed to resemble Roman temples. The tomb mimics not only the architectural plan of a temple but also its details. This is proved by using of the terms in the epitaphs: **cella** (sacred chamber of a temple), **pronaos** (the inner area of the portico of a temple) and **temenos** (a sacred enclosure or precinct surrounding or adjacent to a temple). Other characteristics of cultic funerary architecture comprise relief portraits of Markia and her husband on the sarcophagus, lion and bull heads, depictions and symbols such as Medusa and Eros. In addition to the fragments carrying reliefs of Achilles, fragments of reliefs depicting the legend of Meleager and the boar, belonging to another Athenian sarcophagus were also unearthed.

These sumptuous monumental tombs of prominent and noble families were erected to proclaim high social status and prestige also to perpetuate their occupants' existence via the promotion of their memory. Designed to last for eternity and perpetuity, the most compelling aspect of these monumental tombs is the range of ambiguities and paradoxes which they embody: they are frequently composed of stylistic elements appropriated from temples or other civic architecture, yet they are unmistakably consecrated to the dead. The tombs pose a wide range of variety in terms of dimension, layout, materials and technique as well as their overall architecture within not only other regions of Empire but also the same geographical locations. Temple tombs varied in different designs in almost every period conveyed ideological messages by their location and scale.

In conclusion, Temple-Tomb of Markia, Patara is one of the most significant monumental tombs not only in Patara or Lycia regions but also whole Anatolia with its surviving epigraphic and archaeological evidences.

I.GİRİŞ

Lykia' nın konumu, kara ve deniz yolları bağlantısı, iklimi, su kaynakları, tarıma elverişli toprakları ve ormanları bu bölgenin yoğun bir yerleşim görmesine neden olmuştur (Lev.1-a). Buna karşın Lykia kentlerinin büyük bir çoğunluğunda henüz araştırma yapılmamış, bir kısmında da çalışmalar yeni başlamıştır¹. Bu sebepten dolayı Lykia kentlerine yönelik yayınlar da oldukça sınırlı, anıt mezarlar ile ilgili yayınlar ise yok denecek kadar azdır.

1991 yılında başladığım ve bizzat yürüttüğüm uzun süreli ve kapsamlı araştırmalar ve literatür çalışmaları neticesinde Lykia bölgesinde çok farklı tip ve zenginlikte mezar örnekleri tespit edilmiştir. Bunların içinde kaya mezarları, dikme mezarlar, lahitler, chamasorionlar, eksedra mezarlar, "U" formulu sunak mezarlar, tapınak formulu mezarlar, oda mezarlar, tonozlu, piramit, konut tipli vb. olanların yanında, küp-pitos mezarlar, sandık mezarlar, kiremit mezarlar ve kremasyon mezarlar bulunmaktadır.

Lykia' da bulunan toprak üstü mezarlardan, lahitler ve kaya mezarları ile birlikte önemli ve en kalabalık gruplardan birini oluşturan tapınak mezarlar; diğer mezar türlerine göre yapımı daha zor ve teknik beceri isteyen, inşaatı uzun yıllar süren, yüksek bir maliyet ve emek gerektiren mezarlar olup, yapıldıkları kişileri yansıtan bir güç ve statü sembolüdürler.

Markia tapınak formulu anıt mezarın yazıtında, cella olgusundan bahsedilmesi, bu mezar anıtlarının birer kült alanı gibi saygı gördüğünün kesin kanıtıdır.

Patara' da bulunan 32 adet anıtsal mezardan 9 adedi tapınak cepheidir. Bunların içinde hiç kuşkusuz en nitelikli ve anıtsal olanlarından biri Markia Mezarı' dır. Anıt Mezarlar, özellikle de Markia gibi tapınak cepheli anıt mezarlar, dinsel mimari formları ile karşılaştırılarak ele alınması gereken mezar yapılarıdır.

Bu çalışmanın amacı; Markia Anıt Mezarı' nın mimari konseptini, tüm yönleriyle ortaya koymak ve bu mimariden okunabilen ölü gömme adetlerini ayrıntılıca irdelleyerek, benzer mezar yapılarının özellikleri ve gelenekleri ışığında kentin defin geleneğini ve bölgeler arası

¹ Dağlık Likya kentlerinde çalışmalar sınırlı olmakla birlikte, Likya birliğinde üç oy hakkına sahip en büyük altı kentten Pınara' da bile kapsamlı bir araştırma yapılmamıştır. Buna karşın 2006' da Olympos' ta, Tlos' da 2005 yılında, Myra' da ise 2009 yılında kazılar başlamıştır.

kültürel ilişkileri belirlemektir. Bir diğer amaç Roma İmparatorluğu merkezî tapınak ve mezar mimarisinin Anadolu mezar mimarisine ve geleneklerine olan etkileri ile yerli gelenek ve unsurların harmanlanmasıyla oluşan sentezin tanımlanabilir unsurlarının ortaya konulmasıdır.

Çalışma süresi içinde öncelikle Markia Mezarı'nda kullanılan bloklar, duvar örgü teknikleri, kabartmalar, profiller, iç ve dış üst örtü, alt ve üst mezar odaları ve kapılar, çizim ve fotoğraflanarak belgelenmiştir. Patara' da, Lykia' da ve Anadolu' da, Markia Mezarı'yla doğrudan ya da dolaylı bir mimari benzerliği olduğu düşünülen mezarların bir bölümü gezilerek yerinde incelenmiş, bir bölümü de ilgili yayınlardan toplanarak bir veri tabanı oluşturulmuştur. Oldukça sınırlı sayıda üretilmiş olan anıt mezar mimarisine ilgili yeni yayınların tamamına ulaşılmaya çalışılmıştır. Yayımlanmış olan, ilgili mezarların çizim ve fotoğrafları da tezin içinde kullanılmıştır.

Yapıya yönelik anlatımlarda soldan sağa, aşağıdan yukarıya ve dışardan içeriye doğru bir sıra izlenmiştir. Tüm bölümler okuyucuya en basit ve anlaşılır şekilde sunularak tezin içeriğinin daha iyi anlaşılmasına çalışılmıştır. Renkli çizimlerle zenginleştirilen levhalar bölümünün yanı sıra katalog bölümünde Markia Mezarı'na ait önemli görülen blokların tamamının cephe, üst ve yan yüz görünüşlerinin sunulması yoluyla anlatım desteklenmiştir. Blok taşların dışında mezara ait önemli görülen plastik ve seramik buluntularla, sikkelerin de tamamı katalog bölümünde sunulmuştur.

Büyük bölümü araziye dayalı zorlu bir uğraşımın sonucunda ulaşılan bu tezin sunumundaki eksiklikler ve hatalar en aza indirilmeye çalışılmıştır. Bununla birlikte bu çalışmanın Lykia ve Anadolu mezar mimarisine, dinsel ve ölü gömme geleneklerine ışık tutacak bir çalışma olması hedeflenmiştir.

II. TOPOGRAFYA VE KONUM

II. I. Topografik özellikler ve kent planı içindeki yeri:

Patara antik kenti, Antalya' nın Kaş ilçesinin, Muğla' nın Fethiye İlçeleri sınırına yakın noktada ve Antalya Muğla sınırını oluşturan Eşen Çayı' a yaklaşık 2 km. doğusunda, Gelemiş Köyü ile Akdeniz sahili arasında bulunmaktadır (Lev. 1-b). Xanthos Vadisi' nin güneydoğu ucunda yer alan ve Lykia Meclisinde üç oy hakkına sahip, altı büyük kentten biri olan Patara, Xanthos, vadisi yerleşimlerinin liman kentidir.

Günümüze kadar 5 jeomorfolojik evre geçiren² Patara, bugün Akdeniz sahil şeridinden yaklaşık 2 km. içeride kalan antik limanın çevresinde kurulmuştur. Kent, Akdenizle kuzeyini çevreleyen tepecikler arasında, büyük bölümü düz sayılabilecek az eğimli bir topografya üzerinde kurulmuştur. Yapılaşma, kentin güneyindeki Kurşunlu Tepe ile Tepecik Tepe arasında yoğunlaşmaktadır (Lev. 1-b). Patara güneyde Akdeniz, batıda Gürlen Dağları, kuzeyde Kulaksız ve Ada Tepe, doğuda ise Eren Dağı' yla çevrilidir. Kente giriş, kuzeydeki Kulaksız ve Ada Tepe arasındaki Kısık geçidinden sağlanmaktadır.

Mezarlar kent merkezinin yanısıra, Batıda Alakür ve Gürlen, kuzeyde Kulaksız Tepe yamaçlarında, doğuda Bodrum mevki ve Doğucasarı eteklerinde, güneyde ise Kurşunlu Tepe' nin kuzeydoğusuna yayılmıştır. Mezar türlerinden lahitler tepeciğin doğu ve kuzeyinde yoğunlaşmakla birlikte, Bodrum mevkiinde de görülmektedir. Oyu mezarlar tüm kent çevresine dağılmasına rağmen daha çok Tepecik ile Gelemiş Köyü arasındaki yolun, doğu kenarı boyunca ve Akdam anıt mezarının kuzeyinde, Bodrum' un batı ve güney yamaçlarıyla, Gürlen eteklerinde oldukları saptanmıştır. Sunak mezarlardan biri Tepecik doğusunda, biri Bodrum' un güneyiyle kazı evinin kuzeydoğusu arasında, biri Akdam' ın batısında, antik liman kenarında, diğeri ise Gelemiş köy merkezindedir. Kaya mezarları ise Tepecik kuzey yamacında, Bodrum' un batı eteğinde, Akdam anıt mezarının kuzeydoğusunda ve Doğucasarı' nın batı eteğinde birer örnekle temsil edilmektedir.

² Öner 1997, 89-130.

Patara' daki çok sayıda mezardan özellikle lahitlerin ve oygu mezarlarının iyi korunmuş içerikleriyle ortaya çıkarılması, Lykia mezar sanatı için önemli bir kazanç olmuştur. Kule mezarlar, dikme mezarlar ve piramit çatılı mezarlar dışında mezar tiplerinin hemen tümünü kentte görmek mümkündür. Tepecik doğu yamacında 1992 yılında başlatılan nekropol kazıları, Lykia' nın ilk mezarlık kazısı olmasıyla önemlidir. 1995 yılı nekropol kazılarında, dip katmanlarda İ.Ö. 2. bin yıldan daha önceye tarihlenen bir taş balta tespit edilmiştir³. Gene aynı alanda yapılan kazılarda ele geçen geometrik desenli ve iç içe çemberli İ.Ö. 10. yüzyıl seramik parçaları da erken ve önemli buluntular arasındadır⁴.

Anıt mezarların bir kısmı kent içinde, bir kısmı ise kent dışında bulunmaktadır. Kurşunlu Tepe' de bir, Bodrum' da iki, Gürlen' de bir ve kent merkezinde bulunan iki anıt mezarın dışındakiler, liman çevresinde konumlanmıştır. Limanın batı kıyısında iki katlı anıtsal mezarlar tespit edilmiştir. Tezin konusunu oluşturan ve Markia Mezarı' nın da içinde bulunduğu tapınak cepheli mezarlar ise, Kurşunlu Tepe' de, Bodrum' da, Gürlen' de, kent merkezinde iki adet, limanın doğu yakasında üç adet ve limanın batı yakasında bir adet inşa edilmiştir.

Markia Mezarı, Akdam Mezarı, Günlük Mezarı (TG-3), Pseudoperipteros Mezarı, Kurşunlu Mezarı, antik limana göre, Bodrum Mezarı ise yola göre konumlandırılmıştır. Tamamen yıkılan Anassa, Markiana ve Aslanlı mezarlar yönelişi bilinmemekle birlikte anıt mezarlarda belirlenmiş sabit bir yön bulunmadığı; liman, vadi, manzara, ya da yol gibi unsurların cephe yönlendirmesinde belirleyici olduğu anlaşılmaktadır.

Markia Tapınak Mezarı' nın, liman kenarında ve kente gelen ana yol üzerinde konuşlandırıldığı düşünüldüğünde inşa alanının, kentin dışının en özel yerlerinden biri üzerinde bulunduğu ve olasılıkla pahalı bir parselasyona sahip olduğu anlaşılmaktadır (Lev. 1-b). Mezar, hem kara hem de deniz tarafından görülebilen açık bir konuma sahiptir. Yazıtından, bugün olduğu gibi yapıldığı dönemde de koruluk bir alan içinde olduğu anlaşılmaktadır. Liman ve kente girişi sağlayan ana yol üzerindeki konumu, mezara ulaşım, blok taş, malzeme, usta ve işçi nakli için de oldukça uygun bir alan seçimi olduğu görülmektedir. Bugün dahi Markia ile Akdam arasında bulunan bir kuyu ve bir sarnıç, dip suyunun oldukça düşük olduğunu belgelemektedir. İnşaat, iskele, harç karmak ve çalışma

³ Işık 1994, 253 vd.

⁴ Kâhya 2001/2002, 35-57.

şartları için ideal bir yer seçimi olduğu anlaşılmaktadır. Mezar, anakaya üzerine oturtularak sağlamlığı arttırılmıştır.

II. II. Temenos ve çevredeki yapılarla ilişkisi:

Patara anıt mezarları içinde kazısı tamamlanan ve hiç kuşkusuz en önemlilerinden biri olan Markia Anıt Mezarı, Patara limanının kıyı şeridinin güneydoğusunda, Akdam Mezarı ve TG.3 Mezarı ile aynı eksende ve bugünkü bilet gişesinin hemen güneybatısında yer almaktadır (Lev. 1-b, 8 a). En güneyde tiyatroyla, kuzeyde Tepecik arasında kalan ve Meclis Binası, ana cadde, hamamlar, Korinth Tapınağı ve Yol Kılavuz Anıtı' nın da içinde bulunduğu bölge, asal kent merkezi kabul edilirse, Markia Mezarı' nın yerleşimin kuzeydoğusuna konumlandırıldığı anlaşılır (Lev. 1-b). Mezar, Kaynak Kilisesi' nin, 100 m., TG. 3 Mezarı' nın 50 m. kuzeyinde, Akdam' ın ise 150 m. güneyinde konumlandırılmıştır. Mezar, liman şeridinin güneydoğu kıyısında, yamaç yükseltisinin başladığı noktada ve az eğimli bir arazi yapısı üzerine inşa edilmiştir. Doğu tarafta yamaca ve anakayaya oturtulan mezar, batıda liman manzarasına yönlendirilmiştir. Giriş batıya, yani antik limana bakmaktadır. Burada liman manzarasının önemli olduğu, mezarın liman manzarasına göre yerleştirildiği ve mezarın limandan görünebilir olmasının da mezar yerinin seçiminde önemli olduğu anlaşılmaktadır (Lev. 1-b, 8 a).

Kente ulaşımı sağlayan bugünkü asfalt yolun hemen doğu kenarı boyunca uzanan oyu mezarlara karşın, bir alt kotta, yolun batı kenarı boyunca Roma dönemi anıt mezarlarının yapıldığı anlaşılmaktadır.

Yazıtından, temenosla çevrili olduğu öğrenilen Markia Mezarı' nın hemen güneydoğu bitişiğinde bulunan bir oyu mezar,⁵ yaklaşık 50 m. güney batısında bulunan anakayaya oyulmuş bir kaya çanağı ve hemen güneyindeki TG.3 tapınak mezarı⁶ ve onun altındaki çok daha erken dönemde yapılmış oyu mezarın⁷ yanı sıra kuzeydeki Akdam' la⁸ birlikte varlığı, buranın seçilme sebebinin sadece teknik nedenlerden kaynaklanmadığını göstermektedir. Temenos döşemi, kaya çanağı olgusu, sıvı sunu alanının varlığı, yazıtlardan bildiğimiz mezar

⁵ Gülşen-Döku 2003, 91, Çiz. 3.

⁶ Akerdem-Kâhya, 1994, 258-259, (TG.3 olarak adlandırılmıştır).

⁷ Akerdem-Kâhya, 1994, 259.

⁸ Akerdem 1993, 282-283, Res. 6-7, (TG. 2 olarak adlandırılmıştır).

etrafındaki koruluk alan, yer altısuyunun çevrede bir kuyu ve sarnıçla olan bütünleşmiş konumu, mezarın yer seçimi konusunda, çok iyi düşünülmüş ve seçilmiş olduğunu göstermektedir. Markia Mezarı' nın, hemen güney doğu köşesinde bir, TG.3 Mezarı' nın altında bir, Akdam Mezarı' nın 50 m. kuzeyinde bir ve kara yolunun doğu kenarı boyunca uzanan birçok oygu mezarın varlığı da kentin bu bölümünün erken dönemlerden itibaren mezar alanı olarak kullanıldığını göstermektedir.

Mezar kazısı geniş bir alanı kapsamasına karşın yazıtta bahsi geçen temenos döşemini gösteren herhangi bir kalıntı bulunamamıştır. Çalışmalarda, mezarın batı, kuzeybatı, güneybatı ve doğusunda kalıntıları görülen bir duvar saptanmasına karşın, yapı ve işçilik tarzıyla mezardan çok daha geç tarihli olduğu anlaşıldığından, yazıtta bahsi geçen temenosun bu geç tarihli duvar olamayacağı anlaşılmıştır. Mezarın yaklaşık 45 m. güneybatısında bir kapı bulunmaktadır. Tarafımızca önceki yıllarda limanla bağlantılı olarak yorumlanan bu kapının bugünkü haliyle mezarla bağlantılı olabileceği de düşünülmektedir. Mezarla ilgili tüm kazı ve belgeleme çalışmaları bitirilmiş olmasına, karşın temenos duvarı ileriki yıllarda yapılacak kazı çalışmaları neticesinde aydınlığa kavuşturulacaktır.

III. KAZI ÇALIŞMALARI VE BULGULAR

III. I. Kazı ve diğer çalışmalar:

Yapıya yönelik ilk çalışma, 1994 yılında başlamış ve 15 gün sürmüştür⁹. Bu çalışmada, anıt mezarın batısında ve yalnızca basamakların üzerindeki 36 adet blok taş, aşağı indirilebilmiştir. Taşlara “001” den başlanarak numara verilmiştir. Vinç ya da herhangi bir iş makinesi kullanılmadığından çalışmalar oldukça sınırlı olmuştur. Asıl ve sürekli çalışmalara 2002 yılı kazı sezonunda başlanmış ve 2008 yılında da bitirilmiştir.

Mezardaki kazı çalışmalarına, arazinin hazırlanması ve alt yapı çalışmalarının tamamlanmasının ardından 2002 sezonunda başlanılmıştır (Lev. 2-6)¹⁰. Büyük bölümü yıkılmış olan mezara ait, ortalama 2-3.5 ton ağırlıkta 585 blok (kırıklarla birlikte toplam 1127 parça), 2002 ve 2003 sezonlarında, toplam iki yılda ve beş katman halinde kaldırılabilmiştir (Lev. 7). Blok taşların bulunduğu her bir katman, kaldırma işleminden önce 1/20 ölçekte ayrıntılı bir şekilde çizilerek nivolanmış ve numaralandırılmıştır (Lev. 8-a, 18-21). Mezarın çevresi, güney, doğu ve kuzeyde 7 m. genişlikte, cephenin bulunduğu batı yönde 14 m. genişlikte ve ortalama 3 m. derinlikte tamamen kazılmıştır (Lev. 6). Bloklardan bazıları kazı sırasında toprak altından çıkartılmıştır. 2003 yılında anıt mezarın kazısı, 2004 yılında rölövesi tamamlanmıştır. 2004-2007 yıllarında dört yıllık araziye dayalı yoğun bir uğraşımın neticesinde anıttan yıkılmış tüm blok taşların 6 yüzünün 1/20 ölçekte çizimi ve her bir cephenin fotoğraflama işlemi tamamlanarak belgelenmiştir. Mezara ait blok taşlar, plastik parçalar, seramikler, sikkeler vb. buluntular düzenlenerek kataloglanmıştır. Lykia bölgesinde uzun yıllar sürdürülen araştırma ve deneyimlerimiz, mezara yönelik değerlendirmelerde kolaylık sağlamıştır. İnceleme ve değerlendirme sonuçları kütüphane çalışmalarıyla birleştirilerek ve desteklenerek tezin yazım aşamasına geçilmiştir.

Mezarda kullanılan blok taş malzemenin tamamı, duvar örgü teknikleri, kenet, harç, derzler, pilaster, sütun, kapı, çatı ile birlikte, bezeme, plastik ve kazı sırasında tespit edilen seramik, sikke vb. gibi küçük buluntular, ölü gömme düzenleri ve gelenekleriyle birlikte ayrıntılıca ele alınmış ve sunulmuştur. Yapıda bulunan inci-boncuk dizisi, yumurta dizisi, soffit bezemeleri

⁹ Akerdem-Kâhya 1994, 258-259.

¹⁰ Gülşen-Aslan 2003, 89-91.

ve çok az parçası günümüze kalabilmiş sütun başlığı parçaları da belgeleme çalışmalarının ardından kazıevi deposunda kayıt altına alınarak değerlendirilmiştir.

Çalışmalar başladığında mezar doğuda kara yolu, batıda limandan arta kalan göl ve bataklık dolgu, kuzey ve güneybatıda zeytinlik alan, güneyde de büyük çam ağaçlarıyla çevriliydi (Lev. 2-4). Taşların konulacağı alan sınırlı ve eğimli olduğu için arazide teraslama yoluna gidilmiştir (Lev. 7). Arazi çalışmaları başlamadan önce alandaki ön çalışmalar tamamlanmış ve mezara ulaşımı sağlamak için bir yol açılmıştır. Bunun için asfalttan bir çatal yaparak ayrılan ve TG.3. Mezarının güneydoğu köşesine kadar ulaşan patika yol, vinç, kamyon ve traktör gibi iş makinelerinin geçebilmesine olanak sağlayacak kadar genişletilerek ve molozlardan arındırılarak Markia Mezarı' nın önüne kadar uzatılmıştır. Mezarın hemen etrafında bulunan ve çalışmaları engelliyeceği belirlenen zeytin ve çam ağaçları orman mühendislerinin denetiminde kesilmiştir (Lev. 3). Mezarın doğu duvarı üzerinde bulunan iki büyük çam ağacının yapıya zarar vermeden kesilmesi ve köklerinin alınması bir hayli zorlu bir çalışmanın ardından gerçekleştirilebilmiştir (Lev. 3). Mezarın dört tarafında moloz ve bitki temizliği yapılarak geniş bir alan açılmış, blokların konulacağı yerler tespit edilmiştir. Blokların, düşmüş buldukları istikametinin karşısına konulmalarının ileriki çalışmaları kolaylaştıracağı düşünülmeye karşın, yer darlığından ve eğimli arazi koşullarından dolayı bloklar nispeten uygun bulunan üç ana gruba ayrılarak yerleştirilmiştir.

Yıkılmış blok taşların buluntu durumu, müdahale öncesinde 1/20 ölçekte çizilerek taş planı çıkartılmıştır (Lev. 18-20). Numaralandırma işlemi "02.01"den başlanarak verilmeye başlanmıştır. "02" çalışmanın başladığı 2002 yılını, "01"ise numaranın kendisini ifade etmektedir. Çizim, fotoğraflama ve belgeleme çalışmalarının ardından, 2002 yılı Ağustos ayında Kaş Kaymakamlığı' ndan sağlanan bir vinç yardımıyla müdahale aşamasına geçilmiştir (Lev. 4 c-d).

Bloklar alınmadan önce üzerinde yazıt, kabartma gibi unsurların görülebilmesi ve taşın sıfır zararlar taşınabilmesi amacıyla tüm köşelerin açılması ve yüzeylerin maksimum görülebilmesi sağlanmıştır (Lev. 4 c-d). Blokların kaldırılmasında, ipek halatların blokların altından geçirilmesi yerine ağırlığı dört köşeye eşit dağıtan paketleme yolu tercih edilmiştir.

Taşların cepheleri, alt, üst ve her iki yan yüzleri görülecek şekilde, arka yüzleri ise toprağa bakacak şekilde konulmaya çalışılmıştır (Lev. 21). Blokların her birinin sırasıyla cepheleri,

kenetlerin bulunduğu üst yüzleri, oturma düzlemini oluşturan alt yüzleri ve daha sonrada iki yan yüzleri sırasıyla incelemeye alınarak çizilmiştir.

Havva Işık, Fatih Gülşen ve Sebahattin Küçük yönetiminde yürütülen ilk konservasyon ve restorasyon çalışmaları¹¹, 14 Eylül-5 Ekim 2004 tarihleri arasında sürdürülmüştür. Çalışmalar; bir başkan, bir alan sorumlusu uzman arkeolog, bir arkeolog/restoratör, bir mimar/restoratör, iki arkeolog, üç restorasyon ustası ve bir vinç operatöründen oluşan 10 kişilik bir ekip tarafından yürütülmüştür.

Yapının ve çevresinin stabilize çalışmaları tamamlanarak, restorasyon çalışmalarına hazırlanmıştır. Yapıdaki tüm sorunlar ve kaymalar tek tek belgelenecek müdahale öncesi ve sonrasında neler yapılacağı tespit edilmiştir. Çalışmalar yapının güney, doğu, kuzey dış ve iç duvarlarıyla, batıdaki basamaklarının bir kısmında gerçekleştirilmiştir. Toplam 58 bloğa müdahale edilmiştir (Bkz. Bölüm. VIII. Yapıda bugüne kadar yapılan onarım çalışmaları).

III. II. Kullanım evreleri:

Kazı, rölöve çizimleri, detaylı inceleme ve değerlendirmeler neticesinde mezarda üç ayrı evre tespit edilmiştir. Birinci evre mezarın kendisini kapsamaktadır ve bu evre ileriki bölümlerde ayrıntılı olarak irdelenecektir.

İkinci evrede, mezar bir çevre duvarıyla çevrenmiştir (Lev. 6 a-b, 8-b). Markia Mezarı' nı kuşatan bu çevre duvarı bütünüyle moloz ve ikinci kullanım bloklarından, niteliksiz ve özensiz bir biçimde inşa edilmiştir. Duvarın ne köşeleri ne de doğrultusu birbirini tam olarak karşılamamakta, hatta kendi içinde bile eğrilikler oluşturmaktadır. Duvar içinde, çeşitli yapıların yıkıntılarında taşınmış bloklar, sütun tamburları ve kaideler bulunmaktadır. Çok az miktarda harç kullanılan çevre duvarı, nerdeyse kuru duvar örgüsüyle yapılmıştır. Çevre duvarı yapıldığı zaman, Markia Mezarı' nın sağlam olduğu düşünülmektedir. Mezar binası yıkılmış olsaydı çevrenmesine ihtiyaç duyulmayacaktı. Kaldı ki mezar binasına ait blokların bu çevre duvarı içinde kullanılması gerekirdi. Çevre duvarının niteliksiz yapısı, kalitesiz harç dokusu, çarpık ve orantısız planı, Geç Roma-Erken Hıristiyanlık döneminde yapıldığını göstermektedir. Şehrin değişen zaman ve çevre şartları doğrultusunda, liman alanındaki ya da mezar parselasyonundaki yeni çevre düzenlemelerinin bir sonucu ve gereği olarak, mezar

¹¹ Işık 2006, 22.

yazıtından bildiğimiz koruluk-bahçe alanının tamamen ortadan kaldırıldığı ya da küçültüldüğü anlaşılmaktadır.

Üçüncü evrede mezarın yıkıldığı ve işlevini kaybettiği anlaşılmaktadır. Bu evrede, cella içindeki doğu sekinin hemen önünde, Markia Mezarı'ndan yıkılan üç adet blok ile basitçe çevrilmiş, 1.80x0.40 m. ölçülerde niteliksiz bir mezar yapılmıştır. Bu mezarın içinde, herhangi bir kalıntı tespit edilmemiştir. Markia Mezarı'nın doğu duvarıyla, ikinci evrede yapıldığı düşünülen geç dönem çevre duvarının doğu duvarı arasında yapılan düzenlemelerde, üçüncü evreyi kapsamaktadır.

III. III. Kazı buluntuları:

Kazılarda ele geçen, altın yapraklar, çatı kaplama kiremitleri, bir adet kırık pişmiş toprak figürin parçası, küçük parçalara ayrılmış Korinth sütun başlığı parçaları, Medusa kabartmalı bir blok, kabartmalı lahit parçaları ve bir sütun kaidesi, koruma amaçlı olarak kazı evi deposuna taşınmıştır. Kazılarda, plastik, seramik ve sikkeler önemli buluntu gruplarını oluşturmuştur. Bu buluntular belgeleme çalışmaları ardından düzenlenerek kataloglanmıştır.

III. III. I. Plastik: (Katalog no:136-137)

Mezardaki plastik eserleri; lento alınlığı üzerindeki Medusa kabartmaları, cella odası içindeki lahit sekilerinin cephesinde yer alan süslemeler, lahitle üstündeki ve serbest bir blok üzerindeki kabartmalar ve portreler ile bezemeler oluşturmaktadır. Sütunların üzerindeki arşitrav blokları da sofitlerle süslenmiştir.

Bunların içinde hiç kuşkusuz en önemli olanı, Attika'dan ithal edilmiş klineli lahit kapağı üzerindeki Markia ve kocası Alkimos'un portreleridir¹² (Kat. no. 136-137). Markia Mezarı'nda bulunan bir lahit kapağında, klineye uzanmış bir kadın ve erkeğin gövdeleri görülmektedir¹³. Ayrıca çok sayıda küçük parçalar halinde kabartma da ele geçmiştir. Kırık parçalar içinde, elinde kerykeion tutan Tanrı Hermes figürü, başı örtülü bir kadın figürü, bir ölü yatağı parçası, domuz ve at betimlemeleri, çiçekler, rozet ve bitkisel kabartmalar

¹² İşkan 2003, 251-282.

¹³ İşkan 2003, 251-282, abb. 4.

bulunmaktadır. Kabartmalar, Markia Mezarı' nın, mezar kültü ve mezar döşemi hakkında önemli bilgiler vermektedir.

Mezardaki diğer önemli plastik eserler arasında, Anadolu' da en yaygın mezar ikonographisi elementi olarak kullanılan, günlük hayatla direk bağlantısı olmayan sahne ve imgelerden, aslan, boğa ve Medusa betimlemeleri gelmektedir (Lev. 15 a-d, 16-a, Kat. no. 96- 97). Markia Mezarı' nın aslan betimlemeleri, kapı lentosu üstündeki lento alınlığı bölümünde bulunmaktadır. Mrk. 223, 243 ve 244 numaralı blokların üzerinde birer adet aslan başı figürü işlenmiştir (Kat. no. 96-97). 243 numaralı blok üzerindeki kırılmıştır. Mezardaki aslan başları yalancı çörtten olarak kullanılmış olup, tanımlama bölümünde ayrıntılıca anlatılmıştır (Bkz. IV.III.IV Kabartmalı bloklar). Cella içinde bulunan “Γ” şekilli sekinin cephesindeki friz içinde bir adet boğa başı kabartması işlenmiştir (Lev. 15-a). Bu sekinin cephe frizi içinde ve mrk. 299 numaralı bağımsız bir blok üzerinde birer adet Medusa kabartması işlenmiştir (Lev. 15-b,c). Sekinin cephe frizinde ayrıca bir adet Eros (Erobos) kabartması (Lev. 14-d) ve bitkisel betimlemeler de işlenmiştir (Lev. 14-b,c,d). Friz üzerinde işlenen girlant motifleri, asma yaprakları, rozetler, çiçekler ve büyük boyutlu yapraklar, gösterişli ve süslü bir ortamın yaratılmasını sağlamıştır (Lev. 20). Eros figürleri, Markia Mezarı'nda olduğu gibi genellikle çelenk ya da bir meşale taşıırken tasvir edilmişlerdir. Girlant frizi, boğa ya da boğa başlarıyla birlikte genellikle kurban sahnelerinin yardımcı elemanları olarak karşımıza çıkmaktadır. Girlant motifleri, kurbanla ilgili alanlarda, dinsel bir konteks içinde gelişmiştir¹⁴.

III.III.II. Seramik:(Kat. no. 140-147)

Markia Mezarı' ı, yamaç kenarına konumlanmıştır. Bu nedenle yukardan gelen akıntı toprakla dolmuştur. Ayrıca, Geç Roma ve Erken Bizans dönemlerindeki ikinci ve üçüncü evre kullanımlarında mezarın temel seviyesine kadar kazılarak etrafına bir çevre duvarı inşa edildiği anlaşılmıştır. Bu evrelerdeki düzenlemeler sırasında mezarın orijinal zemin dokusunun bozulduğu, erken ve geç dönem seramiklerinin bir arada bulunduğu gözlemlenmiştir.

Markia Mezarı' nın seramik buluntuları genel olarak kaba hamurlu ve niteliksizdir. İncelemeler neticesinde¹⁵, mezarın batı cephesindeki seramiklerin yoğunluk olarak daha erken

¹⁴ Mitchell-Waelkens 1998, 113-174.

¹⁵ Mezarın seramik buluntuları, Prof. Dr. Taner Korkut, Prof. Dr. Gül Işın, Dr. Çilem Uygun, Arş. Gör. Bilsen Özdemir ve Öğretim elemanı Dilek Şen tarafından incelenmiştir.

olduğu görülmektedir. Genelde gri hamurlu olan seramikler arasında bir Knidos kulbu dikkat çekmektedir. Hamuru sarı renkli ve zımparalanmıştır. Erken döneme ait gri hamurlu halkalı dip parçaları, tıpa tarzı kapaklar, unguantarium parçaları bulunmaktadır. Mezarın doğusunda ağırlıklı olarak amphora dipleri, kulplar, kalın ve siyah boyalı gövde parçaları bulunmaktadır. Mezardaki en kaliteli seramik malzeme ise güney taraftaki kazılardan çıkartılan yarısından kırılmış bir kandil parçasıdır (Bkz. Kat. no.140). Boyun bölümü bezemeli olan kandil, açık devetüyü renginde ve iyi fırınlanmıştır. Yine Güneyden ele geçirilen, büyük boyutlu bir pithosun omuzu üzerinde şerit motifli parmak baskısı bulunmaktadır. Geç Roma döneminden dikey kulplu pişirme kapları, bir mutfak kabına (saklama) ait ağıza yakın kulp parçası, açık kırmızı, sarıya dönük tona sahip, üzerinde kalın kırmızı astar boya bulunan konik dip parçası ve unguantarium parçaları en önemli seramik buluntulardır. Mezarın kuzey yüzünden, basık ve yapışık (ikili) kulplar, bir adet Knidos amphorası dibi, Roma dönemi sonrasına ait, hafif yivli, çok yüksek ve sivri bir dip parçası çıkartılmıştır.

Geç Klasik dönemden, İ.S. 10. yy.' a uzanan çeşitli seramik türlerinin bulunduğu parçalar içinde tümlenebilecek bir malzeme tespit edilememiştir. Genelde günlük kullanım mutfak kapları, sivri dipli amphoralar, kandil kulpları, mat siyah glazürlü, hamuru renginde bırakılan, kırmızı astarlı, kiremidi kırmızıdan, açık devetüyü renginde, farklı tür ve tarihlerden seramik parçaları tespit edilmiştir.

III.III.III. Sikke: (Kat. no. 148-153)

Mezarın içi ve etrafından farklı tarih ve dönemlere ait 7 adet sikke ele geçirilmiştir¹⁶. Bu sikkelerden bir tanesi tamamen tahribata uğradığından değerlendirme dışı bırakılmıştır. Sikkelerin buluntu durumu, buluntu seviyeleri, tanımlama ve dönemleri için (Bkz. Kat. no.148-153).

¹⁶ Sikkelerin tanımı ve tarihlenmesi Yrd. Doç. Dr. Ş. Özudoğru tarafından gerçekleştirilmiştir.

IV. YAPI VE ELEMANLARININ TANIMLAMASI

IV.I. Dış Cephe

IV.I.I.Temel:

IV.I.I.a.batı: Blok taşların hacim ölçüleri ve yapıldığı kireç taşı malzemenin özgül ağırlığından, yapının yüzlerce ton ağırlığındaki kütlelerini taşıyacak olan temelin de çok güçlü yapılmış olması gerekliliği anlaşılmaktadır.

Doğu-batı doğrultulu olan anıt mezarın cephesi batıya bakmaktadır ve batıdan doğuya doğru yükselen bir yamaç üzerine inşa edilmiştir. Dolayısıyla mezarın girişinin bulunduğu batı cephesi aynı zamanda temelin en yüksek olduğu bölümdür (Lev. 6-b, 9-a,b, 10-a). Ön cephede bir uçtan diğer uca 11.50 m. uzunluktaki temelin yüksekliği 2 m. dir. Temel, mezarın podyumundan kuzeybatı köşede 1.65 m, güneybatı köşede ise 0.20 m. dışa taşkındır (Lev. 9-b, 10 a). Kuzeybatı ve güneybatı köşe arasındaki bu büyük ölçüsel farklılıktan, mezarın temel üzerinde ortalanmadığı ve temel kenarlarına paralel yerleştirilmediği anlaşılmaktadır.

Temelin batı cephesi, iki kademeli bir basamak şeklinde işlenmiştir. Temelin ilk aşamada, en alt sıfır kotundan 1.50 m. yüksekliğe kadar yapıp bitirildiği anlaşılmaktadır. Alt kottaki asıl temel, inşaatın ilk planlama aşamasını göstermektedir. Anakaya zemine oturan temel 8.90 m. uzunlukta, 1.50 m. yüksekliktedir. Temelin içinde bulunan küçük moloz taşlar, bol miktarda kireç harcıyla çok sağlam bir şekilde birbirine tutturulmuştur (Lev. 10-a). Temelin üst yüzeyi bir sıra halinde ve daha iri taşlardan oluşturulmuştur. İri moloz taşlar, küçük molozlarla desteklenmiştir. Temelin üstünde, ikinci bir temel bulunmaktadır (Lev.9-b, 10-a,). Kuzaybatı köşeye sıfır oturtulan temelin ikinci basamağı 11.50 m. uzunlukta ve 0.50 m. yüksekliktedir. Üstteki basamak, alttakine göre çok daha iri molozlardan yapılmıştır. Küçük taşlarla desteklenen iri molozlar bol miktarda kireç harcıyla birleştirilmiştir. Alt ve üst bölümdeki her iki temelde çok iyi bir şekilde birbirine kaynaştırılarak tek bir temel haline getirilmiştir. Bu durum en iyi şekilde kuzeybatı köşede görülmektedir (Lev. 9-a). Basamak şeklinde alttakinin üstüne oturtulan üstteki temel kuzeybatı köşede alttakiyle aynı düzlemde sıfırlanarak hizaya getirilmiş ve çok büyük molozlardan ortak tek bir köşe yapılmıştır. Basamaklı temelin üzerine anıt mezarın podyumu oturtulmuştur. Mezar podyumunun en alt sırasındaki bosajlı (bossage) blok taş sırasının alt kısmı toprak altında kaldığından ve gözükmediğinden dolayı kırık ve

özensiz işlenmiştir. Bosajlı blok sırasının kırık olan alt kısımları ile basamaklı temel arasında küçük moloz ve kireç harcından yapılmış bir ara bölüm, mezar podyumunun desteklenmesi ve sağlamlığının artırılması için yapılmıştır.

Temel, yapı cephesinin güney ucunda 1.30 m., kuzey uçta ise 0.30 m. genişliktedir (Lev. 22). Buradan temel ile mezar podyumu arasında bir yön ve yerleştirme sorunu olduğu anlaşılmaktadır. Temel kuzey batıya yönlendirilmiş olmasına karşın, mezar batıya bakmaktadır (Lev. 8-b, 22).

IV.I.I.b.güney: Temel, güney cephede 12.10 m.' si harçlı molozlardan, 3.50 m.' si ana kaya olmak üzere toplam 15.60 m. uzunluktadır (Lev.9-b). Güneydoğu köşede düzleştirilmiş ana kayayla sıfır düzeyde birleştirilen temel, güneybatı köşede 2 m. yükseklikindedir (Lev. 9-b). Bu cephede küçük ve büyük molozların bol miktarda kireç harcıyla harmanlandığı görülmektedir.

Podyumun güneydoğu köşeden güneybatı köşeye doğru 3 m. lik bölümünün düzleştirilmiş ana kaya zemin üzerine çok sağlam bir şekilde oturtulduğu tespit edilmiştir. Podyumun en altındaki bosajlı (bossage) blok sırasının bosaj yüksekliğine kadar toprak altında kalacağı düşünüldüğünden, blokların alt kısmı özensiz ve kaba bırakılmıştır (Lev. 10 a). Böylelikle podyumun en alt blok sırasıyla temelin bir birine kaynaşması daha da kolaylaştırılmış, hem işçilik ve zamandan kazanılmış, hem de yapının sağlamlığının artırılması yoluna gidilmiştir. Anakayayla temas eden podyumun en alt blok sırası, anakayanın 0.05 m. içine yerleştirilerek küçük molozlarla desteklenmiş ve depremlere karşı güçlendirilmiştir.

Podyumun en alt sırasındaki bosajlı(bossage), G1.7. bloğu, ana kayanın hemen önüne yerleştirilmiştir (Lev. 26 a-b). Bu bloğun sadece alt değil doğu yüzü de kırıktır. Blokla ana kaya arasına üst üste konulan 3 adet moloz taş, hem bloğun ana kayayla diğer bloklar arasında sıkışmasına, hem de G2.9 bloğunun desteklenmesine yardımcı olmuştur (Lev. 26 a-b). Bu molozlar çok iyi bir işçilikle yerleştirildiklerinden blok uzantısı gibi algılanmaktadır (Lev. 10-b,c,d, 11- a, b) Aynı şekilde G2.9 bloğuyla ana kaya arasına yerleştirilen molozların dışa bakan yüzleri de işlenerek, blokla aynı hizaya getirilmiş ve blok uzantısı izlenimi verilmiştir (Lev. 11-a). G3.11. bloğu ana kaya önüne işlenmiştir (Lev. 10-c). Ana kaya, G3.11. devamı gibi iyi bir işçilikte traşlanmıştır. Ana kayaya bir blok görüntüsü verilerek hem estetik kaygı giderilmiş, hem de yapının sağlamlığı artırılmıştır.

IV.I.I.c.doğu: Doğu cephede temel 8.52 m. uzunluktadır (Lev. 6-c, 9-c,). Arazinin eğiminden dolayı anıt mezarın batı cephesinde podyumun en alt sırası altına gelen temel, doğu cephede, mezarın 3. blok sırasının üst hizasına denk gelmektedir (Lev. 9-c, 27-a, b). Doğu cephede G3.11/ D1.1 numaralı blok altında başlayan temel, anıt mezarı taşımaktan ziyade mezarın arkasında bir teras niteliğinde ve mezarı desteklemek maksatlı tasarlanmıştır (Lev. 11-c, 9-d). Doğu cephenin güney tarafında ana kayanın çürük ve kırık olduğu yerlere küçük molozlar, kuzey tarafta ise üç adet blok taşla desteklenmiştir. D1.6 ve 7. numaralı blokların altında bulunan bloklar 0.60x0.55, 0.80x0.50, 0.70x0.70 m. ölçülerdedir (Lev. 27-a,b). Birer kenarı düzgün kesimli ve üst yüzeyleri tıraşlanmış bu üç düzgün kesimli blok, kapı eşiğine benzer bir şekilde ve ikinci kullanım malzemesi olarak buraya yerleştirilmiştir (Lev. 11-c, 9-d).

IV.I.I.d.kuzey: Temelin kuzey yüzünün doğu ucu ana kayaya sıfır oturtulmuştur (Lev. 11-c,d). Temel 13.80 m. uzunlukta ve batı uçta 2 m. yüksekliktedir (Lev. 9-a). Kuzey cephede temel, mezar podyumundan 1.60 m. dışa taşkındır. Temelle mezar podyumu arasında küçük moloz taşlar sıkıştırılmıştır. Kuzey cephede K1.1, K2.1, K3.1 blokları ana kaya üzerine oturtulmuştur (Lev. 11-d, 28 a-b). Doğudaki temel-teraz bloğu, K3 blok sırasıyla aynı işçilik ve profillerde işlendiğinden, podyumun 3. blok sırasının uzantısı izlenimi verilmiştir (Lev. 11-c, 28-a,b).

IV.I.II. Podyum

IV.I.II.a.batı: Podyumun batı cephesi altındaki B1 sırası 7 bloktan oluşmaktadır (Lev. 8-c, d, 25-a,b). Podyum batı cephede 9.50 m. uzunluktadır. Blokların alt kısımları kırıktır. Temelle podyumun blokları arasında küçük molozlar kullanılmıştır. B1 blok sırasının altına sıkıştırılan küçük molozlar podyumu güçlendirerek temelle iç içe geçmesine ve kaynaşmasına yardımcı olmuştur.

Podyumun en altındaki B1 blok sırası merdiven bloklarından daha büyük ölçülerdedir (Lev. 8- c, d, 25 a, b). B1 blok katmanı 0.70 m. yüksekliktedir. Bloklar kuzeyden güneye doğru küçülmektedir ve tamamı bosajlıdır. Podyumun en alt blok katmanında görülen bosaj(bossage), mezarın diğer bloklarında görülmez. Bosaj(bossage) ortalama 0.04 m. derinliktedir. B1.1-6 numaralı blokların uzun yüzleri cepheye bakmasına karşın B1.7 numaralı bloğun kısa yüzü cepheye, uzun yüzü güneye bakmaktadır (Lev. 25- a, b). B1.1 kuzey batı,

B1.7 ise güney batı köşe bloklarıdır. Mezarın sağlamlığı açısından kuzey batı köşedeki B1.1 numaralı bloğun uzun yüzü batıya, güney batı köşedeki B1.7 numaralı bloğun ise kısa yüzü batıya uzun yüzü güneye konulmuştur (Lev. 25- a, b).

Bosajlı alt sıranın üstünde, merdiven blokları bulunmaktadır. Merdivenin birinci basamağı olan B2 sırasının 1 ve 14. numaralı köşe blokları, 0.45x1.06 m. ölçülerde ve simetrik profillidir (Lev. 25-a, b). Bu iki büyük köşe bloğu arasında iki sıra merdiven basamağı yerleştirilmiştir (Lev. 8-c, d, 9-a, b, 25-a, b). İkinci basamağın köşe bloklarının profilleri, B2.1 ve B2.14 bloklarının köşe profilleri içine oturtularak kayma ve oynamaların önüne geçilmiş, yapının sağlamlığı artırılmaya çalışılmıştır (Lev. 8-d). B3.1 ve B3.10, mezarın ön sundurma ucu köşe bloklarıdır (Lev. 8-b, c, 25 a, b). Batı yüzün 4. blok katmanı (B4), iki yüksek köşe bloğu arasında bulunan üç sıra merdiven bloğundan oluşmaktadır (Lev. 8-b, c, 25 a, b). Mezarın 5. merdiven sırası bloklarının yarısı, 6.sıradan ise sadece iki blok günümüze kalmıştır. 6. sıranın üzerindeki basamak blokları tamamen yok olmuştur. 6. merdiven sırası ile stylobat arasında ortalama 0.58-0.59 m. bir açıklık kalmaktadır. Basamak bloklarının, 0.29 m. yükseklikte oldukları göz önüne alınacak olursa boş kalan alana iki sıra daha basamak yerleştirilmesi gerektiği ve mezara toplam 8 basamakla çıkıldığı anlaşılmaktadır. B5.1 ve B5.2 köşe blokları, 0.58 m. yükseklikte ve yaklaşık 0.80 m. genişliktedir (Lev. 8-b, c, 25-a, b). Blokların üst kısımları 0.10 m. dışa profillidir. Bu profiller üst kenarları boyunca 0.04 m. yüksek bırakılarak üzerlerine yerleştirilecek blok sırasının kaymaması sağlanmıştır. En üstteki iki sıra merdiven basamağı tamamen yok olduğundan, iç kısımda bulunan harçlı molozlu dolgu malzeme görülmektedir (Lev. 8-d). Harçlı molozlu dolgu malzemesi, aynı hizada ve düzgün bir işçilikle hazırlanarak, basamak bloklarını bir yastık gibi hem alttan hem de arkadan desteklemiştir. Molozların arasında çok sağlam olan kireç harcının bol miktarda kullanıldığı anlaşılmaktadır. B5. blok sırasının üst yüzü aynı zamanda stylobattır (Lev. 8-b, c, 25-a, b). Stylobat 7 m. uzunlukta ve 2.60 m. genişlikte iri taşların traşlanarak düzleştirilmesi ile oluşturulmuş, mezarın girişindeki ön alandır. B6. blok katmanı çok tahribata uğramış toplam 7 adet bloktan oluşmaktadır (Lev. 25-a, b). Stylobatın üzerinde podyumla ana gövde arasındaki bir geçiş sırasındadır. Köşe blokları arasında bulunan ve mezarın giriş bölümünü oluşturan 5 adet büyük bloktan ortadaki B6. 4 numaralı büyük blok mezarın eşik taşıdır (Lev. 8-b, c, 25-a, b).

IV.I.II.b.güney: Güney cephede G1. blok sırasında bulunan 7 adet blok (Lev. 9-b, 26-a, b), batıdan doğuya doğru düzgün bir şekilde 0.58 m. yükseklikten, 0.30 m. yüksekliğe

düşürülmüştür. G1.1 numaralı ilk blok, temel çıkıntısından 1.12 m. içeridedir. Bloklar bosajlı olup, bosaj çıkıntısı 0.06 m. derinliktedir. Bosaj çerçeveleri ile blok kenarları arası ortalama 0.10 m. genişliktedir. Blokla temel arasında harçlı moloz kullanılmıştır. Harçlı molozun dış yüzü sıvanarak, yağmur, rüzgâr ve güneş gibi dış etmenlere karşı güçlendirilmiştir. Mezara ait en alttaki bosajlı blok sırası içinde olup ta bosajsız işlenen tek blok G1.7 numaralı bloktur (Lev. 9-b, 26-a, b). Kırık olan ve blok taştan ziyade kaba işlenmiş bir moloz görüntüsündeki G1.7 numaralı blok ile ana kaya arasına üç adet moloz taş yerleştirilmiştir (Lev. 10-c, 11-b). G1. sırasındaki diğer bloklara nazaran daha niteliksiz bir işçilik gösteren ve molozlarla yamalanana G1.7 bloğu üzerine bosaj işçiliği yapılmaya gerek duyulmamış olması, ana kaya önünde ve toprak altında kalışına bağlanmalıdır. Genel olarak bakıldığında G1 sırası iri bloklardan yapılmış kaliteli işçilikli ve ince derz aralıklarına sahip bloklardan oluşmaktadır. Blokların alt yüzeyleri toprak altında kaldığından ve düzgün bir kenarları bulunmadığından buralara bosaj bantları yapılmamıştır. Blokların tamamının alt yüzeyleri kırıktır ve harçlı molozlarla desteklenmişlerdir. G1.1 bloğu harçlı moloz temel üzerine, G1.7 bloğu ise ana kaya üzerine oturtulmuştur (Lev. 10-c, 11-b).

G2 blok sırası (Lev. 9-b, 26-a, b) batı kenardan 0.30 m., güney kenardan 0.38 m. içeride ve G1 sırasının üstünde bir basamak gibi yerleştirilmiştir. Toplam 9 adet bloktan oluşana G2 sırasının blok yüksekliği 0.43 m.dir. Düzgün kesimli ve iyi işçilikli G2 blok sırasının en çok tahribata uğrayana blokları, mezar cephesine en yakın olan G2.1 ve G2.2 bloklarıdır. Ana kayaya yaslandırılan G2.9 bloğu ile ana kaya arasına yerleştirilene molozlar, bloğun mezar yapısı ile ana kaya arasında sıkıştırılarak yapı sağlamlığının güçlendirilmesi sağlanmıştır. G3 sırası güney kenarda, G2 sırasından 0.05 m. içeride bulunmaktadır (Lev. 9-b, 26-a, b). G3 blok katmanı, mezarın güney cephesinin en uzun blok sırasını oluşurmaktadır. G3.9-11 numaralı bloklar, tamamen ana kaya üzerine oturtulmuştur. Bunlardan G3.11 numaralı blok, aynı zamanda bir ve iki alt sırada bulunan G1.7 ve G2.9 blokları gibi ana kayaya yaslandırılarak yapının sağlamlığı arttırılmıştır (Lev. 9-b, 26-a, b). G3.9-11 numaralı bloklar G3.1-8 arasındaki bloklardan, teknik ve kalite yönüyle ayrılırlar. G3.9-11 numaralı bloklar daha kaba işçilikli ve pütürlü yüzeylidir. Diğer bloklarda görülene ince taraklı işçilik bu bloklarda yerini kalın tarağa bırakmıştır. G4 blok sırası 0.82 m. yükseklikte olup podyumun en yüksek sırasını oluşurmaktadır (Lev. 9-b, 26-a, b). G4.1 numaralı blok, bir alt sırada bulunan G3.2 numaralı bloğun üst kenarındaki profilin içine yerleştirilmiştir. G5. blok sırası, 6 adet uzun bloktan oluştuğundan podyumun en az bloğa sahip katmanıdır (Lev. 9-b, 26-a, b) ve sundurma başlığının bulunduğu blok katmanıdır. 0. 58 m. yükseklikteki bloğun profil

yüksekliği 0.22 m.dir. G5.1-3 arasındaki bloklar aynı yükseklikte iken G5.4-6 arasındaki bloklar 0.04 m. yükseltilmiştir. G5.6 numaralı blok orijinal yerine yerleştirildiği zaman üzerine oturduğu G4.10 numaralı bloktan, 0.02 m. dışa taşkın işlenmiştir. G6. blok katmanı (Lev. 9-b, 26-a, b), 0.50 m. yükseklikte ve 9.37 m. uzunluktadır. Toplam 7 bloktan oluşmaktadır. Podyum ile ana gövde arasında bir geçiş katmanıdır. G6.4 numaralı bloğun alt kenar profiliyle, G5.4 numaralı bloğun üst kenar profili birbirinin içine geçirilerek kilitlenmiştir.

IV.I.II.c.doğu: Arazinin eğiminden dolayı podyumun doğu cephesi diğer cephelere göre daha alçaktır ve toplam iki blok sırasından oluşmaktadır (Lev. 9-c, d, 27-a, b). Her iki sırada yedişer blok bulunmaktadır. Diğer cephelerde görülen en alt bosajlı blok sırası, doğu cephede görülmez (Lev. 9-c, d, 27-a, b). Buna karşın doğu cephenin en altındaki, D1 sırasının blokları üzerinde yüzeysel işlenmiş çerçeve kuşağı bulunmaktadır. Bu çerçeve kuşağının dışı ince işçilikli, içi ise daha kaba ve pütürlü yüzeyseldir. Mezar podyumunun doğu cephesi, 1.38x8.50 m. ölçülerdedir.

D1 blok katmanı, 0.80 m. yükseklikteki 7 adet bloktan oluşmuştur (Lev. 9-c, d, 27-a, b). D1 blok sırası çok sağlam bir şekilde ana kaya üzerine oturtulmuştur. D1.1 numaralı bloğun alt kenarında 0.10x0.22 m. ölçülerde aplikasyon/yama tespit edilmiştir (Lev. 27-a, b). Yama yapılan küçük blok parça, yerinden düşmüştür. Bunun sağlam kalmış örnekleri yine aynı sırada D1.3 numaralı bloğun sol üst köşesinde ve birbirine bitişik durumdaki D1.4 ile D1.5 bloklarının üst köşesinde bulunmaktadır (Lev. 27-a, b). Bunlardan, D1.3 numaralı bloğun üst sol köşesindeki yama, 0.13x0.13x0.13 m. ölçülerde üçgen bir parçadır. D1.4 ile D1.5 bloklarının üst köşesindeki üçgen yama ise 0.06x0.06x0.10 m. ölçülerdedir. Yama parçaları bloklarla kaliteli bir işçilikle birleştirilmiştir.

Doğu cephede sundurma profili yüksekliği, 0.20 m.dir (Lev. 9-c, d, 27-a, b). Sundurma profili aynı zamanda mezar podyumuyla ana gövdenin sınırını teşkil etmektedir. Mezar podyumu sağlam bir temele, ana gövde de sağlam bir podyuma oturtulmak istendiğinden, D2 blok katmanında görülen sundurma profilinin üst kenarı, ortalama 0.02 m. oyularak ana gövde blokları bu oyuntunun içine oturtulmuştur. Böylelikle ileride karşılaşılabilecek muhtemel kayma ve oynamaların önüne geçilmiştir. D1. 1, 3 ve 4 numaralı blokların üzerinde görülen blok aplikasyonu (yama), D2.4 numaralı blok üzerinde de görülmektedir (Lev. 9-c, d, 27-a, b). 0.10x0.10 m. ölçülerdeki yama parçası, eklendiği blokla aynı tür taş ve işçilikle işlenerek,

D2.2 numaralı bloğa çok iyi bir şekilde entegre edilmiştir. Mezarın batı yüzündeki ana cephe bloklarında yama eklentisi görülmezken, sadece D1 ve D2 sıralarında toplam 4 ayrı blokta bu uygulamanın görülmesi, mezarın doğu yüzünün, cephe yüzü arkasında ve yamaç önünde kalmasıyla açıklanabilir. Bloklardaki çatlamların yanı sıra, ana gövdeden 0.10 m. dışa taşkın olan sundurma profili kenarlarının büyük ölçüde kırıldığı tespit edilmiştir. D2.7 numaralı bloğun üzerinde biri 0.22x0.34 m., diğeri 0.22x0.30 m. ölçülerde iki küçük kaset çerçevesi işlenmiştir (Lev. 9-c, d, 27-a, b). Blok yüzeyi ince tarakla tıraşlanmasına karşın, kaset çerçeveleri kalın tarakla işlenmiş ve pütürlü yüzeyli bırakılmıştır. D3. blok katmanı, sundurma profilli podyum bloklarıyla ana gövde blokları arasında bir geçiş katmanı sırası konumundadır (Lev. 9-c, d, 27-a, b). D3 blokları, D2 blok katmanındaki sundurma profillerinin üst yüz kenarlarındaki 0.02 m. derinlikteki oyuntunun içine yerleştirilerek yapı sağlamlığının artırılması amaçlanmıştır. D3 sırası blokları, güney uçta 0.50 m. yükseklikteyken kuzey uçta 0.46 m. yüksekliğe düşürülmüştür. D3.1 numaralı bloğun üzerinde 0.38x0.72 m., D3.7 numaralı bloğun üzerinde 0.34x0.73 m. ölçülerde ve 0.003 m. derinlikte birer tadet bosajlı çerçeve işlenmiştir. Çerçevelerin iç kısımları kalın tarakla işlenmiş ve pütürlü yüzeyli bırakılmıştır. D3 sırasının her iki kenarında bulunan bu keset çerçeveleri, yapının dekoratif görünümüne yönelik işlenmiştir.

IV.I.II.d.kuzey: Arazinin eğiminden dolayı aynı sıradaki K1.1 ile K1.9 blokları arasında 0.60 m. kot farkı vardır (Lev. 9-a, d, 28-a, b). K1.1 numaralı blok, ana kaya içine açılan oyuğa yerleştirilerek sıkıştırılmıştır. Kuzey cephenin ve podyumun en alt sırasını oluşturan K1 blok sırası, yapının temelinden 1.56 m. içeridedir. K1 sırası bloklarının alt kısımları işlenmemiştir. K1 blokları arasına küçük molozlar döşenmiştir. Böylelikle K1 sırası bloklarının temelle daha iyi kaynaşması sağlanmış olup yapının sağlamlığı artırılmıştır.

K1 blok katmanı 13.53 m. uzunluktadır. B1 ve G1 sıraları gibi K1 sırası blokları da bosajlıdır (Lev. 9-a, d, 28-a, b). K1 sırası bloklarının ortalama bosaj derinliği 0.04 m.dir. Blokların içindeki bosaj çerçeveleri, kenarlardan 0.10 m. içeridedir. Bosaj çerçevelerinin dışı ince, iç kısımları ise oldukça kaba işçiliktir. K1.8 ile 9 numaralı blokların arasına molozlar konulmuştur. K2. 9 numaralı blok ortadan ikiye ayrılmıştır (Lev. 9-a, d, 28-a, b). K3 blok katmanı 0.52 m. yükseklikte ve 13.41 m. uzunluktadır. Toplam 10 adet bloktan oluşan K3 blok katmanı üzerinde sundurma altlık profilleri bulunmaktadır (Lev. 9-a, d, 28-a, b). K3.1 numaralı bloğun doğusunda bulunan 0.56x0.76 m. ölçülerdeki blok, K3 sırası bloklarıyla yaklaşık aynı ölçülerde ve aynı profillerde işlenerek K3 sırasının devamı niteliğinde işlenmiş

olmasına karşın, yapının doğu destek terasının ve temelinin bir parçasıdır. K4.1 numaralı blok, bu taşın üzerinde bulunan 0.04x0.10 m. ölçülerindeki profil içine oturtulmuştur. K3.2 numaralı bloğun sol üst köşesinde, 0.13x0.23 m. ölçülerde blok aplikasyon yaması görülmektedir (Lev. 9-a, d, 28-a, b). K3.3 numaralı bloğun sağ üst köşesindeki 0.05x0.018 m. ölçülerindeki küçük yama parçası sağlam olarak yerinde durmaktadır (Lev. 28-a, b). K3 blok katmanından 0.04 m. içeride bulunan ve 8 bloktan oluşan K4 blok katmanı, 0.81x12.30 m. ölçülerdedir (Lev. 9-a, d, 28-a, b). K4 blok sırası, sundurmanın orta gövdesini oluşturmaktadır. K4.3 ile K4.5 blokları arasında, mezarın alt gömü odası hyposorion girişi bulunmaktadır. 0.68x0.82 m. ölçülerindeki hyposorion girişi sürgülü kapılı ve tonoz örtülü olup, kuzey-güney doğrultuludur. Mezarın kuzey cephesinin en uzun bloğu, 3.025 m. uzunluğuyla K4.7 numaralı bloğa aittir.

Toplam 6 bloktan oluşan K5. blok katmanı, 0.57x9.28 m. ölçülerdedir (Lev. 9-a, d, 28-a, b). K5 blok katmanı sundurma başlığı profillerinin bulunduğu sıradır ve alttaki K4 blok katmanından 0.02 m. dışa taşkındır. Üst kenarda sundurma başlığı bulunmaktadır. Mezar podyumunun kuzey cephesinde, diğer cephelerde görülen blok kilitlemesi özelliği bulunmamaktadır. K5.1-6 bloklarındaki sundurma başlığı profilinin üst yüzleri kenarlardan 0.02 m. içe oyulmuştur.

6 adet bloktan oluşan ve 0.46x9.04 m. ölçülerdeki K6. blok katmanı, podyumla ana gövde arasındaki geçiş sırasındadır (Lev. 9-a, d, 28-a, b). Ortalama blok yüksekliği 0.47 m.dir. K6 blok sırası, alta bulunan K5 blok sırasından 0.10 m. içeridedir.

IV.I.III. Sundurma

Yüksek bir podyum üzerine oturan anıt mezara çıkış, batı cephedeki basamaklar vasıtasıyla sağlanmıştır. Basamakların her iki yanını sınırlayan sundurmalar yapının dekoratif ve estetik görünümüne de katkıda bulunmuştur (Lev. 8-c, d, 22, 23, 25-a, b). Sundurma profilleri, yapının güney, doğu, kuzey ve batı yüzlerini dolanarak basamakların yan yüzleri kenarında sonlandırılmıştır. Güney ve kuzey yüzlerde, üç, dört ve beşinci blok katmanlarını kapsayan sundurmalar, doğu duvarında kot farkından dolayı bir ve ikinci blok katmanlarında görülmektedir. Güney ve kuzey duvarlarda üçüncü blok katmanı sundurma altlığını, dördüncü blok katmanı orta gövdeyi, beşinci blok katmanı da sundurma başlık profillerinin bulunduğu katmanı oluşturmaktadır. Doğu duvarında ise araziden kaynaklanan kot farklılığından dolayı,

birinci blok katmanı orta gövdeyi, ikinci blok katmanı da sundurma başlığı sırasını oluşturmaktadır. Doğu duvarında sundurma altlığı bulunmamaktadır.

IV.I.III.a.kuzey sundurma: Kuzey sundurma bloklarından 208 numaralı bloğun (Kat. no. 5). üst kenarında, üç yüzü tamamen dolanan başlık profili bulunmaktadır. Sadece batı yüzü sağlam olan bloğun arka tarafı tamamen kırık olduğundan kuzey ve güney yan yüz genişlikleri bilinmemektedir. Sundurmanın üst yüzünde, kenarlardan 0.08 m. genişlikte, ince işçilikle tıraşlanmış bir çerçeve kuşağı mevcuttur ve bu çerçevenin içi pütürlü yüzeyli bir işçilikle tıraşlanmıştır. 208 numaralı blok, 207 numaralı bloğun (Kat. no. 3), batı yüzünün parçasıdır. 142 numaralı blok, (F2) karelajında ve (-3.48 m.) kotta bulunmuştur. Bloğun kuzey ve güney yüzleri 1.04 m., doğu ve batı yüzleri 0.73 m. genişliktedir. Başlık profili 0.22 m. yüksekliktedir. Başlık profili, kuzey yüzde tüm blok boyunca 1.04 m. genişlikte işlenmesine karşın, güney yüzde 0.44 m. genişlikte kesilerek sonlandırılmıştır. Sundurma başlığı profilleri, 142 numaralı bloğun kuzey yüzünde 0.08 m. derinlikte, dikine işlenmiş bir profille birleştirilerek sonlandırılmıştır. Yapının kuzey sundurma ucunu oluşturan bloklardan bir diğeri 519 numaralı bloktur (Kat. no. 4).

IV.I.III.b. güney sundurma: “Mevcut duvarlar” bölümünün güney ve kuzey duvar alt başlıklarında, sundurma bloklarının ayrıntılı tanımları yapıldığından burada sadece, yerlerinden düşmüş sundurma blokları anlatılacaktır.

001 numaralı sundurma bloğu 1995 yılında taş parkına çekildiğinden dolayı, buluntu seviyesi ve buluntu karelajı bilinmemektedir. 001 numaralı blok, güney sundurmaya ait bir başlık bloğudur (Kat. no. 7). Sundurmanın üst yüzünde, kenarlardan 0.10 m. genişlikte, ince işçilikle tıraşlanmış bir çerçeve kuşağının içi, pütürlü yüzeyli bırakılmıştır. 84 numaralı blok (Kat. no. 6), güney sundurmanın başlık bloğudur ve 001 numaralı bloğun doğu yanında bulunmaktadır. 408 numaralı blok, (E6) karelajında ve (-3.25 m.) kotta bulunmuştur. Blok, 1.35 m. genişlikte ve 0.53 m. yüksekliktedir.

IV.I.IV.Mevcut Duvarlar

Yapının duvarları çift sıra duvar örgüsüne sahiptir.

IV.I.IV.a.bati: B7. blok katmanı, eşik taşının üzerinde yer almaktadır (Lev. 6-c, 8-c, d, 25-a, b) . Her iki köşede birer pilaster altlığı bulunmaktadır. Üzerinde 0.04x0.08 m. ölçülerde bir kenet yuvası açılmış olan B7.2 numaralı blok, 0.92x1.20 m. ölçülerde ve 0.65 m. derinliktedir. Eşik taşından 0.20 m. içeridedir. B7.3 numaralı blok, 0.94x1.19 m. ölçülerde ve 0.60 m. derinliktedir. B7.4 numaralı blok bir pilaster altlığı bloğudur. 4 adet bloktan oluşan batı cephenin en üstünde, B8. blok katmanı bulunmaktadır (Lev. 6-c, 8-c, d, 25-a, b). Üzerinde 0.08x0.12 m. ölçülerde ve 0.02 m. derinlikte bir kenet bulunan B8.3 numaralı blok, 0.60x1.02 m. ölçülerde ve 1.32 m. uzunluktadır.

IV.I.IV.b.güney: G7 blok sırası ana gövdenin güney cephedeki ilk blok katmanını oluşturmaktadır (Lev. 9-b, 26-a, b). Ana gövdenin ilk sırası büyük bloklardan örülmüştür. G7 sırası, 8.79 m. uzunlukta, 1.19 m. yüksekliktedir. Güney yüzün en yüksek blok katmanını oluşturmaktadır. Toplam dört bloktan oluşmaktadır. G7. blokları içinde, üst yüzünde kilitlemeye yönelik profilli taş işçiliği gösteren tek blok, G7.1' dir (Lev. 26-a, b). G7.1 ve G7.4 numaralı bloklar üzerinde pilaster altlıkları bulunmaktadır (güneybatı pilaster altlığı için bkz. bölüm, IV.I.VIII.b).

G8. blok sırasında, sağlam olan ve yerinde kalabilen 2 adet blok bulunmaktadır (Lev. 17 c, 34-35). G8 blok sırası, 1.11 m. yüksekliktedir. G8.2 numaralı blok, 1.078 m. yükseklikte ve 2.575 m. uzunluktadır. G8.2 numaralı blok, podyum da dâhil olmak üzere tüm güney cephenin en uzun bloğudur (Lev. 9-b, 26-a, b). Bloğun, ilk 1.09 m. bölümüyle, ikinci 1.48 m. bölümü arasında, 0.07 m. kot farkı bulunmaktadır.

IV.I.IV.c.doğu: Doğu cephede ana gövdenin ilk blok sırası, D4' dür (Lev. 9-c, d, 27-a, b). 1.165 m. yükseklikte ve 8.48 m. uzunluktaki D4 blok sırası, tüm yapı içinde en çok tahribata uğrayan blok sıralarının başında gelmektedir. Kuzeydoğu ve güneydoğu köşelerde pilaster altlıkları bulunmaktadır.

D5 sırasında sadece iki blok yerinde kalmıştır (Lev. 9-c, d, 27-a, b). D5.2 numaralı bloğun sol üst kenarında, blok yama işçiliği ve 0.10 m. yükseklikte kot profili bulunmaktadır. Yapının alt bölümlerinde genelde 0.02 ile 0.04 m. arasında görülen kot yüksekliklerinin, yapının üst bloklarında 0.10 m. kadar yükseldiği görülmektedir.

IV.I.IV.d.kuzey: Kuzey yüzde K7. Blok sırası toplam 5 adet büyük bloktan oluşmaktadır (Lev. 9-a, d, 28-a, b). Kuzeydoğu ve kuzey batı köşelerde pilaster altlıkları bulunmaktadır. K7.1 numaralı bloğun üst kenarının bir ucuyla diğer ucu arasında 0.06 m., K7.5 numaralı bloğun üst kenarının bir ucuyla diğer ucu arasında ise 0.04 m. kot farkı bulunmaktadır (Lev. 28-a, b). Doğu uçta, K7.1 numaralı blok 1.165 m. yükseklikteyken, batı uçta K7.5 numaralı blok, 1.225 m. yüksekliktedir. Ölçülerden de anlaşılacağı üzere batıya doğru blokların yükseklikleri artmaktadır.

K8 sırasında sadece 1 blok yerinde kalmıştır (Lev. 9-a, d, 28-a, b). Güneydoğu köşeyle, K8. 1 numaralı blok arasında 5.40 m. boşluk bulunmaktadır. 0.08 m. kuzeye kaymış olan blok, yapının kuzeybatı köşesinden 1.35 m. içeridedir. K8.1 numaralı blok, altta bulunan K7.5 numaralı bloğun üst yüzündeki 0.04 m. yükseklikteki profilin içine oturtulmuştur. K8.1 numaralı bloğun sağ üst kenarında 0.04 m. yükseklikte kot farkı bulunmaktadır.

IV.I.V. Ante

IV.I.V.a.kuzeybatı: Mezarın kuzey duvarı 8.66 m. uzunluktadır ve kuzeybatı köşe pilasteri kuzey anteyi oluşturmaktadır (Lev. 8-b, c, 9-a, d, 22-24, 28-a, b). Ana gövdeden dışa taşırılan ve ante ucunu oluşturan kuzeybatı köşe pilasteri 0.61 m. genişlikte ve 0.76 m. derinliktedir (kuzeybatı pilaster için bkz. bölüm, IV.I.VII. Pilasterler).

IV.I.V.b.güneybatı: 8.64 m. uzunluktaki güney duvarının her iki köşesi pilasterlerle sınırlanmış olup güneybatı köşe pilasteri, ana gövdeden dışa taşırılarak ante ucu oluşturulmuştur (Lev. 8-b, c, 9-b, 22-24, 28-a, b). Ante ucunu oluşturan güneybatı köşe pilasteri, 0.56 m. genişlikte ve 0.73 m. derinliktedir (güneybatı pilaster için bkz. bölüm, IV.I.VIII.).

IV.I.VI.Kapı

IV.I.VI.a.eşik: Yapının cephesinde bulunan B6. 4 numaralı eşik bloğu, 0.50 m. yükseklikte, 1.23 m genişlikte ve 2.92 m. uzunlukta düzgün dörtgen kesimli bir bloktur (Lev. 8-b, c, 13-b, 22-24) . Bloğun üst yüzünde, 0.88x1.72 m.lik dübel deliklerinin arasında kalan bölüm, 0.02 m. daha yüksektir. Eşik taşının her iki kenarında bulunan kapı yuvalarından kuzeydeki, 0.17x0.17 m. ölçülerde ve 0.04 m. derinlikte, güneyde olanı ise, 0.17x 0.19 m. ölçülerde ve

0.04 m. derinliktedir. Bu iki büyük kapı yuvasının ortasında, 0.06x 0.06 m. ölçülerde ve 0.03 m. derinlikte kapı kanatlarını kilitlemeye yönelik daha küçük bir yuva bulunmaktadır. Eşik taşının güneyinde üç adet küçük kenet yuvası bulunmaktadır (Lev. 8-b, c, 13-b, 22-24). Ortalama olarak, 0.02x0.05 m. ölçülerdeki kenet yuvaları aynı doğrultu üzerindedir. Söve bloklarını desteklemek için, eşik taşının her iki tarafındaki blokların üst yüzlerinde dörder adet kenet yuvası açılmıştır. Bu kenet yuvaları ortalama 0.02x 0.04 m. ölçülerde ve 0.02 m. derinliktedir. Eşiğin güneyindeki dört kenet yuvasından üçü, kuzey-güney, biri doğu-batı doğrultuludur. Buna karşın, kuzeydeki kenet yuvalarının üçü doğu-batı, biri kuzey-güney doğrultulu işlenmiştir. Eşik taşından, mezarın 1.74 m. genişlikte ve iki kanatlı kapıya sahip olduğu anlaşılmaktadır.

IV.I.VI.b.söveler: Sağ söve bloğu 2.40 m. yükseklikte ve 0.84 m. derinliktedir (Kat. no. 93) . Orijinalinde tek parça iken ortasına yakın bir bölümden iki parçaya ayrılmıştır. 0.79 m. genişlikteki söve bloğu beş silmelidir. Silmenin beşinci profili 0.14 m. dışa taşkındır. Sövenin üzerinde bulunan lentonun konulduğu çapraz kesimli üst bölüm 0.38 m. uzunluktadır. Sol söve bloğu tamamen kırık olmakla birlikte üç ana parçaya bölünmüştür (Kat. no. 92). Bunlardan en büyüğü lentoya yakın sivri uçlu parçadır. Ölçüleri diğer söveyle aynı olan kuzey söve güneye göre daha çok tahribata uğramıştır.

IV.I.VI.c.lento: 2.52 m. uzunlukta ve 0.70 m. yükseklikteki lento, 1.08 m. derinliktedir (Kat. no. 94). Söve bloklarının üzerine yerleştirilebilmesi için kenarlardan içeri 0.40 m. çapraz kesimli işlenmiştir. Oldukça tahrip olmuş durumdaki lento, tek parça ve anıtsal ölçülerdedir.

Lentonun cephesinde farklı yükseklik ve derinliklerde 9 adet profil işlenmiştir. Profillerden ilk beşi sade bırakılmış, üsttekiler ise bezeklerle süslenmiştir.

IV.I.VI.d.kapı kanadı: Mezar soyguncuları tarafından, antik dönemlerden günümüze en çok tahrip edilen bölümlerin başında, mezar kapıları gelmektedir. Markia Anıt Mezarı' nın kapı kanatları da maalesef bulunamamıştır.

Kapıyla ilgili bilgiler, eşik, söve ve lento üzerindeki kenet ve menteşe yuvalarından öğrenilmektedir. Buna göre kapı, 3.78 m. yükseklikte, 1.74 m. genişlikte ve 0.28 m. derinlikte olmalıdır. İki büyük menteşe yuvasının ortasında, iki kanatlı kapının kilitleme yuvası bulunmaktadır. Kapı kanatları aynı yükseklik ve derinlikte olup, soldaki 0.72 m., sağda olanı

ise 1.02 m. genişliktedir. Kapı kanatlarının eşit genişlikte olmayışı, soldaki kapı kanadının sabit tutulduğunu, sağdakinin ise yeni ölen aile bireyleri için açılıp kapatılabilir olabileceğini göstermektedir.

IV.I.VI.e.konsollar: Yapıda bulunması gerekli iki adet konsoldan, sadece kapının sol üstünde olan 515 numaralı blok tespit edilebilmiştir (Kat. no. 95). Kırılmış durumdaki blok, arazideki taş parkından alınarak kazı evine taşınmıştır. Konsol bloğunun üzerinde bulunan volüt motiflerinden alttaki küçük olan 0.25 m. çapında, üstteki ise kırıktır. Volüt motifleri ve profiller tahribata uğramıştır. Volütlerin ortasındaki düğme motifi 0.065 m. çapındadır. Konsolun kapıya bakan iç yüzleri bitkisel motiflerle süslenmiştir. Konsol bloğunun cepheye bakan batı yüzünde volütlerin işlendiği bölüm 0.27 m. genişlikte ve 0.32 m. dışa çıkıntılıdır. Köşe profili ise 0.11 m. genişliktedir. Kapının her iki üst kenarında bulunan konsollar kapının anıtsallığını ve süsleme zenginliğini arttırmaktadır.

IV.I.VI.f.lento alınlığı: Yapının cephesinde ve kapının hemen üzerindeki lento alınlığı, mezarın en gösterişli bölümlerinden biridir. Lento alınlığı; 223, 243 ve 244 numaralı bloklardan oluşmaktadır (Kat. no. 96, 97, Lev. 32). Bu üç blok, silmeli profillerin yanı sıra aslan tasvirli yalancı çörtlenlerle süslenmiştir. Ayrıca, lentoyla birlikte yapının en süslü ve ince işçilikli bloklarıdır. Lento alınlığı bloklarının cephe, yan ve alt olmak üzere üç yüzleri işlenmiştir.

223 numaralı bloğun (Kat. no. 96), sol kenarından 0.62 m. uzaklıkta aslan başı motifli bir yalancı çörtlen işlenmiştir (Bkz. bölüm IV.III.IV. kabartmalı bloklar). 243 numaralı blok, 223 ile 244 numaralı bloğun ortasında bulunmaktadır (Lev. 32). Bloğun cephesi aşınmış olduğundan olması muhtemel aslan başı kabartması görülememektedir. 244 numaralı blok, lentonun sağ üst köşesi üzerinde durmaktadır (Kat. no. 97). Bloğun köşesinden 0.80 m. uzaklıkta aslan başı motifli bir yalancı çörtlen kabartması işlenmiştir (Bkz. bölüm IV.III.IV. kabartmalı bloklar). Lento alınlığı blokları üzerinde dış sırası, inci dizisi, düz silmeli, kavisli, bombeli ve aşağıdan yukarıya doğru dışa açılan profiller ve bu profiller üzerinde bezekler bulunmaktadır (Bkz. bölüm, IV.III.II. profilli bloklar, bölüm IV.III.III. bezekli bloklar). Aslan başı motifli çörtlen kabartmaları, bezekler, profiller ve silmelerle anıt mezarın giriş bölümüne çok özen gösterildiği anlaşılmaktadır.

223 ve 243 numaralı blokların kısa yan yüzleri kırıktır. 244 numaralı bloğun yan yüzü, dış sırasının da bulunduğu alt kenarda 0.72 m. uzunluktadır. Yan yüzün 0.40 m.' lik bölümü görülmekte, 0.32 m.' lik bölümü ise duvar içinde kaldığı için görülmemektedir. Bloğun 0.65 m.' lik bölümü işlenmiş, 0.33 m.' lik bölümü duvar içinde kaldığından işlenmemiştir. 223, 243 ve 244 numaralı blokların, uzunlukları toplamı 3.85 m.' dir. Lento bloğunun uzunluğu ise 2.52 m.' dir. Lento alınlığı, lentodan 1.33 m. daha uzundur. Lento alınlığı her iki kenarda lentodan 0.665 m. dışa taşkındır (Lev. 32).

IV.I.VII. Pilasterler

Yapının köşelerinde birer adet pilaster bulunmaktadır. Güneybatı köşe pilasteri dört, diğer köşe pilasterleri beşer blok sırasından oluşmaktadır (Lev. 32-39). Pilaster altlıklarının bulunduğu bloklar, hafif oynamalarla birlikte yerlerinde durmaktadır. Pilasterlerin ölçüleri aşağıdan yukarı 0.02 m. daralmaktadır. Blokların üstünde bulunan kaldırma yuvaları ortalama olarak 0.14 m. uzunlukta, 0.06 m. genişlikte ve 0.10 m. derinliktedir.

IV.I.VII.a.kuzeybatı: Kuzeybatı köşe pilasterinin batı yüzü 0.62 m., kuzey yan yüzü 1.98 m. genişliktedir (Lev. 32, 35, 36-a, b, 39). Pilaster profili genişliği batı yüzde 0.62 m., kuzey yüzde 0.625, doğu yüzde ise 0.68 m. genişliktedir. Pilasterin güney yüzünde, altlık profillerinin sonlandığı noktada, aşağıdan yukarı tüm blok yüzeyinde ve 0.08 m. genişlikte bir köşe profiliyle bloğun b.7.2 numaralı cephe bloğuyla muntazam bir şekilde birleştirildiği görülmektedir. Pilaster altlığı kuzey, batı ve güney yönde gövdeden 0.06 m. dışa taşkın işlenmiştir. Altlık bloğunun tabanı 0.74 m., üstü 0.62 m. genişliktedir. Altlıkta dört profil bulunmaktadır.

136 numaralı blok, diğer üç bloğa göre daha üst kotta tespit edilmiştir (Lev. 32). Blok 1.03 m. yükseklikte ve 0.62 m. genişliktedir. 137 numaralı bloğun (Kat. no. 9) üzerinde bulunan tek kenet yuvası, üst doğu kenara açılmıştır. 147 numaralı bloğun (Kat. no. 8), cephesi 0.58 m. genişliktedir. Bir alt katmanda bulunan 137 numaralı bloktaki kenet yuvası doğu yüzde bulunurken, 147 numaralı bloğun üzerindeki kenet yuvası güney yüze açılmış olması yapının sağlamlığını artırma çabasıyla kaynaklanmaktadır. 138 numaralı başlık bloğu (Lev. 32), (-2.79 m.) kotta ve (F2) karelağında tespit edilmiştir. Bloğun cephe gövdesi 0.59 m., genişlikte ve 0.72 m. yüksekliktedir. Bloğun üzerinde bulunan tek kenet yuvası üst güney kenara açılmıştır. 137 numaralı bloğun kenet yuvası üst doğu yüz kenarına, 147 ve 138 numaralı

blokların kenet yuvaları ise üst güney yüz kenarına açılmıştır. Başlığın üst yüzünde 0.50 m. içeride, 0.025 m. kot farkı bulunmaktadır. Bu yükseklik farklılığı, soffitli arşitravin rahat yerleştirilebilmesine ve kilitlemesine yönelik olarak hazırlanmıştır. Başlığın arka kenarı daha yüksek işlenmiştir.

IV.I.VII.b.güneybatı: Güneybatı köşe pilasteri toplam dört bloktan oluşmaktadır (Lev. 32, 33, 36-a, b, 37). Mezarın güneybatı köşe pilaster bloğunun batı yüzü 0.57 m., kuzey ve güney yüzü ise 0.61 m. genişliktedir. Güney yan yüz uzunluğu 2.38 m. genişliktedir.

Güneybatı köşe pilasterlerinden 78 numaralı blok, 1.20 m. yükseklikte ve 0.58 m. genişliktedir (Lev. 32-33). Bloğun yan yüzü 1.84 m. uzunluktadır. Blok üstünde 0.20x0.30 m. ölçülerde ve 0.14 m. derinlikte bir aplikasyon yuvası tespit edilmiştir. Bloğun üzerinde bulunan tek kenet yuvası, üst kuzey kenara açılmıştır. 035 numaralı blok (Kat. no. 11), 1995 yılında taş parkına alındığından hangi kot ve karelajda çıktığı belirlenememiştir. Diğer pilaster bloklarında birer adet kenet yuvası bulunmasına karşın, 035 numaralı blokta iki adet kenet işlenmiştir. Bloğun güney yüzünde çatlaklar görülmektedir. 69 numaralı blok (Kat. no. 10) pilaster başlığıdır. Pilasterin kuzey yüzündeki 0.36 m. genişlikte ve 1.10 m. yükseklikteki köşe çıkıntısı, bloğun batı bitişikteki blokla düzgün bir şekilde birleşmesini sağlamak amacıyla işlenmiştir. Güney yüzü üç kademeli basamak şeklinde işlenen bloğun üzerinde 0.11x0.20 m. ölçülerde ve 0.12 m. derinlikte bir aplikasyon yuvası bulunmaktadır.

IV.I.VII.c.güneydoğu: Güneydoğu köşenin altlık bloğu yerinde durmaktadır (Lev. 33, 34). Bloğun güney yüzü 1.18 m., doğu yüzü 0.76 m. genişliktedir. Pilaster profili, hem güney hem de doğu yüzde 0.60 m. genişliktedir. 191 numaralı blok (+2.00 m.) kotta ve (B6) karelajında tespit edilmiştir (Lev. 33, 34). 1.09 m. yükseklikteki blok, güney yüzde 0.61 m., doğu yüzde 1.42 m. genişliktedir. Bloğun kısa yüzü güneye, uzun yüzü doğuya bakmaktadır. 193 numaralı blok (-0.80 m. kot) ve (C6) karelajında bulunmaktadır (Lev. no. 33, 34). Güney yüzde 0.60 m., doğu yüzde 1.57 m. genişlikteki 193 numaralı blok 1.01 m. yüksekliktedir. Pilaster profili genişliği güney yüzde 0.60 m. olmasına karşın, doğu yüzde 0.63 m. genişliktedir. Bloğun kısa yüzü güneye, uzun yüzü doğuya bakmaktadır. 65 numaralı blok (Lev. no. 33, 34), (-1.25 m.) kot ve (B5) karelajında bulunmuştur. Bloğun güney yüzü 0.70 m., doğu yüzü 1.04 m. genişliktedir. Blok 0.85 m. yüksekliktedir. Üstünde kaldırma yuvası bulunmayan bloğun kısa yüzü güneye, uzun yüzü doğuya bakmaktadır. Güneybatı köşe pilasterinin beşinci ve en üst blok katmanında, 45 numaralı başlık bloğu bulunmaktadır. 45 numaralı blok (-1.62 m.) kotta

ve (C6) karelajında olduğu tespit edilmiştir (Lev. no. 33, 34). Bloğun güney yüzü 1.755 m., doğu yüzü 0.70 m. genişliktedir. Güney uzun yüzde 0.62 m. genişlikteki pilaster profili, kısa doğu yüzde de 0.62 m. genişliktedir. Altlık ve başlık bloklarının uzun yüzleri güneye, kısa yüzleri doğuya bakarken, ikinci, üçüncü ve dördüncü katman bloklarının kısa yüzlerinin güneye, uzun yüzlerinin doğuya baktıkları anlaşılmaktadır. Batı kenarda bulunan ve 0.05 m. aralıklarla yan yana açılmış olan iki kenet yuvası, Markia bloklarında görülen bir istisnadır. Yapı bloklarının kısa kenarlarına bir kenet açılmasına karşın burada iki kenet açılmış olması, bir hayli büyük olan bloğun sağlamlığını emniyet altına alma çabasından kaynaklanmış olmalıdır.

IV.I.VII.d.kuzeydoğu: Kuzeydoğu köşe pilasteri altlık bloğunun doğu yüzü 0.67 m., kuzey yüzü 1.90 m. genişliktedir (Lev. 34, 35). Pilaster profili 0.61 m. genişliktedir. 159 numaralı bloğun (Kat. nr. 12) uzun yüzü doğuya, kısa yüzü kuzeye bakmaktadır. Alt ve üst yüzlerin kenar kısımları 0.10 m. genişlikte ince tıraşlanmış bir bantla çevrili olan bloğun orta kısımları kalın murçla yontulmuş ve pütürlü yüzeyli bırakılmıştır. 263 numaralı bloğun (Kat. nr. 14), bir alt sıradaki 159 numaralı bloğun aksine kısa yüzü doğuya, uzun yüzü kuzeye bakmaktadır. Uzun kuzey yüzün üst kenarında 0.08 m. kot farkı bulunmaktadır. 267 numaralı bloğun (Kat. nr. 13), uzun yüzü doğuya, kısa yüzü kuzeye bakmaktadır. Plasterin ikinci katman bloğunun uzun yüzü doğuya, kısa yüzü kuzeye, üçüncü katman bloğunun uzun yüzü kuzeye, kısa yüzü doğuya, dördüncü katman bloğunun uzun yüzü doğuya, kısa yüzü kuzeye, beşinci katmanı oluşturan 265 numaralı bloğun (Kat. nr. 15) ise uzun yüzü kuzeye, kısa yüzü doğuya bakmaktadır. Hem altlık hem de başlık bloklarının uzun yüzleri kuzeye, kısa yüzleri doğuya bakmaktadır. Böylelikle her katmanda, blokların uzun yüzlerinin bir doğuya bir kuzeye bakmaları sağlanarak yapıda simetri ve sağlamlığın artırılması sağlanmıştır.

IV.I.VIII.Sütunlar

IV.I.VIII.a.kaide: Yapıya ait sadece bir adet sütun kaidesi ele geçmiştir. Kaidenin tabanı 0.75 m., üst çapı 0.60 m. genişlikte olup, 0.28 m. yüksekliktedir (Kat. nr. 88, Lev. 17-b). Bir hayli tahribata uğrayan kaidenin üst yüzündeki kare planlı kenet, 0.06 m. ölçülerde ve 0.02 m. derinliktedir. Mezar bir plinthe üstünde duran ve iki torus profili arasındaki bir trokhilos profiliyle Attik-İon tipi bir sütun kaidesine sahiptir.

IV.I.VIII.b.gövde: Yapının tamamına ait kırılmış durumda toplam 7 adet sütun gövdesi parçası tespit edilmiştir (Kat. nr. 89-91). Ele geçen sütun gövdesi parçalarından sütunların düz (yivsiz) ve monolit oldukları anlaşılmaktadır. Sütun gövdeleri kaide üzerinde 0.53 m., başlık bölümü altında 0.48 m. çapındadır. Sütunun kaideyle birleşme yerindeki plinthe çapı 0.56 m.'dir. Kaideden sütuna geçiş elemanı olan plinthe iki profilli olup, 0.10 m. yüksekliktedir. Sütunlar gri-beyaz damarlı bir mermerden yapılmıştır. Tabandaki 0.06x0.06 m. ölçülerde ve 0.035 m. derinlikteki bir kenet yuvası, kaideye bağlanmak için açılmıştır. Sütunların en üstünde, 0.07 m. yükseklikteki iki profilli bir geçiş elemanı ile başlığa bağlandıkları anlaşılmaktadır. Sütunla başlığın bağlanmasını sağlayan kenetin içine kurşun döküldüğü tespit edilmiştir. Sütunun başlıkla birleşme yüzünde murç ve ince tarak izleri görülebilmektedir. Taşıyıcı özelliklerini kaybetmiş olan sütun parçalarının restorasyon aşamasında kullanılamayacağı düşünülmektedir.

IV.I.VIII.c.başlık: Yapıya ait sağlam bir sütun başlığı ele geçmemiştir. Ancak kazı sırasında tespit edilen küçük parçalara ayrılmış akanthus yapraklarından başlıkların Korinth düzeninde yapıldığı anlaşılmaktadır (Kat. no. 138-139). Mezarda ele geçen ve 0.03 m. yükseklikteki bir bant içinden çıkartılan akanthus yaprağı, 0.24 m. yükseklikte, 0.16 m. genişlikte ve 0.10 m. derinlikte. Akanthus yapraklarının ortasında bulunan ana kıvrık dal ve buna bağlı yapraklar etli, yalın ancak sert ve keskin bir işçilikle işlenmiştir. Yaprakların damar gibi ince işçiliklerinin yapılmadığı anlaşılmıştır. Ele geçen küçük bir parçadan, başlığın akanthus yapraklarıyla süslü köşelerinin volütlü olduğu anlaşılmıştır. İki kademeli olduğu anlaşılan kırık volüt parçası 0.13 m. yükseklikte, 0.11 m. genişlikte ve 0.07 m. derinlikte. Yapraklar gibi volüt parçası da yalın, özensiz, keskin ve sert bir işçilikle işlenmiştir. Hem volüt, hem de akanthus yaprakları üzerinde matkap işçiliği görülmektedir. Bu da başlıktaki sert ve keskin işçiliğin daha da vurgulanmasını sağlamaktadır. Sütun başlıkları da gövde gibi gri damarlı mermerden yapılmıştır. Mezardaki ölçümlere göre başlık 0.60 m. yükseklikte olmalıdır.

IV.I.IX.Üst yapı ve çatı elemanları

IV.I.IX.a.Arşitrav

Yıkılan bloklar arasında, 31' i firiz bloklarının, 5' i sütunların taşıdığı toplam 38 adet arşitrav bloğu tespit edilmiştir. Bunlardan bazıları kırık ve küçük parçalar olmakla birlikte büyük çoğunluğu sağlamdır. Sütunların taşıdığı soffit bezemeli arşitrav blokları, diğerlerinden daha

büyük ve kaliteli işçiliklidir. 38 adet arşitrav bloğunun toplam uzunluğu 41.25 m. dir. Blokların yüksekliği 0.44 m., derinlikleri ise birbirlerinden farklı olmakla birlikte, ortalama 0.60-0.80 m.' dir. Arşitrav bloklarının cephelerinde, ölçüleri birbirlerinden farklı beş adet kademeli silme profili işlenmiştir (Bkz. bölüm, IV.III.II. profilli bloklar).

371 numaralı blokla (Kat. no. 49), 193-105 numaralı blok (Kat. no. 46), köşe arşitrav bloğudur. 2.69 m. uzunluktaki 0.28 numaralı blok, soffit bezemeli olup, sağlam olarak tek parça ele geçen en uzun arşitrav bloğudur (Kat. no. 43). Bloğun alt kısmında bulunan soffit bezemesi 1.60 m. uzunlukta ve 0.14 m. genişlikindedir. Soffit bezemesi içerisinde asma dalından çıkan beş yaprak ve iki adet üzüm salkımı işlenmiştir (Bkz. bölüm, IV.III.III. bezekli bloklar). 80 numaralı arşitrav bloğu altında soffit bezemesi işlenmemiştir. 1.70 m. uzunluktaki arşitrav bloğunun bir uzun kenarı tamamen, kırık olan ama orijinalinde işlenmiş olması gerekli kısa kenarın tümü, diğer yüzdeki uzun kenarın işlenmiş yarısı ile 0.20 m.' si işlenmiş diğer kısa yüz olmak üzere toplam dört cephesi işlenmiştir. 144 numaralı arşitrav bloğunun 2.24 m.' lik bölümü sağlam olup, yaklaşık 0.40 m.' lik bölümü kırılmıştır (Kat. no. 41). Bloğun görülebilen iki uzun kenarı ile elimizde olmayan bir kısa kenarı işlenmiş olmalıdır. Blok, güneybatı köşedeki pilasterle sütun arasındadır. Alt yüze işlenmiş soffit bezemesi 1.62 m. uzunlukta ve 0.17 m. genişlikindedir. Her iki uçta birer yaprak ve iç kısma işlenmiş dokuz adet sarmal motif, kuzeybatı köşedeki bitkisel bezemenin aksine daha bezeksel ve dekoratif özellikte işlenmiştir. Bezemenin ortasından geçen dalın, bir sağına bir soluna sarmallar işlenmiştir (Bkz. bölüm, IV.III.III. bezekli bloklar). 215 numaralı arşitrav bloğu 2.06 m. uzunluktadır (Kat. no. 42). Üzerinde iki adet kenet yuvası bulunan bloğun iki uzun kenarı işlenmiştir. 403 numaralı blok 1.88 m. uzunluktadır (Kat. no. 44). İki parça halinde bulunan arşitrav bloğu yapıştırılarak birleştirilmiştir. Kısa kenarlardan düz olanda tek, pahlanmış olanda ise çift kenet yuvası açılmıştır. Üst yüzün ortasında blok kaldırma kenedi açılmıştır. Soffit bezemeli bloklardan 216 ve 535 numaralı bloklar aynı taşın iki parçasıdır (Bkz. bölüm, IV.III.III. bezekli bloklar). 216 numaralı blok 1.20 m., 535 numaralı blok 0.66 m. uzunlukta olup toplam uzunlukları 1.88 m. dir.

IV.I.IX.b.Friz

Tamamı yıkılmış durumda toplam 40 adet friz bloğu tespit edilmiştir. Bunlardan 4 adedi büyük bloklardan kopan küçük parçalardır. Ele geçen friz bloklarının toplam uzunluğu 35.34

m., yüksekliği 0.34 m. dir. Arşitrav bloklarından 0.10 m. daha alçaktır. Blokların derinlikleri 0. 50 - 0.90 m. arasında değişmektedir.

222, 370, 390 ve 404 numaralı bloklar, frizin köşe bloklarıdır ve dolayısıyla iki cepheli işlenmişlerdir. 222 numaralı blok 0.50x0.45 m. ölçülerde ve 0.50 m. derinliktedir (Lev. no. 35-a). 370 numaralı bloğun cephesi 1.85 m. uzunluktadır (Kat. no. 60). 390 numaralı blok yapının güneydoğu köşesine aittir (Kat. no. 59). Bloğun 1.05 m. uzunluğundaki uzun yüzü güneye, 0.70 m. uzunluğundaki kısa yüzü ise doğuya bakmaktadır. Bloğun arşitravla birleşen alt yüzünün kenar kısımlarının ince tarakla, iç kısımların ise kaba murçla işlendiği tespit edilmiştir. 390 numaralı bloğun alt yüzünde, kenet kalıntısı tespit edilmiştir. 404 numaralı bloğun (Kat. no. 55) 1.40 m. uzunluktaki uzun yüzü batıya, 0.68 m. uzunluktaki kısa yüzü ise güneye bakmaktadır. 404 numaralı friz bloğunun bir kenarında tek, diğer kenarında ise yan yana açılmış iki kenet yuvası bulunmaktadır.

Yapının dört cephesinin toplam uzunluğu 37.44 m. olmasına karşın, ele geçen friz bloklarının toplam uzunluğu kırık parçalar da dahil olmak üzere 35.34 m.' dir. Ele geçen friz bloklarının uzunluğu, olması gerekenden 2.10 m. daha kısadır.

IV.I.IX.c.Alınlık

Yapıya ait toplam 58 adet alınlık bloğu tespit edilmiştir. Bunlardan 48 adedi diş sırası motiflidir. Diş sırası motifli bloklardan 17 adedi üçgen alınlığın iki kısa kenarı olan ön ve arka cephelerinin alt kenarlarında bulunmaktadır. Bu bloklar 0.32 m. yükseklikte, altı düz ve kavissiz profilli geison bloklarıdır. Alınlık bloklarından 31 adedi ise üçgen alınlığın üst açılı bölümünde ve uzun yan yüz kenarlarında kullanılan 0.44 m. yükseklikte ve kavisli profilli işlenen sima bloklarıdır.

Diş motifleri 0.05x0.06 m. ölçülerde ve 0.045 m. derinliktedir. Her iki diş motifi arası 0.045 m.' dir. Dişlerin üzerinde 0.01 m. yükseklikte çok ince bir silme bulunmaktadır. Bir üstteki silme 0.10 m. yükseklikte ve açılı işlenmiştir. Alt ucu 0.03 m. genişlik ve 0.10 m. yükseklikteki saçaklık bölümü üstünde 0.14 m. yükseklikteki kavisli bölüm ve 0.07 m. yükseklikte işlenen çatının en üst silme profili bulunmaktadır.

1.26 m. uzunluktaki, 246 numaralı bloğun yan yüzü basamak gibi kademeli işlenerek, üstüne üç adet yuva açılmıştır (Kat. no. 63). 1.92 m. uzunluktaki 89 numaralı blok batı alınlığının en büyük bloğudur (Kat. no. 66). Bloğun işlenmeyen kuzey yan yüzü, basamak şeklinde kademeli bırakılmıştır. 89 ve 246 numaralı batı alınlık bloklarının alınlık içinde dış sırası işlenmemiş olması, bu blokların iç yüzünün aşağıdan bakıldığında görülmediğini göstermektedir (Kat. no. 66, 63). 018 numaralı bloğun (Kat. no. 67) üst yüzünde, 0.30x0.23 m. ölçülerde ve 0.29 m. derinlikte işlenmiş mahya kirişi bulunmaktadır. Mahya kirişinin batı yüzü profilli işlenmiştir. Batı yüz, yukarıdan aşağıya düz bir şekilde indirildikten sonra, 0.05 m. içeriye kavisli bir profille daraltılmıştır. Bu olgu mahya kirişinin yan yüzleri olan güney ve kuzey cephelerde de görülmektedir. Mahya kirişinin üst açıklığı 0.23 m. iken taban genişliği 0.17 m. kadar daraltılmıştır.

Doğu alınlık bloklarından 199 numaralı bloğun kuzey yan yüzü kademeli işlenmiştir (Kat. no. 69). Batı alınlığın kanat bloklarında dış motifleri işlenmemesine karşın, 199 numaralı blokla diğer doğu alınlık bloklarında dış motiflerinin işlenmiş olması, doğu alınlık içinin yoldan görülebildiğini ve mezarın yapım aşamasında bugünkü mevcut yolun da kullanıldığını göstermektedir. Genellikle yapının alt kotundaki ana gövde blokları üzerinde görülen aplikasyon, alınlık bloklarından sadece 372 numaralı blok üzerinde tekil olarak tespit edilmiştir (Kat. no. 72). 372 numaralı bloğun kuzeye bakan kısa yüzünün alt kısmında ve dış sırasının bulunduğu bölümde, 0.26 m. uzunlukta, 0.11 m. yükseklikte ve 0.19 m. derinlikte dikdörtgen bir bölümün eklenti olduğu anlaşılmaktadır. Ölçümler neticesinde, yaklaşık üç adet dış motifinin yerleştirildiği anlaşılan bu bölüme eklenen blok parçası ele geçmemiştir.

IV.I.IX.c.a. Alınlık içi (tympanium): 002, 003, 011, 025, 410 ve 490 numaralı bloklar batı üçgen alınlık (Lev. 32), 412, 424, 434, 455, 456, 457a-b numaralı bloklar ise doğu üçgen alınlık içinin bloklarıdır (Lev. 34).

Blokların üst yüzleri pahlanarak üçgen çatı formuna uydurulmuştur (Lev. 32, 34). Bunlardan 002 numaralı bloğun üzerinde bulunan 0.11x0.04 m. ölçülerde ve 0.02 m. derinlikteki kenet üzerinde altı adet köşeli çivi başı izi bulunmaktadır. Bu kenet üzerindeki köşeli çivi başlarının benzeri Patara'daki Akdam mezarında da tespit edilmiştir. 0.11 numaralı bloğun (Kat. no. 84) cephe yüzeyinde 0.25x0.21 m. ölçülerde ve 0.13 m. derinlikte bir aplikasyon yuvası tespit edilmiştir. Bloğun arka yüzü basamak şeklinde kademeli işlenmiştir.

Kenet yuvaları içindeki kurşun metal kalıntısı bugün de görülebilmektedir. 457 numaralı blok iki parçadır. 457 a-b blokları çizim üzerinde birleştirilerek toplam uzunluğunun 1.68 m., yüksekliğinin 0.27 m., derinliğinin ise 0.58 m. olduğu anlaşılmıştır (Kat. no. 87). Bloğun alt yüzünde, metal kurşun kenet kalıntısı bulunmaktadır.

IV.II. İç Mekan

IV.II.I.Hyposorion

Hyposorionun girişi, mezar podyumunun, kuzey cephesi üzerindeki, k4.3-k4.4 blokları arasından sağlanmıştır (Lev. 12-a, d). Giriş mezarın kuzeydoğu köşesinden 3.52 m. batıda, kuzeybatı köşesinden ise 9.33 m. doğuda bulunmaktadır. Giriş ana kaya zeminden 1.22 m., orijinal yürüme zemininden 0.94 m. yükseklikte işlenmiştir.

Mezara, Lykia tipi sürgülü bir kapıyla girilmektedir (Lev. 12-a, b). Sürgülü kapının açıklığı dışarıdan 0.68x0.81 m., içerden ise 0.74x0.82 m. ölçülerdedir (Lev. 28-a, b). Kapı genişliği dışarıdan dar tutulmasına karşın, içeride 0.06 m. daha geniştir. Sürgülü kapının eşik taşı olan k3.4 numaralı blok, 1.78x0.52 m. ölçülerde ve 0.63 m. derinliktedir (Lev. 28-a, b). Eşik taşının üst yüzünde sürgülü kapının oturması ve hareket etmesi için açılmış sürgü yuvası bulunmaktadır. Sürgü yuvası eşik taşının dışa bakan yüzünden, ya da bir başka deyişle kuzey duvar cephesinden 0.30 m. içeridedir. Kapı bloğu 1.28 m. uzunluktadır. Dışarıdan bakıldığında bu uzunluğun 0.68 m.' lik bölümü görülebilmekte, 0.60 m.' lik bölümü ise k4.3 numaralı bloğun arkasında kalmaktadır. Kapıyı açabilmek için 1.28 m. uzunluğa sahip kapı bloğunun 0.68 m. sol yana kaydırılması gerekmektedir (Lev. 28-a, b). Bu da $1.28 + 0.68 = 1.96$ m. uzunlukta bir sürgü kanalı açılmasını gerektirmektedir. Böylece k3.4 numaralı blok üzerinde görülen sürgü kanalı, k3.3 numaralı blok üzerinde de devam ettiğinden, her iki blok da eşik bloğu olarak kabul edilmelidir (Lev. 28-a, b). Sürgü kanalı, 0.16 m. genişlikte, 0.06 m. derinliktedir. Sürgü kanalı, hem tabanda hem de tavanda 0.06 m. derinliktedir. Eşik taşıdaki sürgü yuvası, sağ söve ve lento bloklarında da devam ettirilerek, kapı açıklığının üç yanını kesintisiz dolanması sağlanmıştır. K4.4 numaralı blok (Lev. 12-a, d), sağ söve bloğu olarak kullanılmış olup, bloğun doğu yüzüne açılan sürgü yolu kapının kapatılabilmesi için kullanılmıştır. Sağ söve bloğu üzerindeki 0.17 m. genişlik ve 0.03 m. derinlikteki sürgü kanalına oturtulan kapı bloğunun uç kısmı, buraya oturabilmesi ve sıkışması için profilli işlenmiştir (Lev. 18 c). K5.3 numaralı blok, lento olarak kullanılmıştır (Lev. 28-a, b). 2.30 m.

uzunluk ve 0.605 m. yükseklikteki lento bloğu, yapının en uzun bloklarından biridir. Lentonun alt yüzüne açılan sürgü kanalı 0.06 m. derinlikte, 0.18 m. genişlik ve 1.96 m. uzunluktadır. Kapı bloğu 0.93 m. yükseklikte olmasına karşın, 0.06 m.' lik bölümü eşikteki sürgü kanalı, 0.06 m.' lik bölümü de lentodaki sürgü kanalı içinde kaldığından, 0.81 m.' lik bölümü görülebilmektedir. Kapı bloğunun arka yüz kenarları 0.04 m. genişlikte profilli işlenmiştir. Bu profil çerçevesi, kapı bloğunun sürgü kanalı içinde daha rahat hareket etmesini sağlamaktadır.

Mezar odası içinde eşğin 0.41 m. altına yerleştirilen 0.47 m. yükseklik ve 0.96 m. uzunluktaki blok, basamak vazifesi görerek zemine inişi kolaylaştırmıştır (Lev. 12-d, 29-a). Böylelikle kapıyla mezar odası arasında 1.67 m. uzunlukta, 0.81 m. genişlikte, koridor şeklinde korunaklı bir giriş sağlanmıştır (Lev. 12-d, 29-a). Kapı lentosu ile mezar odası tonoz çatı arası 0.26 m. yükseklikindedir. Girişteki koridorun her iki yanında, tonoz örtüye uygun olarak altta geniş, yukarı doğru daralan dörder blok bulunmaktadır (Lev. 12-d, 29-a). Özensiz ve alt yüz kenarları kaba işçilikli hyosorion zeminindeki alt blok sırasının küçük molozlarla desteklendiği ve sağlamlaştırıldığı görülmektedir. Kazı sırasında ana mezar odası olan cella girişindeki büyük kapı lentosunun sağ üst köşe parçası, hyosorionun üçüncü sırasındaki bu bloğun üstünde bulunmuştur. Bu ayrıntıdan, mezarın yıkılış süreci hakkında önemli bilgiler edinilmiştir. Mezarın batı cephesi yıkıldığında, kapı lentosunun sağ üst köşesi kırılmıştır. Batı cephenin yıkıldığı ve lentonun üst köşesinin koptuğu yıllarda, mezarın kuzey cephesinin henüz sağlam ve alt mezar odası girişinin de açık olduğu anlaşılmaktadır. Kapı lento parçası, bir şekilde alt mezar odası içindeki giriş koridorunun sol üçüncü blok sırasındaki bloğunun üst köşesine konulduktan sonraki yıllarda, kuzey cephenin de yıkılarak alt mezar odası girişinin bloklarla kapandığı ve lento parçasının içeride kaldığı anlaşılmaktadır. 2003 kazı sezonunda girişi kapatan bloklar kaldırılarak alt mezar odasına girilmiş, lento parçası oda içinde bulunarak tekrar lentonun sağ üst köşesine monte edilmiştir.

Alt mezar odası 2.40x5.33 m. ölçülerde ve 2 m. yükseklikindedir (Lev. 29-a). Kazıda mezar odası içi, yaklaşık olarak bugünkü durumuna yakın bir şekilde açılmıştır. Zeminde bulunan ve 0.005-0.01 m. yüksekliğe ulaşan sertleşmiş ince bir toz tabakası kaldırılarak tabana kolayca ulaşılmıştır. Mezar odası tabanı, sert bir toprak zemin içine sıkıştırılmış küçük moloz taşlardan oluşturulmuştur. Mezar odası düzgün dikdörtgen planlıdır (Lev. 29-a). Odanın güneydoğu köşe bloklarının altında, ana kaya görülmektedir (Lev. 12-c). Buradan mezarın yaklaşık olarak yarı uzunluğunun, düzeltilmiş ve tıraşlanmış ana kaya zemin üzerine

oturtulduğu anlaşılmaktadır. Küçük molozlar odanın güneyinde daha yoğun ve sık aralıklı kullanılmıştır (Lev. 12-c). Mezar odası tabanına dikkatle ve uygun ışııkta bakıldığında, tabandaki moloz taş zeminin içinde, düzgün aralıklara bölünmüş küçük moloz taş sıraları görülmektedir (Lev. 12-c, d). Küçük moloz taş sıraları odayı 0.60 m. genişlikte boylamasına, beş eşit bölüme ayırmaktadır. Beş bölümden ortada olanı girişin karşısına denk getirilmiş ve diğerlerinden, 0.05 m. daha dar tutulmuştur. Bu bölümlerin işlevine yönelik olarak herhangi bir kalıntı ya da bir ipucu tespit edilememekle birlikte, muhtemelen ahşap ölü yataklarına yönelik bir uygulamanın döşemeleri oldukları düşünülmektedir. Girişin karşısında ve diğerlerine göre daha dar tutulan bölüm, kaya mezarları ya da oygu mezarlardan bildiğimiz hareket çukuru işlevine yönelik bir uygulama olmalıdır.

Mezar odasının iki uzun yan duvarının alt iki blok sırası, üst bloklardan 0.05 m. dışa taşkın işlenmiştir (Lev. 12-c, d). Alt iki blok sırası, bu haliyle bir temel görüntüsü vermektedir. Doğu duvarının en alt blok sırası 0.45 m. yükseklikte ve iri dikdörtgen bloklardan oluşmasına karşın, bir üstteki ikinci blok sırası 0.24 m. yükseklikte ve daha ince uzun bloklardan oluşmaktadır. Dışa taşkın işlenen ilk iki blok sırasının toplam yüksekliği 0.69 m.dir (Lev. 40). Üçüncü blok sırası, alttaki ilk iki blok sırasından 0.05 m. içeride bulunmaktadır. 0.60 m. yükseklikteki üçüncü blok sırası, duvarın en büyük boyutlu bloklarına sahiptir. Yapının dördüncü blok sırası, 0.43 m., beşinci blok sırası 0.24 m., altıncı blok sırası olan kilit taşı, 0.04 m. yüksekliktedir (Lev. 40-41).

Alt mezar odasındaki uzun batı duvarının en alt blok sırası 0.47 m. yükseklikte, bir üstteki ikinci blok sırası ise 0.27 m. yüksekliktedir. Doğu duvarında olduğu gibi 0.05 m. dışa taşkın işlenen bu ilk iki blok sırasının toplam yüksekliği 0.74 m.' dir. Doğu duvarında dışa çıkıntılı alttaki iki bloğun toplam yüksekliği 0.69 m. olmasına karşın, batı duvarındaki dışa çıkıntılı alt iki bloğun toplam yüksekliği 0.74 m. tutularak tonoz başlangıçları arasında 0.05 m.lik kot farkı oluşturulmuştur (Lev. 41). Batı duvarının üçüncü blok sırası 0.58 m., dördüncü blok sırası 0.44 m., beşinci blok sırası 0.20 m., kilit taşı olan altıncı blok sırası 0.04 m. yüksekliktedir. Odanın toplam yüksekliği 2 m.' dir (Lev. 40-41).

Mezar odasının arka duvarı 2.49 m. genişlikte, 2 m. yüksekliktedir (Lev. 29-a, 41). En alt sırada bulunan kaba işçilikli, molozumsu taşların araları irili ufaklı harçlı molozlarla doldurularak desteklenmiştir. İkinci sırada ise, daha düzgün işçilikli ve ince uzun yapıli iki adet blok bulunmaktadır. Köşeleri yuvarlatılarak kesilmiş blokların alt yüzeyleri farklı

yüksekliklerde olmasına karşın, üst yüzeyleri aynı kottadır. Üst kattaki cella zeminiyle, hyposorion tavanı arası 0.54 m. yüksekliktedir (Lev. 40-41). Cella içindeki “Γ” sekinin kuzey-güney doğrultulu bezemeli ön cephesi, alttaki mezar odası tonozunun kilit taşı ortasına denk getirilmiştir (Lev. 41). Alt mezar odasının bir yarısının cella zemini altında, diğer yarısının “Γ” sekinin altında kaldığı anlaşılmaktadır. Cella zemininde ağır bloklar yerine sıkıştırılmış toprak içinde küçük moloz taşlar kullanılarak, zeminin ağırlığı hafifletilmiş ve alt mezar odasının bu yükü taşıması kolaylaştırılmıştır. Üst ve alt mezar odalarının kuzey duvarları aynı izdüşümde olmasına karşın, cella güney duvarı, alt mezar odası güney duvarından, 0.14 m. içerdedir. Alt mezar odası güney duvarının cella güney duvarından 0.14 m. daha uzun yapılmış olması, alt mezar odasında yer kazanma kaygısından kaynaklanmış olmalıdır.

V.II.II.Mezar odası içi ve “Γ” planlı seki

Cella olarak da tanımlayabileceğimiz ana mezar odasına giriş, batı cepheden sağlanmıştır. Mezar odası 5.05x5.58 m. ölçüleriyle kareye yakın planlıdır (Lev. 13 a-d, 22-24). Oda batı girişte 5.02 m. genişlikteyken, doğu arka duvar önünde 0.09 m. dışa açılarak 5.11 m. genişliktedir (Lev. 22-24). Oda, irili ufaklı küçük molozlarla sıkıştırılmış toprak bir zemine sahiptir (Lev. 13 a-d, 22-24). Zemin, giriş kapısının eşik bloklarından 0.05 m. aşağıdadır. Odanın doğu yarısında batı yarısına göre daha yoğun moloz taş kullanılmıştır. Cella zemini alt mezar odası kilit taşından 0.54 m., podyumun ilk basamak tabanından 2.75 m. yüksekliktedir. Kazı sırasında mezar odasının güney duvarıyla “Γ” sekinin köşe yaptığı noktada geç dönem bir mezar tespit edilmiştir. Bu mezar, anıt mezarın yıkılmış bloklarından yapılmıştır. Dıştan dışa 0.70x2.25 m. ölçülerdeki mezarın içten içe ölçüleri, 0.28x1.80 m.’ dir. Anıt mezarın 336-339 numaralı blokları, cella zemini üzerine ve arka arkaya dizilerek dikdörtgen planlı basit bir mezar elde edilmiştir.

Mezar odası içinde bulunan ve lahitlerin üzerine konulduğu seki, “Γ” formundadır (Lev. 13-a, d, 22-24). Sekinin kuzey duvarına paralel uzanan bölümü 1.77 m. genişlikte ve 4.60 m. uzunluktadır. Cephesinde kabartma kuşağının da işlendiği sekinin üst blok sırası, biri dışında tamamen yerinden sökülmüştür. Kuzey duvarına yaslanan sekinin dış çerçevesi, bir sıra blokla çevrili ve içi cella zemini gibi sıkıştırılmış molozlu toprakla doldurulmuştur. Sekinin batısında üç, güneyinde dört blok bulunmaktadır. Düzgün kesme taşlardan yapılan sekinin blokları çok fazla tahrip olmuştur. Sekinin doğu duvarına paralel uzanan bölümü 1.85 m. genişlikte ve

5.10 m. uzunluktadır. Bu bölüm kuzey duvara paralel olandan daha geniş, daha uzun ve daha sağlam kalmıştır. 0.80 m. yükseklikte olan ve her iki blok sırası da görülebilen sekinin alt blok sırası 0.34 m., kabartma kuşağının bulunduğu üstteki ikinci sıra ise 0.49 m. yüksekliktedir. Üstteki ikinci sıra, birinci sıradan 0.20 m. içerdedir. Blokların giriş kapısına bakan cephelerinin alt ve üst kenarlarını çeviren profiller arasında kalan 0.21 m. yükseklikteki kabartma kuşağı içine bezek ve kabartmalar işlenmiştir. Sekinin 0.49 m. yükseklikteki üst blok sırasında profiller, bezekler ve kabartma kuşağı bulunmaktadır (Bkz. bölüm, IV.III.II. profilli bloklar, bölüm IV.III.III. bezekli bloklar, bölüm IV.III.IV. kabartmalı bloklar).

IV.II.III.Mevcut duvarlar

IV.II.III.a.güney: Cellanın güney duvarında üç blok sırası ayakta kalabilmiştir (Lev. 29-c, 41). Bunlardan en alttaki, G.i.1 blok katmanı, üstteki iki blok sırasından 0.10 m. dışa taşkın işlenmiştir. G.i.1 blok katmanı, güney duvarın en altında sekiyle eşik taşı arasında bulunmaktadır (Lev. 29-c, 41). G.i.1.1 numaralı blok, sekinin alt köşe bloğu üzerindeki profilin içine oturtulmuştur. Sekinin önünde bulunan bloğun alt yarısı cella zemini içinde bulunduğundan, 0.21 m. yüksekliği görülebilmektedir. Üst sıra bloklarına göre daha pütürlü ve kaba bir işçiliğe sahiptir. G.i.1.2 numaralı bloğun üst yüzü 0.06 m. yükseklikte kademeli işlenmiştir. Bloğun üst yüzünün 0.48 m.' si, diğer yarısından 0.06 m. yüksektir. G.i.2. blok katmanı beş bloktan oluşmaktadır. Blokların kenarları 0.10 m. genişlikte tıraşlanarak kasetli bir çerçeve oluşturulmuştur. G.i.2.1, 2, 3 numaralı blokların her birinin dört kenarının tıraşlanmasıyla elde edilen kasetli çerçeve görüntüsüne karşın, G.i.2.4 numaralı bloğun sadece iki yan yüz kenarı tıraşlanmıştır. G.i.3.1 numaralı bloğun 0.23 m.' lik bölümü mezarın doğu duvarı bloklarının arkasında kaldığından, sadece 1.53 m.' lik uzunluğu görülebilmektedir (Lev. 29-c, 41).

Cella güney duvar bloklarının yan ve arka yüzlerinin küçük molozlarla sıkıştırılarak desteklendiği belirlenmiştir. Mezarın güney dış duvarıyla güney iç duvarı blokları arasında, 0.30-0.65 m. arasında değişen genişliklerde boşluklar bırakıldığı tespit edilmiştir. Blokların yapımı sırasında elde edilen moloz parçalarıyla karıştırılan ve çok sağlam olduğunu daha önce belirttiğimiz kireç harcıyla doldurulan iki duvar sırasının arasındaki bu geniş boşluklar, yapının sağlamlığını ve direncini fazlasıyla arttırmıştır. Yapının güney dış ve iç duvarlarının toplam genişliği 1.60 m.' dir. Bir mezar anıtı için oldukça kalın tutulan ve iki sıra bloktan inşa edilen güney duvarının iç duvar blokları, oldukça iyi korunmuş vaziyette tespit edilmiştir.

Özellikle ilk iki sırada herhangi bir oynama tespit edilmemiştir. Güney iç duvarın uzunluğu 5.98 m., ayakta kalan yüksekliği ise 2.34 m.' dir. Birinci blok sırası dışa çıkıntılı, ikinci blok sırası bosaj çerçeveli işlenen duvarın en üst blok sırası iyi işçilikli dikdörtgen düz bloklardan oluşmaktadır.

IV.II.III.b.doğu: Cella iç doğu duvarı, üç blok katmanından oluşmaktadır (Lev. 40). Bunlardan en alttaki ilk blok katmanı D.i.1, altı bloktan oluşmaktadır (Lev. 40). Blokların alt yüzleri sekinin arkasında kaldığından görülememektedir. D.i.1.2 numaralı bloğun dış çerçevesi 0.05 m. genişlikte, ince işlenmiş bir çerçeve kuşağı ile çevrelenmiştir. D.i.2. numaralı bloğun üst yüzünde 0.05 m., üçüncü bloğun üst yüzünde 0.03 m., beşinci bloğun üst yüzünde ise 0.08 m. kot farklılığı tespit edilmiş olup, bu bloklardaki kademe farklılıkları, bir merdiven basamağı görüntüsü oluşmasını sağlamıştır. İki, üç ve beş numaralı bloklarda kotlar aşağı doğru indirilirken, bunun tersine bir uygulamayla, altıncı bloğun kodu 0.10 m. yükseltmiştir (Lev. 40). Cella doğu duvarının ikinci blok katmanı da altı bloktan oluşmaktadır. Bunlardan D.i.2.1 numaralı bloğun üst yüzünde 0.16 m. kot farkı bulunmaktadır. Yapı bloklarında tespit edilen ve genellikle 0.05 m. yükseklikteki kot farklılığı D.i.2.1 numaralı blokta 0.16 m. çıkartılmıştır. D.i.2.3 numaralı bloğun cephe yüzünde bulunan 0.15x0.05 m. ölçülerde ve 0.06 m. derinlikteki yuva muhtemelen aplikasyona yönelik işlenmiştir. Blok lahdin arkasında kalmaktadır. D.i.2.3 numaralı bloğun cephesindeki yuva, küçük ve bloğun kenarlarına paralel işlenmişken, D.i.2.5 numaralı blok yuvası, çok daha büyük boyutlu ve blok kenarlarına çapraz açılmıştır. Yapının diğer blok cephelerinde buna benzer yuvalar açılmamasına karşın bu özellik, D.i.2 blok katmanında, tespit edilen ikinci örnek olmuştur. Aplikasyona maruz kalan blokların, mezar odası içine ve özellikle lahitlerin arkasına konuldukları anlaşılmaktadır.

Cella doğu duvarı 5.18 m. uzunlukta ve 2.40 m. yükseklikindedir (Lev. 40). Doğu duvarında bosaj çıkıntısı bulunan ve kaset çerçeveli olan tek blok katmanı, birinci blok katmanıdır. Güney ve kuzey duvarlarda ikinci blok katmanlarına denk gelen bosaj çerçeveli bloklar, doğu duvarında sekinin üzerine inşa edilmiş olan birinci blok katmanına işlenmiştir. Doğu iç ve dış duvarların toplam genişliği, 1.24 m.' dir. Doğu duvarı, tonoz örtünün ağırlığını taşıyan 1.60 m. kalınlıktaki güney ve kuzey yan duvarlara göre daha ince tutulmuştur.

IV.II.III.c.kuzey: Yapının kuzey duvarı üç blok katmanından oluşmaktadır (Lev. 29-b). Bunlardan en altta olan K.i.1 blok katmanında, biri dışındaki diğer tüm bloklar kuzey sekinin

arkasında kalmaktadır. Kuzey duvarın 1 blok katmanı, güney duvarın 1 blok katmanı gibi 0.06 m. dışa taşkındır. Orta alandaki bosaj çıkıntısını, 0.10 m. genişlikteki çerçeve kuşağı çevreler. Blokların cephelerinde 0.10 m. genişlikte bir kaset çerçevesi oluşturulmuştur. Kuzey duvarın ikinci blok katmanındaki blokların içlerinde kenarlardan 0.10 m. içeride çerçeve kuşakları işlenmiştir. Güney ve doğu duvarlardaki blokların üst yüzlerinde görülen kot farklılığı, kuzey duvarda sadece K.i.2.4 numaralı blokta görülmektedir.

İç ve dış duvar sıraları arasındaki boşluk ortalama 0.50 m. olup, duvarın orta noktalarında 0.90 m. ye kadar genişlemektedir (Lev. 29-b). Cella kuzey duvarı 5.30 m. uzunlukta ve 2.36 m. yüksekliktedir. İkinci blok katmanı, bosaj çıkıntılı ve kaset çerçeveli olan tek sıradır. Kuzey iç ve dış duvarların toplam genişliği 1.60 m.' dir.

IV.II.III.I.Profilli köşe blokları

Cellanın özellikle kuzey doğu ve güney doğu köşelerindeki blokların köşe noktalarında doksan derecelik dik bir açıyla sağlanan köşe çıkıntısı şeklindeki “Γ” profilli bloklar sayesinde, mezarın iç duvarlarında düzgün derz yüzeyleri elde edilmiş ve duvarların sağlamlığı arttırılmıştır. Bu bloklar az sayıda ve sadece iç mekan köşelerinde kullanılmıştır. Köşe profilli bloklar 86, 172, 264, 270 numaralı bloklar ile 348-67-51 numaralı blokların arasında bulunan bloktur.

Bu bloklardan, taş parkında 348-67-51 numaralı blokların ortasında bulunan ve numarası silinmiş olan numarasız bloğun (Kat. no. 104) önünde bulunan çıkıntı profili 0.03 m. derinlikte ve 0.25 m. genişliktedir. Bloğun yan kenarları, doksan derece yerine içe doğru kesilerek anathyrosis yüzeyi oluşturulmuş ve bu sayede yanlara oturacak bloklarla düzgün derz yüzeyleri oluşturulmaya gayret edilmiştir. Bloğun kuzey duvarındaki yan yüz kenarı, yukarıdan aşağıya 0.05 m. genişlikte bir bant şeklinde ince tıraşlanarak, düzgün bir derz yüzeyi oluşturulmuştur. Yan kenarlarda yanlamasına işlenmiş derin ve uzun murç ve keski izleri bugünde görülebilmektedir. 86 numaralı bloğun profili 0.35 m. derinlikte ve 0.11 m. genişliktedir. Ana gövdesi batı duvarında, çıkıntı profili güney duvarında bulunan bloğun, hem batı hem de güney duvarındaki yan yüz kenarları, cephe yüzüne dik değil, içe doğru kesilerek yanlara oturacak bloklarla düzgün derz yüzeyleri oluşturulmaya gayret edilmiştir. 172 numaralı blok (Kat. no. 105) profili 0.02 m. derinlikte ve 0.09 m. genişliktedir. Blokların yan yüzlerinde yanlamasına işlenmiş derin ve uzun murç ve keski izleri bugün de

görülebilmektedir. Cephesi çok kaliteli ve pürüzsüz işlenen 264 numaralı bloğun (Kat. no. 107) profili, 0.07 m. derinlikte ve 0.20 m. genişliktedir. Köşe profili bir hayli derin ve geniş işlenmiştir. Bloğun yan yüz kenarları, yukarıdan aşağıya 0.06 m. genişlikte bir bant şeklinde ince tıraşlanarak düzgün bir derz yüzeyi oluşturulmuştur. 270 numaralı blok (Kat. no. 106), 264 numaralı blokla birlikte kuzeydoğu köşedeki iki profilli köşe bloğundan biridir. Bloğun önünde bulunan çıkıntı profili 0.03 m. derinlikte ve 0.03 m. genişliktedir. 270 numaralı blok, 264 numaralı bloğun tersine ana gövdesi doğu duvarına, çıkıntı profili kuzey duvarına gelecek biçimde işlenmiştir.

IV.II.III.II. Silmeli tonoz bileziği blokları

İç mekanın (cella) kuzey ve güney duvarları üstünde bulunan katman, tonoz başlangıcı altında yer almaktadır. Duvar bloklarından daha geniş ve daha derin tutulan silmeli tonoz bileziği blokları, duvarlarla tonozu birbirinden ayıran bir ara blok sırasıdır ve sundurma bloklarındaki silme profilli bloklara benzemektedir.

Silmeli bloklar, 73, 81, 12, 5 ve 3, 51, 53, 331, 28, 123, 25 ve 23 numaralı bloklardan oluşmaktadır. Beşi güney duvarında, yedisi kuzey duvarında olmak üzere toplam on iki silmeli tonoz bileziği bloğu bulunmaktadır. On iki bloktan cellanın güneybatı, güneydoğu, kuzeybatı ve kuzeydoğu köşelerinde bulunan dört blok, pahlanmış köşe profiline sahiptir. Bu bloklar silme sıralarının köşelerinde bulunmaktadır.

IV.II.III.II.a.güney duvarı, silmeli tonoz bileziği blokları: 5 adet tonoz bileziği bloğundan güneybatı köşede bulunan 73 numaralı blok, cellanın güney duvarındaki silme sırasının ilk bloğudur. Bloğun pahlı köşe profili 0.30 m. genişliktedir. Yüksekliğin 0.27 m.' si silmeye aittir. İki profilden oluşan silmenin altta bulunan ve dışa açılan bölümü 0.15 m. yükseklikte, üstte bulunan ve düz işlenen bölümü ise 0.12 m. yüksekliktedir. Profil 0.14 m. derinliktedir. 3 numaralı bloğun (Kat. no. 103) üst yüzünde, silmenin olduğu kuzey kenarda, 0.10 m. genişlikte, 0.03 m. yükseklikte profilli bir bölüm tonoz bloklarının rahat oturtulmasına yönelik olarak işlenmiştir. Ele geçen güney duvardaki silme bloklarının toplam uzunluğu 6.00 m' dir. Bu ölçü, güney iç duvarın ölçüsüyle uyumludur.

IV.II.III.II.b.kuzey duvarı, silmeli tonoz bileziği blokları: Kuzeybatı köşede bulunan 51 numaralı bloğun (Kat. no. 98) 0.18 m' lik uzunluğu mezarın batı duvarı içinde kalmaktadır.

Silme bölümü 0.28 m. yüksekliktedir. İki profilden oluşan silmenin altta bulunan ve dışa açılan ilk bölümü 0.15 m, üstte bulunan ve düz işlenen ikinci profil ise 0.13 m. yüksekliktedir. Profil 0.14 m. derinliktedir. 53 numaralı bloğun üst yüzünün güney kenarında 0.10 m. genişlikte, 0.04 m. yükseklikte düzgün traşlanmış bir bölüm bulunmaktadır. Bu bölüm tonoz bloklarının rahat oturtulmasına yönelik olarak işlenmiştir. Blokların toplam uzunluğu 6.00 m. olup bu uzunluğun iç kuzey duvarına eşit olduğu anlaşılmaktadır. Cella silmeli tonoz bileziği bloklarıyla, sundurmadaki silmeli bloklar birbirlerine benzemektedir. Tonoz başlangıcındaki silmeli blokların büyük çoğunluğu cella içinde bulunmuş olmasına karşın, sundurma silmeli blokları, sundurma çevresinde bulunmuştur. İç mekan tonoz bileziği silmeli blokları 0.52-0.53 m., sundurma silmeli blokları ise 0.57, 0.58 m. yüksekliktedir. İç mekan silmeli bloklarının silme yüksekliği 0.27 m., sundurma silmeli bloklarının silme yükseklikleri ise 0.20 m.' dir. İç mekan silmeli bloklarının silme derinlikleri 0.14 m., sundurma silmeli bloklarının silme derinlikleri ise 0.09-0.10 m.dir.

VI.II.III.III.Tonoz alınlığı

Tonoz alınlığı, iç mekanda tonoz kavisinin içinde kalan mezarın batı ve doğu duvarlarını kapsar. Batı ve doğu duvarların tonoz bloklarıyla temas ettikleri yan kenarları, tonoz kavisine uyum sağlayarak yay şeklinde kavisli işlenmiştir. Kuzey ve güney duvarlardaki silmeli tonoz bileziği bloklarının üst seviyesine kadar düz bir şekilde yükselen ve dikdörtgen işlenen batı ve doğu duvarlardaki tonoz alınlığı blokları, tonoz bileziğindeki silme bloklarının üst seviyesinden itibaren tonoz örtüye uyum sağlayarak kavisli işlendikleri belirlenmiştir.

Silmeli tonoz bileziği blokları, tonoz blokları ve kavisli tonoz alınlığı bloklarındaki ayrıntılı ölçüm ve incelemelerin sonucunda, tonoz kavisinin eğim ve yüksekliği hesaplanabilmiştir.

VI.II.III.III.a.batı tonoz alınlığı: Taş parkına çekilen bloklar içinde batı tonoz alınlığına ait olduğu anlaşılan 6 adet blok tespit edilmiştir. Bunlar 031, 141, 354, 314, 335, (385-380-359-92 ortasındaki) numaralı bloklardır. Mezarın tüm blokları altı yüzlüken, tonoz alınlığı blokları beş yüzlü işlenmiştir. Bloklardan sağlam ve önemli olanları aşağıda ayrıntılıca anlatılmıştır:

Batı tonoz alınlığının 031 numaralı bloğu 1995 yılında taş parkına çekildiğinden, buluntu kareyaj numarası ve buluntu seviyesi bilinmemektedir (Kat. no. 111). Cephesi, alt ve sağ yan

yüzü düz işlenen bloğun sol yan yüzü, tonoz yayına uygun şekilde kavisli işlenmiştir. 141 numaralı bloğun cephesi (Kat. no. 110), alt ve sağ yan yüzü düz işlenmiş, sol yan yüzü tonoz yayına uygun şekilde kavisli işlenmiştir. Kavis yayının üstünde 0.26 m. genişlikte işlenen düzlük, bir üstteki bloğun oturtulmasına yönelik olarak hazırlanmıştır. Batı tonoz alınlığının (385-380-359-92 numaralı blokların ortasında bulunan) bloğunun numarası düştüğünden dolayı, buluntu karelej numarası ve buluntu seviyesi bilinmemektedir (Kat. no. 115). Cephesi, alt ve sol yan yüzü düz işlenen bloğun sağ yan yüz kenarı, tonoz yayına uygun şekilde kavisli işlenmiştir. Kavis yayının üstünde 0.18 m. genişlikte işlenen düzlük, bir üstteki bloğun oturtulmasına yönelik olarak hazırlanmıştır. Bu düz işlenen bölümün güney kenarında bulunan kaldırma yuvası 0.11x0.05 m. ölçülerde ve 0.05 m. derinliktedir. Düzgün işlenen cephe yüzeyi oldukça iyi korunmuş olan bloğun, alt ve yan yüzleri kaba işçiliktir. Bloğun üst yüzü ve kavis yayının bulunduğu yan yüz 0.02 m. yükseklikte, kademeli işlenmiştir. 314 numaralı bloğun cephesi (Kat. no. 109), alt ve sol yan yüzü düz işlenen bloğun sağ yan yüzü tonoz yayına uygun şekilde kavisli işlenmiştir. Blok, batı tonoz alınlığı kavisinin en alt sırasında ve kavisin sağ yarısında bulunmaktadır.

VI.II.III.III.b.doğu tonoz alınlığı: Doğu tonoz alınlığı bloklarından 177 numaralı bloğun (Kat. no. 116) cephesi, alt ve sol yan yüzü düz işlenmiş, sağ yan kenarı ise tonoz yayına uygun şekilde kavisli işlenmiştir. 328 numaralı bloğun (Kat. no. 113) sağ yan yüzü tonoz yayına uygun şekilde kavisli işlenmiştir. Cephesi pürüzsüz ve kaliteli işçilikli bloğun sol üst köşesi kırıktır. 326 numaralı bloğun sol yan yüzü tonoz yayına uygun şekilde kavisli işlenmiştir (Kat. no. 112).

IV.II.IV. Tonoz

Yapıda tamamı yıkılmış durumda, 57 adet tonoz bloğu tespit edilmiştir (Kat. no. 117-133) . 6, 7, 007, 13, 15, 17, 18, 19, 31, 33, 34, 37, 38, 49, 50, 52, 55, 56, 57, 59, 61, 62, 68, 77, 96, 131, 136, 151, 201, 202, 224, 283, 287, 289, 290, 293, 294, 296, 298, 300, 301, 304, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 316, 317, 319, 321, 323, 333, 342, 346 ve 438 numaralı bloklar, tonoz bloklarıdır. Bu blokların dışında numarası silinmiş ya da bloğun altında kalmış, 5 adet tonoz bloğu daha mevcuttur. Büyük çoğunluğu yapının ilk iki blok katmanından çıkartılan blokların boyutları ve ağırlıkları değişken olup yan yüzleri arka yüz kenarına doğru hafifçe dışa açılarak tonoz kavisine içine tutunmaları sağlanmıştır.

IV.III. Blok Taş Uygulaması

IV.III.I.Yapının blok katmanı sıralaması

Yapı; podyum, ana gövde ve üst örtü olmak üzere üç ana bölümde irdelenmektedir. Yapıya ait üç ana bölümün blok katmanları ve bunların sıralanması şu şekilde oluşmuştur:

Podyumun batıdaki cephesi, alttaki dört basamağı sağlam kalabilen, iki basamağı ise büyük ölçüde tahribata uğrayan toplam 8 basamaktan oluşmaktadır (Lev. 8-b, c, 25-a, b, 32, 36-a, b). Podyumun güney ve kuzey duvarları, beş blok katmanından oluşmaktadır ve bu bölüm, büyük ölçüde sağlamdır. Podyumun doğu duvarı ise, arazinin yükselen eğiminden dolayı, iki blok katmanından oluşmaktadır.

Ana gövde, altı blok katmanından oluşmaktadır. Ana gövdenin ilk blok sırasını, sundurma başlığı silmeli bloklarının üzerinde ve pilasterlerin altında bulunan ara blok katmanı oluşturmaktadır. Ara blok katmanı üzerinde, köşelerde pilasterlerin bulunduğu ana gövde bölümü bulunmaktadır. Pilasterlerin altlık blokları, orijinal yerlerinde durmaktadır. Yıkılmış olan pilaster blokları yerlerine yerleştirildiği takdirde, güney batı köşede olanı dört, diğer üçü ise beş blok katmanından oluşmaktadır. Pilasterlerin arasında bulunan ana gövde blokları da, pilasterler gibi, beş blok katmanından oluşmaktadır.

Üst örtü bölümü, üç blok katmanından oluşmaktadır. Bunların en altında olanı arşitrav, ortada olanı friz ve en üstte olanı da üçgen çatı bloklarıdır. Üçgen çatı bloklarının batı ve doğu alınlık alt kenarlarında geison blokları, alınlığın açılı üst bölümünde ve uzun yan yüz kenarlarında da sima blokları bulunmaktadır. Podyumda beş, ana gövdede beş ve üst örtüde üç blok katmanından oluşan yapı, toplam on üç blok katmanına sahiptir.

IV.III.II. Profilli bloklar

Yapıda bulunan profilli bloklar; sundurmalar, söveler, lento, lento alınlığı, pilaster altlık ve başlıkları, konsol, sütun altlık ve başlıkları, arşitrav, friz, üçgen çatı, tonoz bileziği, lahitler ve lahitlerin konulduğu seki bloklarının ön cephelerinde tespit edilmiştir.

Sundurma altlık profilleri iki ana bölümden oluşmaktadır (Lev. 32, 36-a, b) (Bkz. bölüm, IV.I.III. sundurma). Plinthe profili 0.84 m. uzunlukta, 0.14 m. yükseklikte, cavetto profili 0.68 m. uzunlukta ve 0.11 m. yüksekliktedir. Sundurma başlığı bölümü de iki profilden oluşmaktadır. Bunlardan altta olan cavetto profili ortalama olarak 0.64 m. uzunlukta ve 0.08 m. yükseklikte, plinthe profili ise ortalama 0.83 m. uzunlukta ve 0.13 m. yüksekliktedir.

Kapı söveleri ve lento bloğu üzerindeki profiller yukarıda ayrıntılıca ele alınmıştır (Bkz. bölüm, IV.I.VI.b. söveler, bölüm, IV.I.VI.c. lento, bölüm, IV.III.II. profilli bloklar). Kapı sövelerinde (Lev. 53, Kat. no. 92-93) beş adet silme profili bulunmaktadır. Yekpare lento bloğu (Kat. no. 94) cephesinde farklı yükseklik ve derinliklerde 10 adet silme profili işlenmiştir. Aşağıdan yukarıya ilk beş silme sade bırakılmış, altıncı profilde inci dizisi, yedinci profilde yumurta dizisi, sekizinci profilde çelenk ve yaprak dizisi, dokuzuncu profilde sarmal motifi dizisi işlenmiş, onuncu ve en üst silme profili sade bırakılmıştır. Onuncu silme profili, birinci silme profilinden 0.41 m. dışa taşkın işlenmiştir. (Bkz. bölüm, IV.III.III. Bezekli bloklar).

Konsol bloğu, (Bkz. bölüm, IV.I.VI.e. konsol) (Kat. no. 95) üzerindeki volüt motifleri ve profiller, tahribata uğrayarak silinme aşamasına gelmiştir. Kapının her iki üst köşesinde ve kapı alınlığının altında bulunan konsollar, anıtsal kapının ihtişamını ve süsleme zenginliğini arttırmaktadır (Lev. 17, 32, 36-a, b).

Lento alınlığı (Bkz. bölüm, IV.I.VI.f. lento alınlığı) 3.85 m. uzunlukta, 0.41 m. yükseklikte ve 0.98 m. derinlikindedir (Lev. 15-d, 16-a, 32, 36-a, b, Kat. no. 96-97). Lento alınlığının cephe ve yan yüzlerini dolanan, toplam dokuz adet profil işlenmiştir. Profillerin en altında dış motifi dizisi bulunmaktadır. Dış motifleri üzerinde içe girintili bir profil ve onun üzerinde de kenarları dış sırasından 0.06 m. dışa taşkın bir üçüncü profil işlenmiştir. Lento alınlığının dördüncü silme profilinin kenar uçları dış sırası bitiminden 0.16 m. dışa taşkın işlenmiştir. Beşinci profil kavisli işlenmiş olup, dış sırasından 0.19 m. dışa taşkındır. 0.04 m. yükseklikteki bombeli profil ve aşağıdan yukarıya doğru dışa kavisle dışa açılan profille sonlandırılmıştır.

Pilaster (Bkz. bölüm, IV.I.VII. pilasterler) altlığında bulunan dört profilden en alttaki plinthe 0.19 m., içe daralan cavetto 0.14 m., torus 0.09 m. ve en üstteki pahlı silme profili 0.02 m. yükseklikindedir (Lev. 9-a, d, 32, 36-a, b,). Başlık 0.75 m. genişlikte ve 0.20 m. yükseklikte

olup, gövdeden 0.07 m. dışa taşkın işlenmiştir. Başlıktaki iki profilden altta bulunan ve dışa açılan cavetto 0.12 m., üstte bulunan plinthe 0.08 m., yüksekliktedir.

Attik-İon tipi sütun kaidesinin en altında bulunan plinthe 0.085 m., torus bölümü 0.06 m., pahlı silme 0.015 m., iç bükey kavisli trokhilos 0.05 m., düz silme 0.01 m., içe girintili silme 0.01 m. ve üst torus profili 0.04 m. yüksekliktedir (Bkz. bölüm, IV.I.VIII. sütunlar) (Kat. no. 88). Sütun kaidesi ve kaide üzerinde işlenen 7 adet profil kaliteli işçiliklidir. Sütunlara ait sağlam bir başlık bulunamamış olsa da ele geçen küçük akanthus parçalarından Korinth düzenli oldukları anlaşılmıştır.

Arşitrav bloklarının (Bkz. bölüm, IV.I.IX.a arşitrav) cephesinde beş adet kademeli silme profilleri işlenmiştir (Lev. 32-39, Kat. no. 37-52). En alttaki silme profili 0.06 m., ikinci 0.08 m., üçüncü 0.12 m., dördüncü 0.08 m. yükseklikte ve 0.08 m. dışa çıkıntılıdır. En üstteki silme profili 0.07 m. yüksekliktedir.

Friz blokların yükseklikleri (Bkz. bölüm, IV.I.IX.b friz) 0.34 m. dir. Cephelerinde üç adet profil bulunmaktadır (Lev. 32-39, Kat. no. 53-62). En altta bulunan dışa çıkıntılı yarım yuvarlak profil 0.22 m. yükseklikte ve 0.07 m. dışa taşkındır. İkinci profil 0.07 m. yükseklikteki pahlı bir bölümden, en üstteki ise 0.05 m. yükseklikte işlenmiş, düz bir silme profilinden ibarettir.

Üçgen çatıdaki 17 adet geison ve 37 adet sima bloğu profilleri için (Bkz. bölüm, IV.I.IX.c alınlık ve çatı) (Lev. 32-39, Kat. no. 63-82).

İç mekanda yeralan 0. 53 m. yükseklikteki silmeli tonoz bileziği bloklarının (Bkz. bölüm, IV.II.III.II. silmeli tonoz bileziği blokları) profilleri 0.27 m. yüksekliktedir (Kat. no. 98-103). İki profilden oluşan silmenin altta bulunan ve dışa açılan ilk bölümü 0.15 m. yükseklikte, üstte bulunan ve düz işlenen ikinci bölümü ise 0.12 m. yüksekliktedir. Profil 0.14 m. derinliktedir.

“Γ” planlı sekinin (Bkz. bölüm, IV.II.II mezar odası içi ve “Γ” planlı seki) cephesindeki profillerin en altında bulunan plinthe 0.06 m., iç bükey kavisli cavetto ise 0.04 m. yüksekliktedir. Cavetto profili üstünde bulunan 0.02 m. yükseklikteki ince silmenin üstü

pahlanarak 0.21 m. yükseklikteki kabartma kuşağıyla birleştirilmiştir. Kabartma kuşağının altındaki profillerin simetriği kabartma kuşağının üstünde de işlenmiştir (Lev. 13-a, d, 40).

IV.III.III.Bezekli Bloklar

Anıt mezarın kapı lentosunda, konsollarda, arşitravların sofit bezemeli bloklarında ve mezar odası içindeki “Γ” seki bloklarının cephe yüzlerinde bezekler işlenmiştir.

Lento cephesinde 9 adet silme profili işlenmiştir (Kat. no. 94). Lentonun alttan 6. silme profilinde inci dizisi işlenmiştir. İnci dizisi, iki yassı ve bir uzun boncuğun, düzenli-almaşık diziminden oluşmaktadır. Seyrek yerleştirilmiş ve özensiz işlenmiştir. 7. silmede yumurta dizisi işlenmiştir. Yumurta betilerini her iki yandan çeviren çanakların altına, iki adet yassı, ok ucuna ya da bir başka deyişle, iki çanak arasına da, bir uzun boncuk yerleştirilerek düzenli bir dizim oluşturulmuştur. Lykia - Pamphylia tipinde işlenen yumurta ve boncuk dizimi yalın, sert ve özensiz işlenmiştir. Çanaklar seyrek dizildiklerinden boncukların boyları uzamış, sivri yumurtalar çanaktan geniş ve derin bir oyuyla çözülmüştür. Seyrek dizili çanakların genişleyen aralıklarına yerleştirilen düz sırtlı ve kısa saplı ok uçları, iri ve oransızdır. İnce kenarlı çanaklar, ok ya da mızrak uçlarının kısa kanatsız uçlarıyla birbirlerine bağlanmışlardır. Yumurtaların uçları çanak kenarlarıyla bağlantılı olup, altta bulunan boncuklarla kaynaşmışlardır. Hem yumurta dizisi hem de boncuk dizisi bir hayli kırık ve aşınmış durumdadır. 8. silmede işlenen, çelenk ve yaprak dizisi, etli ve sivri uçlu yapraklardan oluşmaktadır. 9. silmede işlenen sarmal motiflerinden biri saat yönünde, diğeri onun tersine kıvrımlıdır. Süsleme kuşağı boydan boya kırık olduğu için çok küçük bir bölümü görülebilmektedir.

Konsol bloğunun dışa bakan yüzlerindeki volütlerin kenarında ve kapıya bakan iç yüzlerinde bitkisel kabartmalar bulunmaktadır. Bitkisel bezekler bir hayli aşınmış ve tahribata uğramıştır.

Mezarda 5 adet soffit bezemeli arşitrav bloğu bulunmaktadır. Sofit bezemeli bloklardan, 028, 144 ve 216 numaralı blokların bezemeleri günümüze sağlam kalabilmiştir. 0.28 numaralı bloğun (Kat. no. 43) soffit bezemesi içinde asma dalından çıkan üç bölümlü beş adet yaprak ve iki adet üzüm salkımı işlenmiştir. Asma dalının başlangıç bölümünde iki bölümlü yaprak motifi ve üzüm betisi ile asma yaprakları arasında da tek bölümlü yaprak motifleri işlenmiştir. Üzüm taneleri tek tek ve etli bir yapıda işlenmiştir. Yapraklar üzerindeki damarlar

görülebilmektedir. 144 numaralı bloğun (Kat. no. 41) soffit çerçevesi içinde her iki uçta bulunan yaprak motifleri arasında işlenmiş dokuz adet sarmal motifi bulunmaktadır. Sarmallar, ortadan geçen ana dalın her iki tarafına sağlı, sollu yerleştirilmiştir. 0.12 m. çapında ve etli işlenen kıvrık sarmalların ortasında, düğme motifleri işlenmiştir. Birbirinin parçası olan 216 ve 535 bloklar üzerindeki soffit bezemesinin kırık ve aşınmış durumdaki bezeme kuşağı içinde, yan yana dizili yaprak motifleri belli belirsiz seçilebilmektedir. İri ve etli işlenmiş yaprak motiflerinin uçları sivri işlenmiştir. 535 numaralı bloğun üzerindeki soffit bezemesi ise tamamen tahrip olmuştur.

Mezar odası içindeki “Γ” seki üzerinde, 0.21 m. yükseklikteki kabartma kuşağı içinde bezek ve kabartmalar işlenmiştir (Lev. 13-a, d, 14-a, d, 15-a, b). Doğu duvarına paralel uzanan sekinin güney ucunda bir yonca yaprağıyla başlayan kabartma kuşağı 3.42 m. uzunluktadır. Uzun saplı ve üç yapraklı yonca oldukça etli ve damarlı işlenmiştir. Yonca yaprağının sapından çıkan gırlant bezemesi, kabartma kuşağını bir uçtan diğer uca bir dalga motifi gibi dolandır (Lev. 18-a, d). Gırlant bezemesinin omuz bölümünde kurdela benzeri düğümler atıldığı görülmektedir. Gırlant yapraklarının bazıları yayvan ve dolgun, bazıları ise ince uzun ve zayıf yapılıdır. Gırlantın içinde hem yalın hem de damarlı işlenen yapraklar bulunmaktadır. Gırlantın üstünde işlenen rozetlerin ortasında işlenen tomurcuklar, düğme şeklinde ve doğallıktan tamamen uzaktır (Lev. 14, a-b). Tomurcuk etrafında işlenen dört yaprağın uçları içeri kıvrılarak katlanmış ve ortalarına damarlar işlenmiştir. Yapraklar oldukça yuvarlak hatlı ve dolgundur. Rozet yapraklarının kenarlarında kalmış canlı ve koyu kırmızı renkte boya kalıntıları, bezeme kuşağının boyalı olduğunu göstermektedir. Rozetten çıkan dört yaprak, rüzgar gülü şeklinde işlenmiştir (Lev. 14-b). Rozetle üst silme arasında da canlı ve koyu kırmızı boya kalıntıları görülmektedir. Gırlantın üstündeki iki çiçek rozeti arasında bolluk ve bereketi simgeleyen bir üzüm salkımı kabartması işlenmiştir (Lev. 14-c). Üzüm salkımı içinde toplam 31 adet üzüm tanesi işlenmiştir. Üzüm salkımının üst sırasında altı, en alt sırasında ise bir adet üzüm tanesi bulunmaktadır. Sıra sıra ve yan yana işlenen üzüm tanelerinden üst sıradakiler daha büyük ve derin, alt sıradakiler ise daha küçük ve yüzeysel işlenmiştir.

IV.III.IV.Kabartmalı bloklar

Anıt mezarın kabartmalı blokları; lento alınlığı (Kat. no. 96-97), “Γ” seki blokları (Lev. 13-a, d, 14-a, d, 15-a, b), lahitler ve 299 numaralı blok (Lev. 15-c) üzerinde bulunmaktadır.

Lento alınlığında, yukarıda ayrıntılıca anlatımı yapılan profiller dışında cephe yüzünde üç adet aslan başı yalancı çörtlen işlenmiştir (Kat. no. 96-97, Lev. 15-d, 16-a). Yalancı çörtlen kabartmaları 0.24x0.21 m. ölçülerdedir. Aslan başı kabartmaları kemikli ve güçlü bir yapıda işlenmiştir. Elmacık kemikleri belirgin ve vurguludur. Burun delikleri matkapla açılmıştır. Gözleri iri patlak işlenmiş ve göz bebeklerinin içlerinin oyulmuş olduğu anlaşılmaktadır. Göz bebekleri içine birer tane yuvarlak taş yerleştirildiği anlaşılan aslan başı kabartmasının gözleri, ufuk çizgisi hizasında ileriye bakmaktadır. Alın dar tutulmuştur. Kaşlar, elmacık kemikleri gibi ileri çıkıntılı verilmiştir. Kaşların birleşme yerinden alınının ortasına doğru uzanan ve aşındığı için iyi görülemeyen kurdela benzeri bir motif bulunmaktadır. Ağzı açık vaziyette işlenen aslan başının alt ve üst çenelerinden çıkan ikişer ön dişi ortada birleştirilmiştir. Dil küçük bir dikdörtgen şeklinde işlenmiştir. Dar alının üzerinde çizgisel ve dikine işlenen yeke perçemleri, şakak bölümlerinde yanlara taranmıştır.

Mezar odası içindeki “Γ” seki bloklarının cephe yüzlerinde, yukarıda ayrıntılıca anlatımları yapılan profiller ve bezekler dışında, kabartma figürleri de işlenmiştir. Sekinin kabartma kuşağı içinde bir boğa başı kabartması (Lev. 15-a), Medusa (Lev. 15-b) ve bir Eros figürü işlenmiştir (Lev. 14-d), (Bkz. IV. II. II. Mezar Odası İçi ve “Γ” Planlı Seki).

Kabartma kuşağının içinde gırlant motifini taşıyan bir boğa başı kabartması işlenmiştir (Lev. 15-a). Güçlü ve heybetli bir yapıda işlenen boğa başının göz ve göz kapakları, burun ve ağız gibi ayrıntıları, iri ve abartılı verilmiştir. Ağzı açık işlenen boğanın, burnu kırıktır. Sağ kulağı sağlam ve bezeksel işlenen boğanın, sol kulağı kırılmıştır. Elmacık kemikleri dışa çıkık ve vurgulu işlenen boğa başının sol boynuzu kırıktır. Boğanın sağındaki gırlant kuşağı sağ boynuza, solundaki gırlant kuşağı da sol boynuza bitleştirilerek kesilmiş ve boynuzlar arasında gırlant kuşağı işlenmemiştir. Gırlant kuşağı boynuzlara bağlanmış ya da boynuzların her iki yanından yanlara çıkartılmıştır. Yanlara açılarak yukarıya kaldırılan boynuzlar, hilal ay görünümünde, keskin ve bezeksel işlenmiştir. Alnın ortasındaki her iki boynuzun birleştiği yerde işlenen yumru kabartması, boğanın güçlü ve kemikli yapısını, daha da vurgulamıştır.

Gırlant kabartmasının üstünde bir Medusa kabartması işlenmiştir (Lev. 15-b). Çatık kaşları, vurgulu ve abartılı işlenen kabartmanın bakışları ifadesiz ve donuktur. Baş yuvarlak hatlı, ağzı küçük, burnu kırık, saç perçem perçem ve kabarık işlenen Medusa betimlemesinin yüz kısmı biraz tahribata uğramıştır. Yüz ve çenenin altından dolanan bant, saç perçemlerinin her

iki ucunda sonlanmıştır. Kabartmanın üstünde ve silme kenarında kırmızı boya kalıntıları bulunmaktadır.

“Γ” seki üzerindeki kabartmalardan biri de, gırlant motifinin hemen altında işlenen bir Eros kabartmasıdır (Lev. 14-d). Eros, boğa başı kabartması ile birlikte gırlant taşıyan ikinci figürdür. Sağ kolu dirseğinden kırık ve ileri doğru hamle yapar vaziyette, sol kolu ise gene dirseğinden kırık ve eli başının arkasında işlenmiştir. Sağ kolunu sağ omzuna attığı gırlant motifini taşıdığı görülmektedir. Sağ kola paralel olarak uzanan sağ ayakta, dizden bükülerek ileri hamle yapar vaziyette işlenmiştir. Gövdenin ağırlığını taşıyan sağ ayağı, sol ayak desteklemekte ve dengelemektedir. Sol ayak gergin bir şekilde yana açılarak, taşıyıcı sağ ayağa destek vermektedir. Gövde ve bacakların hareketlerine uygun olarak sağ ayak yandan, sol ayak cepheden işlenmiştir. Sağlam olan sol kol ve bacağın tersine, sağ kol ve bacak kırıktır. Güçlü bir yapıda işlenen ve yuvarlak hatlara sahip olan Eros kabartmasının yüz kısmı tamamen tahrip olmuştur. Kabartma lahte oranla daha ilkel ve kaba işçiliktir.

Mezarın 494 (Kat. no. 135), 500, 502 numaralı blokları, lahit kapağının parçalarıdır. Cella içindeki “Γ” seki üzerine oturan lahitler, tamamen kırılarak küçük parçalara ayrılmıştır. Kazı sırasında, büyük çoğunluğu mezarın güneybatı köşesine istiflenmiş vaziyette bulunan yüzlerce küçük mermer parçadan oluşan lahitlerin, Atina kökenli oldukları anlaşılmaktadır. Lahit kapağından kopan, Markia ve kocası Alkimos’ un portre başları, mezarın en önemli plastik eserleridir¹⁷. Anıt mezarın mimari görkeminin yanı sıra, yapıda kaliteli ve pahalı Atina lahitlerinin kullanılmış olması, anıt mezara verilen önemin de bir göstergesidir.

Anıt mezarın 299 numaralı bloğu üzerinde de kabartma figürü işlenmiştir (Lev. 15-c, Kat. no. 134). 299 numaralı blok 0.39 m. genişlikte, 0.70 m. yükseklikte ve 0.48 m. derinliktedir. Blok mezar odası içinde bulunmuştur. Alt ve yan yüzleri düzgün işlenen bloğun üst yüzünde dairesel bir kanal bulunmaktadır. Bloğun cephe yüzünde, yuvarlak çelenk tomarı ortasında bir Medusa başı kabartması işlenmiştir (Lev. 15-c). Alt tarafta iki fiyonklu kurdelayla bağlanmış yuvarlak çelenk, 0.09 m. genişliktedir. Kurdeladan çıkartılan çelenk yaprakları alt tarafta üç sıra, orta ve üst bölümlerde ise dört sıra işlenmiştir. Yaprakların sivri uçları yukarı bakmaktadır. Kalın ve etli işlenen yaprakların orta bölümlerinde çizgisel damarlar bulunmaktadır. Ortadaki Medusa kabartması 0.18 m. çapındadır. Kaşları ve elmacık kemikleri

¹⁷ İşkan 2003, 251-282 Res. 1-2, 5 a-d, 11 a-d.

dışa çıkıntılı ve vurgulu bir yapıda işlenen Medusa kabartmasının sert bir ifade içinde işlendiği anlaşılmaktadır. Çatık kaşlı işlenen kabartma, yuvarlak hatlıdır. Saç perçemleri alnın üstünde diklemesine yukarı, şakaklarda ise yanlara yönlendirilmiştir. Alnın sağ yarısının üstünde, saç perçemlerinin içinde, küçük bir boynuz işlenmiştir. Medusanın gözleri badem şeklinde işlenmiştir ve göz bebekleri ayrıntısızdır. Burun ve dudaklar etli işlenmiştir. Medusa betisinin çenesi altındaki banttın çıkan ve yanlara açılan uçları sivri, iki parçadan oluşan motif, çelengin kurdela düğümü üzerinde bulunmakta ve muhtemelen mitolojideki sahnesine uygun bir tasvirle verilmektedir. Yüzün her iki yanında ve saç perçemlerinden çıkan bant, çene ve yanakları çevirmektedir. Alnın üstünde ve saç perçemlerinin başladığı noktada, yuvarlak bir dübel içinden çıkartılmış, uçları kırık bir metal kalıntısı belirlenmiştir. İki parçadan oluştuğu belirlenen metal kalıntısı, muhtemelen öne doğru bir miktar getirilerek, bir parçası sağa bir parçası sol yana yönlendirilmiş olmalıdır.

IV.III.V.Temenos kapısı ve döşemler

Yapının yazıtından bir temenosla çevrili olduğu öğrenilmektedir¹⁸. Ancak yapının batı duvarı 15 m., güney ve kuzey duvarları 7.00 m., doğu duvarı ise 5.00 m., genişlikte açılmasına karşın, yazıtta bahsi geçen temenos duvarı ve döşemi bulunamamıştır. Doğuda mezarı çeviren ana kayaya ulaşılmasına ve batıda bataklık sınırına varılmasına karşın temenosa ait bir bulguya rastlanmamış olması, farklı olasılıkları akla getirmektedir. İlk olasılık, mezarın yıkılarak işlevini kaybetmesinden sonraki bir süreçte, anlamını yitiren temenos duvarının da kaldırılması ya da antik liman kompleksine dahil edilmiş olmasıdır. İkinci olasılık, 1991 yılında kazısı yapılarak, antik limanın bir parçası olarak yorumladığımız ve mezarın hemen 40 m. kadar güney batısında bulunan bir kapı ve bu kapıyla bağlantılı duvarların oluşturduğu yapı bütünlüğü, mezarın temenos döşeminin batı uzantısıdır (Lev. 8-a, 17-d). Bugün bataklığa dönüşmüş limanın kenarında bulunan bu kapı, her ne kadar yapıyı cepheden karşılamasa da, düşünülmesi ve değerlendirilmesi gerekli ihtimallerden biridir. Kaldı ki, anıt mezarla bataklık düzlüğünün başladığı noktada bulunan ve anıtsal kapıyla bağlantılı bir duvar kompleksinin kuzey ve doğuya yönlendirildiği kalıntılardan bilinmektedir (Lev. 8-b). Üçüncü olasılık da kazılarla ortaya çıkartılan ve mezarın dört tarafını çevirdiği belirlenen duvarlar bütünüdür (Lev. 8-b). Ancak, mezarın etrafını çeviren duvarın içinde birçok devşirme mimari malzeme bulunduğu tespit edilmiştir. Yapılan incelemeler neticesinde, mezarın etrafını çeviren çevre

¹⁸ Işık 2000, 45-46; İşkan 2003, 253.

duvarının yapıdan daha geç tarihli olduğu anlaşılmıştır. Kareye yakın dikdörtgen planlı çevre duvarı, 19.50x21.80 m. ölçülerde ve 0.80 m. yüksekliktedir. Temelsiz yapılan çevre duvarı toprak zemin üzerine doğrudan oturtulmuştur (Lev. 6-a, b, c). Moloz ve devşirme mimari malzemelerden yapılan duvar, basit ve niteliksizdir. Doğu ve batı duvarları, birbirine paralel değildir. Duvarların kendi içinde doğrultuları bozuk olup dalgalanmalar tespit edilmiştir. Arazinin eğimine uydurulan duvarların bir ucuyla diğer ucu arasında kot farkı bulunmaktadır. Duvarın içinde farklı çap ve boyutlarda sütun kaideleri, mimari bloklar, aslan başı kabartmalı plastik eserler tespit edilmiştir. Devşirme malzeme dışında, küçük molozlardan inşa edilen çevre duvarında çok az miktarda harç kullanıldığı belirlenmiştir; doğu bölümünde hemen hemen hiç harç kullanılmamıştır. Çevre duvarında kullanılan harç, anıt mezardakinden farklıdır. Anıt mezarda bolca kullanılan sıkı ve sağlam kireç harcı yerine geç dönem çevre duvarında gevşek ve çabuk dağılan az miktarda niteliksiz harç kullanılmıştır. Kuru duvar örgüsünün bulunduğu bölümlerde molozlar boşta durmaktadır. Duvarın bazı bölümlerinde molozların sadece cepheye bakan yüzleri düzeltilmişken, bazı bölümlerde ise cepheye bakan yüzlerde de tamamen doğal molozlar kullanılmıştır. Duvarlar hem toprak zemin hem de ana kaya üzerine oturtulmuştur. Bu çevre duvarı, muhtemelen erken temenosun yıkılması sonrasında yerine yapılmış bir geç temenos yapısı olmalıdır. Çevre duvarlı düzenleme, anıt mezarın henüz kullanımda olduğu ikinci evrenin ürünü olmalıdır.

IV.III.VI.Kullanılan taş/malzeme ve aletler

Yapıda yıkılmış durumda 585 adet blok taş ve bu bloklara ait 1127 adet kırık parça tespit edilmiştir. Blokların tamamının buluntu karelaj listesi, buluntu seviye kotları listesi ve şu anda bulunduğu yerin karelaj listeleri ayrıntılı olarak yapılmıştır.

Blokların boyut ve ağırlıkları birbirinden bir hayli farklı ve değişkendir. Bloklar kireç taşından (CaCO_3), yapılmıştır. Doğada değişik kompozisyonlara sahip, çok değişik kireç taşları bulunmaktadır. Bu taşlar bulunduğu yere, dokuya, mineralojik ve kimyasal kompozisyonlara göre sınıflandırılabilirler. Kireç taşının özgül ağırlığından ve metreküp hesabından yola çıkarak anıt mezarın yaklaşık ağırlığı hesaplanabilmektedir. Bunun yanı sıra bazı bloklar, vinçlerle taşınma sırasında bar hesabıyla da ölçülmüş ve 3.5 ton ağırlığa kadar ulaşabilen bloklar tespit edilmiştir. Yapının restorasyon aşamasında, kurulacak iskeleler kullanılacak malzemeler, oluşacak toplam ağırlık, bu ağırlığın temel ve zemine olan etkisi,

yapı statiği ve farklı cephe ağırlıklarının bu statige etkileri, blok ağırlıklarının ölçülmesiyle hesaplanabilecektir.

Yapıda mermere yakın sayılabilecek gözeneksiz çok sıkı ve yüksek dayanımlı beyaz grenli taş kullanılmıştır. Taşların renk saydamlığı, Limyra beyazına yakındır. Taşlar gri renkli ve damarlıdır. Bu tür taşlara bugün, “Muğla grisi” de denmektedir. Beyaz üzerine gri damarlı taşlar, dekoratif açıdan güzel gözükse de, damarlar zamanla çatlamaya neden olmaktadır. Taşların içinde bulunan damarlar, zamanla yağmur, rüzgar, ışık ya da sıcak soğuk gibi farklı etmenlerce çözülme ve dağılma sürecine girmektedir. Ocaktan ilk çıktığında bembeyaz bir renge sahip olan bu taşlar, havayla temas ettikten sonra ve zaman içerisinde türüne ve yoğunluğuna göre farklı tonlarda gri damarlarla çevrelenmektedir. Çam ağaçlarının asidi bu tür taşlarda bir hayli etkindir ve korozyona neden olmaktadır. Korozyon neticesinde taşların üzerinde siyah lekeler oluşmaktadır.

Blokların yapımında çeşitli malzeme ve aletler kullanılmıştır. Bunların içinde en yoğun kullanılanları murç, keski ve taraktır. Taşlar ocaktan alındıktan sonra kaba murçla muhtemelen mezar yanında kurulan bir şantiyede şekillendirilerek istenilen ölçülerde blok haline getirilmektedir. Blokların ince işçilikleri yapının üzerinde yani yerinde yapılmaktadır. Blokların cephe yüzleri ve anathyrosis gibi ince işçilik isteyen yüzeyleri tarakla, yan, üst ve alt yüzleri ince murçla, arka yüzleri kalın murçlarla düzeltilmiştir. Yapının birçok bölümünde, özellikle de keskin silme kenarlarında ve ince işçilikli profiller üzerinde zımpara taşı da kullanılmıştır. Blok yüzeylerinde batma ve çıkma gibi hatalar hemen fark edildiğinden bu bölümleri murç ya da tarakla işlemek çok zordur. Dolayısıyla taraklanan silme ve silme kenarlarıyla profillere, zımpara taşıyla perdah atılarak bu bölümlere pürüzsüz bir görünüm kazandırılmıştır. Blok yüzlerinde murç izleri çok net olarak görülmektedir. Blokların yüzeylerinde kullanılan murç darbeleri genelde 45 derece açıyla işlenmiştir. Yapıda ustaların farklı bir açıda çalışması, murç ucunun ya da kalemin taş yüzeyine az ya da fazla batmasına neden olmaktadır. Bu nedenle ustalar mezardaki yüzlerce taşın farklı yüzeylerinde, önceki izi takip edebilmek için 45 derece açıda çalışmıştır. Blokların yerleştirilmesi, gönyeye ve teraziye getirilmesinde, arka yüzler direk etken olmadığından ve görülmeyen yüzeyler olduğundan, buralarda genelde kalın murçlar kullanılmıştır. Bu bölümlerde oluşan kedi tırmığına benzer uzun ve derin izler murcun taş yüzeyinden hiç kaldırılmadan, bir boydan bir boya ve derin çalışılmasından kaynaklanmaktadır.

Anıt bloklarının bir çoğunda, kenetler dışında alt yüzlerde de kurşun metal kullanılmıştır. Bloklar yerlerine yerleştirilirken tam oturmayan yüzeylerde blokları dengelemek maksadıyla kurşun şeritler kullanıldığı anlaşılmaktadır. Bloklar bazı yerlerde gönyede olsa bile, bunları yerleştirmek ve sağlamlaştırmak için 0.0001-2 m. kalınlıkta, kurşun şeritler kesilerek ara yüzeylere konulmuştur.

IV.III.VII.İnşaat süreci ve atölyeye yönelik gözlemler

Çift sıra duvar örgüsüne sahip böyle büyük bir yapının inşası için bir şantiye kurulmuş olmalıdır. Bu şantiyede ocaktan getirilen blokların konulduğu ve bu blokların işlendiği bir alana ve taş ustalarının çalışabileceği uygun şartları içinde barındıran bir atölyeye ihtiyaç duyulmuş olmalıdır.

Blokların yapımında muhtelif boy ve ölçülerde çeşitli taşçı tarakları, taşçı gönyeleri, murçlar, keskiler, taş zımparaları ve tel fırçalar gibi metal aletler kullanılmıştır. Bu metal aletlerin uçları, sürekli kullanımları neticesinde bozulmaya uğrayarak körleşmektedir. Bu denli çok sayıda bloğun işlendiği bir yapıda, muhakkak bir seyyar demirci atölyesi kurulmuş ve yapıda sıcak demirci ustaları da çalışmıştır. Yerli kireç taşı üzerinde çalışan bir ustanın, zaman kaybetmemek nedeniyle ortalama olarak her birinden günde beşer ya da altışar tane kullanabileceği yedek aletlerinin olması gereklidir. Metal aletlerin sayısal miktarına göre, uçları körleşen aletler günlük ya da haftalık olarak demirci atölyesinde düzeltilerek keskinleştirilmektedir. Dolayısıyla şantiyenin bir bölümü, seyyar demirci atölyesine ve sıcak demirci ustalarına ayrılmış olmalıdır. Markia bloklarının birçoğu üzerinde görülen murç izlerinin bir bölümü çizgisel, bir bölümü ise daireseldir. İlk bileylendiğinde keskin olan ve taş yüzeyinde çizgisel izler bırakan murçlar, kullanım neticesinde körleştikçe taş yüzeyinde dairesel izler bırakmaktadır.

Blokların ocaktan ham halde kesilerek mezarın yanında, hatta bazı bölümlerinin yapının üstünde bitirildiği göz önüne alınacak olursa, yapı için bir taş atölyesi de kurulmuş olmalıdır. Kaba murçlarla şekillendirilen blok yüzeylerinin gönyeye getirilmesi, ince murçlarla sağlanmaktadır. Blokların oturma yüzeyleri ve anathrosisler, taraklı keskiyle tam gönyeye getirilmektedir. Bunun için ilk önce blok cephesinin yapılacağı yüzey gönyede işlenerek, diğer yüzeyler cephe yüzeyine göre gönyeye getirilmektedir. Bu işleme gönye taşıma adı

verilmektedir. Blokların üçüncü yüzleri yapılırken, hem birinci, hem de ikinci yüzlerinden gönye taşınması gereklidir. Böylece üçüncü yüzler, hem cephe, hem de herhangi bir yüzden daha gönye taşımak suretiyle düzeltilmektedir. Sundurma ve sundurma silmeli blokları, pilaster kenarları, pilaster altlık ve başlıkları, sütunlarda, kapı söveleri, lento ve lento alınlığı bloklarında, konsollarda, arşitrav, friz, çatı bloklarında ve tonoz bileziğindeki derin silmeli blokların keskin profilli sırtlarında taşıcı zımparaları kullanılarak, düzgün ve pürüzsüz yüzeyler elde edilmiştir.

Gönyeye getirilen ve düzeltilen blokların, ayrıca üst yüzlerine açılan kenet yuvaları, blok kaldırma yuvaları, derz yüzeylerinin yapımı, anathyrosis işçilikleri, profilli blokların keskin sırtlarında kullanılan taşıcı zımpara işçilikleri, blokların kaldırılması, yerlerine konulması ve hem yatay hem de düşey terazilenmesi gibi aşamalar, yapının yapım süresini belirleyen faktörlerdir.

Yapıda, blok taşların konulduğu alan ve seyyar demirci atölyesi dışında, bloklarda kullanılan kenetlerin içine dökülen kurşun ve kaldırma yuvalarında kullanılan demir aksanlar için de bir bölüm ayrılmış olmalıdır. Blok yüzeylerine göre daha ince işçilik gerektiren kenetlerin ve kaldırma yuvalarının yapımı ve bunların içinde kullanılan metallerin özenle kullanımları gerekmektedir. Kenetlerin blokların birleşme yerlerinde birbirlerini karşılamaları, boyutları ve derinliklerini hesaplayabilen ve teknik işlerde çalışan taşıcı ustaları bulundurulmalıdır. Kurşunun eritilmesi ve elde edilerek kenetlerde kullanılabilmesi için ayrı bir bölüm kurulmuştur. Eritilmiş kurşun metalin kenetlerde kullanımı dışında, blokların oturma yüzeyleri arasında, kurşunun şerit plakalar şeklinde kesilerek kullanıldığına da tespit edilmiş olması, yapıda çok miktarda kurşun metal kullanıldığını göstermektedir. Aynı şekilde kaldırma yuvalarının, blokların ağırlıklarına, ağırlık merkezlerine ve konulacakları yere göre, ölçülerinin ve derinliklerinin hesaplanarak özenle açılması, demir aksanların kullanılması ve blokların kaldırılarak yerleştirilmesi için de, mühendislik bilgisi isteyen, teknik ustaların ve malzemenin bulunduğu, ayrı bir bölüm bulundurulmalıdır. Bunların dışında blokları işleyen taş ustalarının yanı sıra, blokların derz yüzeylerini, anathyrosis yüzeylerini, silme yüzeylerini ve köşe geçişleri gibi, teknik ve ince işçilikli bölümlerin yapıldığı alanlara ve ustalara da ihtiyaç duyulmaktadır.

Yerli kireç taşı dışında, yapıda kullanılan mermer sütunlar, kaide ve süslü Korinth başlıklarının yapımı ve yerleştirilmesi de ayrı bir uzmanlık alanıdır. Arşitravların soffit

bezemeleri, lento ve lento alınlığının ince profilleri ve çörtlenleri, cella içindeki “Γ” sekinin cephe yüzündeki bezeksel ve figürsel bezemeler, yapıda süsleme ustalarının da çalıştığını göstermektedir. Yapıda kullanılan çok kaliteli ve süslü lahitler dışarıdan ithal edilmişse de, bunların nakliyesi, cella içine taşınması ve yerleştirilmesi, gene yerli ustaların bilgi ve becerileriyle gerçekleştirilmiştir.

Yapıda iskelenin kurulabilmesi için ahşap ve marangozluk işlerinden anlayan iskele ustaları da bulundurulmuş olmalıdır. Çeşitli zorluklarla ocaklardan kesilerek mezara getirilen muhtelif ölçülerde ve ağırlıklarda işlenen blokların, kaldırılarak yerlerine yerleştirilebilmeleri için makara sistemiyle çalışan vinçlere ihtiyaç bulunmaktadır. Vinçlerle kaldırılan ve mezarın üzerine konulan blokların yerlerine incelikle oturtulabilmeleri ve yerleştirilebilmeleri için, hem yanlardaki bloklarla yatayda, hem de alttaki bloklarla düşeyde terazilenebilmeleri için, mezarın her cephesinde iskeleler kurulmuş olması gereklidir. Yapının 11.35 m. yükseklikte ve çift sıra duvar örgüsüne sahip olduğu göz önüne alınırsa, iskelesiz bu inşaatın yapılamayacağı daha iyi anlaşılmaktadır. Ayrıca yapının çift sıra duvar örgüsü içinde, tonlarca miktarda molozlu kireç harcının kullanılması, bu harcın karılarak bu yüksekliklere taşınması, iyi bir iskelenin önemini ve inşaatla bulunmasının zorunluluğunu göstermektedir.

Duvar iskeleleri dışında, yapının alt mezar odası ve asıl mezar odasının iç örtü sisteminde bulunan tonoz bloklarının yerleştirilebilmeleri için de bir ahşap iskele kurulmuştur. İstenilen yükseklik ve genişlikte hesaplanarak statik veriler doğrultusunda ölçülendirilen ve ağırlığı ölçülerek tonoz yayına uygun bir ahşap iskelenin yapımı da mühendislik isteyen ve deneyimli ustalarca inşası yapılan, en zorlu ve zorunlu bölümlerin başında gelmektedir. Duvar iskeleleri ve tonoz iskeleleri gibi ahşap konstrüksiyon bölümler için yapının yanında bir marangoz atölyesi kurulmuş olması gerekmektedir. Özellikle de tonoz iskelesinin çok sağlam, dengeli ve teknik özelliklerde yapılabilmesi için iyi bir marangoz atölyesine ihtiyaç bulunmaktadır. 46 adedi alt mezar odasında, 57 adedi cellada bulunan tonoz bloklarının taşınabilmesi ve yerlerine başarıyla yerleştirilebilmesi için, dayanıklı ve teknik özellikleri güçlü bir iskeleye ve marangoz ustalarına ihtiyaç duyulmaktadır.

IV.III.VIII. Dış yüzey ve iç yüzey blok taş işçiliği

Blokların dış cephe yüzleri, tam gönyede yapılmıştır. Blokların öncelikle gönyede tutulan dış cephe yüzeyleri sabit alınarak alt üst ve yan yüzleri işlenmiştir. Blokların özellikle yan yüzleri

hafifçe oyulmuş ya da hafifçe içe dönük işlenmiştir. Yan yüzeylerin içe dönük işlenmesi, blokların düzgün derz yüzeyleri ve anathyrosislerin elde edilmesinde yardımcı olmuştur. Yan yana eklenen blokların, keskin sırtlı derz kenarlarının muntazam bir şekilde birleşmeleri sağlanmıştır. Blokların cepheleri pürüzsüz işlenirken, diğer yüzleri hafif pütürlü bir işçilikte bırakılmıştır. Bu sayede blokların birleştirilmesi kolaylaştırılmıştır. Dış yüzey bloklarından sadece podyumdaki basamakların en alt sırasında ve iç mekanda cella içindeki ilk blok sırasında bosajlı blokların kullanıldığı anlaşılmaktadır. Podyumdaki blokların bosajları, cella içindeki blokların kaset çerçevelerinden daha derindir.

Alt ve üst mezar odalarındaki blokların iç cephe yüzleri de, dış cephe yüzlerini aratmayacak derecede kaliteli bir işçiliğe sahiptir. Mezar odası köşe blokları köşe profilli işlenerek, blokların bir yarısı bir duvarda, diğer yarısı diğer duvarda kalacak şekilde kesilmiştir. Bu sayede yapının sağlamlığının artırılması yoluna gidildiği ve düzgün derz yüzeyleri elde edildiği anlaşılmaktadır.

IV.III.IX.Derz yüzeyleri ve sistem

Blokların derz yüzeylerinin düzgün işlenmesine özen gösterilmiş, cephe yüzleri vurgulanmış, alt, üst ve yan yüzler ise, cepheye göre 1-10 derece arasında içe dönük işlenmiştir. Blokların yan yüzleri hafifçe oyularak ya da içe dönük işlenerek düzgün işlenmiş kenarlarında anathyrosis özelliğinin uygulandığı ve derzlerin kaliteli birleşmelerinin sağlandığı anlaşılmıştır. Anathyrosis uygulanan blokların içe dönük işlenen, alt, üst ve yan yüzlerinin cepheyle birleşen kenarları, 0.03 ile 0.10 m. arasında değişen genişliklerde ince bir işçilikle düzgünce tıraşlanmıştır. Düzgün tıraşlanan blokların anathyrosis yüzeyleri, tarak ya da taşçı zımparalarıyla pürüzsüz bir yüzeye kavuşturularak düzleştirilmiştir. Anathyrosis işçiliği blokların kaliteli bir şekilde birleştirilmelerine yardımcı olmuştur. Duvarların çok kaliteli ve pürüzsüz gözükmesi, içe dönük işlenen blok yüzeylerinin kenarlarındaki anathrosislerin başarıyla işlenmesinden kaynaklanmaktadır.

Yapının sağlamlığının artırılması için hem dış hem de iç yüzdeki blokların bazılarının, cephe, yan ya da arka yüzlerinin kademeli işlendiği belirlenmiştir. Kademeli işlenen blokların profil sırtlarında anathyrosisler işlenmiştir. Pürüzsüz işlenen anathyrosis yüzeylerinin dışında kalan bölümler, kaba murçla ve pütürlü yüzeyli bırakılarak, blokların birbirlerini daha sıkı tutmaları sağlanmıştır. Blokların alt, üst ve yan cephelerinin içe dönük işlenen yüzlerinin araları çok

sağlam kireç harcıyla, iki blok sırasının arası ise, molozlu kireç harcıyla doldurulmuştur. Kenetlere dökülen kurşunun hem yan yana hem de üst üste yerleştirilen bloklar arasındaki 90 derecelik gönyeyi bozmamasına özen gösterilmiştir.

IV.III.X.Blokların oturma yüzeyleri

Düzgün bir duvar görüntüsü elde edebilmek için, blokların oturma yüzeyleri kaliteli işçilikle tıraşlanmıştır. Blokların oturma yüzeyleri, cepheyle 90 ya da daha aşağı derecelerde açı yapacak şekilde işlenmiştir. Alt yüzlerin, cepheyle birleşen kenarlardan 0.20-0.30 m. derinliğe kadar, cephe yüzleriyle 90 derece açı yapacak şekilde işlendiği ve arka yüze doğru bu açının küçülerek, kavisle arka yüze bağlandığı belirlenmiştir. Alt yüzlerin, cephe yüzleriyle olan 90 derecelik açığı bozmamalarına önemle dikkat edilmiştir.

Blokların oturma yüzeylerinin cepheyle birleştiği kenarlarda bulunan ve genellikle 0.03 ile 0.10 m. arasında değişen genişliklerde işlenen anathyrosis yüzeylerinin, blokların rahat oturmasında ve aralıksız tabir edebileceğimiz, sıfır derz yüzeylerinin elde edilmesinde önemli bir rol oynamıştır. Blokların oturma yüzeylerindeki anathrosis işçiliklerinin dışı, kaba murçla ve hafif pütürlü yüzeyli içe dönük bırakılarak, blokların birbirlerini daha sıkı tutmaları sağlanmıştır. Bazı blokların oturma yüzeylerinde tespit edilen kurşun şeritler, bazı blokların oturtulurken dengelenmesi ve teraziye getirilmesinde kullanılmıştır. Blokların alt ve üst oturma yüzleri, yan yüzlerdeki derzler kadar önemli olup hem iyi bir görüntü hem de yapının sağlamlığını direkt etkileyen bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.

IV.III.XI.Kenetler

Kenetler, yan yana yerleştirilen blokları yatayda birbirine bağlamak amacıyla işlenmiştir. Bunun için, blokların üst yüzlerinin iki kısa kenarına birer adet kenet yuvası açılmıştır. Kenetlerin bir yarısı bir bloğun, diğer yarısı ise bitişikteki diğer bloğun üst yüzünün kısa kenarına açılmıştır. Böylece blokları birbirine bağlayan kenetler, blok katmanlarındaki yatay gerdirmeyi sağlamaktadır. Alt, üst ve yan yüzlerdeki derz yüzeylerinde kullanılan anathyrosisler vasıtasıyla birbirlerine sıfır birleştirilen blokların üst yüzlerinde metal kenetlerle, arka yüzlerde ve yan yüzlerin içe oyuk aralıklarında molozlu kireç harcıyla birbirlerine tutturuldukları anlaşılmaktadır. Yapıda sütunlar dışında düşey gerdirme kullanılmamıştır.

Kenetler genellikle blokların üst yüzlerinin kısa kenarlarında birer adet işlenmiş olmasına karşın, bu sistemi bozan istisnai bloklar da mevcuttur. Dış ve iç gövde bloklarındaki kenetler yaklaşık olarak aynı doğrultu üzerinde işlenmelerine karşın, köşe bloklarındaki kenetlerin biri bir duvarda, diğeri de diğeri duvarın doğrultusunda işlenmiştir. Blokların genelinde ikişer kenet açılmasına karşın 011, 45, 89, 246, 404, 407, 434, 455 numaralı bloklarda üçer adet kenet açılmıştır. Bu kenetler blokların farklı kenarlarına açılmıştır. Ancak 45 numaralı pilaster ve 404 numaralı köşe friz bloklarındaki üç kenedin ikisi aynı kenarda ve yan yana açılmıştır. 147 numaralı pilaster ve 141, 177, 322, 326, 328, 375, 378, 422 numaralı tonoz alınlığı bloklarında, tek kenet bulunmaktadır. Tonoz alınlığının kavisli yan yüzlerinde, kenetler de kavis yayına uydurulmuştur.

17, 33, 34, 68, 177, 276, 310, 326, 347, 410, 456 numaralı blokların, kenet yuvaları içinde kalmış kurşun kalıntıları bugün de görülebilmektedir. Kurşun kenet kalıntıları bazı bloklarda sağlam, bazı bloklarda tahribata uğramış, bazı bloklarda ise tamamen düşmüştür. 330, 374, 379, 380, 385, 386, 390, 397 numaralı blokların oturma yüzlerinde, kurşun plaka kalıntıları tespit edilmiştir. Kenetler olmaksızın, oturma yüzeylerinde kullanılan kurşun plakalar, blokların dengelenmesi ve teraziye getirilmesinde kullanılmışlardır.

Yapıda kullanılan kenetler farklı ölçü ve derinliklerde işlenmiş olmakla birlikte, ortalama olarak 0.12x0.05 m. ölçülerdedir. Kenetler blokların iç tarafında 0.05 m. genişlikteyken, blok kenarlarında hafifçe daralarak 0.03-0.04 m. genişliğe getirilmiş bir kıvrangıç kuyruğunu anımsatmaktadır. Bununla birlikte, kenetler blokların iç bölümlerinde 0.04 m. derinlikteyken blok kenarlarında 0.02 m. derinlikte işlenmiştir. Böylece kenetler yatayda genişten dara, düşeyde derinden yüzeyle getirilerek blokları çift yönlü olarak kilitlemiştir.

IV.III.XII.Blokların kaldırma yuvaları

Blokların yerlerine düzgün ve iyi bir şekilde taşınabilmeleri ve yerleştirilebilmeleri için kaldırma yuvaları her bir bloğun boyutuna, ağırlığına ve ağırlık merkezine göre özenle açılmış, uygun ölçü ve derinliklerde işlenmiştir. Tonoz bölümü dışındaki tüm blokların kaldırma yuvaları blokların üst yüzüne açılmıştır. Tonozun ilk iki blok katmanındaki blokların üst yüzlerinde, orta sıradakilerin üst ve arka yüzleri arasında, kilit taşı sırasındakilerin ise arka yüzleri ortasında bulunan kaldırma yuvaları, blokların taşınması ve yerleştirilmesinden sonra

harçla doldurularak kapatılmıştır. Kaldırma yuvalarının iç ve taban yüzeylerinde, murç darbelerinin bıraktığı çizgisel kazıma izleri görülmektedir. Bu keskin ve çizgisel izlerden bloklardaki kaldırma yuvalarının, demirci atölyesinde uçları yeni düzeltilmiş ve keskinleştirilmiş ince murçlarla işlendiği anlaşılmaktadır.

Markia bloklarının kaldırma yuvaları ortalama 0.10x0.15 m. ölçülerde ve 0.12 m. derinliktedir. Yuvaların ağız kısmı dikdörtgen ya da kareye yakın dikdörtgendir. Yuvaların tabanları, ağız kısmına göre daha geniştir. Yuvaların hem ağız, hem de tabanları ortalama 0.10 m. genişliktedir. Buna karşın yuvalar ağız bölümünde 0.15 m., tabanda ise 0.19 m. uzunluktaki ucu kesilmiş ters üçgene benzemektedir (\triangle). Yuva tabanlarının, ağız bölümünden ortalama 0.04 m. daha uzun tutulması, blokların kaldırılmasındaki temel unsurdur.

Bloklar hazırlandıktan sonra, yerleştirilecekleri yere ve bölüme göre düzenlenerek işlenmiştir. Bazı blokların kenet yuvaları çizildikten ve 0.01-0.02 m. derinlikte işlendikten sonra, yarım bırakılmıştır (res. 5630, 5745, 5754 no). Mezarın alt sıralarına yerleştirilmeleri belirlenen blokların kaldırma yuvaları 0.01-0.02 m. derinlikte açılmasına karşın, tamamlanmalarından vazgeçildiği anlaşılmıştır.

IV.III.XIII.Köşe geçişleri

Anıt mezardaki blokların köşe geçişlerine özen gösterilmiştir. Duvarların güzel ve muntazam görünümü özellikle cephe işçiliklerinin yanı sıra, blok köşeleri ve köşe geçişleri gibi ayrıntılardaki kaliteli işçilikle ön plana çıkartılmıştır. İç yüzeyleri hafif içe dönük işlenen blokların yan yüz kenarlarındaki anathyrosis işçilikleri, köşe geçişlerinde blokların 90 derecelik açılarla birleşmelerinde çok önemli bir unsur olmuştur. Bazı blokların hafif yuvarlatılmış köşelerinde oluşan boşluklar, çok kaliteli kireç harcıyla ince bir şekilde kapatılmıştır. Bugün çoğu blok köşelerinde görülen küçük boşluklar, zaman içinde harcın ufalanarak yok olmasından kaynaklanmıştır. Blok köşelerinde yetişen bitkiler de bu tahribatta etken olmuştur.

Blokların köşe yapımlarında, ince uçlu taraklar kullanılmıştır. Oldukça ince bir işçilik gerektiren blok köşelerinde, kırılmaların olduğu anlaşılmaktadır. Mezarın özellikle doğu, güney ve iç yüz bloklarından bazılarının yapımı aşamasında, köşelerin kırıldığı ve bu

köşelerin tekrar düzeltilerek yamalandığı (aplikasyon) belirlenmiştir. Kırılan köşeler düzgünce traşlanarak, ince bir işçilikle yamalanmıştır.

V. HARÇ

Yapıda kireç harcı kullanılmıştır. Kireç harcı; tuğla ya da kiremit gibi pişirilmiş seramik malzemelerin öğütülerek kireç ve az miktarda ince kum ile karıştırılmasından elde edilmektedir. Kireç harcının ucuz bir malzeme oluşu, binaların hızlı ve az emekle inşa edilmesine, tonoz gibi büyük açıklıkların örtülmesinde kolaylık sağlamıştır.

Bir çok konuda olduğu gibi harç konusunda da temel bilgileri edindiğimiz antik kaynakların başında gelen Vitruvius'un bildirdiğine göre, harcın katkı maddelerinden biri olan kum için dere veya deniz kumunun olması gerektiği öğrenilmektedir¹⁹. Patara' da hem deniz kumunun çok kaliteli olması, hem de Xanthos çayı gibi dere yataklarının bulunması, kentteki yapılarda kullanılan harcın kalitesini de olumlu yönde etkilemiştir. Patara' da her iki kaynağın da bollukla bulunması harç ustalarının işini kolaylaştırmış ve ürünlerin kalitesini arttırmıştır. Harç Markia Mezarı' nın temellerinde, çift sıra duvar örgüsü içinde ve özellikle de üst yapı örtüsünde tonozun dolgu maddesi olarak bolca kullanılmıştır.

Markia Mezarı' nın farklı bölümlerinden alınan harç örneklerine göre, agrega olarak kullanılan tuğlaların genelde açık kırmızı renkte ve yoğun olarak gözenekli olduğu tespit edilmiştir. Burada kullanılan harç içinde kiremit kırıkları, kum , kireç ve blok taş yongalarıyla moloz taşlar bulunmaktadır.

Markia Mezarı' nın xrd harç analizine göre % 84 calcite, %16 quartz bulunmaktadır²⁰. Oldukça sağlam ve dayanımı yüksek olan harç, çözülerek özelliğini yitirmiştir.

¹⁹ Vitruvius, II, V.1.

²⁰ Markia mezarının harç analizi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Jeotermal Enerji, Yer altı suyu ve Mineral Kaynakları Araştırma ve Uygulama Merkezi tarafından tahlil edilmiştir.

VI. ZEMİN ETÜDÜ

Markia Anıt Mezarı ve temel zemininin mevcut durumu, topoğrafyası, yapının oturduğu arazi ve çevre koşulları incelenmiş ve yapının restorasyon sonrasındaki ağırlığı altında, temel zemininin muhtemel davranışı ve alınması gerekli tedbirler hakkında bir teknik rapor hazırlanmıştır.²¹ Raporun hazırlanmasında mezar, mezar zemini ve arazi topoğrafyasının yanı sıra, hava fotoğrafları ve yapının rölöve çizimlerinden de yararlanılmıştır.²²

Teknik rapora göre²³: “Dikdörtgen planlı yapının uzun kenarı, yamaca paralel şekilde oturtulmuştur. Büyük kısmı yıkılmış durumdaki anıt mezarın, halihazır yüksekliği, 5.70 m. olup restorasyon sonrasındaki orijinal yüksekliği, 11.35 m. olacağı hesaplanmaktadır. Yapı temelini doğuda doğrudan ana kaya zemine oturtulduğu, batı cephede ise 1.50 m. yükseklikte, iri ve küçük molozla karışık, kalın ve sağlam kireç harcıyla karışık, killi kumlu bir dolgu tabakası üzerine oturtulduğu anlaşılmaktadır.

Yapının restorasyon sonrasındaki ağırlığı altında, temel tabanındaki zemin gerilmesinin 300-350 KNTK² mertebelerine ulaşacağı hesaplanmaktadır. Kontrolsüz dolgu zemininin bu mertebelerdeki zemin basınçlarını karşılaması, mümkün görünmemektedir. Yapının restorasyon sonrası haliyle, zeminin kaykılma mertebelerinde, farklı oturma yapması kaçınılmaz görünmektedir. 1.50 m. yükseklikteki, önü açık olarak duran temelin batı cephesinin, bölgede ve kış aylarında sıklıkla görülen şiddetli yağmurların etkisiyle taşıma gücü kaybına uğrayacağı da göz önüne alınarak yapı yükünün dolgu altındaki sağlam ana kayaya aktarılması gerekli görülmektedir.

Temel takviyesi için yapının cephesinde 1.00-1.50 m. genişlikte (en alt sıradaki taş genişliğini aşmayacak şekilde) anolar halinde, sağlam ana kaya seviyesine kadar inen galeriler açılarak çalışılması tavsiye edilmektedir. Sahada yapılan incelemeler doğrultusunda, galeri yüksekliğinin 1.50 m.’yi aşmaması gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Çalışmalar sırasında galeri tavanının emniyete alınması için 0.25-0.30 m. çapında, çam kütüğünden yarmalar temin

²¹ Markia Mezarı’nda 2004 yılında koruma ve temizlik çalışmaları yapılmıştır. Çalışmalar, Patara Kazı Başkanlığı ve “ARK- İstanbul” firması tarafından ortaklaşa sürdürülmüştür. Çalışmalar öncesinde yapının temel zemininin geoteknik değerlendirmeleri, Ark İstanbul firması tarafından, Geocon Zemin Uzmanları ve Mühendisleri Ltd. Şti.’ne yaptırılmış ve bu rapor ve öneriler doğrultusunda çalışmalara başlanmıştır.

²² Teknik raporun hazırlanmasında, Markia Anıt Mezarı’ nın F. Fatih Gülşen tarafından hazırlanan her türlü kayıt, belge, rölöve çizimleri ve fotoğraflardan yararlanılmıştır.

²³ Kırhan Dadaşbilge-Ozan Dadaşbilge, Geocon, Zemin Uzmanları ve Mühendislik Ltd. Şti. tarafından hazırlanan Markia Anıt Mezarı’ nın temel zemini ve taşıma kapasitesi konulu raporu. (12.9.2004), 1-28.

edilerek, dikmeler halinde yerleştirilmesi uygun görülmektedir. Literatürde “under-pinning” olarak bilinen bu operasyonun istenen başarıya ulaşması, çalışmaların başarıya ulaşması, çalışmaların düzenli ve yeterli güvenlik sağlanarak yapılması için, iş sırasının, altyapı, zemin, tünel konularında deneyimli mühendislerin kontrolleri altında yapılması önerilmektedir. Temel takviyesinde beton, çimento enjeksiyonu vb. günümüz inşaat malzemelerinden yararlanmak çalışmaları kolaylaştırıcaksa da, arkeoloji etiğine aykırı düşmeyecek şekilde, taş ocaklarından temin edilecek büyük kesme taşların kullanılması daha uygun bulunmaktadır. Takviye işlemi tamamlandıktan sonra konulan bu yabancı taşların önü, anıt mezar yapısının etrafında bulunan aynı döneme ait moloz taşlarla dolgu yapılmak suretiyle kapatılacaktır.

Anıt mezarın oturduğu yamacın yukarisından gelecek yağmur sularını yapının etrafından dolaştırarak, sağlam ana kayaya kadar inen ve yapının etrafını içine alacak “U” şekilli bir drenaj hendeği açılarak, temel altının kuru tutulmasının faydalı olacağı düşünülmektedir.”

VII. RESTİTÜSYON

Anıt mezardaki, ayrıntılı rölöve ve kazıya yönelik belgeleme çalışmaları sonucunda yapının restitüsyonu oluşturulmuştur. Yapının kazı, taş planı, rölöve ve blok çizimleri; 1/20 ölçekte hazırlanmıştır. Yapının restitüsyonu için, hali hazır çizimleri yapıldıktan sonra kağıt üzerinde birleştirilerek düzeltilmiş ve kimliklerine göre sınıflandırılan bloklar, taş planı üzerindeki buluntu konumları, buluntu karelajları ve buluntu seviyeleri incelenerek ölçüleri değerlendirilmiş ve bu ölçülerin rölöve çizimleriyle olan uyumları göz önüne alınarak yerleştirilmeye çalışılmıştır.

VII.I.Dış Cephe

VII.I.I.Podyum

VII.I.I.I.Basamaklar

Yapı bloklarının devrilmesiyle alt sıralardaki basamaklar kırılmış, üst sıralardaki basamak blokları ise tamamen parçalanmış ve yerinden düşmüştür. Basamakların bulunduğu podyumun batı cephesi, 9.50 m. genişlikte ve 3.00 m. yükseklikte (Lev. 8-c, d, 9-a, b, 22-24, 25-a, b, 32, 36-a, b). Merdiven basamakları, altta bosajlı blok katmanı ile üstteki stylobat arasında ve her iki kenardaki sundurmalar arasında sınırlandırılmıştır.

Basamak blokları ortalama 0.60-1.50 m. uzunlukta ve 0.28-0.29 m. yükseklikte. Alt katmandaki basamaklar üst katmandakilerden daha uzundur. Basamakların ilk dört sırasındaki blokların tamamı kırık olmakla birlikte yerindedir. 5. basamak sırasında 7 adet blok yerindeyken, 6. basamak sırasında sadece kırık vaziyette 2 adet blok görülmektedir. 6. basamak ile stylobat arasında 0.58 m. yükseklik bulunmaktadır. Basamak bloklarının 0.29 m. yükseklikte oldukları göz önüne alınacak olursa, bu alana iki sıra daha basamak yerleştirilmesi gerektiği ortaya çıkmaktadır. En alttaki bosajlı blok katmanı üzerinde, toplam 8 adet basamak bulunduğu belirlenmiştir. Çoğu kırık vaziyette ele geçen 015, 88, 106, 227, 240, 245, 247, 251, 498 ve 530 numaralı basamak blokları merdivenin tümlenmesi için yeterli değildir.

VII.I.I.II.Sundurma

VII.I.I.II.a.güney: G.3.1 numaralı kaide bloğu yerinde kalmış; gövde, başlık ve başlıkla G.5.1 numaralı bloğun arasında bulunan 1 adet blok yerinden düşmüştür (Lev. 33). 1995 yılında taş parkına çekilen 022 numaralı blok, ölçüleri, buluntu konumu ve üç yüzlü işlenmişliğinden dolayı güney sundurmanın gövde bloğu olmalıdır ve G.3.1 numaralı bloğun üzerine yerleştirilmelidir. 022 numaralı blok, G.4.1 numaralı bloğun batı yanına oturmaktadır. G.4.1 numaralı blok, 0.81 m. yükseklikte olmasına karşın, G.3.2 numaralı bloğun kenarında bulunan, 0.02 m. yükseklikteki profil çıkıntısından dolayı, 022 numaralı blok, 0.79 m. yükseklikte işlenmiş ve 0.81 m. yükseklikteki G.4 blok katmanıyla aynı koda getirilmiştir. 001 numaralı blok, güney sundurmanın başlık bloğudur (Lev. 33). Başlık bloğu, mezarın beşinci blok sırasına aittir. 84 numaralı blok, 001 numaralı sundurma başlığı bloğuyla, G.5.1 numaralı blok arasına yerleştirilmelidir (Lev. 33). 408 numaralı bloğun, 84 numaralı bloğun parçası olduğu anlaşılmıştır.

VII.I.I.II.b.kuzey: Güney sundurmada 3 blok yıkılmış olmasına karşın, kuzey sundurmada 5 blok yıkılmıştır (Lev. 35). K.3.1 numaralı blok, kuzey sundurmanın kaide bloğudur (Lev. 35). Gövde, başlık ve başlıkla K.5.6 numaralı blok arasındaki 3 adet blok yerinden düşmüştür. Numarası düşmüş olan ve taş parkında 123-125 numaraların arasında bulunan blok, kuzey sundurmaya yerleştirilecek ilk bloktur. Bu blok, K.3.1 numaralı kaide bloğunun üzerinde bulunan gövde bloğudur. 123-125 numaralı sundurma gövde bloğu üzerinde, 208 numaralı başlık bloğu bulunmaktadır (Lev. 35). 208 numaralı kuzey sundurma başlık bloğu, mezarın beşinci blok katmanına aittir. 208 numaralı başlık bloğunun doğu bitişiğinde, 207 numaralı blok bulunmaktadır (Lev. 35). 207 numaralı blok, 208 numaralı sundurma başlığı bloğunun doğu parçasıdır. Blok, 1.64 m. genişlikte ve 0.55 m. yüksekliktedir. Güney ve kuzey yüzleri işlenen bloğun, her iki uzun yüzünde, başlık profilleri bulunmaktadır. Doğu yüzü sağlam olan bloğun, batı yüzü kırıktır. 207 numaralı bloğun doğu bitişiğinde, 519 numaralı blok bulunmaktadır. Sadece kuzey cephesi işlenen bloğun doğu yanına 142 numaralı blok yerleştirilmektedir (Lev. 35).

VII.I.II.Duvarlar

VII.I.II.I. Pilasterler

Yapının 4 köşesindeki pilaster altlığı blokları yerinde durmaktadır. Kuzeybatı, güneydoğu ve kuzeydoğu köşelerde 5, güneybatı köşede ise 4 adet pilaster bloğu bulunmaktadır. Bloklar yerlerine yerleştirildiğinde pilasterler 4.87-4.88 m. yüksekliğe ulaşmaktadır.

VII.I.II.I.a.kuzeybatı: K.7.5 numaralı blok, yapının kuzeybatı pilaster altlığını oluşturmaktadır (Lev. 9-a, 25-a, b). Kuzeybatı köşe pilasterinde kaidenin üzerindeki ikinci blok katmanında, 136 numaralı blok, üçüncü blok katmanında 147 numaralı blok, dördüncü katmanda 137 numaralı blok, beşinci blok katmanında, 138 numaralı blok bulunmaktadır (Lev. 32).

VII.I.II.I.b.güneybatı: G.7.1 numaralı blok, güneybatı köşe pilasterinin kaide bloğudur. Kaide üzerinde 78 numaralı bloğun bulunduğu anlaşılmıştır (Lev. 32). Üçüncü katmanda 035 numaralı blok, dördüncü katmanda 69 numaralı başlık bloğu bulunmaktadır. Yapının güneybatı köşe pilasteri diğerlerinden farklı olarak dört blok katmanından oluşmaktadır (Lev. 32).

VII.I.II.I.c.güneydoğu: Güneydoğu köşedeki altlık bloğunun üstünde 191 numaralı blok, üçüncü blok katmanında 65 numaralı blok, dördüncü blok katmanında 193 numaralı blok, beşinci blok katmanında 45 numaralı başlık bloğu bulunmaktadır (Lev. 33).

VII.I.II.I.d.kuzeydoğu: Kaide bloğunun üzerinde, 159 numaralı bloğun bulunduğu anlaşılmıştır (Lev. 34). Pilasterin üçüncü blok katmanında 267 numaralı blok, dördüncü blok katmanında, 263 numaralı blok, beşinci blok katmanında, 265 numaralı başlık bloğu bulunmaktadır (Lev. 34). 159 ve 267 numaralı blokların uzun yüzleri doğuya kısa yüzleri kuzeye bakarken, 263 ve 265 numaralı blokların kısa yüzleri doğuya, uzun yüzleri kuzeye bakmaktadır. Hem altlık hem de başlık bloklarının uzun yüzleri kuzeye, kısa yüzleri doğuya bakmaktadır (Lev. 34-35).

VII.I.II.II.Ana Duvarlar

Batı cephenin ana gövde ilk blok katmanına 260 ve 42 numaralı bloklar yerleştirilmektedir (Lev. 32, 36). İkinci blok katmanına 241, 44 ve 240 numaralı bloklar yerleştirilmektedir. 241 numaralı blok aynı zamanda mezarın yazıtlı bloğu olup yerden 1.70 m. yüksekliğe konularak göz hizasına denk getirilmiştir (Lev. 32, 36). Duvarın üçüncü katmanında, 227, 242, 012 ve

numarası düşmüş bir blok bulunmaktadır. Dördüncü katmanda, (294-129) numaralı blok ile 019, 230 ve 214 numaralı bloklar yerleştirilmelidir. Batı cephenin beşinci ve en üst blok katmanına 98, 034 ve nosuz bir blok yerleştirilmektedir (Lev. 32, 36-a, b).

Mezarın güney duvarının 2. blok katmanında 92; üçüncü blok katmanında, 74, 99, 72, 71, 94 numaralı bloklar; 4 katmanda 100, 109, 97, 95, 91 numaralı bloklar; 5 katmanda ise 100, 79, 102, 98 ve 45 numaralı bloklar bulunmaktadır (Lev. 33, 37).

Mezarın doğu duvarının 2. blok katmanında 168, 167, 162 numaralı bloklar; 3. blok katmanında 384, 435, 163, 177, 160, 164, 183 numaralı bloklar; 4. blok katmanında 170, 179, 166, 180, 161 numaralı bloklar; 5. blok katmanında ise 169, 383, 376, 185, 176 ve 373 numaralı bloklar bulunmaktadır (Lev. 34, 38).

Mezarın kuzey duvarının 2. blok katmanında 126, 118, 120 numaralı bloklar; 3. blok katmanında 129, 269, 127, 135, 147 numaralı bloklar; 4. blok katmanında 263, 130, 121, 212, 234, 137 numaralı bloklar; 5. blok katmanında 366, 369, 176, 134, 150 numaralı blokların bulunması gerekmektedir (Lev. 35, 39).

VII.I.II.III.Kapı

Kapı eşiği sağlamdır. Ancak mezarda yapılan incelemelerden ve kapı sövelerinin tonoz bileziği altına kadar ulaşması gerekliliğinden yola çıkarak sövelerin 4.45 m. yükseklikte oldukları anlaşılmıştır. Söve genişliklerinin 0.56 m.' si eşik üzerinde, 0.23 m.' si eşik bloğunun yanındaki blokların üzerine yerleştirilmiştir. 004 ve 348 numaralı blokların sol söveye, 305 numaralı bloğun sağ söveye ait olduğu anlaşılmıştır (Kat. no. 92-93, Lev. 32). Yandaki bloklar üzerindeki kenet ve mil yuvaları da bu durumu kanıtlamaktadır. Söveler yerleştirildiğinde kapı kanatlarının 0.90 m. genişlikte (toplam 1.80 m) olduğu ortaya çıkmaktadır. Kırık olan 515 numaralı konsol bloğu (Kat. no. 95, Lev. 32), lentonun solunda durmaktadır. Lento alınlığının sol köşesinde 223 numaralı blok (Kat. no. 96), sağ köşesinde 244 numaralı blok (Kat. no. 97) ve ortada 243 numaralı blok yerleştirilmektedir (Lev. 32).

VII.I.II.IV.Sütunlar

484 numaralı blok dört sütun kaidesinden birine aittir (Kat. no. 88). Tespit edilebilen sütun gövdesi parçası 7 adettir. Bunlar 013 (Kat. no. 91), 96, 221, 231, 418, 514 (Kat. no. 89), 520 (Kat. no. 90) numaralı bloklardır. Bu parçalar bir hayli tahribata uğradıklarından tümlenebilecek durumda değildir. Sütunların gövdesi 4.56 m., başlık 0.52 m., yükseklikte olmalıdır. Sütunlar tümlendikleri zaman kaide ve başlıkla birlikte toplam 5.35 m. yükseklikte olacakları hesaplanmaktadır (Lev. 36-b).

VIII.II.V.Arşitrav

Yapının batı cephesine yerleştirilecek arşitrav blokları iki kısımda incelenmiştir. Bunlardan ilki yapının batı ana gövdesi üzerine dizili olan arşitrav blokları, ikincisi ise sütunlar tarafından taşınan arşitrav bloklarıdır.

Batı cephedeki arşitrav blokları sırasıyla 146, 139, 356, 416, 145, 485 ve 101 numaralı bloklardır (Lev. 32). Sütunlar tarafından taşınan ve alt yüzleri soffit bezeklerle süslenen arşitrav blokları 144 (Kat. no. 41), 215 (Kat. no. 42) ve 028 numaralı bloklardır (Kat. no. 43).

Güney yüzde bulunan arşitrav blokları 403 a-b, 80, 180-172, 279, 105, 281, 203, 388, 193-105 numaralı bloklardır (Lev. 33). 403 a-b numaralı bloğun bir ucu güney ana gövde duvarı üzerinde, diğer ucu ise yapının güneybatı köşesindeki sütun üzerinde bulunmaktadır. 193-105 numaralı arşitrav bloğu yapının güneydoğu köşe arşitrav bloğudur.

Doğu yüzdeki arşitrav blokları 193-105, 386, 385, 381, 379, 374, 371 numaralı bloklardır (Lev. 34). 193-105 ve 371 numaralı bloklar doğu cephenin köşe bloklarıdır.

Kuzey yüzdeki arşitrav blokları 371, 128, 124, 359, 365, 361, 407, 535, 216 numaralı bloklardır (Lev. 35). 371 numaralı blok, yapının kuzey doğu köşe bloğudur. 216 numaralı blok hem kuzey batı köşe bloğu, hem de kuzeybatı köşe sütunu tarafından taşınan soffit bezekli bir arşitrav bloğudur. Bloğun bir ucu kuzey ana duvar üzerinde, bir ucu ise kuzeybatı köşe sütunu üzerinde durmaktadır.

VII.I.II.VI.Friz

Mezarın batı cephesindeki friz blokları 222, 020, 534 a-b, 017, 016, 024, 248 ve 404 numaralı bloklardır (Lev. 32). Bu bloklardan 222 ve 404 numaralı friz blokları, köşe bloklarıdır. Blokların tamamı sütunların üzerindeki arşitrav blokları üzerinde durmaktadır.

Güney yüzdeki friz blokları 404, 82, 399, 401, 532, 280, 396, 395, 394, 387 ve 390 numaralı bloklardır (Lev. 33). Bu bloklardan 404 numaralı köşe friz bloğu sütunların üzerindeki arşitrav bloklarınca, diğerleri ise ana gövde bloklarınca taşınmaktadır. 390 numaralı blok yapının güneydoğu köşe bloğudur.

Mezarın doğu duvarı friz blokları 390, 474, 189, 381 a-b, 431 a-b-c, 432, 429, 430, 370 numaralı bloklardır (Lev. 34). Friz dizisi içinde en çok tahribata, doğudaki friz blokları uğramıştır. 390 numaralı blok güneydoğu köşenin, 370 numaralı blok da kuzeydoğu köşenin bloklarıdır.

Kuzey yüzdeki friz blokları 370, 425, 476, 529, 133, 367, 406, 364, 358, 528 a-b, 545, 546, 222 numaralı bloklardır (Lev. 35). 370 numaralı blok kuzeydoğu köşenin, 222 numaralı blok kuzeybatı köşenin friz bloklarıdır. 545, 546 ve 222 numaralı bloklar sütunların üzerindeki arşitrav bloklarınca taşınmaktadır.

VII.I.II.VII. Alınlık ve çatı

Alınlığın batı yüzünün sol köşesinde 246 numaralı blok, sağ köşesinde ise 089 numaralı blok bulunmaktadır (Lev. 32). 018 numaralı blok, alınlık tepeliğini oluşturmaktadır. Alınlığın alt kenar sırası olan “geison” blokları sırasıyla 246, 392, 261, 70, 026, 030, 089 numaralı bloklardan oluşmaktadır (Lev. 32). Sima blokları 246, 036, 031, 018, 029, 032 a-b ve 089 numaralı bloklardan oluşmaktadır (Lev. 32). Alınlığın orta aksında, geison ile sima arası 1.58 m. yükseklikte olmalıdır. Alınlığın geison ile sima arasında kalan iç alınlığına sırasıyla 516, 025, 006, 206, 011 ve 410 numaralı bloklar yerleştirilmelidir. Alınlık içi bloklarının üst yüzleri açılı kesilerek pahlanmış ve alınlık eğiminin açısına uydurulmuştur (Lev. 32).

Doğu yüzdeki alınlığın köşe blokları 199 ve 372 numaralı bloklardır. 445 numaralı blok alınlık tepeliği bloğudur (Lev. 34). Alınlığın alt kenarındaki geison sırası içinde; 199, 268,

462, 436, 439, 438, 433, 441, 466, 463 a-b ve 372 numaralı bloklar bulunmaktadır (Lev. 34). Alınlığın sima bölümünde 199, 414, 382, 453, 445, 163-6, 464, 450 ve 372 numaralı bloklar yerleştirilmektedir (Lev. 34). Alınlığın alt kenar genişliği 8.44 m., yüksekliği, 2.34 m.' dir. Geison ile sima arasında kalan alınlık içi bölümünde sırasıyla 002, 180, 192, 433, 377, 434, 456, 412, 447, 380, 424 ve 457 a-b blokları bulunmaktadır (Lev. 34).

Yapının güney yüzünde bulunan çatı blokları sırasıyla 90, 402, 400 a-b, 398, 397 ve 393 numaralı bloklardır (Lev. 33). Kuzey yüze yerleşmesi gereken sima blokları 368, 363, 362, 357, 524 ve 538 numaralı bloklardır (Lev. 35).

VII. II. İç Mekan

VII.II.I. Hyposorion

Alt mezar odası hyposorion, kapısı dışında tamamen sağlamdır (Lev. 12 a-d, 29 a-c). Kapı bloğu tahribata uğramasına ve bir köşesi kırılmasına rağmen yerinde durmaktadır.

VII.II.II. “Γ” Planlı Seki

Mezarın cellası içinde bulunan “Γ” seki tahribata uğramasına karşın büyük ölçüde sağlamdır (Lev. 13 a-d).

VII.II.III. Duvarlar

Cella odasının köşelerinde bulunan profilli köşe blokları 86, 172 (Kat. no. 105), 264 (Kat. no. 107), 270 (Kat. no. 106), ve (348-67-51) numaralı (Kat. no. 104) bloklardır. Bu bloklardan 348-67-51 numaralı blok yapının kuzeybatı köşesine aittir. 86 numaralı blok yapının güneybatı köşesinde, 172 numaralı blok yapının güneydoğu köşesinde, 264 numaralı blok yapının kuzeydoğu köşesinde bulunmaktadır. 270 numaralı blok, 264 numaralı blokla birlikte kuzeydoğu köşeye yerleştirilmektedir. 140 numaralı blok cellanın kuzey batı köşesinde bulunmasına karşın profilsiz işlenmiştir.

Cellanın güney tonoz bileziği blokları, güneybatı iç köşeden güneydoğu iç köşeye sırasıyla 73, 81, 12 (Kat. no. 102), 5 ve 3 (Kat. no. 103) numaralı bloklardır. Cellanın kuzey

duvarındaki tonoz bileziği blokları kuzeybatı iç köşeden kuzeydoğu iç köşeye sırasıyla 51(Kat. no. 98), 53, 331, 28 (Kat. no. 99), 123 (Kat. no. 100), 25 (Kat. no. 101) ve 23 numaralı bloklardan oluşmaktadır. Bloklardan beşi güney duvarda, yedisi kuzey duvarda olmak üzere toplam on iki silmeli tonoz bileziği bloğundan oluşmaktadır. On iki bloktan cellanın güneybatı, güneydoğu, kuzeybatı ve kuzeydoğu köşelerinde bulunan dört blok, pahlanmış köşe profiline sahiptir. Bu bloklar silme sıralarının köşelerinde bulunmaktadır.

İç mekanda, batı tonoz alınlığı içinde 031, 141, 354, 314, 335, (385-380) numaralı bloklar, doğu tonoz alınlığı içinde de 177, 378, 328, 326, 422 a-b, 322 ve 325 numaralı bloklar yerleştirilmektedir.

VII. II. IV. Tonoz

Tonoz bloklarının yedi farklı ölçü içinde kümelendiği tespit edilmiştir. Bu da tonozda altısı sol yanda, altısı sağ yanda ve ortada bir kilit taşı sırasından oluşan 13 adet blok katmanının olduğunu göstermektedir. Aşağıdan yukarıya 0.88 m., 0.86 m, 0.80 m., 0.70 m., 0.60 m., 0.54 m. ölçülerdeki tonoz bloklarının kilit taşı, 0.38 m. genişliktedir. Bloklar yerlerine konulduklarında tonoz bileziğinden tonoz tavanına yaklaşık olarak 2.65 m., cella zemininden ise 6. 25 m. yükseklikte olacağı hesaplanmaktadır (Lev. 36 a-b, 38, 40, 41).

6 numaralı blok, tonoz kavisinin ön sağ yarısının en alt sırasında, 7 numaralı blok(Kat. nr. 123), tonoz kavisinin sağ yarısının ikinci blok katmanına, 007 numaralı blok kilit taşına, 13 numaralı blok (Kat. no. 132), tonoz kavisinin sağ yarısının üçüncü blok katmanına, 15 numaralı blok tonoz kavisinin sağ yarısının dördüncü blok katmanına, 17 numaralı blok, tonoz kavisinin ön sağ yarısının üçüncü blok katmanına, 19 numaralı blok (Kat. no. 126), tonoz kavisinin sol yarısının birinci blok katmanına, 31 numaralı blok tonoz kavisinin sol yarısının üçüncü blok katmanına, 33 numaralı blok, tonoz kavisinin sol yarısının dördüncü blok katmanına, 34 numaralı blok, tonoz kavisinin sol yarısının ön ikinci blok katmanına, 37 numaralı blok tonoz kavisinin sol yarısının kilit taşı yanına, 38 numaralı blok (Kat. no. 129) tonoz kavisinin ön sağ yarısına, 49 numaralı blok (Kat. no. 119) kilit taşının yanına, 52 numaralı blok (Kat. no. 122), tonoz kavisinin sol yarısının dördüncü blok katmanına, 55 numaralı blok (Kat. no. 125), tonoz kavisinin sol yarısının en ön sırasının ikinci blok katmanına, 56 numaralı blok (Kat. no. 131), kilit taşının sol yanındaki blok katmanına, 57 numaralı blok, tonoz kavisinin ön sol yarısına, 59 numaralı blok tonoz kavisinin ön orta

sırasında, 61 numaralı blok, tonoz kavisinin ön orta sırasında ve 59 numaralı bloğun doğu bitişiğinde bulunmalıdır. 62 numaralı blok, tonoz kavisinin sol yarısının en ön sırasında, 68 numaralı blok, tonoz kavisinin sol yarısının ikinci blok katmanına, 77 numaralı blok (Kat. no. 117), tonoz kavisinin sağ yarısının en alt blok katmanına, 96 numaralı blok (Kat. no. 120), tonoz kavisinin sağ yarısının ikinci blok katmanına, 131 numaralı blok (Kat. no. 118), tonoz kavisinin sol yarısına, 136 numaralı blok, tonoz kavisinin ön sol yarısına, 151 numaralı blok, tonoz kavisinin sol yarısının ikinci blok katmanına ait olmalıdır. 201 numaralı blok (Kat. no. 133), kilit taşı sırasında, 202 numaralı blok (Kat. no. 121), tonoz kavisinin sağ yarısının en arkasında, 283 numaralı blok (Kat. no. 127), tonoz kavisinin ortasında, 287 numaralı blok, tonoz kavisinin sol yarısına, 289 numaralı blok, tonoz kavisinin sol yarısının birinci blok katmanına, 290 numaralı blok, tonoz kavisinin sol yarısında, 293 numaralı blok, kilit taşında, 294 numaralı blok (Kat. no. 128), tonoz kavisinin ortasında ve en arkasında, 298 numaralı blok (Kat. no. 124), tonoz kavisinin sol yarısının birinci blok katmanına, 300 numaralı blok, kilit taşında, 301 numaralı blok (Kat. no. 130), tonoz kavisinin sol yarısında, 304 numaralı blok, tonoz kavisinin sol yarısında, 307 numaralı blok, tonoz kavisinin sağ yarısının birinci blok katmanında, 308 numaralı blok, tonoz kavisinin ön ortasında, 310 numaralı blok, tonoz kavisinin ortasında, 311 numaralı blok, tonoz kavisinin sol yarısında, 312 numaralı blok, tonoz kavisinin sol yarısında, 316 numaralı blok, tonoz kavisinin sağ yarısında, 317 numaralı blok, tonoz kavisinin sol yarısına, 319 numaralı blok, tonoz kavisinin sol yarısının üçüncü blok katmanına, 321 numaralı blok, kilit taşının orta bölümünde, 323 numaralı blok, tonoz kavisinin sağ yarısının dördüncü blok katmanına, 333 numaralı blok, kilit taşının orta bölümünde, 342 numaralı blok, tonoz kavisinin sol yarısının birinci blok katmanına, 346 numaralı blok, tonoz kavisinin sol yarısının birinci blok katmanına aittir. 438 numaralı blok ana bloktan kopma küçük bir parçadır.

VII. II. V. Temenosla bütünleşmiş yapı

Mezarda yapılan ayrıntılı restitüsyon çalışmaları sonunda yapının, basamaklı yüksek bir podyum üzerinde duran, köşe pilasterli, tetrastylos prostylos planlı bir yapı olduğu anlaşılmıştır. Mezarın öncephesi Korinth düzenli dört sütunla vurgulanmıştır. Üst örtü arşitrav, friz ve üçgen çatıdan oluşmaktadır. Cella odasında bulunan “Γ” seki, iki lahit taşımaktadır. Cella ve hyposorionun üstü tonoz örtülüdür. Kazılarda varlığı saptanamamış olsa da mezar yazıtından bir temenosla çevrelendiği öğrenilmektedir. Temenosa ait tek bulgu

mezarın 40 m. güneybatısında bulunan kapıdır. Mezarın temenos alanı içinde bir de koruluk bulunduğu öğrenilmektedir.

VIII. YAPIDA BUGÜNE KADAR YAPILAN ONARIM ÇALIŞMALARI

Markia Anıt Mezarı' nda 2004 yılında temizlik ve onarım çalışmaları yapılmıştır²⁴. Çalışmalarda yapının 1/20 ölçekte hazırlanmış ayrıntılı rölöve çizimlerinden ve fotoğraflardan faydalanılmıştır²⁵.

Çalışmaları yürüten restorasyon firması tarafından hazırlanan rapora göre²⁶; “Yapıda kullanılan kireç harcının içindeki kirecin zamanla bağlayıcı özelliğini yitirmesiyle dolgu bozularak yapının içine toprak dolmuştur. Biriken toprağın çift sıra duvar örgüsü içine dolması ve derzlere de sızmasıyla yapı elemanları özgün konumlarından kaymıştır. Zamanla biriken toprakta büyük ölçekli bitkiler gelişmiştir. Bitki kökleri blokların arasına ve içlerine girerek çatlaklara ve kopmalara sebep olmuştur. Bu nedenle 2004 yılında yürütülen çalışmaların öncelikli amacı yapıya zarar veren bitki ve toprak birikintilerinin temizlenmesiyle kırılmış blokların yapıştırılması olmuştur.

İkinci aşamada, çatlamış ve parçalanmış blokların birleştirilerek tümlenmesi amaçlanmıştır. Bunun için parçalanmış bloklar vinç yardımıyla kaldırılarak kum havuzunda üst üste denenmiştir. Uyumlu olduğu belirlenen parçaların birbirlerine değen kırık yüzeyleri işaretlenmiş ve ayrılan parçalar tel fırça ve hava tabancası yardımıyla temizlenmiştir. Epoksi harcının sürüleceği yüzeyler hazırlanarak pürüzlü bir hale getirilmiş ve epoksi harcının tutunacağı yüzey alanı artırılmıştır.

“Parçaların tümlenmesinde epoksi harcının yanında cam elyafi çubuklar da kullanılmak suretiyle yapıştırıcı kuvvetlendirilmiştir. Birleşecek yüzeyin büyüklüğüne göre iki veya daha fazla sayıda çubuk yerleştirilmiştir. Önce çubukların konumları ve diğer kırık yüzdeki karşılıkları belirlenmiş, daha sonra çubuklar matkapla açılan deliklerde epoksi karışımıyla sabitlenmiştir. Son aşamada kırık parçalar kum havuzunda yeniden denenmiştir. Kırık yüzlerin ve çubukların tam olarak kavuştuğu tespit edildikten sonra parçalar epoksi karışımı ile birleştirilmiştir. Benzer bir yöntem kullanılarak bloklar üzerindeki çatlaklara da müdahale

²⁴ Işık 2006, 22.

²⁵ Tüm rölöve çizimleri Patara kazı başkanlığı gözetiminde, F. Fatih Gülşen ve Mimar Sinan Üniversitesi öğrencilerince hazırlanmıştır.

²⁶ Yapıda yüklenici firma “Ark-İstanbul” tarafından gerçekleştirilen çalışmalar, S. Küçük tarafından bir rapor halinde kazı başkanlığına sunulmuştur.

edilmiştir. Bunun için çatlamış olan yüzeye dik olarak cam elyafı çubuklar yerleştirilerek ileride meydana gelebilecek kopmaların önüne geçilmiştir.

Yürütülen konservasyon-restorasyon çalışmalarında güney dış cephede 18, güney iç cephede 8, doğu dış cephede 11, doğu iç cephede 10, kuzey dış cephede 8, kuzey iç cephede 3 olmak üzere toplam 58 bloğa müdahale edilmiştir. Ayrıca ön cephede bulunan ve yerinden oynayan bazı basamak blokları da yerinde düzeltilmiştir.

Yapının güney cephesinde G.2.1, G.2.2, G.3.1, G.3.2, G.3.3, G.4.1, G.4.2, G.5.1, G.5.6, G.6.1, G.6.2, G.6.7, G.7.1, G.7.2, G.7.3, G.7.4, G.8.1, G.8.2 numaralı bloklara; güney iç cephede G.İ.2.1, G.İ.2.5, G.İ.2.6, G.İ.3.1, G.İ.3.2, G.İ.3.3, G.İ.3.4, G.İ.3.5 numaralı bloklara; doğu cephede D.2.1, D.2.7, D.3.1, D.3.2, D.3.7, D.4.1, D.4.2, D.4.6, D.4.7, D.5.1, D.5.2 numaralı bloklara; doğu iç cephede D.İ.1.1, D.İ.1.5, D.İ.1.6, D.İ.2.1, D.İ.2.2, D.İ.2.3, D.İ.2.4, D.İ.2.5, D.İ.2.6, D.İ.3.1 numaralı bloklara; kuzey cephede K.5.1, K.5.2, K.6.1, K.6.2, K.6.3, K.7.1, K.7.2, K.7.3 numaralı bloklara; kuzey iç cephede K.i.3.2, K.i.3.3, K.i.3.4 numaralı bloklara müdahale edilmiştir. Doğu iç cephede bulunan D.İ.2.5 numaralı blok, tamamen parçalanması ve taşıyıcı özelliğinin kalmamasından dolayı belgeleme çalışmalarından sonra yerine konulmamıştır.

Ana bloklar dışında, yapının batı cephesinde bulunan merdiven basamaklarında da onarım ve düzenlemeler yapılmıştır. Özellikle güney sundurma bloğunun önündeki basamaklarda çalışmalar sürdürülmüştür. Güney sundurma önündeki basamak bloklarının tamamı yerinden alınarak, temizlik ve onarım çalışmaları ardından yerlerine yerleştirilmiştir.

Üzerinde çalışılan bloklar, su ile non iyonik deterjan, tel fırça ve hava tabancası ile temizlenmiştir. Kırık parçalar, epoksi harcı ile birleştirilmiş, çatlaklara da cam elyafı çubuklarla dikiş atılmıştır. Yapı üzerinde ve blok aralarındaki toprak ve bitkiler temizlenmiştir. Yapıdan alınan bloklar, temizlenerek yapıştırıldıktan sonra özgün konumlarına yerleştirilmiştir. Yapının moloz taşlı kireç harç dolgusu yeniden hazırlanmıştır. Dolguda, özgün veya özgünüyle uyumlu malzemeler kullanılmıştır. En son aşamada müdahale öncesinde olduğu gibi müdahale sonrasında da belgeleme çalışmaları yapılmıştır.”

IX. YAPI TİPOLOJİSİ

IX.I. Patara Tapınak Mezarları ile Karşılaştırma

Patara’ da birçok farklı tip ve tasarda mezar bulunmaktadır. Şu anki bilgilerimize göre bunlar: 9 adet tapınak cepheli anıt mezar, 3 adet anıtsal sunak mezar (eksedra), 4 adet kaya mezarı, kazısı yapılan 56 adet yer altı oygu mezarı, 23 adeti limanın batı ve kuzey batısında, biri ise Bodrum’ da bulunan anıtsal oda mezarlar, özellikle Tepecik’ in doğu ve güney doğusunda yoğunluk kazanan lahitler ve yer altı mezarları olarak sıralanabilir.

Patara’da podyumlu, merdivenli, köşe pilasterli, süslemeli, hyposorionlu, düz yada tonoz örtülü ve oldukça büyük ölçülerdeki farklı tip ve planlamadaki anıtsal mezar yapılarına karşın burada sadece üçgen çatılı ve tapınak cepheli mezarlar işlenecektir. Tapınak cepheli mezarların içinde Markia Mezarı’na benzeyen ve özellikle de sütunlu ve tetrastylos prostylos planlı olanlar daha ayrıntılı bir şekilde karşılaştırılacaktır. Patara’da tapınak cepheli ve tetrastylos prostylos planlı mezarlar; Markia, Akdam ve Pseudoperipteros Mezar’lardır. Günlük, Bodrum ve Kurşunlu Mezar’ları tapınak cepheli planlanmalarına karşılık sütunsuz düzenlenmişlerdir. Aslanlı, Markiana ve Anassa Mezar’ları tapınak cepheli olmalarına karşın tip ve planlamaları bilinmemektedir.

Markia Mezarı; altta hyposorionlu, üstte merdivenli yüksek bir podyum üzerine oturan, anteli, önde Korinth düzenli tek sıra dört sütunlu (tetrastylos prostylos) bir plana sahiptir. Dört köşesi pilasterlerle çevrili mezarın üst örtüsü arşitrav, friz ve üçgen alınlıkla örtülmüştür. Tapınak cepheli mezarın içi, tonoz örtüyle kapatılmıştır. Mezar odası içindeki “Γ” seki üzerinde bulunan iki lahit düzenlemesiyle dikkat çekmektedir.

Patara Tapınak mezarları içinde Markia Mezarı’na, plan, tasar, düzenleme ve işçiliğiyle en çok benzeyen mezar Akdam Tapınak Mezarı’dır²⁷ (Lev. 42-46). Limanın doğu yakasında bulunan Akdam Mezarı, Markia Mezarı’ nın yaklaşık 150 m. kuzeyinde bulunmaktadır. Mezar cephesinin büyük bölümü yıkılmış olmasına karşın tonoz, arşitrav ve friz bölümlerinin

²⁷ Adam, 1994, 167, Res. 396. ; Işık-Yılmaz 1989, 6, Res. 14. ; Akerdem 1993, 282-283, Res. 6-7. ; Işık 1995, 161-162, Res. 3 a-c. ; Res. 9; Işık 2000, 48.

büyük bölümüyle, çatı bloklarının bir kısmı ayakta kalabilen Patara' daki en sağlam mezardır. Düzgün dörtgen kesimli kireç taş bloklardan yapılan mezar, kaliteli bir işçilik göstermektedir.

Liman manzarasına yönlendirilen Akdam Mezarı'na, Markia Mezarı gibi batıdaki sekiz basamaklı bir merdivenle ulaşılmaktadır (Lev. 42 a-b, 43 a-b). Basamaklardan altısı sağlam, üstteki ikisi ise yıkılmıştır. Basamakların genişlik, yükseklik ve işçiliklerinin yanı sıra en alt sırada bulunan bosajlı blok katmanının yapı ve işçiliği de Markia Mezarı' ndakiyle benzerdir (Lev. 42 a-b, 43 a-b). Cephenin her iki kenarında merdiven bloklarını sınırlayan sundurma çıkıntılarının kaide ve başlık ölçüleri Markia Mezarı' na benzer olmasına karşın tip ve profil düzenlemesi tamamen farklıdır. Akdam Mezarı' nın sundurma profilleri Markia Mezarı' na göre daha süslü ve zengindir. Sundurmanın kaide blokları kırılmıştır.

Girişin önündeki sütunların oturduğu stylobatın ölçüleri ve planlaması Markia Mezarıyla benzerdir. Her iki mezarın stylobatlarında üst yüzleri düzeltilmiş iri moloz taşların arasında bol harçlı küçük molozlar yerleştirilmiştir. Mezarın eşik taşı kapı üzerine düşen bloklardan dolayı kısmen kapanmış olmaya birlikte kuzey kenardaki kenet ve mil yuvaları görülebilmektedir. Kapının sol söve bloğu yerinde, sağ söve bloğu ve lento ise ön tarafa düşmüştür. Kapı sövelerinin ölçüleri, profilleri ve lentonun oturduğu çapraz kesimli üst yüz düzenlemesi Markia Mezarıyla benzerdir. Hem Akdam hemde Markia Mezarlarının köşe pilasterlerinin genişlik ve yükseklikleri, kaide ve başlık düzenlemeleriyle profilleri birbirine benzemektedir.

Arşitrav dizisinin beş kademeli silme profilleri, biri dışa kavisli üç profilli friz dizisi, üçgen çatıdaki geison ve sima bloklarının profil düzenlemeleriyle yapı ve işçilikleri tamamen Markia Mezarı ile benzerdir (Lev. 42 c-d, 44 a-b, 45 a). Alınlık bölümü yıkılmış olan mezarın 11.00 m. yükseklikte olduğu hesaplanmıştır²⁸. Yıkılmış olan bloklardan, yapının üçgen alınlıklı olduğu ve cephede dört Korinth sütunuyla taşındığı anlaşılmaktadır. Kırık vaziyette ele geçen gri damarlı monolit sütunlar, sütun kaideleri ve başlıkların ölçü ve profilleri de, Markia Mezarı' nın sütunlarına benzemektedir.

Akdam ve Markia Mezarları'nın her ikisinde de kuzey cephelerden girilen birer tane hyposorion bulunmaktadır. Hyposorionların sürgülü kapıları, mezar odalarına inen basamaklı

²⁸ F. Gülşen - C. Ay, tarafından 2008 yılında yapının ayrıntılı ölçekte rölöve projesi hazırlanmış, ayrıca yıkılmış bloklar üzerinde yapılan ölçümler neticesinde, yapının kazanacağı yükseklik 11.00 m. hesaplanmıştır.

kısa koridorları, küçük molozlarla sıkıştırılmış toprak zemin döşemeleri, duvarları ve tonoz örtüleri benzer olmasına karşın, Akdam mezarının hyposorionu kaba işçilikli ve özensizdir.

Akdam Mezarının kareye yakın planlı cella odasının ölçüleri ve düzenlemesi Markia Mezarıyla benzerdir. Markia Mezarının cella odasının “Γ” seki düzenlemesine karşılık, Akdam Mezarı’nda “Π” seki düzenlemesi planlanmıştır. Mezar odasının kuzey, güney ve doğu duvarları önüne üç adet lahit sekisi yerleştirilmiştir. Hemen hemen birbirinin kopyası olan Akdam ve Markia mezarları arasındaki en büyük farklılık, mezar odaları içinde saptanmaktadır. Akdam Mezarı’ndaki üçlü seki düzenlemesine karşılık, Markia Mezarı’nda doğu ve kuzey duvarları önüne yerleştirilmiş ikili seki düzenlemesi, iki yapı arasındaki en büyük plansal farklılıktır. Akdam Mezarı’ndaki lahitlere ait kaliteli ve yüksek kabartmalı parçalar tespit edilmiş ve bunların Atina kökenli Amazon konulu bezemeleri olan lahitler oldukları anlaşılmıştır²⁹. Akdam gibi Markia Mezarının kaliteli ve yüksek kabartmalı Akhileus konulu bezemeleri olan lahitleri de Atina kökenlidir. Mezar odası içindeki hem tonoz bileziği profilleri, hem de tonoz alınlığının kavisli blok düzenlemesinin yapı, işçilik ve ölçüleri, Markia Mezarı ile benzerdir. Akdam Mezarının büyük bölümü ayakta kalmış olan tonoz örtüsünün genişliği, yüksekliği ve derinliği de markia Mezarıyla benzerdir. Tonoz yayındaki kilit taşının yedisi kuzey yarısında, yedisi güney yarısında bulunan toplam onbeş sıra bloktan oluşmaktadır. Markia Tapınak Mezarı’nın daha büyük ölçülerdeki bloklarından dolayı toplam on bir adet blok katmanı bulunmaktadır. Akdam mezarının tonoz örtüsü üstünde Markia Mezarındaki gibi kalın bir harç tabakası bulunmaktadır.

Akdam ve Markia mezarları’nın basamaklı yüksek podyumu, tetrastylos prostylos planlaması, Korinth düzenli sütunları, arşitrav, friz, üçgen çatı, hyposorionu, tasarı ve duvar işçiliğinin yanı sıra mezar odasındaki lahitlerin Atina kökenlerinde ve türünde tespit edilmiştir. Markia Mezarının duvarları Akdam Mezarının duvarlarından ortalama olarak 0. 25 m. daha kalın yapılması, Markia Mezarının daha büyük boyutlu bloklardan kaynaklanmış olmalıdır.

Patara’daki en büyük boyutlu mezar pseudoperipteros planlı tapınak mezardır (Lev. 51 a-d). Limanın batısında ve granariumun yaklaşık 50 m. kuzey yanında bulunan mezar³⁰, Markia Mezarı gibi liman manzarasına yönlendirilmiştir. Patara Pseudoperipteros Mezarı düzgün

²⁹ Işık 2000, 48, Res. 38.

³⁰ Benndorf-Niemann 1884, 116. ; Colvin 1991, Res. 72. ; Adam 1994, 39, Res. 73. ; Işık 1995, 160-161, Res. 1, a-c. ; Res. 7. ; Işık 2000, 145-147, Res. 108-109. ; Cormack 2004, 256-259.

işçilikli iri kireç taş bloklardan yapılmış ve doğu batı doğrultulu konumlandırılmıştır. Mezar podyumu Kurşunlu Mezarı gibi iki ayrı podyum düzenlemesine sahiptir. Alt podyum sade işlenmesine karşın üstteki podyumun alt ve üst kenarları profillerle süslenmiştir. Mezar podyumunun güney yüzü bloklarla kapanmış olmasına karşın kuzey yüzden girilen sürgülü kapılı iki mezar odası düzgün dörtgen bloklardan yapılmış ve tonoz örtüyle kapatılmıştır. Pseudoperipteros Mezarın hyposorionları, Akdam mezarından kaliteli ve özenli bir işçiliğe sahip olup Markia Mezarının hyposorionuna benzemektedir. Mezarın on basamaklı yüksek podyumu ve kuzey cepheden girilen hyposorionların varlığı ve düzenlenişi Markia Mezarıyla benzerdir.

Mezarın kuzey duvarı kısmen ayakta olmakla birlikte yapı büyük ölçüde yıkılmıştır (Lev. 51 a-b). Mezarın sütun başlıkları Markia Mezarı gibi Korinth düzenlidir. Mezarın kuzey, güney ve batı yüzleri İon başlıklı dörder yarım sütunla çevrelenmiştir. Mezar Bedford' a göre "altı", Benndorf-Niemann ve Işık' a göre "dört" sütunla çevrilidir³¹. Sütunların sayısı ileriki yıllarda mezarda yapılacak çalışmalarla aydınlığa kavuşturulacaktır. Kareye yakın ölçülerdeki mezar odasının lahitli düzenlemesi ve üstünün tonozla örtülmesi Markia mezarına benzemektedir. İç mekânı tonoz örtülü olan mezarın dış cephesi üçgen alınlıklıdır. Mezar odası duvarlarındaki blokların cephe yüzleri kasetli işlemelerle süslenmiştir. Mezar, ölçüleri, mimarisi ve süslemeleriyle Anadolu' nun en görkemli anıt mezarlarından biridir.

Mezarın liman manzarasına yönlendirilmesi, düzgün dörtgen kireç taş bloklardan yapılması, merdivenlerle çıkılan yüksek podyumu, podyumun kuzey cephesine açılan sürgülü kapılı ve tonoz örtülü alt mezar odalarının varlığı, sundurmaları, ante çıkıntıları, köşe pilasterleri, cephede tek sıra dört Korinth sütunuyla vurgulanan cephe düzenlemesi ve üçgen alınlıklı çatısı, Attik-İonik sütun kaideleri, kareye yakın mezar odası ve mezar odası içinin lahit düzenlemesi, asıl mezar odasının tonoz örtü sistemi, Markia Tapınak Mezarı'yla benzer özelliklerdir. Buna karşın iki katlı podyum düzenlemesi, birden fazla alt mezar odasının varlığı, mezar odası tonozunun kasetli çerçevelerle süslenmesi, pseudoperipteros planı, podyum ve podyumla ana gövde blokları arasındaki geçiş blok katmanının profillerle süslenmesi farklıdır. Hem Pseudoperipteros hemde Markia Mezarı'nın üst örtülerinde arşitrav ve friz dizisi bulunmasına karşın profilleri farklıdır. Markianın sade işlenen beş kademeli arşitravına karşılık Pseudoperipteros Mezarı'n arşitrav dizisi profillerle süslenmiştir. Markia

³¹ Benndorf-Niemann 1884, 116. ; Işık 1995, 161-162.

Mezarı'nın friz dizisi biri dışa kavisli üç profil süslemesinden, Pseudoperipteros Mezar'ın friz dizisi ise altta "S" profili çizen iki kademeli profil dizisinden oluşmuştur.

Günlük Tapınak Mezarı³², Markia Mezarı'nın yaklaşık 50 m. güneyindedir (Lev. 49 a-e). Mezar cephesi; Markia, Akdam, Pseudoperipteros Tapınak Mezar ya da anıtsal oda mezarlar gibi batıdaki limana değil, doğuya yönlendirilmiştir. Düzgün dörtgen kireç taş bloklardan yapılan mezar, altta bulunan oygu mezarın batı yüzündeki kapısının kapanmaması için doğudaki kente ulaşımı sağlayan anayola çevrilmiştir. Yamaç kenarındaki konumundan dolayı, doğuda 1.20 m. olan podyum yüksekliği, batı yüzde 5 m.' dir (Lev. 49 a-b). Mezar gövdesinin yanı sıra podyumun batı yüzünün köşelerinde de pilasterler işlenmesi ve her iki pilasterin altlık ve başlık profilleri arasının Markia Mezarındaki sundurma profilleriyle benzer bir profil düzenlemesiyle birleştirilmesi tekil bir özellik olarak karşımıza çıkmaktadır (Lev. 49-b). Mezar odası köşe blokları dışında tamamen yıkılmıştır.

Podyumun kuzey cephesinde, yamaç eğimine uydurulmuş farklı kotlarda işlenen ve sürgülü kapılarla girilen iki adet alt gömüt odasına ikişer basamakla inilmektedir. Üst kottaki mezar odası girişine silmeli profiller işlenmiştir. Alt mezar odaları düzgün kesilmiş kireç taş bloklardan yapılmış ve düz damla örtülmüştür. Alttaki mezar odalarının giriş kapıları arasında blok aplikasyonu tespit edilmiştir. Kareye yakın ana mezar odasının üç yanı lahit sekileriyle çevrelenmiştir. Doğu yüzde bulunan kapıya dört basamaklı bir merdivenle çıkılmaktadır.

Kalıntılar üzerinde yapılan ayrıntılı incelemeler neticesinde mezarın profil düzenlemeli köşe pilasterleriyle çevrili ve sütunsuz tasarlandığı anlaşılmıştır. Profil düzenlemeleri Markia Mezarı'ndan tamamen farklı olan arşitrav ve friz dizileri aynı blok üzerinde bulunmaktadır. Mezar üçgen alınlıklı yalın bir mimariye sahiptir (Lev. 49-c). Özensiz ve kaba işçilikteki alt mezar odaları küçük ölçüleriyle hücrelere benzemektedir. Alt mezar odaları gibi ana mezar odası tavanıda düz damlıdır. Podyumlu, alt mezar odalı, köşe pilasterli, arşitrav, friz ve üçgen çatı düzenlemesiyle tapınak cephelilik Markia Mezarı'na benzemektedir. Ancak mezar hem alt hem de üst mezar odalarının düz damlı oluşu, sütunsuz düzenlenişi, arşitrav ve friz dizilerinin aynı blok üzerine işlenmesi ve üçgen çatı örtüsüyle Bodrum Tapınak Mezarı'na daha çok benzemektedir.

³² Akerdem-Kâhya 1994, 258-259, Çiz. 3. ; Işık 1995, 162-163, Res. 5, a-b. ; Res. 11; Işık 2000, 42-43, Res. 33.

Bodrum Tapınak Mezarı³³, Patara kent merkezinin kuzey doğusundaki Bodrum mahallesinde ve yol kenarında konumlanmıştır (Lev. 47-48). Tapınak mezar, Bodrum Oda Mezarı'yla³⁴ karşılıklı konumlanmıştır. Düzgün kesimli iri dörtgen kireç taş bloklardan yapılan mezar güneydeki yola yönlendirilmiştir. Blok taş işçiliği çok kalitelidir. Doğu ve kuzey duvarlarının yarısı, batı duvarının ise büyük bölümü korunmuş olan mezarın güney cephesi tamamen yıkılmıştır. Güney yüzde bulunan cepheye, beş basamaklı bir merdivenle çıkılmaktadır. Dar bir kapıyla girilen mezar odası kareye yakın planlıdır. Podyumun kuzey yüzünden girilen alt mezar odası sürgülü kapılıdır.

Köşeleri profil düzenlemeli pilasterlerle süslenen mezar odası düz tavanlıdır (Lev. 47-48). Sütun ve tonoz bulunmayan mezar bu yönüyle, Markia, Akdam ve Pseudoperipteros mezarlarından farklıdır. Üst örtüde bulunan arşitrav ve friz bölümlerinin aynı blok sırasında işlenmesiyle Markia ve diğer sütunlu tapınak mezarlarından ayrılırken, Günlük Tapınak Mezarı'yla benzerdir. Köşe pilasterlerinin kaide cephelerindeki profillerin altında iki kademeli çerçevelerle ve profil düzenlemeli başlıklarla süslenmiştir. Üst örtü, doğu ve batı duvarları arasında uzanan büyük boyutlu tek parça bloklarla kapatılmıştır. Kuzey arka duvardaki blokların cephe yüzlerinde, alt ve üst kenarlar boyunca işlenen çıkıntı profiller, Pseudoperipteros Tapınak Mezarı'nın mezar odası duvarlarındaki taş işçiliği ve profilleriyle birebir benzerdir. Kuzey arka yüzdeki bloklardan ikisi üzerinde aplikasyon yuvası görülmektedir.

Alçak podyum, düz tavanlı alt ve üst mezar odaları, sundurmasız, sütunsuz ve antesiz planlama, aynı blok üzerine işlenen ve Markia Mezarı'ndan farklı profil düzenlemeleri içeren arşitrav ve friz dizilerine rağmen üçgen çatılı ve tapınak cepheli olma konusuyla Markia ve Günlük Mezarları birbirlerine benzemektedir.

Kurşunlutepe'nin batı yamacına konumlanan Kurşunlutepe Tapınak Mezarı³⁵, düzgün kesimli dörtgen kireç taş bloklardan yapılmıştır (Lev. 50 a-d). Pseudoperipteros Mezar gibi iki yüksek podyum üzerine oturtulan mezara batı cephedeki basamaklarla ulaşılmaktadır. Kuzey ve güney duvarları ayakta olan mezarın üst örtüsü yıkılmıştır. Mezarın köşeleri pilasterlerle çevrilidir (Lev. 50-d). Hyposorion, yıkılan blokların altında kaldığından görülememektedir.

³³ Işık 1995, 163, Res. 6, a-c. ; Res. 12; Işık 2000, 37, Res. 29.

³⁴ Bulut-Gülşen 1998, 189-204

³⁵ Işık 1995, 161, Res. 2 a-b. ; Res. 8; Işık 2000, 136-137, Res. 101-102.

Cellanın kuzey, güney ve doğu yüzlerinde üçer silme profiliyle süslenmiş kemerli nişlerin içleri lahit sekileriyle çevrilidir. Cella odası tonoz, dış cephe üçgen alınlıklı bir çatıyla kapatılmıştır.

Mezarın basamaklı yüksek podyumu, köşe pilasterleri, cellanın tonoz, dış cephenin üçgen çatı örtüsü ve tapınak cepheli düzenlemeleriyle Kurşunlu ve Markia Mezarları birbirlerine benzemektedir.

Aslanlı Tapınak Mezar³⁶, kentin batısındaki Alakür-Gürlen arası sırtta bulunmaktadır. Gelemiş halkı tarafından, mezarda bulunduğu söylenen bir aslan betimlemesi nedeniyle, Aslanlı Mezar olarak adlandırılan tapınak mezar tamamen yıkılmıştır. Yıkılan bloklar içinde, kırılmış bir mezar teknesiyle, tonoz blokları dikkat çekmektedir.

Markiana Tapınak Mezarı'nın³⁷ varlığı, Doğu Roma surunun kuzey ucundaki çift dilli bir yazıttan öğrenilmektedir³⁸. Düzgün kesilmiş iri kireç taş bloklardan bazılarının üzerinde, zafer simgesi tropaionlar ve Eros-giriant kuşakları işlenmiştir³⁹. Bloklar arasında sütun ve tonoz bloğuna rastlanmamıştır. Dolayısıyla anıt mezar düz bir tavanla örtülü olmalıdır. Mezar, kent merkezinde konumlanmasıyla önemlidir.

Anassa Tapınak Mezarı⁴⁰, Merkez Hamamı'nın ve Markiana Mezar bloklarının bulunduğu Doğu Roma surunun kuzey ucundaki burcun doğu yakınında bulunan Kent Bazilikası çevresindedir. Mezar düzgün kesimli kireç taş bloklardan yapılmıştır. Bloklar, çerçevesel ve kaliteli işçiliklidir. Mezar bloklarından bazılarının üzerinde kalkan üzerinde mızrak kabartmaları işlenmiştir. Mezarın köşe pilasterleri İon başlıklıdır. Mezar, Markiana Mezarı gibi kent içinde konumlanmasıyla önemlidir.

Patara tapınak mezarlarından Anassa Mezarı ve Markiana Mezarı kent içinde konumlandırılmıştır. Bu mezarlar kentteki geç dönem düzenlemeleri neticesinde tamamiyle sökülerek blokları devşirme malzemesi olarak kullanılmıştır. Mezarlardan Bodrum, Günlük ve Markiana Mezarları İ.S. 1. yy. içine tarihlenmektedir. Bunların içinde karşılaştırma yapabileceğimiz küçük ölçülerdeki Bodrum ve Günlük Mezarları, antesiz, sundurmasız ve

³⁶ Işık 1995, 185, Res. 13. ; Işık 2000, 61-62, Res. 50.

³⁷ Işık 1995, 163 abb. 14. ; Işık 2000, 92.

³⁸ TAM II.2, 461.

³⁹ Işık 2000, 92, Res. 74.

⁴⁰ Işık, 1995, 163, abb. 15-16.

sütunsuz planlanmıştır. Ayrıca hyposorion ve cella çatıları düz tavanlı tasarlanmış olan mezarlar antesiz oikos şeklinde planlanmıştır. Hem Bodrum hem de Günlük Mezarları'nın pilaster kaideleri, başlıkları, arşitrav ve friz dizileri diğer mezarlardan daha ince profilli ve plastiktir. Erken tarihli bu mezarların arşitrav ve friz dizileri aynı blok üzerinde bulunmaktadır ve bu özellik Patara'daki diğer mezarlarda görülmemektedir. Bu mezarlardan daha geç tarihli olan ve İ. S. 3. yy. içlerine tarihlenen Markia, Akdam ve Pseudoperipteros Mezarların arşitrav ve friz dizileri farklı bloklarda ve daha az sayıda sade profillidir. Markia, Akdam ve Pseudoperipteros Mezar'ların friz profilleri konveks tabir edilen dışa kavislidir. Pseudoperipteros Mezar'ın kavisli profili "S" şeklindedir ve bir hayli yüksek olduğundan 2 profillidir. Markia ve Akdam Mezarı'nın kavisli profili tam bir yarım daire şekline dönüşmüştür ve 3 profillidir " (". Markia ve Akdam Mezarlarının ölçüsel benzerliği, planlaması, duvar işçiliği, Korinth düzenli sütunları, lahitleri, düz ve sade işlenen profilleri ve friz özelliğine göre birlikte tasarlandıkları ve diğer mezarlardan daha geç tarihli oldukları anlaşılmaktadır.

Patara tapınak mezarlarından Markia, Akdam ve Pseudoperipteros Mezar'ları merdivenli ve yüksek podyumlu, sundurmalı, anteli, köşe pilasterli, üçgen çatılı ve anıtsal ölçülerde tasarlanmıştır. Hyposorion ve cella çatıları tonoz örtülüdür. Her üç mezarın da cephesi Korinth düzenli tek sıra dört sütunla vurgulanmıştır. İ. S. 2 yy. sonu 3. yy. başına tarihlenen Kurşunlu Mezar ise Bodrum ve Günlük Mezarlarından daha geç, Markia, Akdam ve Pseudoperipteros Mezarlardan daha erken tarihlidir. Dolayısıyla Kurşunlu Mezar, Bodrum ve Günlük Mezarları gibi sütunsuz, Markia, Akdam ve Pseudoperipteros Mezarlar gibi yüksek podyumlu, anteli, cella çatısı tonoz örtülü ve anıtsal ölçülerde bir mezar olarak planlanmıştır. Kurşunlu Mezar'la, Pseudoperipteros Mezar iki ayrı podyum üzerine oturtulmuştur. Bu yükseltme mezarların daha anıtsal görünümüne katkıda bulunmuştur. Sonuç olarak Patara tapınak mezarları prostylos, antesiz oikos, anteli tapınak ve pseudoperipteros tipli planlara ayrılmakla birlikte bütününün ortak noktası üçgen çatılı olmalarıdır.

Patara'daki Tepeciğin kuzeydoğusunda, Tepecik Nekropolü ile seramik atölyesi arasında bulunan ve bugün yıkıntılar arasında sadece tonoz örtüsünün bir bölümü görülebilen "M. 44" mezarının içinde bir adet sütun kaidesi bulunmaktadır. Mezar odasının tonoz örtüsü etrafında çok sayıda blok görülmektedir. Tonoz ve Attik-İonik tipli kaide bu mezarında tapınak cepheli olabileceğini düşündürmektedir. Çünkü sütunlu olupta tapınak cepheli olmayan mezar bulunmamaktadır.

IX.II. Lykia Tapınak Mezarları ile Karşılaştırma

Patara mezarlarında olduğu gibi Lykia Bölgesi' ndeki mezarlarda da sadece tapınak cepheli ve Markia ile benzer özellikleri bulunan mezarlar incelenmiştir. İncelenen mezarlar, bölgelere göre değil, mezarların bulunduğu kentlerin alfabetik sırasına göre sıralanmıştır.

Dağlık Lykia kentlerinden Arykanda' da, hamamın hemen kuzeyinde ve doğu nekropolünü şehre bağlayan ana caddenin kenarında konumlanan 1. nolu mezar⁴¹ (Lev. 52 a-c), merdivensiz bir podyum üzerine oturtulmuştur. Dolayısıyla merdivensiz podyumda sundurma çıkıntıları bulunmamaktadır. Markia Mezarına göre daha alçak olan podyumun içinde hyposorionun bulunmaması da Markia'dan farklıdır. Distylos in antis planlı düzenlenen mezarın yivli sütunları hem Markia hem de Patara mezarlarından farklıdır. Arykanda mezarının ante çıkıntıları Markia Mezarının ante çıkıntılarında çok daha derin tutulmuştur. Arykanda mezarının ana gövdesi podyumun bir yarısını ve derin ante çıkıntıları da podyumun diğer yarısı üzerinde bulunmaktadır (Lev. 52 a-c). Mezarının köşe pilasterleri Korinth başlıklı olmasına karşın, Markia' nın köşe pilasterleri profil süslemelidir. Üst örtüde bulunan beş kademeli arşitravin ve iki kademeli "S" profilli friz dizisinin profil düzenlemeleri Patara Pseudoperipteros mezara benzemektedir.

Mezarın arşitrav, friz ve üçgen çatılı düzenlenmiş olması Markia Mezarı' yla benzerdir. Çatı blokları üzerinde bulunan aslan başlı çörtlenlerin tip, stil ve işçiliği Markia Mezarı'nın lento alınlığı üzerinde görülen çörtlenlerden farklıdır. Kapı söveleri ve lento bloğu üzerinde işlenen bitkisel motifler, inci-boncuk, lotus-palmet ve yumurta dizileri, Markia mezarının sadece lentosu üzerindeki bezeksel işlemlerden farklıdır. Kapı söveleri ve lentonun süsleme, düzenleme, yapı ve işçiliğinin yanı sıra konsolların lento bloğu üzerinde işlenmesiyle de bu mezar Markia' dan farklıdır.

Markia Mezarı'nın Cella içi ikili "Γ" seki düzenlemesine sahipken, Arykanda Mezarı üçlü lahit sekisine (triklinyum) "Π" sahiptir. Cellanın içinde bir aslan kabartması ve kırılmış bir lahit kapağı üzerinde de bir boğa başı protomu işlenmesi Markia Mezarıyla benzerdir. Mezar üçlü lahit düzenlemesiyle Akdam Mezarı'na, mezar odası içinde aslan ve boğa başı protomlarının işlenmesiyle de Markia Mezarı'na benzemektedir.

⁴¹ Bean 1986, 137-140, Lev. 80. ; Berns 2003, 179, Kat. nr. 6 A1, Res. 4; Cormack 2004, 182-184.

Mezar merdivensiz olsa da podyumlu düzenlemesiyle, in-antis planlı olmasına karşın sütunlu tasarlanmasıyla, arşitrav, friz ve üçgen çatılı tapınak cepmeli planlamasıyla Markia Mezarı'na benzemektedir.

Arykanda' da bulunan 2 nolu mezar, 1 nolu mezarın hemen doğusunda ve hamamın kuzeyinde yer almaktadır⁴² (Lev. 53 a-c). Arykanda 2 nolu mezar, 1 nolu mezar gibi merdivensiz, sundurmasız ve hyposorionsuz bir podyum üzerine oturtulmuştur. Bu benzerlik mezarın genelinde olduğu gibi kapı düzenlenişi ve bezemeler gibi ayrıntılarda da sürdürülmüştür.

Yapının dört köşesi pilasterlerle çevrilmiştir. Markia Mezarı'nın pilaster başlıkları profil düzenlemeliyken, Arykanda 2. nolu mezar, 1. nolu mezar gibi Korinth düzenli tasarlanmıştır. Üst örtüdeki arşitravın üçüncü kademesi, mezar sahibini onurlandıran iki sıra yazıttan dolayı geniş bırakılmıştır. Bezemeli "S" profilli friz dizisi üzerinde üçgen alınlık bulunmaktadır (Lev. 53-a). Üçgen alınlığın, dış sırasının alınlık blokları üzerinde değil de friz bloklarının üst kenarı boyunca işlenmiş olması, farklı bir özellik olarak karşımıza çıkmaktadır. Alınlık içi bloklarından ikisi devşirmedir. Alınlığın merkezinde bir Medusa betimlemesi işlenmiştir. Cella içi lahit düzenlemelidir. Mezar sütunsuz planlanmasıyla Patara'daki Bodrum ve Günlük Mezarları'na benzemesine karşın Patara Mezarları antesiz oikos, Arykanda 2 nolu mezar anteli oikos tarzında düzenlenmiştir. Mezarın ante çıkıntılarının ölçü ve düzenlemesi Markia Mezarının ante çıkıntılarına benzemektedir.

Balbura'da kent merkezinin kuzeydoğusunda bulunan Doğu Tapınak Mezarı⁴³ (Tablo 1). merdivenli ve sundurmalı bir podyum üzerine oturtulmuştur. Podyumun kuzeybatısından sürgülü bir kapıyla girilen üstü tonoz örtülü bir adet hyposorion bulunmaktadır. Anteli ve sütunsuz tasarlanan mezarın köşeleri pilasterlerle süslenmiştir. Arşitrav, friz ve üçgen alınlıklı üst örtü düzenlemesi Markia Mezarıyla benzerdir. Arykanda'daki 2 nolu mezar gibi podyumlu anteli oikos planda tasarlanmıştır.

Markia' da ikili lahit düzenlemesi, duvarların önüne çekilmiş "Γ" seki üzerinde yerilirken Balbura' da üçlü lahit düzenlemesi kemerli nişler içinde verilmiştir. Mezar odasının lahitli

⁴² Cormack 2004, 186, Res. 45-46

⁴³ Hallett-Coulton 1993, 41-63. ; Cormack 2004, 191-194, Res. 53-57.

düzenlenişinin yanı sıra lahitlerden birinin kapağı üzerinde işlenen kline sahneli karı-koca figürleri Markia ile benzerdir. Tonoz örtü Markia' anın mezar odasını tamamiyle kapatmasına karşın, Balbura' da sadece, kapıyla arka duvardaki kemerli nişi içine alan bir aks üzerini kapatmaktadır.

Sura' ya giden yolun kenarında, Demre düzlüğünün batısında yer alan Myra tapınak mezarı⁴⁴ (Lev. 54 a-d), merdivenli yüksek bir podyum üzerine oturtulmuştur. Tonoz örtülü iki adet hyposorion Markia Mezarı'nın aksine özensiz ve kaba işçiliktir. Markia Mezarında hyposorion podyumun uzun yan yüzüne açılarak yapıyı enlemesine keserken, Myra Mezarı'nda kısa arka duvar üzerine açılarak yapıyı diklemesine kestiği anlaşılmaktadır. Anıtsal kapının sövesi, Patara'daki Markia, Akdam ya da Pseudoperipteros mezarlar gibi yekpare değil bloklardan oluşmaktadır. Yapının köşe pilasterlerinin başlıkları, Markia gibi profil düzenlemeli değil Korinth düzenlidir. Mezarın batı kenarında bir sütun parçası bulunmuştur. Mezar tetrastylos prostylos planlı olmalıdır⁴⁵. Arşitrav, dış bükey friz dizisi ve en üstteki üçgen çatının düzenleme ve profil dizilimi, Patara Markia Mezarı' yla bire bir benzerdir. Buna karşın, Sima üzerindeki, aslan başı (çörten) kabartmalarının tip ve işçilikleri Markia Mezarı' nın lento alınlığında bulunan çörtenlerden tamamen farklıdır. Markia Mezarı'nın mezar odası "Γ" seki düzenlemesine sahipken, Myra Mezarı'nın mezar odası, üzeri kemerli niş düzenlemelerine sahiptir (Lev. 54-c). Cella içi tonoz örtülüdür. Mezarın tonozlu hyposorionları, basamaklı podyumu, anteli, sütunlu ve köşe pilasterli düzenlemesi, tetrastylos prostylos planlaması, mezar odasının tonoz örtüsü, üst örtü sistemindeki arşitrav, friz, üçgen çatı düzenlemesi ve profilleri Markia Mezarı' na yakından benzerdir.

Oinoanda' da agoranın batısında yaralan mezar⁴⁶ (Tablo 1), merdivenli yüksek bir podyum üzerine oturtulmuştur. Cephe ve arka kısa yüzlerde 4' er, uzun yan yüzlerde ise 6' şar yarım sütun işlenen mezar pseudoperipteros düzende planlanmıştır. Prostylos planlı sütunlar Dor düzenlidir. Planlama olarak Patara Pseudoperipteros mezara benzemesine karşın cella ön odası ve cella olmak üzere iki bölümden oluşan düzenlemesi farklıdır. Üst örtüde arşitrav, triglyph ve metop dizisi ile üçgen alınlıklı çatı bulunmaktadır. Cella odasının iç örtü sistemi

⁴⁴ Texier 1849, Lev. 213, 214. ; Petersen-von Luschan 1889, 43, Lev. XI. ; Stierlin 1986, Res. 99; Bean 1986, 121- 132, Lev. 78. ; Bayburtluoğlu 2004, 192. ; Cormack 2004, 248-250, Res. 126-129.

⁴⁵ Mezarın cephesindeki kuzeydoğu ve kuzeybatı köşelerinin karşısında (öne çıkan arşitrav bloklarından dolayı) birer adet sütun yerleştirildiği anlaşılmaktadır. 7. 75 m. genişlikteki mezar cephesinin köşe sütunları arasında iki adet sütun yerleştirilmesi zorunludur.

⁴⁶ Coulton 1982, 45-59. ; Cormack 2004, 250-252, Res. 130-134.

bilinememekle birlikte yan duvarlar yeterli kalınlıkta olmadığından, tonoz örtü için uygun değildir. Mezarın Dor düzenli olması, pseudoperipteros planı, cella ve cella ön odası olmak üzere iki kapalı oda düzenlemesiyle Markia Mezarı'ndan farklı olsada merdivenli podyumu, önde tetrastylos prostylos planlaması, özellikle üçgen çatılı üst örtü sistemi ve tapınak cepheliliğiyle markia Mezarı'na benzemektedir.

Rhodiapolis' teki Opramoas' ın tapınak mezarı⁴⁷, şehir merkezinde tiyatronun sahne binasının hemen doğusunda bulunmaktadır (Lev. 55 a-c). Güneybatıya yönlendirilen mezar bir podyum üzerine oturtulmuştur. Markia Mezarının merdiveni tüm cepheyi kaplamasına karşın Rhodiapolis Mezarı'nın merdiveni sadece kapı önünde bulunmaktadır⁴⁸. Sütunsuz olduğu iddia edilmesine karşın⁴⁹, stylobatın üstünde bulunan dört sütun kaidesi izinden, Markia Mezarı gibi önde tek sıra dört sütunlu (tetrastylos prostylos planlı) olduğu anlaşılmıştır⁵⁰. Mezarın dört köşesi Korinth başlıklarıyla süslenmiş köşe pilasterleriyle çevrilmiştir. Mezarın üst örtüsü, arşitrav, friz ve üçgen çatıdan oluşmaktadır. Arşitrav ve friz dizilerinin “ S” profilleri Patara Pseudoperipteros ve Arykanda Mezarlarına benzemektedir. 34 bloktan oluşan mezarın arka üçgen alınlığı sağlamdır⁵¹. Kimi araştırmacılarca mezarın tonoz örtülü olduğu düşünülmüş⁵² olsa da, günümüzde başlayan kazılarla birlikte bu görüşlerin geçerliliği kalmamıştır. Cella içinde herhangi bir lahit düzenlemesi bulunamamıştır. Mezarın dış kuzey duvarında bulunan bir blok üzerinde, teknik olarak Markia' dakine benzer şekilde işlenmiş bir aplikasyon uygulaması tespit edilmiştir.

Markia Mezarının anıtsallığı, mezarın ölçüleri, bezemeleri ve tapınak cephelilikle sağlanmasına karşın küçük ölçülerdeki Rhodiapolis Mezarı'nın anıtsallığı ve önemi şehir merkezindeki (tiyatronun hemen önündeki) konumu ve yazıtlarıyla sağlanmıştır. Mezar heykel ve kabartmalarla süslenmek yerine bir dekorasyon elementi olarak ta kullanılan yazıtlarla çevrelenmiştir. Bununla birlikte mezarın vermek istediği mesajları eksiltmemesi için dekoratif öğelerden kaçınıldığı da düşünülmektedir⁵³.

⁴⁷ Spratt-Forbes 1847, 181-182, p. 166. ; Petersen-von Luschan 1889, 76-81. ; Bayburtluoğlu 2004, 105-106. ; Cormack 2004, 274-276, Res. 162-165. ; Çevik 2008, 26-29. ; Çevik-Kızgut-Bulut 2008, 65-66.

⁴⁸ Çevik 2008, 29.

⁴⁹ Cormack 2004, 274-276, Res. 162-165.

⁵⁰ Çevik 2008, 29. ; Çevik-Kızgut-Bulut 2008, 65-66. ; 2005 yılında, N. Çevik başkanlığında başlanan Rhodiapolis'teki arkeolojik kazılar neticesinde mezarın kazı ve belgeleme çalışmaları tamamlanmıştır.

⁵¹ Çevik 2008, 29; Çevik-Kızgut-Bulut 2008, 65-66. Ön alınlık blokları Bizans dönemi kireç ocaklarında yok edilmesine karşın, arka alınlık blokları kazı ekibi tarafından mezarın önünde tekrar düzenlenmiştir.

⁵² Petersen-von Luschan 1889, 76-81.

⁵³ Çevik 2008, 29.

Karşılaştırmalar sonucunda Markia Mezarı'yla Lykia Mezarları arasında da benzer ve farklı özellikler tespit edilmiştir. Markia Mezarı ve Patara Mezar'larının tümü merdivenli bir podyum üzerine oturtulmasına karşın Arykanda Mezar'ları basamaksız podyumlar üzerine oturtularak ulaşılmazlık ve dokunulmazlık mesajı verilmiştir. Bu yönüyle Markia ve Patara Mezarlarıyla Arykanda Tapınak Mezarları'nın dinsel ve gömüt mimarisinde farklı kültür, düşünce ve gelenek içinde olduğu görülmektedir. Markia Mezarı hyposorionlu düzenlenmesine karşılık yüksek podyumlu Arykanda Mezarları'nın hyposorionsuz düzenlenmesi tüm odak noktasının sadece mezar odası içine yönlendirilme isteğinden kaynaklanmış olmalıdır. Markia Mezarı ve Patara Tapınak Mezarlarının hepsi hyposorion düzenlemeliyken, tümü podyum düzenlemeli Lykia Mezarları'ndan Arykanda 1 ve 2, Oinoanda ve Rhodiapolis'teki Opramoas'ın Mezarlarının hyposorionsuz düzenlenmesi buna karşın sadece Balbura Doğu Tapınak Mezarı ve Myra Mezarı'nın hyposorionlu düzenlenmesinin Lykia tapınak mezarlarında hyposorion geleneğinin bir zorunluluk olmadığını ortaya koymaktadır. Patara mezarlarının büyük çoğunluğunun yanı sıra Lykia Mezarlarından Balbura Doğu Tapınak Mezarı ve Myra Mezarı'nın hyposorionları tonoz örtülüyken, Patara Bodrum ve Günlük Mezarları'nın düz örtülü olması, İ.S. 1 yy.da düz damlı olan hyposorion örtülerinin 2 ve 3 yy.'larda yaygın olarak tonoz örtü kullanımına dönüştüğü anlaşılmaktadır. Aynı olgu cella örtülerinde de görülmektedir. Patara mezarlarından Günlük ve Bodrum, Lykia mezarlarından da İ.S. 152-153 yıllarına tarihlenen Rhodiapolis mezarının mezar odası düz damlıdır. Bu üç mezar dışındaki Markia, Patara ve Lykia mezarlarının mezar odası tavanlarının tonoz örtülü olması hyposorio odalarında görülen durumu desteklemektedir.

Pseudoperipteros düzenli olduğundan cephe köşelerinde yalancı sütunlar işlenen Oinoanda Dor Tapınak Mezarı haricindeki Markia, Patara ve Lykia mezarlarının tümü anteli ve Korinth düzenli planlanmıştır. Markia ve Patara Mezarlarının tümünün köşe pilasterleri profil düzenlemeliyken, Lykia Mezarlarının çoğunluğu (Arykanda 1 ve 2, Myra ve Rhodiapolis Mezarları) Korinth düzenlidir. Markia ve Patara Akdam mezarının frizleri dışı kavisli profilli düzenlenmişken Patara Pseudoperipteros, Arykanda 1 ve 2, Rhodiapolis mezarları "S" profillidir. Patara ve Lykia Mezarlarında distylos in antis, pseudoperipteros, antesiz ve anteli planlı tapınak mezarların yanı sıra en yaygın ve büyük çoğunluğu Markia Mezarının da içinde bulunduğu tetrastylos prostylos planlı mezarlar oluşturmaktadır. Hem Patara'da hem de Lykia'da tetrastylos prostylos planlı tapınak mezarlarının çoğunlukta olması bu mezar tipinin

İ.S. 2 ve 3 yy.'larda yaygınlaşan bir gelenekle çoğaldığını ve bu mezarlara Roma dönemi tapınaklarının bir model oluşturduğu söylenebilmektedir.

Burada incelenmesi gereken bir mezar grubu da Fethiye Körfezinin batısında “Kale” adıyla bilinen Lydai-Khydai’deki Güney⁵⁴ ve Kuzey⁵⁵ Tapınak Mezarlarıdır. Her iki mezarda Markia Mezarı gibi merdivenli ve yüksek Podyumlu, sundurmalı, anteli ve tetrastylos prostylos düzenli planlanmıştır. Ön cepheleri Korinth sütunlarıyla vurgulanan mezarların köşeleri pilasterlerle çevrilidir. İkişer adet tonoz örtülü alt mezar odası, Markia Mezarı’ndaki gibi podyumun uzun yan yüzünden değil, Myra Mezarındaki gibi kısa arka duvardan sağlanarak mezara boylamasına uzatılmıştır. Karşılaştırmalardan da anlaşılacağı üzere Markia mezarıyla tümüyle benzer planlı tasarlanan ve İ.S. 2. yy. sonu 3 yy. başına tarihlenen Lydai Mezarları tetrastylos prostylos planı ve düzenlemesiyle Patara ve Lykia mezarlarıyla aynı gelenek ve düşüncede tasarlanmış olmalarına karşın üçgen çatı yerine tonoz örtülü olmaları ve dolayısıyla da bir tapınak modeli yerine anıt mezar modelini tercih etmeleriyle Markia Mezarından tümüyle ayrılmakta ve farklı bir düşünce, gelenek ve statüde değerlendirilmektedir. Buradanda anlaşılacağı üzere Patara mezarlarında olduğu gibi Lykia mezarlarında da asıl olan üçgen çatılılık ve tapınak cepheliliktir.

IX.III. Anadolu Tapınak Mezarları ile Karşılaştırma

Anadolu’da, birçok farklı tip ve tasarda düzenlenmiş anıt mezar bulunmaktadır. Markia Mezarı’yla benzerlik gösteren, tapınak formlu mezarlar seçilerek, bunlar üzerinde yoğunlaşmıştır. İncelenen ve Markia Mezarı’yla benzerlik gösteren mezarlar, bir üstteki bölümde olduğu gibi, mezarların bulunduğu kentlerin alfabetik sırasına göre sıralanmıştır.

Adada Kuzey Mezarı⁵⁶ Markia Mezarı gibi basamaklı, sundurmalı yüksek bir podyum üzerine oturtulan dört köşesi pilasterlerle süslenmiş tetrastylos prostylos planlı bir mezardır (Lev. 56 a-c). Arşitrav yüksekliğine kadar kısmen korunmuş olan mezarda friz dizisinin işlenmemiş olması bir istisnadır. Üçgen çatılı, akroterli ve tapınak cepheli mezar Markia Mezarı’na benzemektedir.

⁵⁴ Bayburtluoğlu 2004, 291. ; Cormack 2004, 238-239, Res. 112-113.

⁵⁵ Bean 1986, 43, Lev. 12. ; Cormack 2004, 239-240, Res. 114-116.

⁵⁶ Büyükkolancı 1998, 40-41; Cormack 2004, 164-165, Res. 12-18.

Aizanoi'de Zeus Tapınağı' nın avlusuyla, propylon arasında konumlanan mezar⁵⁷ (Tablo 1), merdivenli yüksek bir podyum üzerine oturtulan İon düzenli distylos in antis⁵⁸ ya da tetrastylos prostylos tapınak formunda düzenlenmiştir⁵⁹. Markia Mezarı düzgün kesilmiş iri kireç taşlardan, Aizanoi mezarı ise düzgün kesilmiş iri mermer bloklardan yapılmıştır. Dört köşesi pilasterlerle süslenen mezar hyposorion düzenlemelidir. Anıtsal bir kapıdan girilen mezar odasının kuzeydoğu, güneybatı ve güneydoğu duvarları önünde sekiler bulunmaktadır. “Π” formu seki düzenlemesi, Markia' dan çok, Patara Akdam Mezarına benzemektedir⁶⁰. Mezarın üst örtüsü arşitrav, friz ve üçgen çatı düzenlemelidir.

Mezarın basamaklı yüksek podyum düzenlemesi, sundurma çıkıntıları, köşe pilasterleri, cella düzenlemesi, arşitrav, friz ve üçgen çatı düzenlemesi, alt mezar odası hyposorionun varlığı gibi özellikler, Aizanoi ve Markia Tapınak Mezarlarının benzer özellikleridir (Tablo 1). Bununla birlikte, Aizanoi Mezarı' nda cephe yivli iki İon sütunuyla vurgulanırken, Markia Mezarı' nda, yivsiz, sade ve dört adet Korinth düzenli sütunla vurgulanmıştır. Markia Mezarı' nın cellasının tonoz örtülü olmasına karşın Aizanoi örneğinde bu durum belirsizdir. Sonuç olarak her iki mezar arasında benzer ve farklı mimari düzenlemeler bulunmakla birlikte, podyumlu yükseltme, tapınak cepheli olma ve anıtsallık konusundaki birliktelik bu iki mezar arasındaki birlikteliği göstermektedir.

Ariassos' taki, kentin doğu girişinde ve doğu nekropolü içinde bulunan mezarın⁶¹ ante çıkıntıları Markia Mezarı'ndan derindir. Tamamen yıkılan mezar Markia Mezarıyla çok yönlü karşılaştırılamasa da mezar odası içinin tonozlu, üst örtüsünün ise üçgen alınlıkla örtülmüş tapınak cepheli planlamasından dolayı Markia Mezarına benzemektedir.

Assos' ta, Agora' nın batısında yer alan tapınak mezar⁶² (Tablo 1), Markia Mezarı'nın aksine iki basamakla çıkılan alçak bir podyum üzerine oturtulmuştur. Mezar tetrastylos prostylos planı, anteli ve üçgen çatılı tapınak cephesiyle Markia Mezarına benzemektedir.

⁵⁷ Nauman 1973/1974, 183-195. ; Günther 1975, 351-356. ; Cormack 2004, 166, Res. 19-21.

⁵⁸ Nauman 1973/1974, 183-195.

⁵⁹ Cormack 2004, 166, Res. 19-21.

⁶⁰ Aizanoi ve Akdam mezarlarının cellaları içinde bulunan “Π” formu üçlü seki düzenlemelerinin plansal benzerliği yanında, sekilerin oda içine bakan dış yüzlerinin iri bloklarla, iç bölümlerinin ise molozlu toprakla doldurulduğu anlaşılmaktadır.

⁶¹ Cormack 2004, 180, Res. 36-39.

⁶² Berns 2003, 180, Kat. nr. 7 A1, Çiz. 24; Hesberg 1994, 27, Lev. 6. ; Cormack 2004, 188-189, Res. 50-51.

Merdivenli yüksek bir podyum üzerine oturtulan Cambazlı Büyük Mezar'ın⁶³ (Lev. 57-a) Korinth düzenli sütunlarla vurgulanan cephesi distylos in antis tapınak formda düzenlenmiştir. Mezarın derin ante çıkıntıları Markia Mezarı'ndan farklıdır. Mezarın hyposorionlu planlanması, hyposorion ve mezar odasının tonoz örtülü tasarlanması, köşe pilasterli, anteli, anıtsal ölçülerde ve bir tapınak cephesi görüntüsüyle arşitrav, friz ve üçgen çatı düzenlemesi Markia Mezarına benzemektedir. Markia Mezarı'nın friz dizisi dışa kavisli düzenlenmişken Cambazlı Mezarı'nın friz dizisi Patara Pseudoperipteros, Arykanda 1 ve Rhodiapolis mezarları gibi "S" profilli düzenlenmiştir.

Markia Mezarının hyposorionlu ve merdivenli podyum düzenlemesine karşın Cambazlı'daki Güneydoğu Tapınak Mezarı⁶⁴ (Lev. 57-b) hyposorionsuz ve merdivensiz alçak bir kaide üzerine oturtulmuştur. Markia Mezarı tetrastylos prostylos planlı, Cambazlı Güneydoğu Mezarı distylos in antis planlı düzenlenmiştir. Köşe pilasterleriyle çevrelenen mezarın ante çıkıntılarının Markia Mezarı'ndan derin ve belirgin yapısı Cambazlı'daki Büyük Mezara benzemekte ve yöresel bir özellik olarak karşımıza çıkmaktadır. Mezar odası içinin lahit düzenlemeli ve tonoz örtülü olması, arşitrav, friz ve üçgen çatılı üst örtü düzenlemesi Markia Mezarı'yla benzerdir. Markia Mezarı'nda tonoz örtü mezar odasının üstünü kapatmasına karşın, Cambazlı Mezarı'nda hem cella hemde cella önünü (antelerin üstünü) kapatmaktadır. Mezarın friz dizisi Markia ve Patara Akdam Mezar'ları gibi dış bükey kavislidir.

Demircili nekropolü içinde bulunan 1 nolu mezar⁶⁵ (Lev. 58 a-c), altta iki sıra bloktan oluşan bir kaide üzerinde durması ve köşe pilasterlerinin Korinth başlıklı düzenlemesiyle Markia Mezarından ayrılrsa da cella içinin tonoz örtülü olması, Korinth düzenli tetrastylos prostylos planı, arşitrav dizisi, dış bükey kavisli friz dizisi, üçgen çatılı ve tapınak cepheli tasarıyla Markia Mezarı'na benzemektedir.

Kent dışında ve modern yolun hemen yanındaki Demircili 2 nolu mezar⁶⁶ (Tablo 1), iki basamaklı alçak bir kaide üzerinde durması, köşe pilasterlerinin Korinth başlıklarıyla süslenmesi ve distylos in antis tarzda düzenlenmesiyle Markia mezarından farklı olsada,

⁶³ Olba'nın territoryumu içinde olduğu düşünülen yerleşim, bugünkü modern köy yerleşimi olan Cambazlı sınırları içinde bulunduğundan mezarda, Cambazlı Mezarı olarak adlandırılmıştır. Bkz. Keil-Wilhelm 1931, 33-36. ; Lev. 17, Res. 53-54. ; Cormack 2004, 197-198, Res. 61-62.

⁶⁴ Keil-Wilhelm 1931, 56, no. 40. ; Cormack 2004, 198-199, Res. 63-64.

⁶⁵ Machatschek 1974, 251-261. ; Wegner 1974, 575-583. ; Stierlin 1986, Res. 157, 158 (tomb. No. 2). ; Wagner 1986, 215-216. ; Cormack 2004, 204-206, Res. 71-77.

⁶⁶ Cormack 2004, 209-211, Res. 83-85.

hyposorionlu, cella içinin tonoz örtülü, anteli, üst örtüde arşitrav, dış bükey kavisli friz ve üçgen çatı düzenlemesiyle Markia Mezarına benzemektedir.

Elaiussa Sebaste tapınak mezarı'nın⁶⁷ (Lev. 59 a-b), mezar odası içinin tonoz örtüsü, yüksek bir podyum üzerine oturtulması, köşe pilasterli düzenlenmesi, Korinth düzenli tetrastilos prostylos planlaması, arşitrav, dış bükey kavisli friz, üçgen çatılı ve tapınak cepheleli olma özelliklerinden dolayı Markia Mezarına benzemektedir.

İsos tapınak mezarı'nın⁶⁸ (Lev. 60 a-f) bir peribolosla çevrenmesi⁶⁹, on basamaklı yüksek bir podyum üzerine inşa edilmesi, hyposorionlu planlaması, köşe pilasterli ve Korinth düzenli tetrastilos prostylos tasarımı, arşitrav, friz dizisi ve üçgen alınlıklı planlaması Markia Mezarı'na benzemektedir.

İsaura Mezarı'nın⁷⁰ (Lev. 59-c), podyumsuz ve hyposorionsuz düzenlenmesi, arşitravin iki kademeli işlenmesi, friz üzerine bezemeli kabartmalar işlenmesi, Markia Mezarı'nda tonoz örtünün üçgen çatının altına kadar yükseltilmişken burada tonoz örtünün köşe pilasterlerinin başlıkları üstünde sonlanması, cellanın tonoz tavanındaki kasetli çerçeveler içindeki süslemeler Markia Mezarı'ndan farklıysa da basit profillerle işlenmiş köşe pilasterleri, tonoz örtülü mezar odası tavanı, Korinth düzenli tetrastilos prostylos düzenli planı, arşitrav, dış bükey kavisli friz ve üçgen çatı düzenlemesiyle tapınak cepheleli Markia Mezarı'na benzemektedir.

Silifke'deki Karaböcülü mezarı⁷¹, alçak podyumu, in antis planı, Korinth düzenli köşe pilasterleriyle Markia Mezarı'ndan farklı olsada, beş kademeli arşitrav dizisi, dışa kavisli friz dizisi ve üçgen çatılı tapınak formu planıyla Markia Mezarı'na benzemektedir (Tablo 1).

Kitanaura⁷² (Saraycık) mezarı'nın⁷³ (Lev. 61 a-e), üç basamaklı ve sundurmalı podyumu, distylos in antis tarzındaki düzenlemesi Markia Mezarı'ndan farklıdır. Buna karşın mezar

⁶⁷ Berns 2003, 186, Kat. nr. 10 A1, Res. 5, 1. 3-4, Çiz. 27; Machatschek 1967, 98-100, Lev. 52-54, Res. 68-69. ; Cormack 2004, 217-219, Res. 89-90.

⁶⁸ Levi 1965-66, 469-479. ; Levi 1967-68, 579. ; Berti 1987, 27 vd. ; Berti 1993, 125-131, Res. 1-5 (Balık Pazarı adıyla isimlendirilmiştir). ; Tomasello 1991, 174-177, Res. 61.

⁶⁹ Tomasello 1991, 174-177, Res. 61.

⁷⁰ Swobade-Keil-Knoll 1935, 139-141, Res. 69-72. ; Cormack 2004, 232-233, Res. 107-109.

⁷¹ Hellenkemper-Hild 1986, 53, Res. 41, 42. ; Cormack 2004, 329-330, Res. 221-222.

⁷² Spratt-Forbes 1847, 202-205, plan no. 202 (Apollonia adıyla yayınlanmıştır). ; Çevik 2008, 62-67.

⁷³ Petersen-von Luschan 1889, 151, Res. 67, 69-72. ; Cormack 2004, 280-284. ; Çevik 2008, 66.

alanının (bahçe) bir temenosla çevrenmesi, tonoz örtülü hyposorionu, lahit düzenlemeli mezar odası içi, profil düzenlemeli köşe pilasterleri, önde sütunlarla vurgulanan cephe planlaması, arşitrav, dış bükey friz ve üçgen çatılı tapınak cephe düzenlemesi Markia Mezarı'na benzemektedir.

Distylos in antis planlı Pergamon tapınak mezarının⁷⁴ bir peribolosla çevrili olması, çevre duvarı içindeki bahçe düzenlemesi, basamaklı yüksek bir podyum üzerine oturması, köşe pilasterleri, arşitrav, friz ve üçgen çatılı düzenlemesi ile Markia Mezarına benzemektedir.

Side tapınak mezarı'nın⁷⁵ (Lev. 63 a-c), hyposorionsuz olması, cephesinin çift sıra sütunlu düzenlemesi (tetrastylos prostylos), her iki yan ve arka duvarların yarım yalancı sütunlarla (pseudoperipteros) çevrenmesi, mezar odası köşelerinin pilasterlerle ve üzeri kemerli nişlerle düzenlenmesi Markia Mezarı'ndan farklı özellikler olmasına karşın, mezarın bir peribolosla çevrenmesi, basamaklı yüksek bir podyum üzerine oturması, tonoz örtülü mezar odası, arşitrav, friz ve üçgen çatılı tapınak cepheli düzenlenmesi iki mezar arasındaki benzer özelliklerdir.

Termessos' taki tapınak mezar⁷⁶, merdivensiz podyum düzenlemesi ve İon düzenli sütunlarıyla Markia Mezarı'ndan farklıdır (Lev. 59-d). Buna karşın tetrastylos prostylos planı, üst örtüde bulunan arşitrav, friz ve üçgen çatılı tapınak cepheli düzenlemesiyle Markia Mezarına benzemektedir.

Artemis Tapınağı yakınlarında ve nekropol alanı içindeki Termessos 2 nolu mezar⁷⁷ (Tablo 1), podyumlu, tonoz örtülü cellası, Korinth düzenli tetrastylos prostylos planı, arşitrav, friz ve üçgen çatılı tapınak cephe düzenlemesiyle Markia Mezarı'na benzemektedir.

Türkmenuşağı mezarı⁷⁸ (Tablo 1), alçak podyumu, tetrastylos prostylos planı, üst örtüdeki arşitrav, friz dizisi, üçgen çatılı ve tapınak cepheli düzenlemesiyle Markia Mezarına benzemektedir.

⁷⁴ Cormack 2004, 267-270

⁷⁵ Mansel 1960, 403-440. ; Mansel 1963, 163-189, Res. 145-152. ; Anabolu 1970, 32, 77, Res. 228-236. ; Hesberg 1992, 188, 275, Res. 122. ; Cormack 2004, 297-301, Res. 191-195.

⁷⁶ Heberdey 1929, 99-104. ; Cormack 2004, 307-309.

⁷⁷ Cormack 2004, 315-316, Res. 212

⁷⁸ Hellenkemper-Hild 1986, 57, Res. 51, 52, 53. ; Cormack 2004, 330-332, Res. 223-224.

Sonuç olarak karşılaştırmalardanda anlaşılacağı üzere Markia Mezarıyla benzerliği bulunan Patara, Lykia ve Anadolu Mezarları'nın tamamının ortak noktası tapınak cepmeli olmalarıdır. Tapınak cepmeli bu mezarların plan ve tasarımlarında farklılıklar olsa da ortak noktaları üçgen çatılı düzenlenmiş olmalarıdır. Anteli ve antesiz oikos, distylos in antis, pseudoperipteros planlı olanların yanı sıra ağırlıklı grubu Markia'nın da içinde olduğu tetrastylos prostylos tapınak planı oluşturmaktadır. Tapınak cepmeli mezarlardan Markia Mezarı'yla birlikte, Patara Aslanlı Mezar ve Kitanaura Mezarı'nın bir temenos duvarıyla çevrelenmesi bu mezarların statülerinin anlaşılması açısından son derece önemlidir⁷⁹.

Markia Mezarı ve Patara Mezarları'nın tümü, Lykia ve Anadolu mezarlarının genelinde podyumlar merdivenli düzenlenmesine karşın Lykia'da Arykanda ve Psidia'da Termessos mezarlarının podyumları yöresel bir özellik olarak merdivensiz düzenlenmiştir. Bu ulaşılmazlık yerleşimdeki mezarların genel özelliği olup diğer bölge ve kentlerdeki mezarlardan farklı bir geleneği yansıtmaktadır. Mezarların büyük çoğunluğu anteli, sütunlu, köşe pilasterli ve Korinth düzenlidir.

Mezarların geneli podyum düzenlemeli olmasına karşın bunların bir kısmı hyposorion düzenlemelidir. Mezarların büyük çoğunluğu Markia mezarı'ndaki gibi tek hyposorionlu olmasına karşın Patara Günlük ve Pseudoperipteros mezarlarla Lykia'da Myra mezarı iki hyposorionludur. Günlük ve Myra mezarlarının ikişer hyposorionu Markia Mezarının tek hyposorionundan küçüktür. Patara Bodrum, Patara Günlük, Kadra Dere, Iassos mezarlarının hyposorion ve cella tavanlarıyla Rhodiapolis Mezarı'nın cella tavanının düz örtülü olması, İ.S. 1. yy.ve 2. yy. ortalarına kadar düz damlı olan hyposorion ve cella tavan örtülerinin İ.S. 2 ortasından ve özellikle de 3. yy.da yaygın olarak tonoz örtü kullanımına dönüştüğü anlaşılmaktadır. Markia, Patara Akdam, Cambazlı Güneydoğu, Demircili 1 ve 2, Elaiussa Sebaste, İsaura, Silifke-Karaböcülü ve Kitanaura mezarları dışı kavisli, Patara Pseudoperipteros, Arykanda 1 ve 2, Rhodiapolis ve Cambazlı Büyük Mezar "S" profilli friz dizisinden oluşmaktadır. Adada Kuzey mezarında ise friz dizisi işlenmemiştir.

Patara, Lykia ve Anadolu tapınak mezarları tetrastylos prostylos başta olmak üzere distylos in antis, pseudoperipteros, antesiz ve anteli oikos planlarında düzenlenmiştir.

⁷⁹ İncelenen mezarlardan şu anki bilgilerimize göre üçü temenos duvarıyla çevrelenmiştir. Önümüzdeki yıllarda kazıların ilerlemesiyle birlikte bu mezarlarda ve yeni ortaya çıkartılacak mezarlarda bu sayının artacağı düşünülmektedir.

IX.IV. Tapınak Mezar Tipinin Ortaya Çıkışına Yönelik Düşünceler

Tapınak mezar kavramının ortaya çıkmasında dinsel mimari öğeler önemli bir rol oynamıştır. Erken Anadolu hükümdarlarının yüksek mevkilere işlenmiş anıtsal kaya mezarlarında tespit edilen dini simgeler, dini mimariyle mezar mimarisi arasındaki yakınlığı göstermektedir. Çok erken dönemlere kadar indiği anlaşılan Anadolu’da ki cenaze törenleri ve mezar yapılarının Kalkolitik döneme kadar uzanan bölümü hakkında ayrıntılı bilgiler edinilmiş⁸⁰ olup erken Hitit ve Phrygia’ daki hükümdar mezarlarının dini bir alanda ya da dini simgelerle yapıldıkları saptanmıştır⁸¹. Ölüler için cenaze törenleri hazırlanması, mezarlık ziyaretleri, sunular sunmak, kurban yemekleri hazırlamak, ölü onuruna şöenlerle birlikte atlı, müzikli ve atletik yarışmaların düzenlenmesi mezar kültürünün belli başlı özellikleridir. Homeros’ ta ölüler için bir çukurun içine bal, süt, şarap, su ve un sunulduğu, inek, koç ve koyun adandığı anlatılmaktadır⁸².

Xanthos agorasındaki Yazıtlı Dikme Anıtı, bir hükümdar mezarı olmasının yanı sıra aynı zamanda tanrılar için dikilmiş kutsal bir stel ve politik bir propaganda aracı olarak düzenlenmiştir. Yazıtından anlaşıldığına göre anıt On İki Tanrı adına dikilmiştir. Lykia On İki Tanrısı, Hititlerin Yazılıkaya’ da resmedilen On İki Tanrısı ile bağlantılı görülmektedir ve bu tanrılar ölü kültü ile ilişkili, yer altı tanrılarıdır⁸³. Birkaç kabartma ve yazıt dışında kültürleri ve özellikleri hakkında çok fazla bir şey bilinmemektedir⁸⁴. On İki Tanrı ile ilgili yazıtlar genellikle mezar yapıtları üzerinde görülmelerine karşın onlara adanmış her hangi bir tapınak bulunamamıştır⁸⁵. Bununla birlikte Anadolu’ da Hitit kralları öldükten sonra “tanrı oldu” deyiminin kullanılması halk tarafından bu kişilerin nasıl saygı gördüğünü en iyi açıklayan durumdur⁸⁶. Ölünün kutsallığı ve dokunulmazlığı zaman içinde geleneksel bir mezar mimarisini ortaya çıkartmıştır⁸⁷.

⁸⁰ Özgüç 1948, 1 vd. ; Koşay 1951, 154-155. ; Yakar 1991, 47 vd.

⁸¹ Evkayası (Pamflagonia) ya da Göynüş’teki Aslantaş (Phrygia) kaya mezarı örneklerinde, Kybele’nin kutsal hayvanı ve dini simgesi olduğu bilinen aslanların, ya da mezar cephelelerinde üçgen çatı ve altınların işlenmesi, bu mezarlarda dini mimarinin, hükümdar mezarlarına uyarlama olarak yorumlanmıştır. Bkz. Işık 1995, 160-186.

⁸² Homeros, *Odysseia*, X. 517-530. ; XI. 24-36.

⁸³ Çevik 2000, 44.

⁸⁴ Çevik 2000, 43; Şahin 2002, 103-114.

⁸⁵ Çevik 2000, 44.

⁸⁶ Ünal 1980, 165.

⁸⁷ Buluç 1978, 1085.

Klasik ve Hellenistik dönemlerde görülen mezarlardan; İ.Ö. 5. yy. sonunda yüksek podyumlu, İon düzenli ve üçgen çatılı düzenlemesiyle Xanthos' daki "Nereidler Anıtı"⁸⁸, podyumlu planı, karyatidlerle taşınan üçgen çatılı cephesi ve ön teras da yapılan ayin etkinlikleriyle Limyra' da ki Perikles' in anıt mezarı⁸⁹, Karia'da Halikarnassos Mausoleionu⁹⁰, Knidos' taki aslanlı mezar ve İonia Ephesos' taki Belevi mezarı⁹¹, Roma dönemi tapınak mezarlarının oluşumunda büyük katkı sağlamıştır. Bu oluşumda İ.Ö. 4. yy.'da İon tapınak mimarisine benzetilen Telmessos kaya mezarları, Kaunos kaya mezarları ve sütunlu Paphlagonia kayamezarları⁹² da önemli bir rol oynamıştır.

Bunların yanı sıra Roma dönemi tapınak mezarlarının, yükseltilmiş Lykia lahitleri geleneğinden kaynaklandığı da iddia edilmektedir⁹³. Anadolu gömüt mimarisi ve döşemelerinin oluşumunda, Lykia bölgesindeki dinsel ve mimari geleneklerin önemli ve yol gösterici olduğu anlaşılmaktadır⁹⁴.

Tapınak mezarlar bir temenos (kutsal alan) içinde bulunabilmektedir. Temenosla birlikte, cenaze törenlerini anlatan kitabelerde sıklıkla "peribolos" ifadesi görülmektedir⁹⁵. Periboloslar, etrafi çevrili dini alanlardır ve çoğunlukla Latince "tapınakla" aynı anlamda kullanılmaktadır⁹⁶. Anadolu' da ki mezar kitabelerinin 23' ünde mezar yapılarının "periboloslarla" çevrili olduğu öğrenilmektedir⁹⁷.

Belevi anıt mezarında⁹⁸, kurban sunularına yönelik bir altarın tespit edilmiş olması, ölünün sunularla yüceltildiğini ve tanrılaştırıldığını göstermektedir. Trysa Heroon' unun⁹⁹ bir

⁸⁸ Coupel-Demargne 1969, 32. ; Martin 1971, 328. ; Shahbazi 1975, 75. ; Demargne 1978-1980, 89 vd. ; Fedak 1990, 66. ; Keen 1992, 59. ; Courtills-Cavalier 2001, 33. ; Courtills 2003, 96. ; Sağnak 2005, 80-83, 85, 96, 113.

⁸⁹ Borchhardt 1970, 353-393. ; Borchhardt 1976, 137.

⁹⁰ Dinsmoor 1908, 1 vd. ; Borchhardt 1970, 1 vd. ; Borchhardt 1990, 75 vd. ; Borchhardt 1999, 1 vd. ; Fedak 1990, 68, 72. ; Keen 1998, 167. ; Pedersen 1991, 1 vd. ; Hoepfner 1996, 1 vd. ; Jeppesen 1998, 1 vd.

⁹¹ Akurgal 1970, 171. ; Praschniker-Theuer 1979, 1 vd. ; Fedak 1990, 79-82. ; Hoepfner 1993, 111-123. ; Alınlık düzenlemesi ve kabartmalar için bkz; Childs-Demargne 1989, 291-296, Lev. 140-144.

⁹² Gall 1966, 1 vd. ; Haspels 1971, 112-138. ; Işık 1987, 163-187.

⁹³ Waelkens 1980, 3-13.

⁹⁴ Marksteiner 1994, 78-88.

⁹⁵ Kubinska 1968, 1vd.

⁹⁶ Frazer 1976, 185-190.

⁹⁷ Kubinska 1968, 136, 348. ; Ayrıca Patara, Pseudoperipteros Tapınak Mezar yazıtında, mezarın bir peribolosa sahip olduğu öğrenilmektedir. Bkz. Kubinska 1968, 39, 438.

⁹⁸ Akurgal 1970, 171. ; Praschniker-Theuer 1979, 1 vd. ; Fedak 1990, 79-82. ; Hoepfner 1993, 111-123. ; Alınlık düzenlemesi ve kabartmalar için bkz; Childs-Demargne 1989, 291-296, pls. 140-144.

⁹⁹ Benndorf-Niemann 1889, 1 vd. ; Borchhardt 1970, 389. ; Fedak 1990, 29-33. ; Oberlaitner 1994, 57. ; Marksteiner 2002, 176. ; Sağnak 2005, 43-50.

peribolos ya da temenosla çevrili olması, duvarlarında toplam 211 m. uzunlukta ve 600 dolayında figürün işlendiği, kabartmaların¹⁰⁰ yanı sıra ölü törenleri ve yemekleri için geniş ve düz bir teras düzenlemesi de Lykia’ da ölü törenlerine ve mezarlarına gösterilen ilginin boyutlarının anlaşılması için yeterli bir başka belgeyi yansıtmaktadır. Phellos heroonu¹⁰¹ üzerinde, cenaze ve ölümlerin anısına sunulan kurban törenlerinin işlenmesi, kaya temenosu ve mezarın yükseltilmiş podyumu da mezarın dinsel yönünü ve tanrısallaşmayla ilgili yönlerini ortaya koymaktadır.

İ.Ö. 6. yy. ortasında Pasargade’ deki Kyros’ un mezarı yüksek kademeli podyum üzerinde duran bir mezar yapısı oluşturmaktadır¹⁰² ve Anadolu, Pers mezar mimarisi piramidal çatı, yükseltme ve heroizasyon konusunda bağlantılıdır. Anadolu Podyumlu Mezarlarıyla, Pasargade mezarı arasındaki benzerlik çok açık olup etkileşimin Anadolu’ dan Pers sanatına olduğu ve Pasargade mezarının Anadolu Mezarlarından türediği sonucuna ulaşılmaktadır¹⁰³. Sardes’ deki piramidal Arkaik Artemis altarı, Foça Taş Kule¹⁰⁴ gibi örneklerle de desteklenen ve piramidal çatılı mezarlarda da bu etkileşimin Anadolu’ dan Pers mezar anıtlarına olduğu kabul görmektedir¹⁰⁵. Foça Taş Kule’ de görülen basamaklı podyum düzenlemesi Anadolu’ daki anıt mezar mimarisinin şekilsel gelişiminde önemli bir rol oynamış olmalıdır.

Anadolu’da oluşturulan ve içinde ölü kültürünü barındıran anıtsal mezarlar, statüleri, konumları, mimari ve süsleme özellikleriyle heroon olarak adlandırılmışlarsa da¹⁰⁶, Lykia, İonia ve Karia’ da tapınak mezar kavramının bir yansıması olarak Mikenai’ de heroon ya da kahraman mezarı kavramlarının ortaya çıktığı anlaşılmaktadır. Heros ya da heroon kavramı İlyada’ da savaşçılar için, Odysseia’ da krallar ve prensler için, Hesiodos’ ta ise Thebai ve Troya’ da ölen savaşçılar için kullanılan bir terim olarak karşımıza çıkmaktadır¹⁰⁷. Tanrıların ve erken kahraman kültürlerinin yerini zamanla hükümdar ya da yönetici kültürleri almıştır¹⁰⁸. Kahramanlık kültürleri savaşlarda kahramanlık gösteren savaşçıların yanı sıra zaman içinde politik amaçlar içinde kullanılmaya başlanmış ve bunun sonucunda da yeni kentleri kuran

¹⁰⁰ Bruns-Özgan 1987, 59. ; Oberlaitner 1994, 56.

¹⁰¹ Benndorf-Niemann 1884, 130 vd.

¹⁰² Pope 1965, 23, Res. 11. ; Stronach 1964, 21 vd. ; Stronach 1978, 24 vd. , Lev. 19-39. ; Kleiss 1971, 157-162. ; Fedak 1990, 29-33.

¹⁰³ Işık 1998, 161.

¹⁰⁴ Cahill 1988, 481-501.

¹⁰⁵ Ateşlier 2004, 117.

¹⁰⁶ Borchhardt- Borchhardt-Birbauer 1992, 99, 103.

¹⁰⁷ Hesiodos, 160-165.

¹⁰⁸ Jeppesen 1994, 73. ; Price 2004, 77.

kişilere verilen kurucu kültleri geliştirmiştir¹⁰⁹. Kolonilerin kuruluş aşamasında öne çıkan “Oikistler”, halk tarafından kurucu (Ktistes) ya da kurtarıcı (Soter) olarak adlandırılmışlardır¹¹⁰.

Zengin ve yönetici ailelerin toplumdaki prestij ve güç gösterisini din ve tapınak modelleriyle koruma altına aldıkları tapınak mezarlar kitabeleri üzerinde belirtilen aile secereleri, yapılan bağış ve yardımların sergilendiği politik birer reklam ve propoganda araçlarına dönüşmüşlerdir. Halk tarafından saygı gören ve genellikle kült alan kişilerin yanı sıra yaşadıkları şehirlerde büyük başarılar kazanan kişiler de bu kült kapsamından faydalanarak¹¹¹, kent merkezindeki agoralar içinde ya da çevresinde bulunan mezarlarıyla ölümsüzleşmişlerdir. Önceleri çoğunlukla bir ölü evine benzetilmeye çalışılan mezarlar kült kavramının gelişmesiyle birlikte değişime uğramış ve mezarlar tapınak modellerine dönüşmüştür. Tapınaklarda bulunan, prostylos, distylos, distylos in antis, sütunsuz antis, pseudoperipteros vb. tapınak düzenleri, mezar mimarisine de aynen yansımıştır.

¹⁰⁹ Sağnak 2005, 106-107.

¹¹⁰ Jeppesen 1994, 73

¹¹¹ Jeppesen 1994, 77.

X. YAPI İKONOĞRAFİSİ

X.I. Yapının Lykia Dinsel İnancına Kazandırdıkları

Markia Mezarı, tetrastylos prostylos planlı tapınak cepmeli bir mezar yapısıdır. Mezarın basamaklarla çıkılan yüksek podyumu, antesi, Korinth düzenli sütunları, arşitrav, friz ve üçgen alınlıklı üst örtü sistemi tapınak mimarisine benzer olgulardır. Bunların yanı sıra üçgen alınlığın üst yüzünde bulunan büyük bir akroter yuvasından dolayı (Kat. no. 67) yapının akroter süslemeli olduğu anlaşılmıştır.

Markia Mezarı'nın yazıtından¹¹² (Lev. 17-c), dinsel mimari için kullanılan “*cella*”, “*cella ön odası*” ve “*temenos*” deyimlerinin bu mezar için kullanıldığını ve dolayısıyla mezarın bir tapınak olarak düşünüldüğü anlaşılmaktadır¹¹³. Bugüne kadar planları ve tapınak cepmeli düzenlemeleriyle tapınaklara benzetilen bu mezar yapıları tapınak mezarlar olarak adlandırılmış olmalarına karşın ilk kez Markia Mezarı'nın yazıtında “*cella*”, “*cella ön odası*” ve “*temenos*” ibarelerinin bir arada kullanılmış olması bu ve buna benzer mezar yapılarının bir tapınak olarak düşünüldüğünü ve tapınakları taklit ettiğini su götürmez bir şekilde kanıtlamaktadır.

Mezar yazıtında, mezar çevresinin bir temenosla (kutsal çevre duvarı ve kutsal alan) kapatıldığı ve bu alanın içinde bir koruluk olduğundan bahsedilmektedir. Markia, *communis locus* (sıradan) bir mezar örneği değil, sınırlandırılmış ve yasaklanmış *locus religiosus* (dinsel) bir alan olgusuyla karşımıza çıkmaktadır. Anıt mezarın, temenos alanı içinde bulunması ve etrafında bir bahçe ya da koruluk oluşturulmuş olması yerin özel yapısını vurguladığı, manzarayı tamamladığı ve gelir sağlamaya yönelik olduğu kadar, bu özelliklerde olduğu bilinen tapınaklarla da ilgili olan bahçeleri de akla getirmektedir¹¹⁴.

Markia Mezarı'nın cellası içinde bulunan Markia ve eşinin portrelerini içeren lahit kavatmaları¹¹⁵ (Kat. no. 136-137) tahribata uğradığından kısmen görülebilen lahit sekileri

¹¹² Işık 2000, 45-46; Işkan 2003, 253.

¹¹³ Işık 2000, 44 vd.

¹¹⁴ Markia Mezarında, yazıtlardan öğrendiğimiz, temenos alanı içindeki, koruluk-bahçe düzenlemesi, tapınakların temenos alanlarındaki koruluk-bahçe düzenlemeleriyle işlevsel ve şekilsel olarak benzerdir.

¹¹⁵ Işkan 2003, 251-282.

üzerindeki mezar dekorasyonu, aslan başı, öküz başı (bukranion) gibi hayvan ve Medusa, Eros gibi mitolojik tasvir ve semboller de dini mimari açısından önemli ayrıntılardır.

X.II. Yapının Lykia Ölü Kültüne Yönelik Verilerinin Değerlendirilmesi

X.II.I. Mimari açıdan

Markia Mezarı'nın ön alanında 4 adet Korinth başlıklı sütun bulunmaktadır. Roma dönemi mimarisinden önce de Akdeniz medeniyetlerinde erken dönemlerden itibaren ve yaygın bir şekilde kullanılan¹¹⁶ sütunlar yapıların estetik ve görsel zenginliğini arttırmak maksadıyla işlenmiştir.

İlk olarak Belevi Anıt Mezarı'nda kullanılan sütunlar, yapının görsel ve sembolik görünümüne katkıda bulunmuştur¹¹⁷. Roma Dönemi tapınak mimarisi ve tapınak mezar mimarisinde genelde Korinth başlıklı sütunlar tercih edilmiştir. Markia Mezarı'yla birlikte, Patara'daki Pseudoperipteros Mezar ve Akdam Mezarı' da Korinth düzeninde ve birbirine benzer türde sütun başlıkları içermektedir. Mezarlar genellikle düzgün dörtgen kireç taş bloklardan yapılırken sütunlar, gövde, kaide ve başlıklarıyla birlikte mermerden yapılmışlardır. Patara ve çevresinde genellikle gri damarlı bir mermer kullanılmıştır.

Markia Mezarı'nın arşitrav, friz, üçgen çatı ve akroter düzenlemesi dini mimariyle olan benzerliğinin bir göstergesidir. Mezarın alınlık içi sade bırakılarak işlenmemiştir.

Markia Mezarı'nın mezar odası içinin "*cella*" olarak tanımlanması sadece dış cephede değil iç mekanda da bir tapınak modelinin benimsendiğini göstermektedir. Bunun yanı sıra mezarın "*temenoslu*" planlaması da mezar ve mezar alanının kutsal ve dinsel bir statüde değerlendirilmesi gerektiğini ve ölü kültüne yönelik olarak düzenlendiğini göstermektedir. Mezarın güneybatısında bulunan bir kapı temenos döşemine yönelik olmalıdır.

¹¹⁶ Roos 1972, 1 vd. ; Roos 1985, 1 vd.

¹¹⁷ Frazer 1990, 223-225.

Markia ile hemen güneyinde bulunan Günlük Mezarının arasında bulunan kaya çanağı¹¹⁸ koruluk alanın içinde kurban törenleri ve sıvı sunularla ilişkili olmalıdır. Sunu çanağının güney doğusunda, oygu mezar üzerine inşa edilen Günlük Tapınak Mezarı¹¹⁹ ve kuzeydoğusunda Markia ve Markia Mezarı'nın hemen güney doğu bitişiğindeki bir oygu mezarla¹²⁰ çevrelenmiş olan sunu çanağı çevrede bir başka yapının bulunmayışından dolayı ölü kültürüne ilişkin olarak düzenlenmiş olmalıdır.

X.II.II. Plastik açısından

Markia Mezarı'nda bulunan kabartmalar; lento alınlığı üzerinde (Kat. no. 96-97), sütunların üstündeki arşitrav bloklarında, cella odası içindeki lahit sekilerinin cephesinde, lahitler üstünde ve 299 nolu serbest bir blok (Lev. 15-c) üzerinde görülmektedir. Mezarda bulunan bu kabartmalar ve portre büstler tapınaklarda olduğu gibi görselliği olan önemli adaklardır. Mezar içindeki kabartmalar, cenaze törenlerinde ve ölüyü anma günlerinde, dini açıdan ve toplum üzerinde statünün yükselmesinde daha etkili olsa da mezar dışındaki kabartmalardan daha az görülmektedir.

Markia ve kocası Alkimos' un portrelerinin işlendiği (Kat. no. 136-137). klineli lahit kapağı¹²¹, geçmişi ve anıları taze tutan bir görüntü niteliğinde işlenmiş olmalıdır. Markia Mezarı'nın klineli lahit kapağının kırılan alt tarafında, Markia ve kocası Alkimos' un klineye uzanmış gövdeleri görülmektedir¹²². Çiftin gövdeleri yastık ve minderlerin üzerinde rahat bir şekilde yatar pozisyonda işlenmiştir. Bu durum çiftin sahip olmak istediği kutsal ahiret hayatını ima etmektedir. Klineye yaslanmış vaziyette tasvir edilen figürler, sanki ölümden sonraki hayatın tadını çıkartır vaziyette işlenmiştir. Portrelerin donuk ve ifadesiz bakışları ve yüz hatları üzgün ve karamsar bir ruh hali çizerken mutlu ahiret hayatının habercisi olarak, alegorik (kinayeli) semboller ile süslenmiş bir yatak üzerinde çiftin uzanmış poz vermesi mutlu ahiret hayatı inancını ve dileğini göstermektedir. Bu betimleme karı-kocanın dünya hayatında olduğu gibi, ahiret hayatında da birlikteliğine vurgu yapmakta, bu dünyada olduğu

¹¹⁸ Günlük mezarının yaklaşık 15 m. kuzeybatısında, Markia mezarının yaklaşık 35 m. güneydoğusunda bulunan kaya çanağı, biri Günlük mezarının altında, biri Markia mezarının güneydoğu köşesi önünde bulunan oygu mezarlar ve anıt mezarlarla çevrili nekropol alanında libasyon ve kurban sunularıyla ilişkilidir. Kaya çanağı mezarlık alandaki libasyon ve kurban sunularına yönelik önemli bir örnektir.

¹¹⁹ Akardem-Kâhya 1994, 258-259

¹²⁰ Gülşen-Dökü 2003, 91

¹²¹ İşkan 2003, 251-282.

¹²² İşkan 2003, 251-282, abb. 4.

gibi diğer dünyada da rahat bir yaşam, güç ve mutluluğun devamının dilendiği anlaşılmaktadır.

Markia Mezarı' ndaki kline lahdi küçük parçalara ayrıldığından bir değerlendirmeye zorlukla imkân vermektedir. Kırık parçalar arasında, elinde kerykeion tutmuş Tanrı Hermes betimlemesi, ölü yatağı parçası, domuz figürü, at figürü, çiçek, rozet ve bitkisel kabartmalar bulunmaktadır.

Markia Mezarı' nda aslan betimlemeleri, kapı lentosunun üstündeki lento alınlığı bölümünde işlenmiştir. Mrk. 223 (Kat. no. 96, Lev. 16-a), 243 ve 244 (Kat. no. 97, Lev. 15-d) numaralı lento alınlığı bloklarının üzerinde bulunan aslan başları yalancı çörten olarak kullanılmıştır.

Kemikli ve güçlü bir yapıda tasvir edilen aslan başlarının hırlar vaziyette işlenmiş ve yarım açılmış ağızlarının içindeki keskin dişleri özellikle vurgulanmıştır. Ablak işlenmiş güçlü ve abartılı yüz hatları, donuk ve sert bakışlarıyla aslanlar, koruyucu gücü sembolize etmektedir. Mezar yazıtlarında, aslanların mezara ve lahite gelebilecek bir saldırıya karşı gözdağı vermek amacıyla işlendikleri bildirilmektedir¹²³. Ölü bedenlerini hem bu dünyadaki mezar soyguncularına karşı hemde ahret hayatındaki kötülöklere karşı korumakla görevlendirilmiş olan aslanlar, ölü seramonilerinde sıklıkla yer almışlardır. Kargamış orthostatları, Malatya orthastadı, Trysa temenoslu tapınak mezarı ve Xanthos' taki Kherei' nin tapınak mezarında da tanrı ve tanrı krallarla birlikte işlenen¹²⁴ aslan betileri koruyucu olarak yaygın bir şekilde kullanılmıştır.

Lykia' da, Girdev yaylasında, Balbura' da, Kadra Derede, aslan kapaklı lahitler yaygın olarak kullanılmıştır¹²⁵. Patara' da tamamen yıkılmış durumdaki bir mezar, üzerinde bulunan anıtsal bir aslan motifinden dolayı Aslanlı Mezar olarak adlandırılmıştır¹²⁶. Büyük ve anıtsal bir tapınak mezara adını verecek kadar belirleyici olabilen aslan heykelleri, Lykia' da da önemli ve dinsel bir sembol olarak kullanılmıştır.

¹²³ Strubbe 1997, 1 vd.

¹²⁴ Işık 2005, 107-125, Res. 5-6, 8-12.

¹²⁵ Tlos Yüzey Araştırmaları kapsamında incelenen Girdev yerleşiminde, Pisidia tipi aslan kapaklı lahitler tespit edilmiştir. Bkz. Yılmaz-Çevik 1995, 196, Res. 8. ; Money 1990, No. 25, 26 (Doğu Mezarı), No. 23, 24 (anıtsal oda mezar). ; Hallett-Coulton 1993, 66-67. ; Cormack 2004, 90.

¹²⁶ Işık 1992, 387, Res. 3. ; Işık 1995, 163, Abb. 13 (Patara "G" olarak adlandırılmıştır).

Markia Mezarı'nda, cella içindeki lahitlerin alt kısmında bulunan, "Γ" planlı sekinin cephesindeki friz içinde bir adet boğa başı kabartması işlenmiştir (Lev. 15-a). Oldukça iri ve etli bir şekilde işlenmiş olan bukranon, kurban törenleriyle ilişkilidir.

Boğa kültürünün varlığı ve yaygınlığı, Anadolu' da Neolithik dönemden itibaren bilinmektedir¹²⁷. Mezarlara hayvan sunusu yapmakta, gene erken dönemlerden itibaren yaygın olarak kullanılan bir gelenektir¹²⁸. Xanthos' ta Kybernis' in(?) tapınak mezarında, Nereidler Anıtı' nın cellasında, İşpekçur anıtında, Malatya orthastadında, Phellos' taki temenoslu tapınak mezarda, Trysa temenoslu tapınak mezarda kutsal boğa kabartmaları işlenmiştir¹²⁹. Anadolu' da Luwi-Hitit geleneğinde erken dönemlerden itibaren boğa kabartmaları işlenmesi ve mezarlara kurban sunularının yapılması kültürü, Lykia' daki boğa kabartmaları ve Lykia temenoslu tapınak mezarlarındaki kurban sunularıyla aynı geleneğin ürünü ve uzantısıdır¹³⁰.

Lykia'da sık olmasada Hellenistik dönemde kullanılmaya başlandığı anlaşılan boga başlarının¹³¹, Roma döneminde yaygın bir şekilde kullanılmaya başlandığı tespit edilmiştir¹³². Roma dönemi öncesinde kullanılan boga kabartmaları genellikle mezarlarda ve kutsal alanlarda yoğunlaşmaktadır¹³³. Anadolu' daki Roma dönemine ait ostotheke mezarlarda dini kültler vasıtası ile korunduğu bilinmektedir¹³⁴. Ostotheke üzerinde gırlantlarla süslenmiş boğa protomları, kurban sunuları ve ölü törenleriyle ilişkilidir. Bu ostotheke üzerinde Markia Mezarı' ndaki gibi ölen kişilerin tasvirlerinin yanısıra, boğa protomları, bitkisel süslemelerle zenginleştirilmiş gırlantlar, rozetler, kerykeionuyla betimlenmiş tanrı Hermes, Eros betimlemeleri ve Medusa betimlemeleri bulunmaktadır¹³⁵. Ancak Markia Mezarı' nda masklar işlenmemiştir.

¹²⁷ Mellart 1967, 128 vd.

¹²⁸ Borchhardt-Neumann 1968, 207. ; İşkan 2004, 379-417.

¹²⁹ Işık 2005, 107-125, Res. 1, 7, 9, 18.

¹³⁰ İşkan 2004, 379-417.

¹³¹ Trysa: İdil 1993, 80 Kat. 2, Lev. 84, 1. ; Uğurlu 2006, 57.

¹³² Ulupınar-Belen: İdil 1985, 81, Kat. 1, Lev. 84, 3. ; Rodiapolis: İdil 1993, Kat. 1, Lev. 57, 3. ; Arykanda: İdil 1985, Kat. 8, Lev. 16, 2. ; Kyaneai: Uğurlu 1999, Kat. 43.

¹³³ Phellos Heroonunun güney duvarında, Xanthos'taki Nereidler Anıtı'nın cellasındaki kurban frizinde ve Trysa Heroon'unda boğa kabartmaları tespit edilmiştir. Lykia örnekleri için bkz. (Phellos): Zahle 1979, 329 kat. no. 21, Res. 50. ; (Xanthos): 326, kat. no. 14, Res. 47. ; (Trysa): 339, kat. no. 42.

¹³⁴ Korkut 2005, 151-170, Abb. 2-16.

¹³⁵ Korkut 2005, 151-170, Abb. 2-16.

Markia Mezarı'nda, cella içindeki lahitlerin alt kısmında bulunan, "Γ" planlı sekinin, cephe frizi içinde bir adet (Lev. 15-b), mrk. 299 numaralı bağımsız bir blok üzerinde de (Lev. 15-c) bir adet Medusa kabartması işlenmiştir. Markia Mezarı'nda işlenen Medusa betimlemeleri, korkutucu denecek ölçüde çirkin işlenmekten ziyade daha normal bir tasvirle betimlenmiştir. Mrk. 299 numaralı blok üzerindeki Medusa, bir hayli düzgün görüntüsüyle dikkat çekmektedir.

Geleneksel şeklini İ.Ö. 7. yy.'ın sonlarında alan Medusa betimlemeleri¹³⁶ apotropeik (kötülük savucu, korkutucu) özelliği ilk kez Korinthli ressamlarla kazanmıştır¹³⁷. Öldürüldükten sonra boğazından, Chrysaor ve Pegasus'un doğmuş olması, Medusa'yı tekrar dirilmenin sembolü haline getirmiş ve mezar yapılarında sıklıkla kullanılmıştır¹³⁸.

Markia Mezarı'nın, "Γ" planlı sekisinin, cephe frizi içinde bitkisel betimlemelerin (Lev. 14 a-c) yanı sıra bir adet Eros kabartması işlenmiştir (Lev. 14-d). Friz üzerinde işlenen gırlant motifleri, asma yaprakları, rozetler, çiçekler ve büyük boyutlu yapraklar, gösterişli ve süslü bir ortam sağlayarak, canlı, sıcak ve cenneti çağrıştıran bir bahçe ortamı sağlamıştır. Ayrıca birçok mezarda olduğu gibi, Korinth düzeninde işlenmiş sütun başlıkları üzerindeki akanthus yaprakları da kompozisyonu tamamlayan motifler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bitkisel ve bol yapraklı mezar dekorasyonları, ölünün hâlâ yaşadığı ve olgunlaştığı izlenimini vermektedir. Hayatın bitişini sembolize eden Eros figürleri anıt mezarlar ya da lahitler gibi ölümle ilgili yapı ve sahnelerde yer almaktadır. Eros'lar genellikle çelenk ya da bir meşale taşıırken tasvir edilmişlerdir.

Mezarın sütunlar tarafından taşınan arşitrav bloklarının alt yüzlerinde soffit¹³⁹ bezemeleri işlenmiştir. Markia Mezarı'ndaki soffit bezemeleri, "dar soffitler"¹⁴⁰ grubuna girmektedir¹⁴¹. Dar şeritler, arşitravların uzun kenarları boyunca uzanan ve uçları sivri yarım daire şeklinde sonlanan süslemelerdir. Soffit alanı hiç işlenmemiş (bezemesiz) olabilir. Markia Mezarı'nın 028 (Kat. no. 43, Lev. 16-b) ve 144 (Kat. no. 41, Lev. 16-c) numaralı arşitrav bloklarının alt yüzlerinde içleri süslemeli "dar şeritli" soffitler tespit edilmiştir. Bunlardan, 028 numaralı bloğun altında, kıvrık dal ve asma frizi işlenmiştir. 144 numaralı bloğun altında ise, sarmaşık

¹³⁶ Uğurlu 2006, 59.

¹³⁷ Carpenter 2002, 187.

¹³⁸ Cormack 2004, 92

¹³⁹ Rönesans döneminde, tiyatrolarda yukardan sarkarak sahneleri süsleyen gırlant şeklindeki dekoratif elemanlara, İtalyanca'da "soffitte" denmesinden dolayı, antik eserler üzerindeki bu bezemelere Arkeolojide de "soffit adı verilmiştir.

¹⁴⁰ Abbasoğlu 1994, 7 vd.

¹⁴¹ Dar soffitler, arşitravların alt yüzlerinin, 1/3, 1/4, 1/5'ini kapsamaktadır.

dalı frizi işlenmiştir. Her iki blok üzerindeki soffit bezemelerinde başlangıç ve sonuç motifleri işlenmiştir. Asma filizinin uçları bağımsızdır (yani dönüp tekrar ana dala bağlanmamaktadır). Soffit bezemeleri içinde, asma dalları ve sarmaşık dizileri içinde üzüm salkımlarının işlenmiş olması, bereket ve tekrar doğumun yanı sıra, şarap ve sunularla ilişkili ölü törenlerine yönelik olmalıdır.

Giriant frizi, Anadolu mezar yapılarında boğa ya da boğa başlarıyla birlikte kurban sahnelerinin yardımcı elemanları olarak karşımıza çıkmaktadır. Giriant motifleri, kurbanla ilgili alanlarda dinsel bir konteks içinde gelişmiştir¹⁴². Giriant ve boğa başları, ayrıcalıklı kişilere sunulan sunuları tasvir etmektedir. Giriantın içinde işlenen üzüm ve bitkisel betimlemeler, bereket, yeniden doğuş ve oluşumu simgelemektedir.

Araştırmalar gösteriyorki Anadolu lahitlerinde ve ostotheplerinde giriantlar, amphoralar ve ölü küllerinin konulduğu urnelerle ya da pateralarla (libasyon kabı), sıklıkla bir arada kullanılmışlardır¹⁴³. Tapınaklar ve tapınak mezarlar arasındaki benzerliklerle, kurban sunuları ve libasyonlar arasındaki benzerlikler, aynı donanım ve düşünceyi, dinsel ve ölü kültü arasındaki benzerlikleri ortaya koymaktadır.

Tapınak mezarlarda, mimari, mimari plastik ve plastik süslemelerle dolu canlı dokuya sahip bir alan oluşturulmaya çalışılmıştır. Genellikle tutucu bir dekorasyonu içeren bu döşemler ve kabartmalar, mezar alanı ile dinsel alan sınırını ortadan kaldıran, tapınak mezarlarla tapınaklar arasındaki ilişkiyi vurgulamakta ve kuvvetlendirmektedir.

X.II.III. Yazıt açısından

Markia Tapınak Mezarı' nın ondokuz satırlık yazıtının (Lev. 17-c) çevirisi şöyledir¹⁴⁴.

“Bu heroonun tamamını ve temenosunu kendi paramla temelden ben inşa ettirdim. Ben, ikinci adı Iasonis olan Markia Aurelia Crytion; döneminin Lykiarkh' ı üçüncü Alkimos' un kızı, Patara ve Sidyma' nın vatandaşı ben; bir matrone ve ömrünü sadece tek bir erkekle yaşayan ben; kendim için ve unutamayacağım sevdiklerim için; Lykiarkh babam üçüncü Alkimos ile

¹⁴² Mitchell-Waelkens 1998, 113-174.

¹⁴³ Sinn 1987, 56-62, pls. 11.d, 11. f, 29.b. ; Korkut 2005, 157, Abb.12.

¹⁴⁴ Işık 2000, 45-46; Işkan 2003, 253 vd.

Lykialılar'ın arkhiphilaksı ikinci Alkimos'un torunu ve Dionysios'un oğlu, atalarımızdan miras Tanrı Apollon'un kosmeti kocam Alkimos için. Hiç kimse, koydurduğum iki lahdin içine bir başkasını gömmeye izinli değildir. Ancak sadece beni, içine kocamı defnettığım girişin karşısındaki lahdin içine gömsünler; ikinci lahitte de babam Alkimos ile oğlu Dionysios lakaplı kardeşim Iason yatıyorlar". Eğer bir başkası Cella'nın içine bir lahit daha koyar veya mezarımı soyarsa; ya da daha başka kişiler bunları yapmaya yeltenirlerse; işte onlar yeryüzünün ve yeraltının sahibi güçlü tanrıların katında lanetlenmiş olsunlar, bedenleri balıklar ve kuşlar tarafından yenerek yok olsunlar, hem onlar, hem soyları ve hem de onlara yataklık edenler, sonsuza dek. Ve yine onlar bu durumda İmparatorluk Kasası'na 5000 gümüş dinar ceza ödesinler; bunun üçte biri de onları ihbar edene verilsin. "Fakat Dionysios'un oğlu Alkimos ile benim sevgili kızlarım Malate, Nemeso ve ikinci adı Asonis olan Alkimias; cellanın önündeki cella ön odası veya temenos yapıldıktan sonra mezarın etrafındaki koruluğa lahitlerini koymak isterlerse; onlara bunun için izin veriyorum. Ancak her biri en fazla bir tane ve eşit koşullarda bu lahitleri koymalıdır; aksi halde imparatorluk kasasına 5000 dinar ödesinler ve bu paranın üçte biri de ihbar edene verilsin". "Ayrıca mezarı çevreleyen temenos içine benim kadın ve erkek azatlılarım ve onların çocukları ile kadın ve erkek mezar kölelerim ve onların çocukları defnedilsin. Mezar kölelerim ve çocuklarına yıllık 500 dinar bırakıyorum. Yine buraya, ben daha hayattayken gömülebilirler diye izin verdiklerim de defnedilebilirler".

Yazıtından aile ve soy kütüğü ayrıntılı bir şekilde öğrenilen Markia'nın önemli ve soylu bir aileye mensup olduğu anlaşılmaktadır. Kadınlar toplumunda her ne kadar zengin ve güçlü olsalar ve kendi adlarına anıt mezarlar yaptırırsalar da kitabelerinde makamlarından, konumlarından, onurlandırılmalarından ziyade ayrıntılı bir soy ağacı sıralaması sundukları ve sosyal kimliklerinin önemli bir bölümünü ailevi ilişkilerinin oluşturduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra anıt mezarların soylu ve zengin ailelere mensup kişiler tarafından ve sahipleri tarafından hayattayken yaptırıldıkları sonucu ortaya çıkmaktadır. Dinsel mimaride kullanılan "cella", "cella ön odası" ve "temenos" deyimlerinin Markia Mezarı'nda kullanılması bu tip mezarların bir tapınak mezar olarak tasarlandığını kanıtlamaktadır¹⁴⁵. Mezar odası içinde Markia ve kocası dışında bir *lykiarkh'* in da (Markia'nın babası) gömülmüş olması, Klasik Lykia beylerinin öldükten sonra tanrılaşma olgusunun Roma Dönemindeki soylu ailelere yansıyan uzantısını göstermesi açısından önemlidir¹⁴⁶.

¹⁴⁵ Işık 2000, 45-46

¹⁴⁶ Işık 2000, 45-46

Yazıtta, Markia'nın kendisini bir “*matrone*” yani “*kadın ana*” olarak tanımlaması; “Lykia toplumunda kadının yeri” konusuna da açıklamalar getirmektedir. Bununla birlikte “Lykiarkh” babası ve “kosmet” kocası için bir anıt mezar yaptırabilmesi ve mezar köleleriyle çocuklarına yıllık 500 dinar para bırakabilecek bir servete sahip olması onun toplumdaki gücünü göstermektedir.

Yazıtta Markia kendisini (...*Markia Aurelia Crysion* ...) olarak tanımlamaktadır. Mezar yazıtlarında Aurelius, Aurelia ya da Marcus ön adlarının kullanılması, İ.S. 212' de İmparator Marcus Aurelius Antoninus (Caracalla) tarafından hazırlanan ve bütün eyaletlerdeki hür insanlara Roma vatandaşlık hakkını tanıyan Constitutio Antoniniana' nın yayınlanmasına bağlanmaktadır¹⁴⁷. Buna göre Markia, sadece zengin ve soylu bir şahsiyet olmakla kalmaz aynı zamanda Roma vatandaşlık hakkı kazanan önemli bir kişilik olarak da karşımıza çıkmaktadır.

Mezar etrafının korulukla çevrili olduğu öğrenilmektedir. Markia Mezarı' nın bir korulukla çevrili olması tapınakların etrafını çeviren koruluk-bahçelik alanlarla benzer bir düzenleme içinde olduğunu göstermektedir. Mezarlık bahçelerinde meyveler ve sebzeler yetiştirilerek hem yaşayanlar tarafından ölünün hayrına tüketilmesi hem de ihtiyaç durumunda bu üretimin satılarak mezarın bakımında harcanması sağlanmış olmalıdır. Mezar ve çevresinin koruluk bir alana kavuşturulması hem güzel bir görüntü hem de cennetlik bir mekân sembolizminin yaratılmasına katkı sağlamıştır. Sia antik kentindeki nekropol alanında ortaya çıkartılan bir yazıt mezarlık bahçelerinde ziraat yapıldığını kanıtlamakta¹⁴⁸ ve Galatia yakınlarında bulunmuş bir yazıtta da mezar bahçesinden elde edilecek gelirin libasyon masraflarını karşılamak için kullanılması buyurulmaktadır¹⁴⁹.

Ayrıca Mezarın bulunduğu alanın yer altı kaynak suyuna çok yakın olması (kuzeyindeki Akdam mezarıyla arasında bulunan bir sarnıç ve bir su kuyusu, güneyindeki kaynak tapınağının bulunduğu bölümde bir su kaynağının bulunması), yazıtlarda bahsi geçen koruluk-bahçe alanının rahatlıkla sulanabildiğini ve bakımının yapılabildiğini göstermektedir.

¹⁴⁷ Pekman 1989, 33. ; Borgia 1999, 454.

¹⁴⁸ Mitchell 1996, 20.

¹⁴⁹ Kubinska 1968, 143.

Genel olarak mezar yazıtlarında mezar soyguncularına karşı alınan önlemler lanetleme ve para cezası olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Markia Mezarı'nda birinin işe yaramadığı durumda diğersinin devreye girmesi ve birbirini tamamlaması için her iki önleminde alındığı anlaşılmaktadır. Bunlardan birincisinde, mezarın düzenini bozan ya da mezarı soyan kişilerin yer altı ve yerüstü tanrıları tarafından lanetlenmeleri ve bedenlerinin balıklar ve kuşlar tarafından yenmesi istenmektedir. Bu birinci önlem cezanın lanet yönüne işaret etmektedir ve kötü dileklerden oluşmaktadır. İkinci ceza ise daha somut bir yaptırım getirmekte ve bu kişileri İmparatorluk kasasına 5000 gümüş dinar gibi yüksek bir para cezası ödemeye mahkûm bırakmaktadır. Yazıtta bahsi geçen para cezasının İmparatorluk kasasına ödenmesi talebi hem o dönemde Patara'da Roma'nın yaptırım gücüne olan inancı hem de Markia ve ailesinin Roma vatandaşlık hakkı kazanan politik yönüne işaret etmektedir. Para cezasının üçte birinin ihbar edene verilmesinin istenmiş olması, Roma döneminde diğer bölgelerde de görülen, "Colegia Funeraticia Koina" adı ile bilinen derneklerin¹⁵⁰ ya da benzeri kurumların Patara' da da var olduğunu akla getirmektedir. Cezalar her ne kadar bu kurumlarca kesilse de, üçte birinin ihbar edene verilmesi, denetimde, kişilerinde sorumlu olduğunu göstermektedir. Mezar lanetlerinin Anadolu' ya özgü olduğu ve bu özelliğin Hellenistan' a yabancı olduğu bilinmektedir¹⁵¹. Anadolu' daki mezarlarda mezar soyguncularına ve mezara zarar vereceklere karşı birçok tehdit ya da lanet yazıtları bulunmaktadır. Mezarların zarara uğratılması durumunda ödenmesi zorunlu olan para cezalarının miktarını ve yerini listelemek de sadece Anadolu' ya özgü bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır¹⁵². Mezar lanetleri, Roma İmparatorluk Dönemine kadar giderek yaygınlaşmış ve İ.S. 2-4 yy.' larda tapınak mezar mimarisinin de yoğunlaştığı zamanda doruk noktasına ulaşmıştır¹⁵³.

Markia Mezarı'nın yazıtında Anadolu'daki mezar yazıtlarının genelinde olduğu gibi batı uygulamasına zıt olarak, mezar sahiplerinin sosyal bağlantılarının listelenmesinden kaçınılmıştır. Bununla beraber Yazıtta Markia'nın ölüm yaşı da Anadolu' da ki mezar yazıtlarının genelinde olduğu gibi belirtilmemiştir. Bu duruma istisna oluşturabilecek bir örnek Patara' da ki, "Markiana mezarı'nın¹⁵⁴ çift dilli (Hellenice ve Latince) yazıtında tespit

¹⁵⁰ Er Scarborough 1998, 83 vd.

¹⁵¹ Strubbe 1991, 37.

¹⁵² Lattimore 1962, 87 vd.

¹⁵³ Strubbe 1991, 39.

¹⁵⁴ Işık 1995, 163, Res. 14: (Patara "H" olarak adlandırılmıştır).

edilmiştir¹⁵⁵. Yazıtın Latince yazılmış olması ve ölen kişinin tam yaşının verilmesi “Markiana Egloge’ nin” ailesinin Roma vatandaşı olmasına ve Roma geleneğine bağlılığından kaynaklanmaktadır¹⁵⁶. Bu durum gerçek Roma vatandaşlarıyla, Markia gibi Roma vatandaşlık hakkı kazanan ve bunu sosyal, ekonomik ve politik bir güç olarak kullanan Lykia’lıların mezar kitabeleri arasında görülen bir geleneksel farklılık olarak yorumlamak yerinde olacaktır.

Markia Mezarı gibi Patara’ daki tapınak ve anıtsal mezarların hemen hemen tamamı ve lahitlerin birçoğu kitabelidir. Markia Tapınak Mezarı’ nın uzun ve edebi bir dilde yazılmış olan yazıtı Patara’ da okur-yazarlığı kuvvetli, elit bir tabakanın varlığını göstermekte ve yazıtların öncelikle soylu kesime daha sonrada halka hitap ettiği anlaşılmaktadır. Patara gibi Roma döneminde başkentlik yapmış ticari ve önemli bir liman kentinde okur-yazarlık durumunun da gelişmiş olması beklenmelidir ve mezar yazıtlarının geniş halk kitlelerine ulaştığı düşünülmektedir. Markia ve Lykia’dan yola çıkarak tüm Anadolu’daki mezarların soylu ve eğitilmiş zenginler tarafından kendileri ve yakınlarının anısını yaşatmak ve kendi sosyal çevrelerinde bir propoganda aletine çevirmek için bu yazıtları özenle hazırlanmış oldukları anlaşılmaktadır.

Sonuç olarak Markia Tapınak Mezarı’ nın yazıtından, Markia’nın soy kütüğü, aile bağları, gömüleceklerin listeleri, mezarın türü, ana mezar odası ve lahitlerin konumlanması, hyposorion, temonos ve koruluk-bahçe düzenlemeleri, mevki ve sosyal statüler, kadının Lykia’ daki konumu, vasiyetin çiğnenmesi durumunda hangi önlemlerin alınması gerektiği, lanetler, cezalar, ihlâli gerçekleştirenlerden ne kadar tazminat alınacağı, tazminatın nereye ödeneceği, köleler ve çocuklarına bırakılacak yıllık para tutarları ve hayırlar konusunda ayrıntılı bilgiler verilmiştir.

X.II.IV. Buluntular açısından

Mezarda mimari blokların dışında, plastik, seramik, sikke, altın diadem yaprakları ve bir tarafı delinmiş zeytin çekirdekleri bulunmuştur. Plastik buluntular yukarıda ayrıntılı bir şekilde işlenmiştir (Bkz. bölüm. X.II.II. Plastik açısından).

¹⁵⁵ TAM.II.2, 461.

¹⁵⁶ 4 yıl 10 ay 12 gün yaşayan Markiana Egloge, Roma Eyalet Valisi Sextus Marcius Priscus’un özel sekreteri, Paideros’un kızıdır.

Seramik buluntular içinde ikonographik açıdan irdelenebilecek herhangi bir özel amphora, urne ya da patera (libasyon kabı) ve benzeri özel bir seramik buluntu tespit edilmemiştir. Mezarın dolgu toprağı içinden çıkartılan akıntı seramik malzeme genel olarak günlük kullanıma yönelik basit ve niteliksiz seramiklerden oluşmaktadır (Kat. no. 140-147).

Markia Mezarı' nda, biri tamamen tahrip olmuş toplam yedi adet sikke bulunmuştur. Bu sikkeler, tarihlendirme ve katalog bölümlerinde ayrıca ele alınmış, mimari, plastik ve seramik buluntularla birlikte değerlendirilmiştir¹⁵⁷.

Mezarın Bizans Dönemi içlerine kadar kullanıldıktan sonra yıkılmış olması, blokların kaldırılma aşamasından sonraki yüzey toprağına yakın konumları buluntuların mezardan ziyade dışardan geldiğini düşündürmektedir. Lahitler kırılarak küçük parçalara ayrılmış ve mezar odası dışına atılmıştır. Altın diadem parçaları mezarın batı ön ve güney yüzlerinde dağınık vaziyette bulunmuştur. Sikkelerin de mezarın farklı bölümlerinde ve farklı seviyelerde bulunmuşluğu, yapıldığı dönemler arasındaki büyük zaman farklılığı bu buluntuların mezarla bağlantılı dinsel ya da ikonographik bir malzemeden ziyade buraya seramikler gibi dışarıdan geldiklerini göstermektedir. Mezarın ve özellikle de mezar odasının tamamen dağıtılarak boşaltılmış olmasından dolayı sikkelerden herhangi birinin ölü adağı olarak kullanıldığını söyleyebilecek bir kanıt bulunamamıştır.

Erken dönemlerden itibaren yapıların ve mezarların temeline ya da içlerine ölü sunusu olarak paraların bırakıldığı bilinmektedir. Bu geleneğin Patara antik kentinde, Markia Mezarı' nın 150 m. güneyinde bulunan Tepecik Nekropolünde de uygulandığı bilinmektedir¹⁵⁸. Ölülerin el ya da ağızları içine bırakılan sikkeler, ölü'nün ruhunu Styx ırmağından geçirecek olan Charon' a bir ödeme olarak verilmiştir¹⁵⁹. Sikkelerden bazıları, el ya da ağız içine yerleştirilmiş vaziyette bulunurken, bazıları da kafatasının yanında ya da yakınında tek ya da birden fazla bir şekilde tespit edilmiştir¹⁶⁰. Bu sikkeler, mitolojideki kullanımlarının yanı sıra, ölü'nün bu dünyadaki gücünün diğer dünyada da devamını sağlamak için konulmuş simgesel bir araçta olabilir.

¹⁵⁷ Mezarın sikke buluntuları Ş. Özudoğru tarafından değerlendirilmiştir.

¹⁵⁸ Yılmaz 1993, 284, Res. 10-11. : Patara Nekropol kazısında, İ.Ö. 400 cv. tarihlenen içi harçla doldurulmuş pişmiş toprak bir lahit içinde, ağızda sikke bulunan ve bir gömü ortaya çıkartılmıştır.

¹⁵⁹ Stevens 1991, 215-229.

¹⁶⁰ Patara Nekropol Kazılarında birçok mezar açılmış ve iskeletlerin elleri ya da ağızları içine yerleştirilmiş madeni paralar(sikkeler) bulunmuştur.

Mezarın batı cephesinde, podyumun altındaki temel başlangıcında iki adet ve güneybatı köşe önünde de bir adet altın diadem yaprakları tespit edilmiştir. Altın yaprakların üçüde aynı tip ve stilde yapılmıştır. Alt uçları sivri, üst tepeliği üç dilimli bir taç şeklinde işlenen yaprakların, her dilimi üzerinde çizgesel bir bant işlenmiştir. Bunlar olasılıkla ölünün defnedilirken başına takılan bir diademin parçaları ya da gözleri üzerine konulan altın yapraklardan olmalıdır. Altın yapraklar, ölünün bu dünyadaki gücünün diğer dünyada da devamını sağlamak için konulmaktadır. Sikkeler gibi altın yapraklar da bu dünyada kıymet taşıyan değerlerden biri olmasına karşın, öte dünyada da zenginliğin ve hayıtın devamıyla ilgili simgesel araçlardan biri olmalıdır.

Mezar buluntuları içinde en ilginç olanı zeytin çekirdekleridir. Zeytin çekirdekleri, mezar podyumunun kuzey yüzündeki hyposorion girişinin hemen önünde ve yoğunluklu olarak (-400-410 cm. seviyede) bulunmuştur. 60 adeti hyposorion girişinin önünde 3 adeti giriş koridorunun içinde, 1 adeti de hyposorion içinde bulunan zeytin çekirdeklerinin bir yüzleri düzgün bir şekilde delinmiştir. Çekirdekler üzerindeki bu delikler özel bir anlam için açılmış olmalıdır. Patara' daki oyuğu mezar ve Tlos' da ki kaya mezarı kazılarında, Markia' daki çekirdeklerin aynısına rastlanmıştır. Farklı kentlerde ve birçok mezarda bulunan zeytin çekirdeklerinin mezar dışındaki yapılarda ele geçmemiş olması bu buluntuların özel bir anlam içerdiği ve mezar adağı olarak kullanıldığını düşündürmektedir¹⁶¹. Zeytin çekirdekleri üzerindeki deliklerin insan elinden çıkıp çıkmadığı kadar, mezar odaları içine nasıl taşındığı da önemlidir.

Bugün olduğu gibi antik dünyadaki tüm toplumlarda çok önemli bir yere sahip olan zeytin bitkisi ayrıcalıklı bir yere sahiptir. Başa konulan taç ve diademlerde zeytin ve defne ön plana çıkmaktadır. Mezar odalarının içine, ölünün başına taç-diadem ya da vücudu üzerine bu zeytin ve defnelerin ölü adağı olarak adandığı ve zaman içinde çürüyen dallardan geriye zeytin çekirdeklerinin kaldığı anlaşılmaktadır. Karanlıkları aydınlatan kandillerde kullanılan zeytinin, mezar adağı olarak kullanılması oldukça anlamlıdır. Mezar sahibini ölümün karanlığından, ikinci hayatın (sonsuz hayatın) aydınlığına çıkartması amaçlanmış olmalıdır. Kandiller gibi zeytinin kendisi de mezar adağı olarak kullanılmış olmalıdır.

¹⁶¹ Patara oyuğu mezar kazılarında, Markia mezarında ve Tlos kaya mezarları kazısında bir yüzü düzgün delinmiş çok sayıda zeytin çekirdeği tespit edilmiştir. Farklı Lykia kentlerinde ve birçok mezarda zeytin çekirdekleri tespit edilmiştir. Mezarlar dışındaki diğer yapılarda çekirdeklerin bulunmaması, bunların mezar yapıları için özel olduğunu düşündürmektedir. Mezar adakları olarak zeytinin kullanılması oldukça anlamlıdır.

XI. TARİHLEME

XI.I. Mimarideki Tekniklerle

Markia Anıt Mezarı, tipik bir Roma Tapınağı plan ve düzenlemesine sahiptir. Yüksek bir podyum üzerine oturtulan mezara, batı cephede bulunan basamaklarla ulaşılmaktadır. Mezar tetrastilos prostylos planlıdır. Sütun başlıkları Korinth düzenli mezarın dört köşesi pilasterlerle süslenmiştir. Üç fascialı arşitrav, dış bükey bir friz dizisi ve üçgen alınlıkla tamamlanan çatı, tapınaklardaki gibi akroterlidir. Cella içinde bulunan, “Γ” planlı seki üzerinde iki adet lahit düzenlemesi bulunmaktadır. Kare planlı ve tonoz örtülü cellanın altında bulunan hyposorion tonoz örtülü ve dikdörtgen planlıdır.

Patara’ da, Lykia’ da ve Anadolu’ nun çeşitli kentlerinde benzer planlı birçok anıt mezar bulunmaktadır. Bu mezarlar içinde, Markia Anıt Mezarı’ yla, plan, düzenleme, duvar ve taş işçiliğiyle birebir derecede örtüşen en yakın benzer örnek, Patara’daki, Akdam Mezarıdır (Bkz. Bölüm. X.II. Lykia Anıt Mezarları ile Karşılaştırma).

Patara anıt mezarlarından, Pseudoperipteros mezarın (Lev. 51 a-e) tarihi tam olarak bilinmemektedir. Yazıtına göre, İ.S. 1. yy.’ dan geç olamayacağı düşünülse de, ele geçen mimari parçalar mezarın daha geç tarihli olduğunu göstermektedir. Kurşunlu Mezar (Lev. 50 a-d) ise stil ve teknik özelliklerden dolayı, İ.S. 2. yy. sonu 3. yy. başına tarihlenmektedir¹⁶². Akdam tapınak mezarı, planlama, duvar işçiliği, tonoz ve harç kullanımının yanı sıra mezardan ele geçirilen Amazon lahdinin parçalarından dolayı, İ.S. 3. yy.’ ın içine tarihlenmesi gerektiğini göstermektedir¹⁶³.

Markia Tapınak Mezarı’ na benzerlik gösteren ve tipoloji bölümünde ayrıntılıca mimari özellikleri anlatılan Lykia’ daki mezarlardan, Arykanda 1. nolu mezar (Lev. 52 a-c), mimari parçalara göre 2. yy.’ ın içinde, yazıtlarına göre ise 3. yy. içine tarihlenmektedir¹⁶⁴. Arykanda’ daki 2. nolu mezar (Lev. 53 a-c), lahitine ve yazıtlarına göre, 3. yy.’ ın içine tarihlenmektedir¹⁶⁵. Balbura Doğu mezarı mimarisinin yanı sıra klineli lahit kapağına göre

¹⁶² Işık 1995, 161 Res. 2, a-b; 8.

¹⁶³ Işık 1995, 161 Res. 3, a-c; 9.

¹⁶⁴ Şahin 1994, 100.

¹⁶⁵ Şahin 1994, 106.

İ.S. 2. yy.' in sonlarına tarihlenmektedir¹⁶⁶. Myra Tapınak Mezar, (Lev. 54 a-d) geç Antoninler, erken Severuslar dönemine aittir¹⁶⁷.

Markia Tapınak Mezarı' na benzerlik gösteren Anadolu' daki tapınak mezarlardan Adada Kuzey Tapınak Mezarı (Lev. 56 a-c), duvar tekniği ve Zeus Serapis tapınağıyla olan benzerlikleri nedeniyle İ.S. geç 2 yy.-erken 3. yy.' a tarihlenmektedir¹⁶⁸. Aizanoi tapınak mezarı, 2. yy' in 2. yarısındanıdır¹⁶⁹. Ariassos 1 nolu. tapınak mezar 2. yy. ' in sonundan, 2. nolu tapınak mezar 2. yy.' in sonu 3. yy.' in başına tarihlendirilmektedir¹⁷⁰. Cambazlı Büyük Tapınak Mezar (Lev. 57-a), İ.S. 2. yy.' in son çeyreğinden, Güneydoğu tapınak mezar ise (Lev. 57-b) İ.S. 2. yy.' in sonu, 3. yy.' in başlarına tarihlendirilmektedir¹⁷¹. Markia Mezarı' na plan ve mimarisiyle çok benzer örneklerden biri olan Demircili 1 ve 2 numaralı tapınak mezarlar (Lev. 58 a-c), 2. yy.' in sonu, 3. yy.' in başlarına tarihlendirilmektedir¹⁷². Elaiussa Sebaste tapınak mezarı (Lev. 59 a-b), 2. yy' in 2. yarısına¹⁷³, İsaura tapınak mezarı ise (Lev. 59-c) 2. yy.' in sonlarına aittir¹⁷⁴. Side Tapınak Mezar (Lev. 63 a-c), 3. yy.' in 2 yarısına¹⁷⁵, Karaböcülü tapınak mezarı, 2. yy. sonu 3. yy. başına tarihlenmektedir¹⁷⁶. Termessos'taki 2. numaralı prostylos tapınak mezar, 2. yy. sonu 3. yy. başına tarihlenmektedir¹⁷⁷.

Yukarıda yerleri, adları ve tarihleri belirtilen Patara, Lykia ve Anadolu' daki tapınak mezarlar, planlama, mimari, duvar ve taş işçilikleriyle, Markia Tapınak Mezarı' na benzemektedirler ve genellikle 2. yy. ile 3. yy. içine tarihlenmektedirler. Bu mezarlar Markia Mezarı gibi podyumlu, basamaklı, genelde Korinth düzenli tetrastylos prostylos planlı, köşe pilasterli, üç fascialı arşitrav ve dış bükey kavisli friz düzenlemesi, üçgen çatılı ve cella üstü tonoz örtülü düzenlenmiştir. Büyük çoğunluğu bir ya da iki alt mezar odasına sahiptir. Hemen tamamı, düzgün dörtgen kireç taş bloklardan yapılmıştır ve ölçüleriyle anıtsal niteliktedirler.

¹⁶⁶ Hallett-Coulton 1993, 41-63. ; Money 1990, 34, lahit no: 25, 26.

¹⁶⁷ Stierlin 1986, Res. 99.

¹⁶⁸ Cormack 2004, 161-165.

¹⁶⁹ Nauman 1973/1974, 183-195. ; Hoffmann 1993, 437-473.

¹⁷⁰ Cormack 1989, 31-40.

¹⁷¹ Keil-Wilhelm 1931, 33-36, Lev.17, Res. 53, 54. ; Strubbe 1997, 257, no.382.

¹⁷² Keil-Wilhelm 1931, 23 vd. , Res. 33, 34.

¹⁷³ Machatschek 1967, 98-100, Lev. 52-54, Res. 68-69.

¹⁷⁴ Tancke 1989, 132-133, Lev. 92, Res. 5-10.

¹⁷⁵ Mansel 1960, 403-440. ; Mansel 1963, 163-189, Res. 145-152. ; Anabolu 1970, 32, 77, Res. 228-236. ; Hesberg 1992, 188, 275, Res. 122.

¹⁷⁶ Hellenkemper-Hild 1986, 53, Res. 41, 42.

¹⁷⁷ Heberdey-Wilberg 1900, 204-205, Res. 79-80.

Patara Korinth Tapınağı¹⁷⁸, Silmeli yüksek podyumu, sundurması, önde dört Korinth sütunuyla vurgulanmış cephe düzenlemesinin yanı sıra plan ve mimarisiyle Markia ve Akdam Mezarlarına benzemektedir. Markia Mezarı'nın, dış bükey işlenmiş frizi, tonoz örtüsü, kapı lentosundaki ve cella içindeki bezeme ve kabartmaları, Akhileus ve Meleager' in domuz avı sahnelerinin işlendiği Atina lahitlerinin yanı sıra, yoğun harç ve duvar işçiliğiyle Korinth tapınağından daha geç tarihli olduğu anlaşılmaktadır.

Yukarıda belirtilen mezarlarla olan plan ve mimari benzerliğinden dolayı, Markia Tapınak Mezarı, İ.S. 3. yy. ortasına tarihlenmelidir. Mezarın bire bir derecede benzer olduğu, Akdam tapınak mezarı da hem mimarisiyle hem de Amazon lahdinin parçalarına göre, İ.S. 3. yy.' ın içine tarihlendirilmiştir¹⁷⁹.

XI.II. Profillerle:

Mezarda sundurma, köşe pilasterleri ve sütunların altlık ve başlık profilleri, kapı söveleri, lento ve lento alınlığı ile en üstte de arşitrav, friz ve çatı profilleri bulunmaktadır.

Sundurma altlığı iki profilden oluşmaktadır. Altta, plinthe, üstte ise içe açılı olan cavetto bölümü bulunmaktadır (Lev. 8 c-d, 25 a-b). Altlığın baş aşağı olmuş ve simetriği olan, başlıklar da iki profilden oluşmaktadır. Bunlardan altta olan ve dışa açılan cavetto bölümü ve üstteki plinthe bölümü düz ve yalın olarak işlenmiştir. Markia Mezarı'nın sundurma profilleri, Ariassos, Balboura Doğu, Cambazlı Büyük, Myra, Patara Akdam ve Günlük¹⁸⁰ mezarlarının sundurma profilleriyle büyük bir benzerlik içindedir.

Mezarın kapı söve blokları, beş kademeli silme profiline sahiptir (Kat. no. 92-93). En dışta olanı, en derin olanıdır ve dışa taşkındır. Profiller bezemesiz olup sade ve düz işlenmiştir. Lentonun cephesinde farklı yükseklik ve derinliklerde on silme bulunmaktadır (Kat. no. 94, Lev. 16-d). Bu silmelerden, birbirlerinden pahlı geçişlerle ayrılmış ilk beşi sade bırakılmış, onun üzerindeki silmeler bezeksel süsleme kuşaklarıyla donatılmıştır. Süsleme kuşaklarının en altında inci-boncuk ve onun üzerinde de yumurta dizisi işlenmiştir. Söve üzerindeki kenarları çapraz kesimli lentonun profil ve bezeksel süsleme düzenlemesi özgündür. Lento

¹⁷⁸Texier 1849, Lev. 185-187. ; Gültekin 1997, 53-54, Res. 2. ; Gültekin 1998 a, 160-161, Res. 3. ;

Gültekin 1998 b, 1 vd. ; Aktaş 1999, 94-95, Res. 8-9. ; Işık 2000, 117-121; Döku 2003, 94, Çiz. 6.

¹⁷⁹ Işık 1995, 161-162, Res. 3 a-c, 9.

¹⁸⁰ Patara Günlük Mezarı yamaç kenarına kurulduğu için sadece podyumunun batı cephesi profil süslemelidir.

üzerinde bulunan lento alınlığının en altında sade işlenmiş dış sırası, kenar uçları dış sırası bitiminden, dışa taşkın düz bir silme, silmenin üzerindeki dış bükey kavisli profilin üzerinde düz bir silme ve onun üzerinde de ikinci dış bükey kavisli profil bulunmaktadır (Kat. no. 96-97). Lentonun bezeme ve profilleri farklı olsada tip olarak Patara Korinth tapınağının lento ve konsollarıyla benzeşmektedir.

Pilasterlerin sade ve bezemesiz altlık ve başlık profilleri, Patara Akdam, Ariassos, Balboursa Doğu, Elaiussa Sebaste ve Karaböcülü mezarlarıyla benzerdir. Cambazlı Güneydoğu, Demircili 1., Myra, Kitanaura ve Iassos mezarlarının altlık profilleri Markia Mezarı'yla benzer olmasına karşın başlıkları korinth düzenli başlıklarla süslenmiştir.

Sutunların altlık profilleri ve Korinth düzenli başlıkların benzerleri, Patara Akdam mezarı'nda, Demircili 1. ve Elaiussa Sebaste Mezarları'nda bulunabilmiştir.

Markia Mezarı'nın arşitravı üç kademeli ve sade işlenmiştir. Sadelik konusunda mezarın arşitravı, sundurma ve pilasterlerle paralellik göstermektedir. Markia Mezarı'nın arşitravı, Patara Akdam, Balboursa Doğu, Cambazlı Güneydoğu, Demircili 1, Elaiussa Sebaste, Myra ve Karaböcülü mezarlarıyla benzerdir.

Markia Mezarı'nın dış bükey kavisli frizi, Patara Akdam, Balboursa Doğu, Cambazlı Güneydoğu, Elaiussa Sebaste, Myra ve Karaböcülü mezarlarıyla benzerdir. Bu örneklerin yanı sıra Demircili'deki 1. nolu mezarın dış bükey kavisli frizi de bezemeli işlenmiş olmasına karşın profil düzenlemesiyle Markia Mezarı'na benzer bir örnektir. Birbirlerine çok benzer olan Rhodiapolis mezarı, Kitanaura mezarı ve Patara Korinth tapınağının frizleri de dış bükey kavisli olmasına karşın profil düzenlemesiyle Markia Mezarı'ndan farklıdır.

Markia Mezarı'nın üçgen çatı profilleri ve düzenlemesi, Balboursa Doğu, Cambazlı Güneydoğu, Elaiussa Sebaste, Myra, Patara Akdam ve Karaböcülü mezarlarıyla benzerdir.

Markia Mezarı'nın yalın işlenmiş profilleri, başta Akdam mezarının profilleri olmak üzere Lykia ve Anadolu'da bilinen örneklerle paralellik gösteren ve genelde İ.S. 2. yy'ın sonları ile 3. yy.'da görmeye alışık olduğumuz tür ve düzenlemeleri içermektedir. Markia Mezarı'nın, sade ve dış bükey işlenmiş friz profili, mezarın yapım tarihinin 2. yy.'dan sonra

düşünülmesini gerektirmektedir. Mimarisiyle ve benzer türdeki mezar anıtlarıyla Markia Mezarı İ.S. 3. yy.' ın ortasına tarihlenmektedir.

XI.III. Bezeklerle

Anıt mezarın lento, lento alınlığı, arşitravların soffit bezemeli blokları ve mezar odası içindeki “Γ” sekinin cephe yüzündeki bezeklerde mezarın tarihlendirilebilmesinde ki önemli bölümlerdir.

Lentodaki inci dizisi, iki yassı ve bir uzun boncuğun düzenli tekrarlanan diziminden oluşmaktadır (Kat. no. 94, Lev. 16-d). Yumurta betilerinin iki çanak arasına bir uzun boncuk yerleştirilerek düzenli bir dizim oluşturulmuştur. Lykia - Pamphylia tipinde işlenen yumurta ve boncuk dizimi yalın, sert ve özensizdir. Çanaklar seyrek dizildiklerinden boncukların boyları uzamış ve sivri yumurtalar çanaktan ayrılmıştır. Seyrek dizili çanakların, genişleyen aralıklarına yerleştirilen düz sırtlı ve kısa saplı ok uçları, çanakların arasına tutunabilmek için iri ve oransız işlenmiştir. Çanaklar ince kenarlı olup ok ya da mızrak uçlarının kısa ve kanatsız uçlarıyla birbirlerine bağlanmıştır. Yumurtaların uçları, çanak kenarlarıyla bağlantılı olup, altta bulunan boncuklarla kaynaşmışlardır. Etili ve sivri uçlu yapraklardan oluşan çelenk ve yaprak dizisi ile sarmal motifleri kaba ve gerçekçilikten uzaktır. Lentoda olduğu gibi ele geçen kırık lahit parçaları üzerindeki bezemelerde de iki yassı ve bir uzun boncuk dizilimi tespit edilmiştir. Bezemelerde yoğun matkap işçiliği görülmektedir. Özellikle de iki yassı boncuk arasında ve yassı boncuklarla uzun boncuklar arasında kullanılan matkap işçiliği, yassı boncuklarla uzun boncukların birbirlerine ince ipliklerle bağlanmalarını sağlamıştır. Uzun boncukların ortasına isabet eden yumurtalar bazı bölümlerde kenara isabet etmiştir. Dolayısıyla boncuklarla yumurtalar düzensiz bir görüntü oluşturmaktadır. Sonuç olarak bezekler sade, gerçeklikten uzak, sert ve keskin bir üslupta işlenmiştir. Patara Markia Mezarı'nın bezekleri Xanthos' un ikinci evre tiyatro bezekleriyle¹⁸¹, Letoon' daki çeşme binası bezekleriyle¹⁸², Nysa Tiyatrosu ikinci evre¹⁸³ ve Uzuncaburç çeşme binası yumurta bezekleriyle¹⁸⁴ benzerdir.

¹⁸¹ Demargne 1958, 8 vd.

¹⁸² Metzger 1969, 145. ; Metzger 1971, 57 vd.

¹⁸³ Karaosmanoğlu 1996, 103-104.

¹⁸⁴ Karaosmanoğlu 1996, 104.

Lento alınlığının cephe yüzünde işlenen aslan başı yalancı çörtlenlerin yüz ve yeveleri, yumuşaklıktan ve gerçekçilikten uzaktır (Kat. no. 96-97, Lev. 15-d, 16-a). Çörtlen betileri sert, stilize ve bezekseldir. Dil küçük bir dikdörtgen şeklinde işlenmiş ve gerçekçilikten tamamen uzaktır. Tipolojik olarak benzemesede çörtlen betisinin sert ve stilize yapısı Arykanda' daki 1. nolu mezarın¹⁸⁵ çatı çörtlenleri ile benzerdir.

Sütunlarla taşınan arşitrav bloklarının soffit bezemeleri içinde yer alan asma dalından çıkartılan üç bölümlü beş adet yaprak ve iki adet üzüm salkımı betisi de sert ve yumuşaklıktan uzaktır (Lev. 16-b). Çerçevenin her iki ucundaki yaprak motifleri arasında işlenen sarmal motifleri tekdüze bir işçilikte yapılmıştır (Lev. 16-c). Sarmalların ortasında işlenen düğme motifleri de gerçekçilikten uzaktır.

Mezar odası içindeki, “Γ” seki bloklarının cephe yüzlerinde işlenen figürlerle gırlant bezemeleri de mezarın tarihlenmesinde yardımcı olmuştur (Lev. 14 a-d, 15 a-b). Gırlant içindeki bazısı geniş ve dolgun, bazısı ince uzun ve zayıf yapılı yaprakların doğal ve yumuşaklıktan uzak işlendiği görülmektedir. Gırlant bezemesinin üstünde işlenen her iki rozetin ortasında bulunan tomurcuk, düğme görüntüsünde işlenmiş ve doğallıktan tamamen uzaktır. Sıra sıra ve yan yana işlenen üzüm taneleri yüzeysel ve doğallıktan tamamen uzaktır.

Gırlant motifini taşıyan iri ve abartılı işlenmiş boğa başı kabartması donuk, yüzeysel, sade ve sert bir üslupta işlenmiştir (Lev. 15-a). Bir hayli tahribata uğrayan eros kabartması yüzeysel bir işçilikte ve ayrıntısız işlenmiştir.

Markia Mezarı' nın, inci-boncuk dizisi, yumurta dizisi, gırlant motifi, sarmal dizisi, rozet ve üzüm salkımı, Medusa, aslan ve boga başı gibi bezeksel kabartma motifleri yüzeysel, doğallıktan uzak ve sert bir üslupta işlendiğinden benzer örnekler ışığında İ.S. 3. yy. ortasına tarihlenmelidir.

XI.IV. Yazıtla

Mezarın 19 satırlık yazıtında (Lev. 17-c), mezar sahibi ile birlikte, mezara gömüleceklerin isim listeleri, aile bağları ve soy kütüğü sıralaması, mezarın tanımı, lahitlerin konumu,

¹⁸⁵ Bean 1986, 137-140, Lev. 80.

temenos ve mezarın sahip olduğu koruluk alanla Lykia’ da kadının toplumdaki konumu hakkında bilgiler öğrenilmiştir. Sözcüklerin dizilimi, ifade ve yazı karakterine göre mezar İ.S. 3. yy.’ ın ortalarına tarihlenmektedir¹⁸⁶.

Ayrıca, yazıtta mezar sahibi için (**..Markia Aurelia Crysion..**) ibaresinin bulunması, mezarın İ.S. 212’ den sonraki bir tarihte yapıldığını göstermektedir. Aurelia ya da Marcus ön adları, İ.S. 212’ de İmparator Marcus Aurelius Antoninus (Caracalla) tarafından hazırlanan ve bütün eyaletlerdeki hür insanlara Roma vatandaşlık hakkını tanıyan Constitutio Antoniniana’ nın yayınlanmasına bağlanmaktadır¹⁸⁷. Dolayısıyla bir prestij sembolü sayılan Roma vatandaşlık hakkının kazanılması olgusu İ.S. 3. yy’ ın ortalarına doğru yaygınlaşan bir moda dönüşmüş olmalıdır.

XI.V. Buluntularla

XI.V.I. Plastik

Mezarın cellasındaki seki üzerinde iki adet lahit düzenlemesi olduğu tespit edilmiştir. Lahitlerin ele geçen kırık parçalarından, Akhileus ve Meleager’ in domuz avı sahnesinin işlendiği Atina kökenli lahitler oldukları öğrenilmektedir. Bu lahitlere ait irili ufaklı 530 adet mermer parça ele geçirilmiştir¹⁸⁸.

1993 yılındaki çalışmalarda, Markia ve kocası Alkimos’ un portrelerinin işlendiği klineli lahit kapağı (Kat. no. 136-137), mezarın batı yüzündeki, en alt basamağın önüne devrilmiş vaziyette tespit edilmiştir¹⁸⁹. Klineli lahit kapağı ve portreler, benzer örnekler ışığında ve stil kritik çalışmalarıyla, İ.S. 260 yılına tarihlendirilmiştir¹⁹⁰.

XI.V.II. Seramik

Markia Mezarı’ nın yamaç kenarına konumlanmasından dolayı yukardan gelen akıntı toprakla dolmuştur. Yamaç dolgusunda herhangi bir kültür katmanı tespit edilememiştir.

¹⁸⁶ Mezarın yazıtlarını okuyan H. Engelmann ile yapmış olduğumuz görüşmelerde, yazıtına göre mezarın İ.S. 3 yy. içine tarihlenmesi gereği öğrenilmiştir.

¹⁸⁷ Pekman 1989, 33. ; Borgia 1999, 454.

¹⁸⁸ Gülşen-Aslan 2003, 89-91.

¹⁸⁹ Akerdem-Kâhya 1994, 259 (“TG.4” adıyla yayınlanmıştır.).

¹⁹⁰ İşkan 2003, 251-282.

Markia Mezarı' nın seramik buluntuları genel olarak niteliksizdir. Özellikle mezarın batı yüzündeki seramiklerin erken dönem ağırlıklı olduğu anlaşılmıştır. Mezardaki en kaliteli seramik malzeme, güney yüzden çıkartılan ve yarıdan kırılmış olan bir kandil parçasıdır¹⁹¹ (Kat. no. 140). Boyun bölümü bezemeli olan kandil, açık devetüyü renginde ve iyi fırınlanmıştır.

Geç Klasik dönemden, İ.S. 10. yy.' a uzanan çeşitli seramik türlerinin bulunduğu parçalar içinde tümlenebilecek bir malzeme tespit edilememiştir. Genelde günlük kullanım mutfak kapları, sivri dipli amphoralar, kandil kulpları, mat siyah glazürlü hamuru renginde bırakılan, kırmızı astarlı ve kiremidi kırmızıdan açık devetüyü rengine farklı tür ve tarihlerden seramik parçaları tespit edilmiştir (Kat. no. 140-147).

XI.V.III. Sikke

Mezardaki seramik malzeme gibi sikkelerde farklı tarih ve dönemlere aittir¹⁹². Mezarda ele geçen en erken sikke, II. Ptolemaios' a (Philadelphos) aittir (Kat. no. 148). Hellenistik dönemin Pergamon stilindeki sikke, İ.Ö. 285-246 tarihlidir. Ele geçen bir diğer sikke, Claudius dönemine ait Lykia eyalet sikkesidir (Kat. no. 149). Mezarın güney yüzünde tespit edilen İmparator Maximianus' a ait sikke İ.S. 286-305 (Kat. no. 150), kuzey yüzde hyposorionun hemen önünde bulunan, Siscia baskısı, Licinius 1' e ait sikke İ.S. 308-324 tarihlidir (Kat. no.151). Mezarın batı yüzünde bulunan Costantinapolis' in dördüncü darphanesine ait olan Valens sikkesi İ.S. 364-367 tarihlerine aittir (Kat. no.152). Mezarda ele geçen en geç tarihli sikke, I. Johannes dönemine aittir (Kat. no. 153) . İ.S. 969-976 tarihli olan sikke, cella odası tabanında ve lahit sekilerinin hemen önünde bulunmuştur.

Dolgu malzeme içinden geldiği anlaşılan sikkeler, Hellenistik dönemden (İ.Ö. 285-246), Bizans dönemi' ne (İ.S. 969-976) kadar geniş bir tarih aralığını kapsamaktadır.

¹⁹¹ Mezarın batı yüzündeki seramikler ve kandil parçası Dr. Çilem Uygun, Arş. Gör. Bilsen Özdemir, Öğretim Elemanı Dilek Şen tarafından değerlendirilmiştir.

¹⁹² Sikkeler Yrd. Doç. Dr. Şükrü Özudoğru tarafından değerlendirilmiştir.

XII. SONUÇ

XII.I. Genel Değerlendirme

Markia Mezarı'nın yalnızca anıtsal ölçüleri ve tapınak cepheli formu değil, kent içinde ve liman kenarındaki belirgin konumu ve mevkisinde önemlidir¹⁹³. Mezar, kentin en mutena yerlerinden biri üzerinde adeta bir anıt gibi dikilmiştir. Markia Mezarı'yla birlikte Patara, Lykia ve Anadolu'daki Roma dönemi tapınak mezarlarının ya Klasik ve Helenistik dönemlerdeki şehir içi gömü geleneğini sürdürdükleri ya da kente hâkim önemli mevkileri tuttukları anlaşılmıştır. Patara şehir merkezinde bulunan Markiana ve Anassa, Rhodiapolis'te Opramaos ya da Assos' daki tapınak mezar örnekleri, kentlerin odak noktalarındaki agoraların ya da kapıların yanına konumlandırılmalarıyla önemli mevkileri tutmuşlardır¹⁹⁴.

Markia, Patara Aslanlı ve Kitanaura Mezarları temenoslu, Side, Pergamon ve Iasos tapınak mezarları ise etrafı kapalı peribolosla çevrilidir. "Temenos" terimi bir kutsal çevre duvarını ifade etmekte dolayısıyla temenoslu mezarlar kutsal çevre duvarlarıyla kuşatılan mezarları tanımlamaktadır. Tapınak mezarların etrafını çeviren ve onları dış dünyadan soyutlayan temenos (kutsal çevre duvarlarının) varlığı dinsel mimariden alınmadır ve tapınaklarla benzer bir özellik oluşturmaktadır.

Markia Mezarı'nın yazıtından bildiğimiz temenos içindeki koruluk düzenlemesi dinsel mimariden alınan bir başka önemli özelliktir. Koruluk düzenlemesi Tapınakların etrafını çeviren bahçe-koruluk alanlarıyla benzerdir. Ağaçlık-koruluk alanlarda ki gömüler tanrısal ve dinsel imgeleri tamamlamaktadır. Mezar yakınlarında su kaynaklarının bulunması koruluk alanın sulanması, ölü törenleri, libasyon ve kurban törenleri için gerekli unsurlardan biri olmuştur¹⁹⁵.

Markia Mezarı'nın kazı ve restitüsyonu sonucu plan ve cephe görünüşleri ortaya çıkarılarak mimari özellikleri Patara, Lykia ve Anadolu'daki benzer türdeki mezarlarla karşılaştırılmıştır.

¹⁹³ Sadece Markia Mezarı değil, Patara Tapınak Mezar'ları kent içinde, liman kenarında ya da Kurşunlu ve Gürten tepelerde ki kente hâkim önemli mevkii ve konumlara yerleştirilmiştir.

¹⁹⁴ Agora yakınındaki mezarlar için bakınız: Kearns 1992, 71-72. : Şehir kapılarının yanındaki mezarlar için bakınız: 73-74.

¹⁹⁵ Patara Markia, Akdam, Günlük, Kurşunlu, Pergamon ve Iasos mezarların yanında su kaynakları ya da sarnıçlar bulunmaktadır.

Markia Mezarı 8 basamaklı yüksek bir podyum üzerine oturtulmuş, köşe pilasterleri Dor, önde tek sıra dört sütunlu tetrastilos prostylos düzenli sütunları Korinth düzenlidir (Lev. 30). Üst örtü, üç fascialı arşitrav, dış bükey bir friz ve üçgen alınlıkla tamamlanmıştır (Lev. 32-56). İki adet lahit yerleştirilen “Γ” planlı sekinin bulunduğu kare planlı mezar odası tavanı tonoz örtülüdür. Podyumun kuzey cephesinden girilen tek hyposorion, dikdörtgen planlı ve tonoz örtülüdür.

Tapınak cepheli Markia Mezarı Roma dönemi anıt mezar geleneğinde yapılmıştır. Köşe pilasterlerinin Dor, sütunların ise Korinth düzeninde işlenmişliği, “Γ” planlı sekinin ve seki üzerindeki kabartmaların yerli, üzerindeki lahitlerin ithal tercihi, ölçü, materyal ve planlama gibi unsurları mezarın değişken ve derleme nitelikli bir yapı olduğunu göstermektedir. Markia Mezarı gibi Patara Mezarlarının tümünün köşe pilasterleri Dor düzenlemeliyken, sütunları Korinth düzenli ve buna karşın Lykia Mezarlarının çoğunun köşe pilasterlerinin Korinth düzenli olması bölgesel farklılıklardan kaynaklanmaktadır. Tapınak mezarlarda mezar sahiplerinin yerli müşteriler olması nedeniyle örneğin Patara’da, Termessos’da ya da Demircili mezarlarında mimari, planlama ve düzenlemeleriyle belirgin bir bölgeciliğin olduğu görülmektedir. Bu farklılık Markia ve Patara Mezar’larının merdivenli bir podyum üzerine oturtulmasına karşın Arykanda Mezar’larının basamaksız podyumlar üzerine oturtulmasında ve Patara mezarlarının hyposorionlu düzenlenmesine karşılık yüksek podyumlu Arykanda Mezarları’nın hyposorionsuz düzenlenmesi gibi ayrıntılarda gözlemlenmektedir.

Patara’ da Markia, Akdam, Pseudoperipteros, Kurşunlu, Ariassos, Balboura, Pergamon, Cambazlı, Demircili, Elaiussa Sebaste, Isaura, Oinoanda, Side, Termessos ve Karaböcülü mezarlarının tonoz örtü sistemleri masif kireç taş bloklardan inşa edilmiştir ve birbirine benzer düzenlemeler içermektedir. Buna karşın Kilikia bölgesindeki Elaiussa Sebaste, Iotape ve Pamphylia bölgesindeki mezarlarda blok ve harçlı moloz taş karışımının, bazılarında ise tamamen harçlı molozdan yapılan bir malzemenin kullanıldığı görülmektedir¹⁹⁶. Tonozda kullanılan harçlı molozun içinde moloz taşlar ve bloklarının yapımı sırasında ortaya çıkan blok kırıkları ve yongalar kullanılmıştır. Mezarlarda taşın harca oranı daha yüksek tutulmuştur¹⁹⁷.

¹⁹⁶ Mansel 1959, 364 vd. ; Bulut-Gülşen 1998, 189 vd. ; İşkan-Çevik 1998, 427. ; Machatschek 1967, 69 vd. ; Rosenbaum 1971, 13. ; Özdizbay 2002, 485 vd. ; Rosenbaum-Huber-Onurkan 1967, 53 vd.

¹⁹⁷ Ward-Perkins 1994, 354.

Tapınak cepheli mezarlarla tapınaklar arasında hem mimari hem de çevresel benzerlikler bulunmaktadır. Mevkileri, konumları, planları, formları, döşemeleri ve çevre düzenlemeleriyle neredeyse birbirlerinden ayırt edilemeyecek derecede benzer olan bu mezar türü kişiye değil aileye yöneliktir. Bunların birer aile mezarı olmasından dolayı sosyal kimliklerin ön plana çıkartıldığı görülmektedir. Bu nedenle Arkaik, Klasik ya da Hellenistik tarzın Roma Dönemi anıtsal mezar mimarisi ile birçok noktada benzer olduğu anlaşılmaktadır. Yapımları belirli bir dönemle sınırlı olmayan tapınak mezarların farklı formlarda ve her dönemde yapıldığı ama İ.S. 2-3 yy.larda yaygın olarak kullanım bulduğu anlaşılmaktadır.

Kitanaura gibi bazı mezarların yazıtında, mezar ve çevresinin bir “heroon” olarak tanımlanmış¹⁹⁸ olması, Grek hero-kült alanları ile Anadolu tapınak mezarlarının tanımlanmasında kullanılan dilin ortak olduğu görüşünü¹⁹⁹ ve bu mezarların “Heroon” yapılarından esinlenmiş gibi yorumlanmalarına²⁰⁰ neden olmuştur. Oysa “Heroon” terimi anıt mezarlar kadar lahitler ve diğer sıradan mezarlar üzerinde de görüldüğünden bu terimin “ölü” ile eş anlamlı kullanıldığı anlaşılmaktadır²⁰¹. Anadolu tapınak Mezarları, mimari, yapı, tür, temenos ve benzeri döşemelerinin yanı sıra kurbanlar ve adaklarla sıradan mezarlardan ayrılmıştır. İ.Ö. 5 yy.’ın sonunda inşa edilen “Nereidler” anıtı²⁰², Limyra’ da ki Maussolleion²⁰³ ve Perikles’in mezarı²⁰⁴, Belevi Mezarı²⁰⁵, Trysa²⁰⁶ ya da Phellos temenos mezarlarını²⁰⁷, “heroon” deyimiyile tanımlamak yanlıştır. Hellen kültüründe ölümlülerin tanrısallaşma düşüncesi de, böyle bir mezar tipi de bulunmamaktadır. Anadolu gömüt mimarisi ve döşemelerinin oluşumunda, Lykia bölgesindeki dinsel ve mimari geleneklerin önemli ve yol gösterici olduğu anlaşılmaktadır²⁰⁸.

¹⁹⁸ Trokondas’ın yazıtı için; Kubinska 1968, 1224. ; Diğer mezar yazıtlarındaki “Heroon” ibaRes.i için: TAM.II.2, 135-137.

¹⁹⁹ Cormack 2004, 153.

²⁰⁰ Kearns 1992, 68.

²⁰¹ Kubinska 1968, 26. ; Rohde 1966, 533.

²⁰² Coupel-Demargne 1969, 32. ; Martin 1971, 328. ; Shahbazi 1975, 75. ; Demargne 1978-1980, 89 vd. ; Fedak 1990, 66. ; Keen 1992, 59. ; Courtils-Cavalier 2001, 33. ; Courtils 2003, 96. ; Sağnak 2005, 80-83, 85, 96, 113.

²⁰³ Dinsmoor 1908, 1 vd. ; Borchhardt 1970, 1 vd. ; Borchhardt 1990, 75 vd. ; Borchhardt 1999, 1 vd. ; Fedak 1990, 68, 72. ; Keen 1998, 167. ; Pedersen 1991, 1 vd. ; Hoepfner 1996, 1 vd. ; Jeppesen 1998, 1 vd.

²⁰⁴ Borchhardt 1970, 353-393. ; Borchhardt 1976, 137.

²⁰⁵ Akurgal 1970, 171. ; Praschniker-Theuer 1979, 1 vd. ; Fedak 1990, 79-82. ; Hoepfner 1993, 111-123. ; Alınlık düzenlemesi ve kabartmalar için bkz; Childs-Demargne 1989, 291-296, Lev. 140-144.

²⁰⁶ Benndorf-Niemann 1889, 1 vd. ; Borchhardt 1970, 389. ; Fedak 1990, 29-33. ; Oberlaitner 1994, 57. ; Marksteiner 2002, 176. ; Sağnak 2005, 43-50.

²⁰⁷ Benndorf-Niemann 1884, 130 vd.

²⁰⁸ Marksteiner 1994, 78-88.

Tapınaklarla tapınak mezarlar dış cephede benzer olmakla birlikte özellikle iç mekânda farklıdır. Tapınak mezarlarda cella içinde kline ya da lahit kullanımının bulunması tapınak mimarisinden ayrılan bir unsurdur. Ölen kişiler için yapılan tapınak mezarlarda, kline ya da lahit kullanımından dolayı, sekilerin bulunması da (genelde, “Γ” ya da “Π” planlı) doğal bir unsurdur. Tapınak mezarlarda genellikle podyum içinde bulunan ve sürgülü bir kapıyla girilen hyposorionların varlığı da tapınak mimarisinde bulunmamaktadır. Kitabelerin dili benzer olmakla birlikte tapınak mezarlarda, ölen kişinin ve mezara gömüleceklerin isim listelerinin yer alması ve mezar sahibinin aile bağlarından uzun uzadıya bahsedilmesi, ceza ve lanet anlatımları gibi ifadeler tapınaklarda bulunmamaktadır. Tapınakların kült odasında bulunan tanrı heykeli yerine mezarlarda lahitlerin dışında bazen heykel yada kabartmaların bulunması da bir başka farklılıktır. Tapınak mezarlarda cella tavanı genellikle tonoz, tapınak mimarisinde ise düz örtülmeside bir başka farklı özelliktir. Dış mimarileriyle birbirlerinin kopyası olan bu iki yapı grubu iç mekânlarının farklı döşemleriyle ayrılmaktadır.

Tapınak mezarların dış görüntüsü bir Roma tapınağıyla aynıdır ve birbirlerinden ayırt edebilmek mümkün değildir. Bunca benzerliğe rağmen dikkat edilmesi gereken önemli bir unsur, tapınak mezarların sadece mimari bir düzenlemeden ibaret olduğu, tapınaklarla ve tapınakların işlevleriyle karıştırılmaması gerekmektedir. Roma dönemi tapınak mezarları, tapınaklar gibi tapınım görmemiş sadece onları form ve döşemleriyle taklit etmiştir. Bu mezarlarda yatan ölümlere bildik anlamda tanrısal bir tapınım gerçekleşmemiştir.

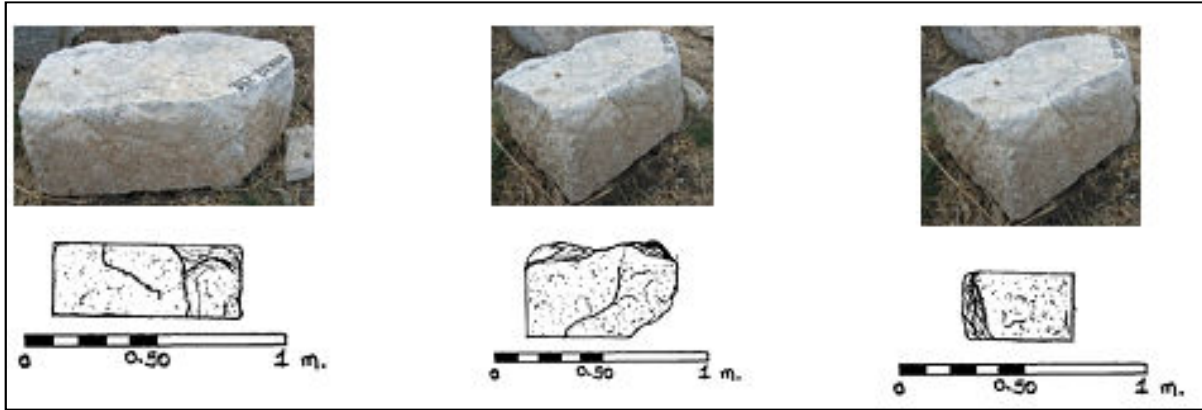
Tapınak mezarlarda in antis, pseudoperipteros, antesiz ve anteli tapınak planlarıyla ağırlıklı gruba tetrastylus prostylus planlı mezarlar oluşturmaktadır. Farklı plan ve düzenlemeler içindeki Anadolu Tapınak Mezarları'nın tamamının ortak noktası üçgen çatılı düzenlenmiş olmalarıdır. Mezarlarda hem dini hem de sosyal yapılarda görülen mimari elemanlar bir arada kullanılmıştır.

Roma Dönemi'nde, Anadolu şehirlerinin yönetici ve soylu kişileri geniş soylarını öldükten sonra onurlandırmak, ekonomik ve sosyal üstünlüklerini topluma ilan etmek için tapınak mezarları bir propaganda aracı olarak kullanmışlardır. Tapınak mezarlar, bir mezar yapısı olmanın yanı sıra kentlerdeki güç ve politik rollerde de etkin olmuştur²⁰⁹.

²⁰⁹ Tlos'da yaşamış ve adını soyuna vermiş bir yerli kahraman için bakınız: Strubbe 1991, 33-59.

EK: Tablo 1													
PATARA MEZARLARI	KONUM	TEMENOS	YÖNELİŞ	PODYUM	BASAMAK	ANTE SÜTUN	KÖSE PLASTERİ	ÇATI	CELLA ÇATISI	HYPOSORİON ÇATISI	HYPOSORİON	TİP	TARİH
MARKIA	X	X	BATI	X	X	X	KORİNTH	ÜÇGEN	TONOZ	TONOZ	1	PROSTYLOS	İ.S. 3. YI ORTASI
AKDAMI	X	X	BATI	X	X	X	KORİNTH	ÜÇGEN	TONOZ	TONOZ	1	PROSTYLOS	İ.S. 3. YI ORTASI
ANASSA	X												?
ASLANLI	X	X		X									?
BODRİM	X	X	GÜNEY	X	X			ÜÇGEN	DÜZ DAM	DÜZ DAM	1	ANTESİZ ÖRKOS	İ.S. 1. YI
GÜNLÜK	X	X	BATI	X	X			ÜÇGEN	DÜZ DAM	DÜZ DAM	2	ANTESİZ ÖRKOS	İ.S. 1. YI?
KURSUNLU TEPE	X	?	BATI	X	X			ÜÇGEN	TONOZ			ANTESİZ ÖRKOS	İ.S. 2. YI. SONU-3. YI. BAŞI
MARKIANA	X								DÜZ DAM?				İ.S. 67-70
PSEUDOPERİPTEROS	X		DOĞU	X	X	X	KORİNTH	ÜÇGEN	TONOZ	TONOZ	2	PSEUDOPERİPTEROS	İ.S. 1. YI?
LİKYA MEZARLARI													
ARYKANDA 1	X		GÜNEYBATI	X		X	KORİNTH	ÜÇGEN				DİSTYLOS IN ANTİS	İ.S. 2. YI. SONU-3. YI. BAŞI
ARYKANDA 2	X		GÜNEY	X		X	KORİNTH	ÜÇGEN				ANTELI ÖRKOS	İ.S. 3.YI
BALBOURA DOĞU		X	GÜNEYBATI	X	X	X	KORİNTH	ÜÇGEN		TONOZ	1	ANTELI ÖRKOS	İ.S. 2.YI. SONU
MYRA	X		KUZEY	X	X	X	KORİNTH	ÜÇGEN		TONOZ	2	PROSTYLOS	İ.S. 2. YI. SONU-3. YI. BAŞI
ÖNGANDA DOR	X		GÜNEYDOĞU	X	X		DOR	ÜÇGEN				PSEUDOPERİPTEROS	İ.S. 1. YI. YI. IN 2. YARISI
RHODİAPOLİS	X		GÜNEY	X	X	X	KORİNTH	ÜÇGEN	DÜZ DAM			PROSTYLOS	İ.S. 152-153
ANADOLU MEZARLARI													
ADADA KUZEY	X		BATI	X	X	X	KORİNTH	ÜÇGEN				PROSTYLOS	İ.S. 2. YI. SONU-3. YI. BAŞI
AIZANOI	X		KUZEYBATI	X	X	X	ION	ÜÇGEN			1	DİSTYLOS IN ANTİS	İ.S. 2.YI. IN 2. YARISI
ARIASSOS			GÜNEYDOĞU		?	X		ÜÇGEN				ANTELI TAPINAK MEZAR	İ.S. 2. YI. SONU-3. YI. BAŞI
ASSOS	X			X	X	X	DOR	ÜÇGEN				PROSTYLOS	İ.Ö. 1. YI
CAMBAZLI BÜYÜK		X	GÜNEY	X	X	X	KORİNTH	ÜÇGEN	TONOZ	TONOZ	1	DİSTYLOS IN ANTİS	İ.S. 2.YI. SON ÇEYREĞİ
CAMBAZLI GÜNEY DOĞU	X					X	KORİNTH	ÜÇGEN	TONOZ	TONOZ		DİSTYLOS IN ANTİS	İ.S. 2. YI. SONU-3. YI. BAŞI
DEMİRCİLİ 1	X		GÜNEY	X		X	KORİNTH	ÜÇGEN	TONOZ	TONOZ		PROSTYLOS	İ.S. 2. YI. SONU-3. YI. BAŞI
DEMİRCİLİ 2	X		GÜNEY	X	X	X	KORİNTH	ÜÇGEN	TONOZ	TONOZ	1	DİSTYLOS IN ANTİS	İ.S. 2. YI. SONU-3. YI. BAŞI
ELALUSSA SEBASTE	X		DOĞU	X		X	KORİNTH	ÜÇGEN	TONOZ	TONOZ	1	PROSTYLOS	İ.S. 2. YI. SONU-3. YI. BAŞI
IASOS		X	GÜNEY	X	X	X	KORİNTH	ÜÇGEN	DÜZ DAM	DÜZ DAM	1	PROSTYLOS	İ.S. 2. YI. IN 2. YARISI
ISAURA	X		DOĞU	X		X	KORİNTH	ÜÇGEN	TONOZ	TONOZ		PROSTYLOS	İ.S. 2. YI. 1. YARISI
KARABÖCÜLÜ		X	DOĞU	X	X	X	KORİNTH	ÜÇGEN				DİSTYLOS IN ANTİS	İ.S. 2.YI. IN SONU
KITANAURA	X	X	GÜNEYDOĞU	X	X	X	DOR	ÜÇGEN			1	DİSTYLOS IN ANTİS	İ.S. ERKEN 3. YI
PERGAMON	X	X	GÜNEY	X	X	X	KORİNTH	ÜÇGEN		TONOZ	1	DİSTYLOS IN ANTİS	İ.S. 2. YI. IN 2. YARISI
SİDE	X		GÜNEYBATI	X	X	X	KORİNTH	ÜÇGEN	TONOZ			PSEUDODİPTERAL	İ.S. 3. YI. IN 2. YARISI
TERMİSSOS 1		X		X		X	ION	ÜÇGEN				PSEUDOPERİPTEROS	İ.S. 140 CV.
TERMİSSOS 2	X			X		X	KORİNTH	ÜÇGEN	TONOZ	TONOZ	1	PROSTYLOS	İ.S. 2.YI. SONU-3. YI. BAŞI
TOPALLARIN ÇEŞME	X			X	X	X	KORİNTH	ÜÇGEN	DÜZ DAM			DİSTYLOS IN ANTİS	?
TÜRKMENÜŞAĞI	X			X	X	X	KORİNTH	ÜÇGEN				PROSTYLOS	İ.S. 2.YI. SONU-3. YI. BAŞI

BLOK VE BULUNTU KATALOĞU

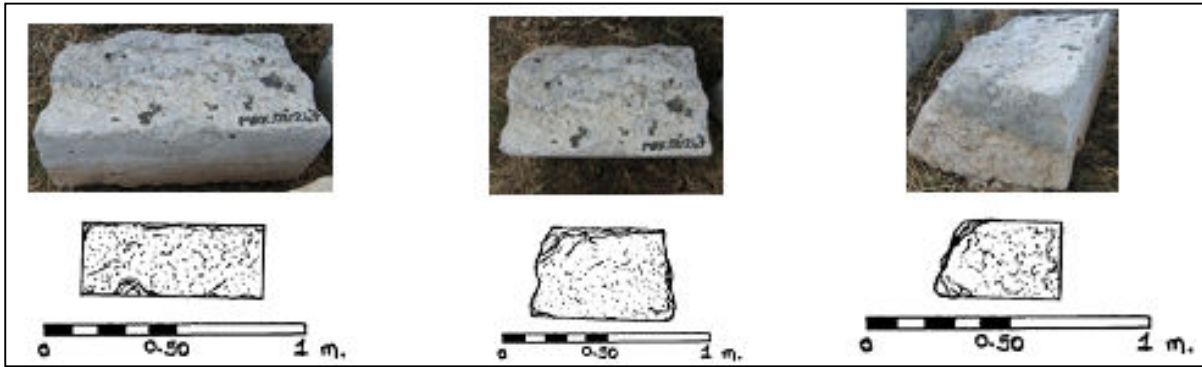

Katalog No : 1

Buluntu Yeri : I5 Orijinal Yeri : Basamak

Blok No : 251

Bulunduğu Yer : G3 Ölçüleri (m.) : G:0.72 Y:0.28 D :0.45

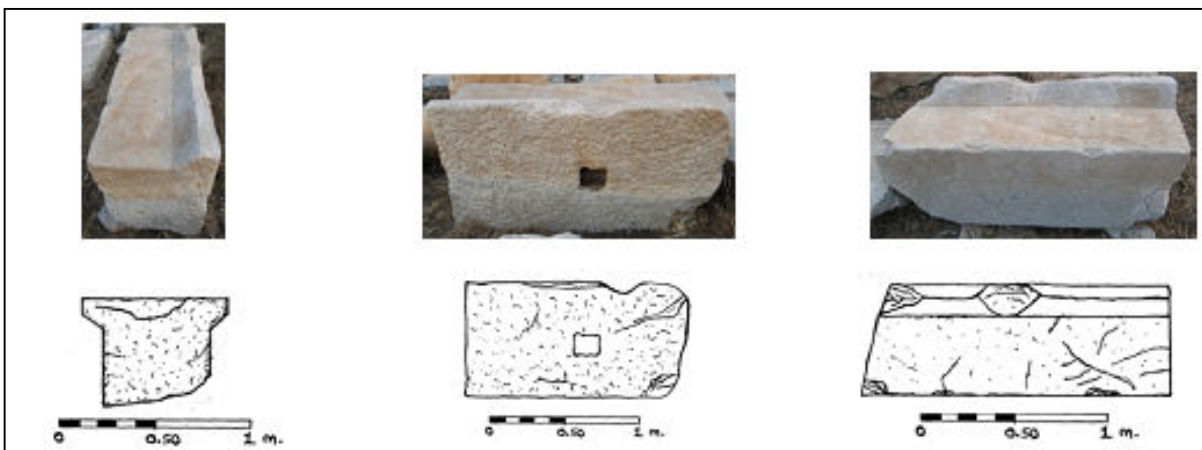

Katalog No : 2

Buluntu Yeri : J5 Orijinal Yeri : Basamak

Blok No : 247

Bulunduğu Yer : F3 Ölçüleri (m.) : G:0.70 Y:0.28 D:0.45

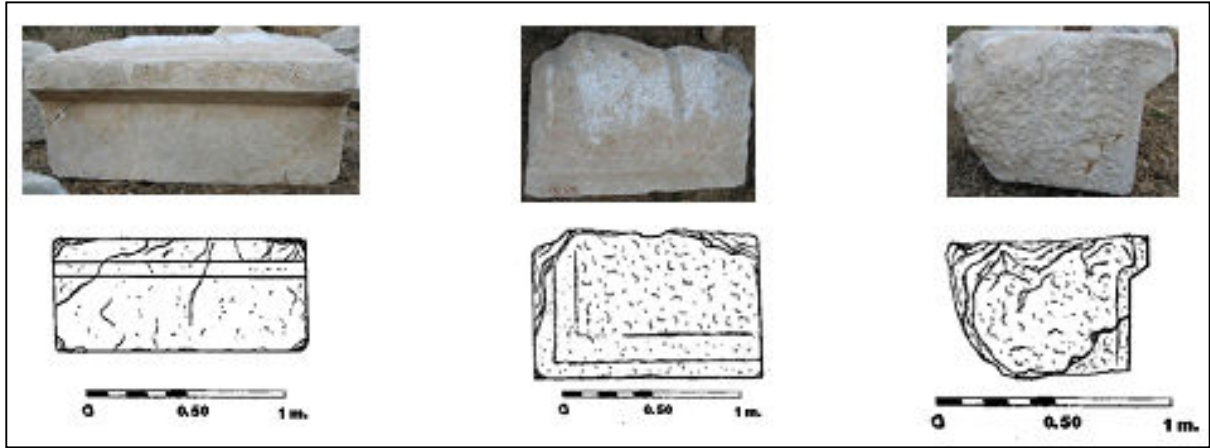

Katalog No : 3

Buluntu Yeri : G1 Orijinal Yeri :Kuzey Sundurma

Blok No : 207

Bulunduğu Yer : F3 Ölçüleri (m.) : G:0.76 Y:0.60 D :1.66

Katalog No : 4

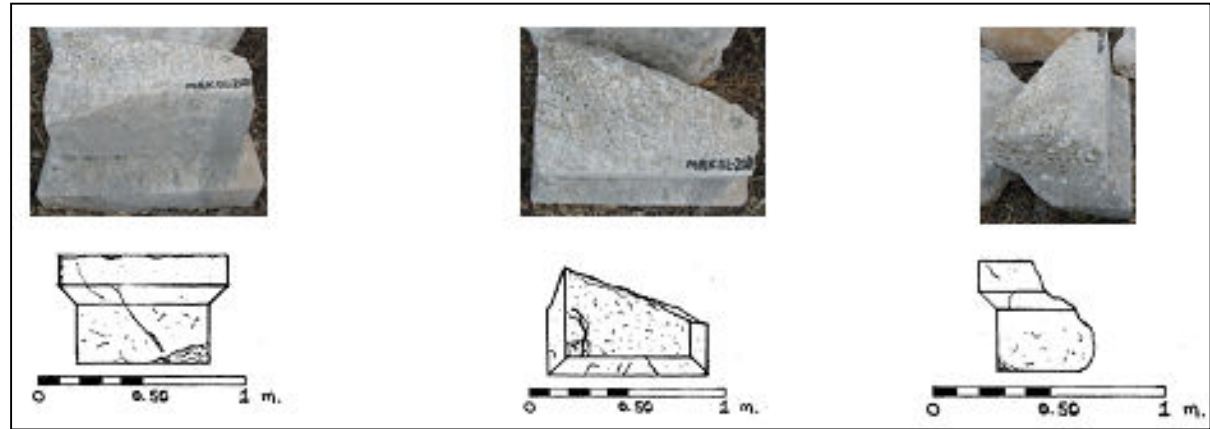
Buluntu Yeri : F2

Orijinal Yeri: Kuzey Sundurma

Blok No : 519

Bulunduğu Yer : F3

Ölçüleri (m.) : G:1.27 Y:0.58 D :0.84

Katalog No : 5

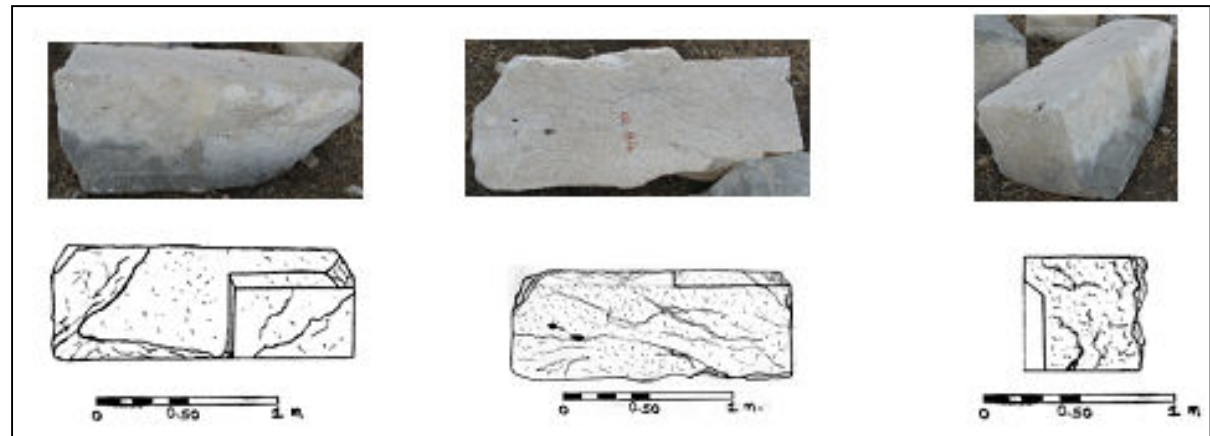
Buluntu Yeri : H2

Orijinal Yeri :Kuzey Sundurma

Blok No : 208

Bulunduğu Yer : E4

Ölçüleri (m.) : G:0.64 Y:0.54 D :0.57

Katalog No : 6

Buluntu Yeri : F6

Orijinal Yeri : Güney Sundurma

Blok No : 84

Bulunduğu Yer : F5

Ölçüleri (m.) : G:0.64 Y:0.60 D :1.66

Katalog No : 7

Buluntu Yeri : D5

Orijinal Yeri :Güney Sundurma

Blok No : 001

Bulunduğu Yer : C6

Ölçüleri (m.) : G:0.66 Y:0.58 D :1.64

Katalog No : 8

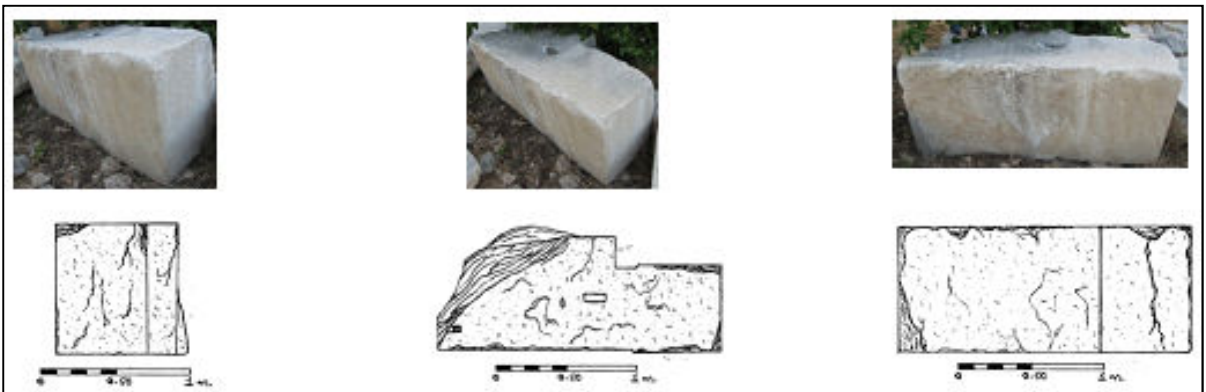
Buluntu Yeri : F1

Orijinal Yeri:KB Köşe Kolonu 3.Katman

Blok No : 147

Bulunduğu Yer : F3

Ölçüleri(m.) : G:0.58 Y:1.02 D :1.50

Katalog No : 9

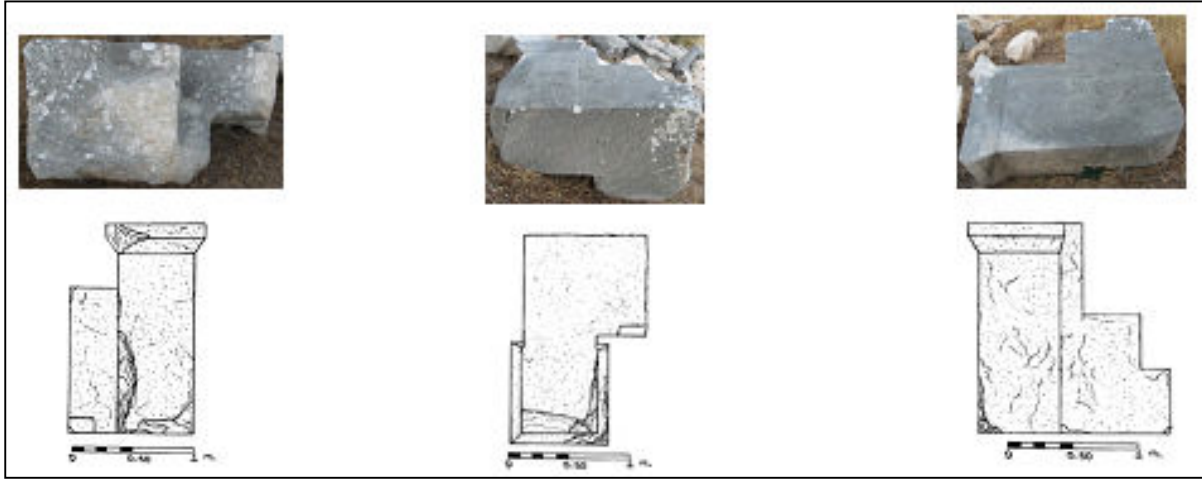
Buluntu Yeri : F2

Orijinal Yeri:KB Köşe Kolonu 4.Katman

Blok No : 137

Bulunduğu Yer : E2

Ölçüleri(m.) : G:0.61 Y:0.88 D :2.01

Katalog No : 10

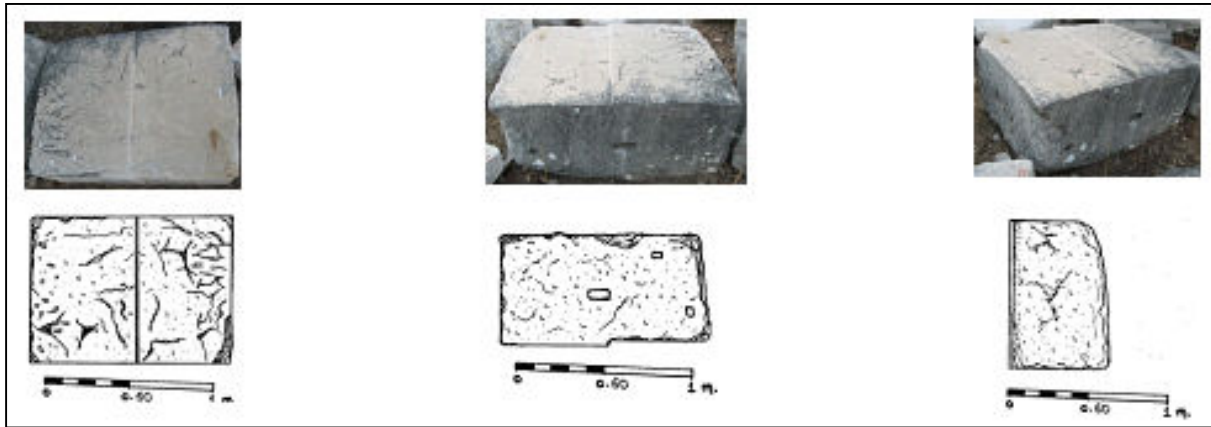
Buluntu Yeri : F5

Orijinal Yeri :GB Kolon Başlığı

Blok No : 69

Bulunduğu Yer : E4

Ölçüleri (m.) : G:0.58 Y:1.60 D :1.58

Katalog No : 11

Buluntu Yeri : D4

Orijinal Yeri:GD Köşe Kolonu 3.Katman

Blok No : 035

Bulunduğu Yer : B6

Ölçüleri(m.) : G:0.62 Y:0.88 D :1.19

Katalog No : 12

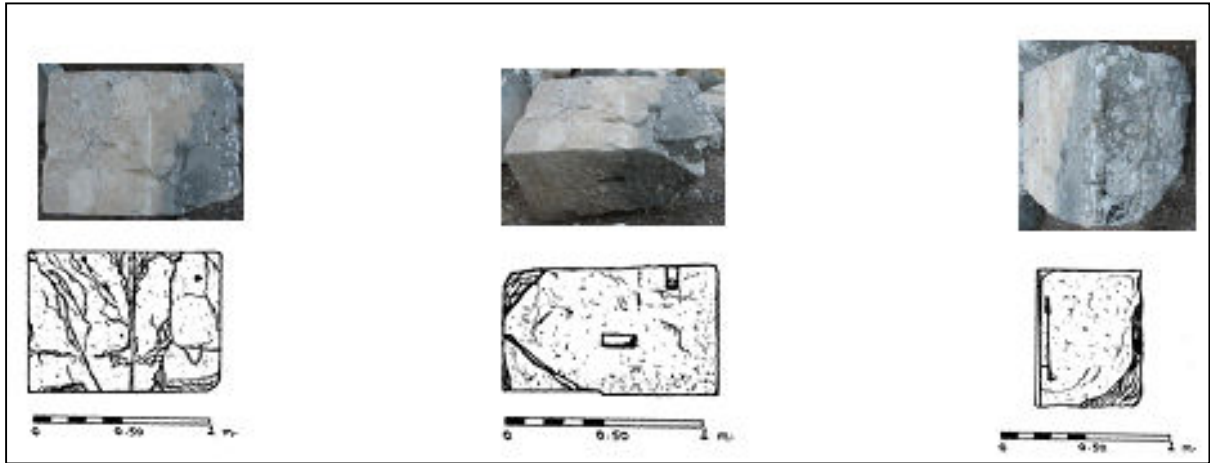
Buluntu Yeri : B3

Orijinal Yeri:KD Köşe Kolonu 2.Katman

Blok No : 159

Bulunduğu Yer : B3

Ölçüleri(m.) : G:0.73 Y:1.20 D :1.72

Katalog No : 13

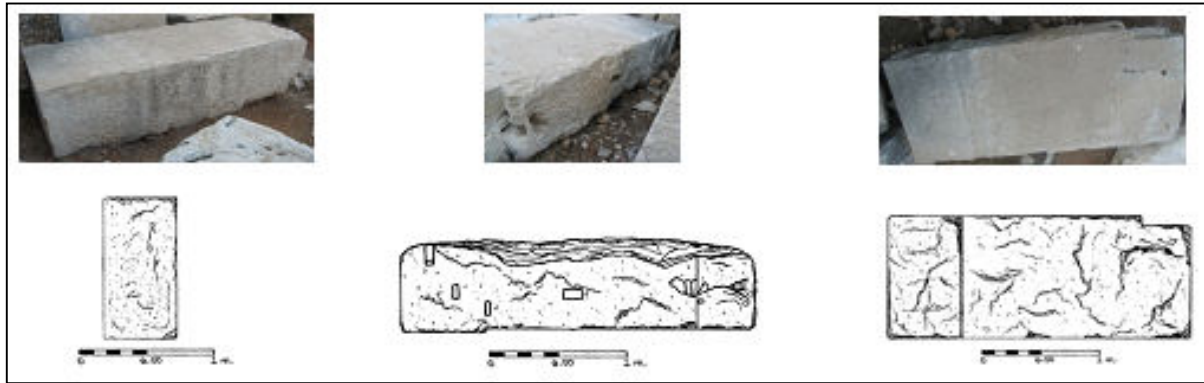
Buluntu Yeri : B2

Orijinal Yeri: KD Köşe Kolonu 3.Katman

Blok No : 267

Bulunduğu Yer : A6

Ölçüleri(m.) : G:0.63 Y:0.80 D :1.09

Katalog No : 14

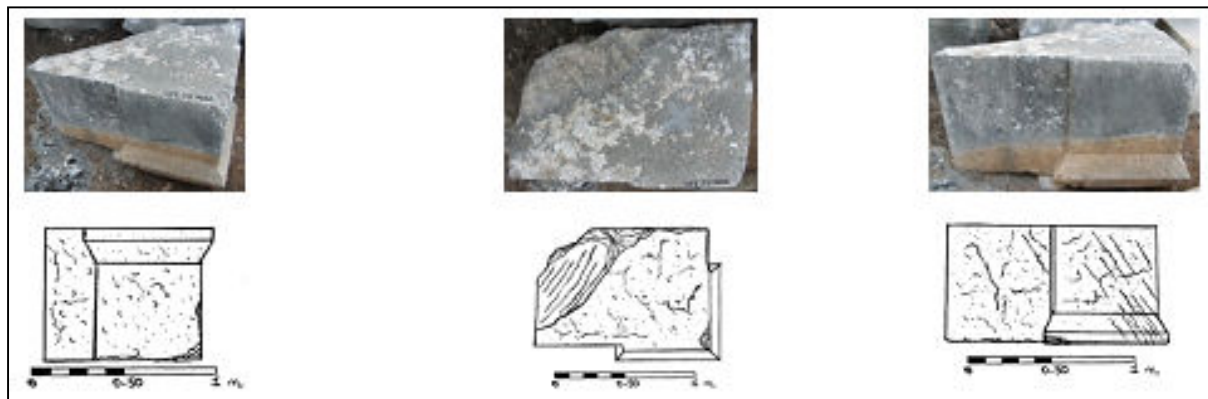
Buluntu Yeri : C2

Orijinal Yeri: KD Köşe Kolonu 4.Katman

Blok No : 263

Bulunduğu Yer : B3

Ölçüleri(m.) : G:0.57 Y:1.06 D :2.60

Katalog No : 15

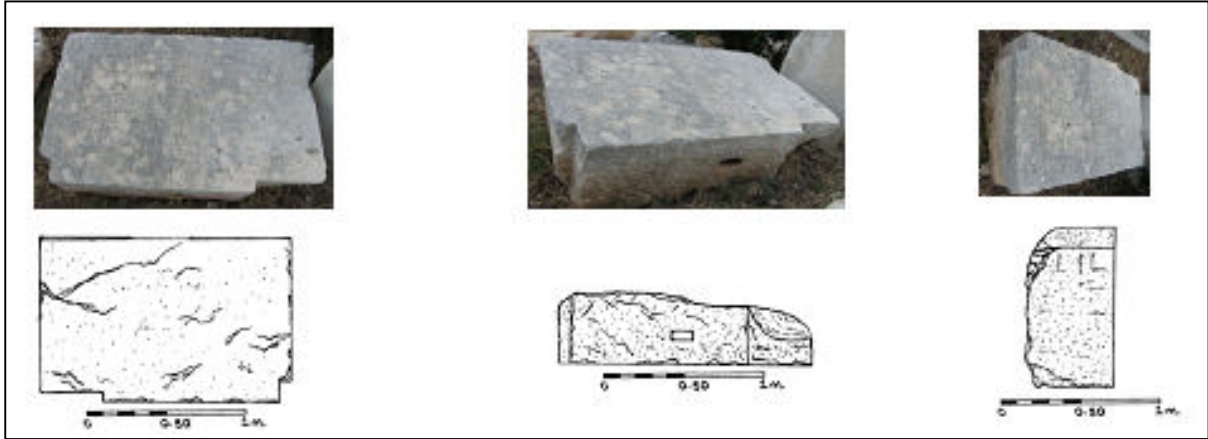
Buluntu Yeri : B2

Orijinal Yeri:KD Kolon Başlığı

Blok No : 265

Bulunduğu Yer : C3

Ölçüleri (m.) : G:0.87 Y:0.71 D :1.32

Katalog No : 16

Buluntu Yeri :I3

Orijinal Yeri:Batı Ana Gövde (Yazıtlı Blok)

Blok No : 241

Bulunduğu Yer :E2

Ölçüleri(m.) : G:1.58 Y:1.02 D :0.49

Katalog No : 17

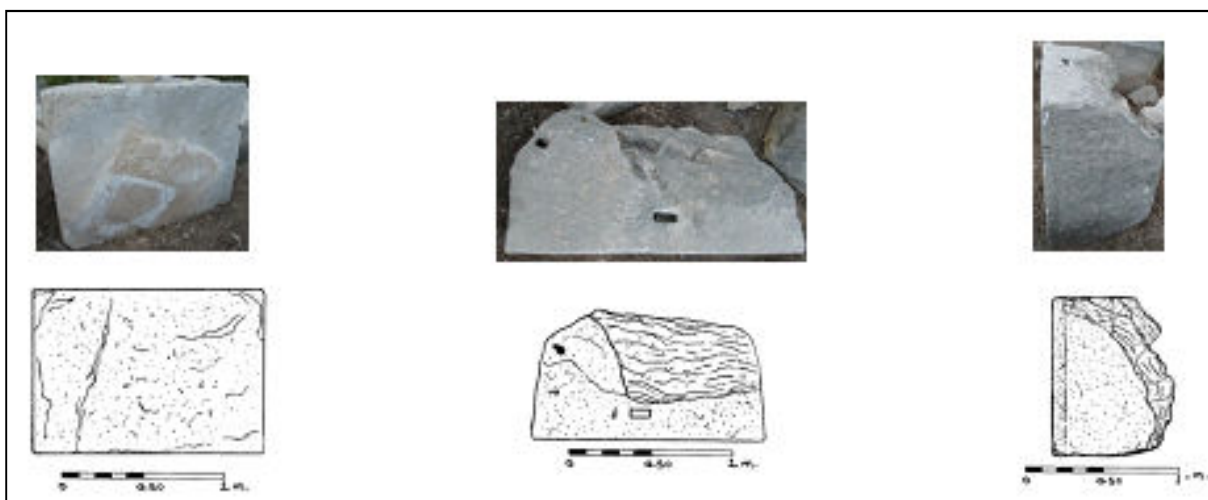
Buluntu Yeri :C6

Orijinal Yeri :Güney Ana Gövde 2.Katman

Blok No : 92

Bulunduğu Yer : C7

Ölçüleri(m.) : G:1.47 Y:1.09 D :0.60

Katalog No : 18

Buluntu Yeri : D6

Orijinal Yeri: Güney Ana Gövde 3.Katman

Blok No : 72

Bulunduğu Yer : C6

Ölçüleri(m.) : G:1.43 Y:1.04 D :0.80

Katalog No : 19

Buluntu Yeri : C6

Orijinal Yeri :Güney Ana Gövde 3.Katman

Blok No : 94

Bulunduğu Yer : C7

Ölçüleri(m.) : G:1.12 Y:0.85 D :0.72

Katalog No : 20

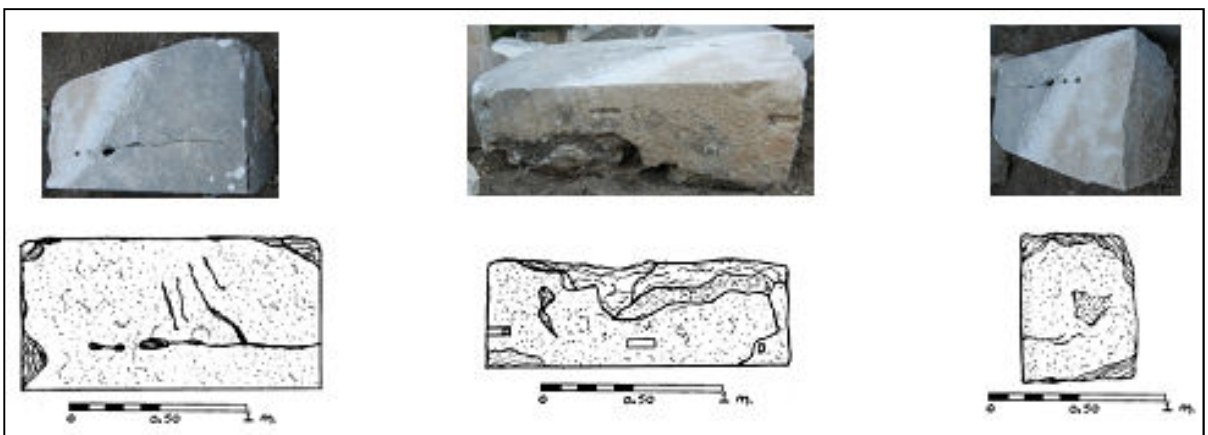
Buluntu Yeri : D6

Orijinal Yeri:Güney Ana Gövde 4.Katman

Blok No : 100

Bulunduğu Yer : E5

Ölçüleri(m.) : G:1.81 Y:0.87 D :0.81

Katalog No : 21

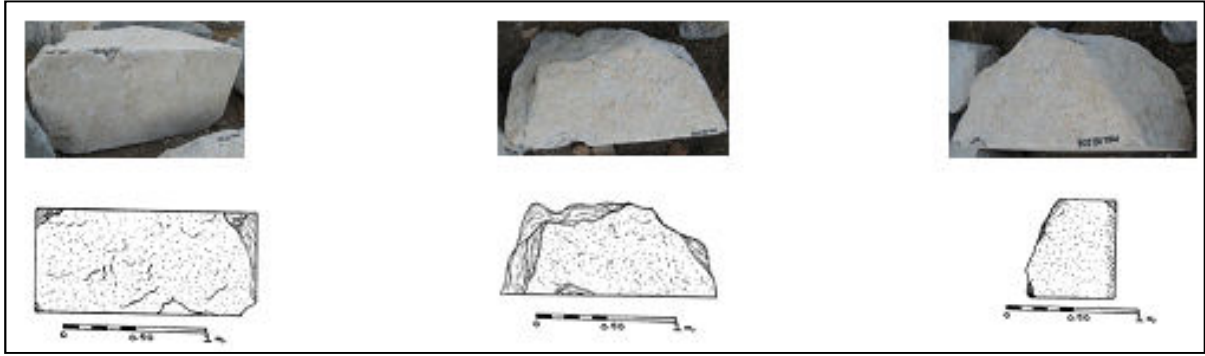
Buluntu Yeri : D6

Orijinal Yeri: Güney Ana Gövde 4.Katman

Blok No : 97

Bulunduğu Yer : C7

Ölçüleri(m.) : G:1.69 Y:0.85 D :0.58

Katalog No : 22

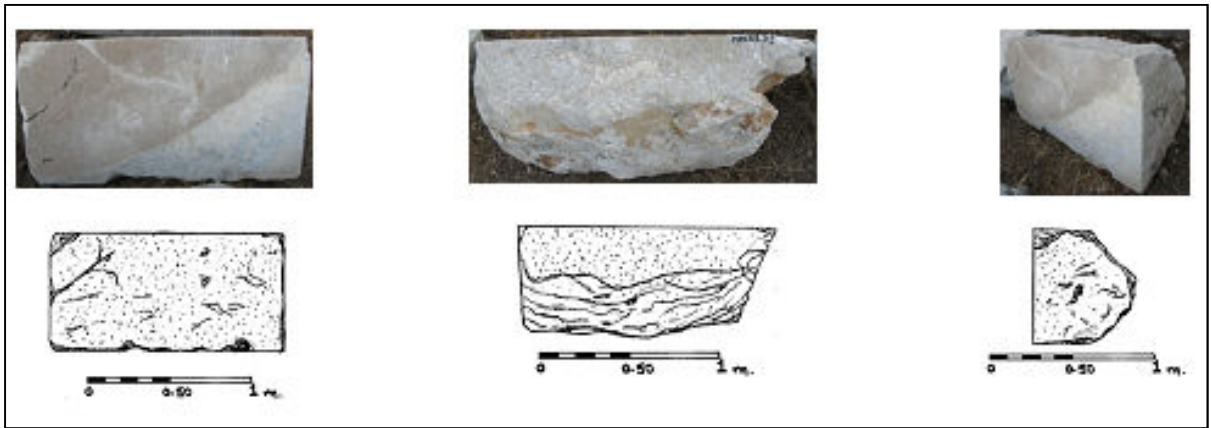
Buluntu Yeri : E6

Orijinal Yeri: Güney Ana Gövde 5.Katman

Blok No : 108

Bulunduğu Yer : E5

Ölçüleri(m.) : G:1.54 Y:0.72 D :0.66

Katalog No : 23

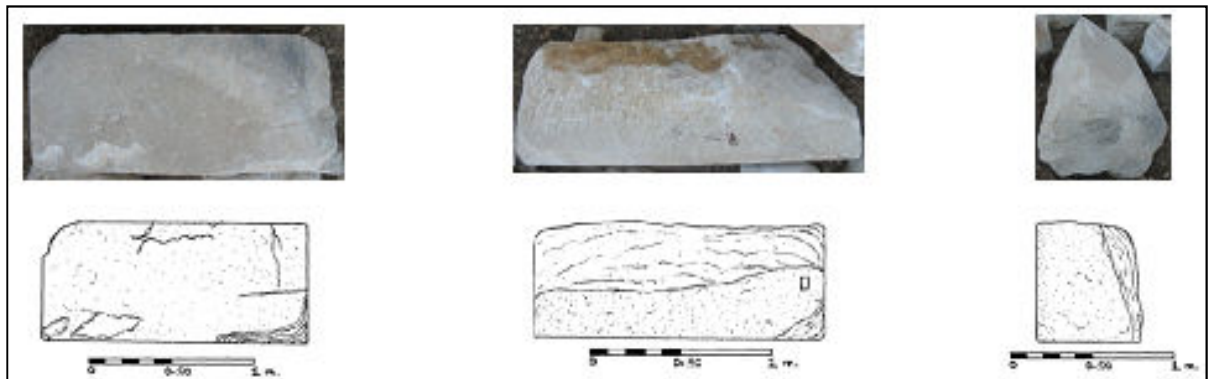
Buluntu Yeri : E6

Orijinal Yeri: Güney Ana Gövde 5.Katman

Blok No : 79

Bulunduğu Yer : F5

Ölçüleri(m.) : G:1.44 Y:0.72 D :0.62

Katalog No : 24

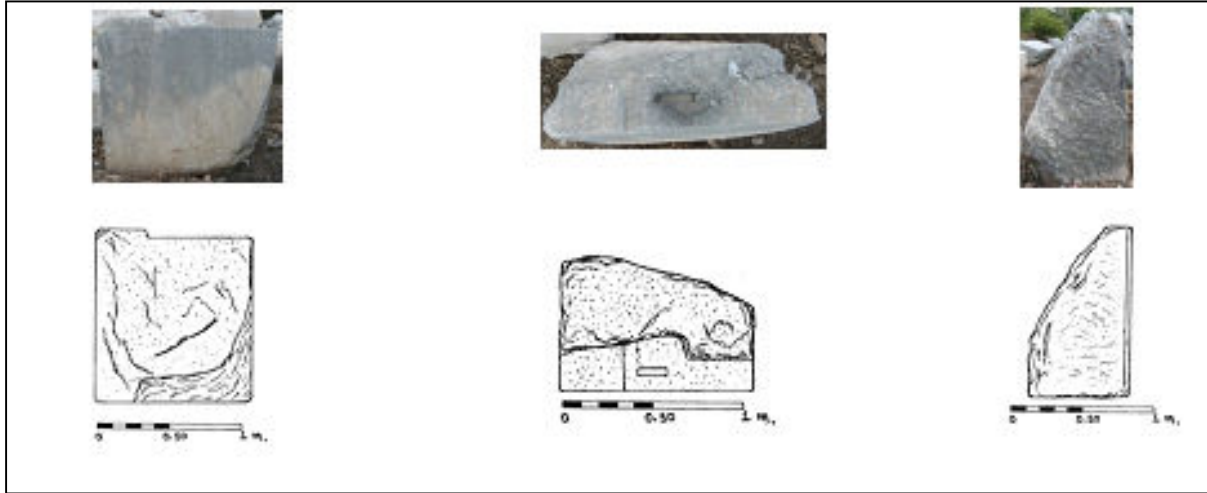
Buluntu Yeri : D6

Orijinal Yeri:Güney Ana Gövde 5.Katman

Blok No : 98

Bulunduğu Yer : C7

Ölçüleri(m.) : G:1.60 Y:0.73 D :0.64

Katalog No : 25

Buluntu Yeri : B4

Orijinal Yeri: Doğu Ana Gövde 2.Katman

Blok No : 167

Bulunduğu Yer : D7

Ölçüleri(m.) : G:1.10 Y:1.19 D :0.72

Katalog No : 26

Buluntu Yeri : B3

Orijinal Yeri: Doğu Ana Gövde 3.Katman

Blok No : 160

Bulunduğu Yer : A6

Ölçüleri(m.) : G:1.29 Y:0.86 D :0.50

Katalog No : 27

Buluntu Yeri : B5

Orijinal Yeri: Doğu Ana Gövde 4.Katman

Blok No : 170

Bulunduğu Yer : C7

Ölçüleri(m.) : G: 0.60 Y:1.12 D :0.60

Katalog No : 28

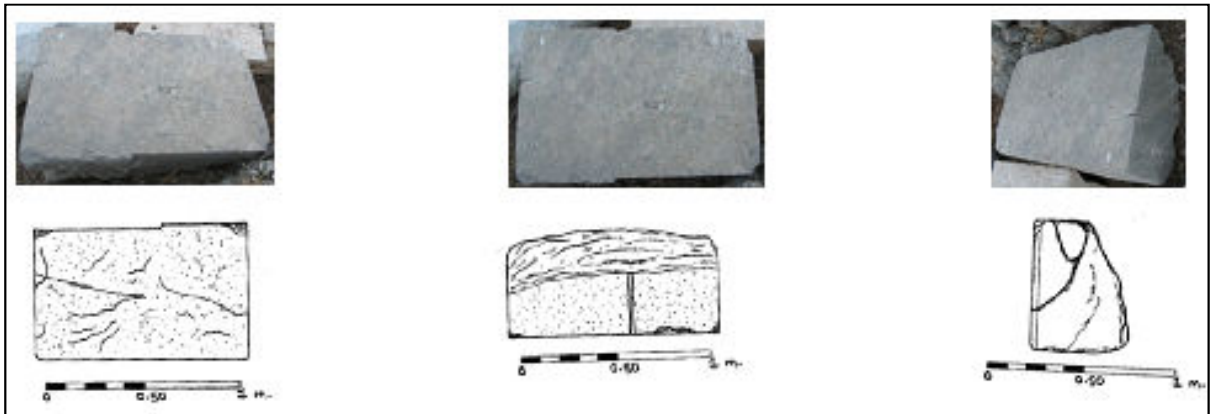
Buluntu Yeri : B4

Orijinal Yeri: Doğu Ana Gövde 4.Katman

Blok No : 166

Bulunduğu Yer : D7

Ölçüleri(m.) : G:1.69 Y:0.97 D :0.78

Katalog No : 29

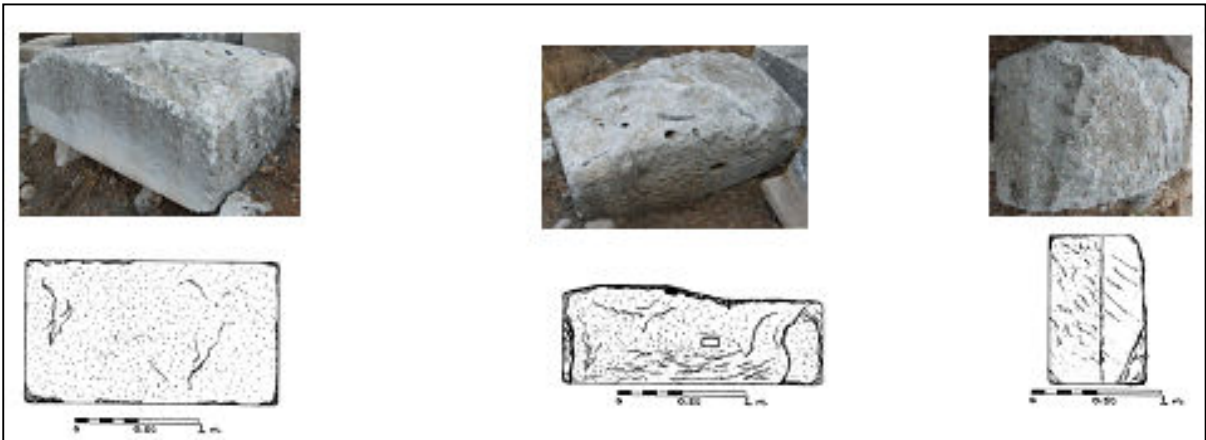
Buluntu Yeri : B5

Orijinal Yeri: Doğu Ana Gövde 5.Katman

Blok No : 169

Bulunduğu Yer : D8

Ölçüleri(m.) : G:1.08 Y:0.71 D :0.53

Katalog No : 30

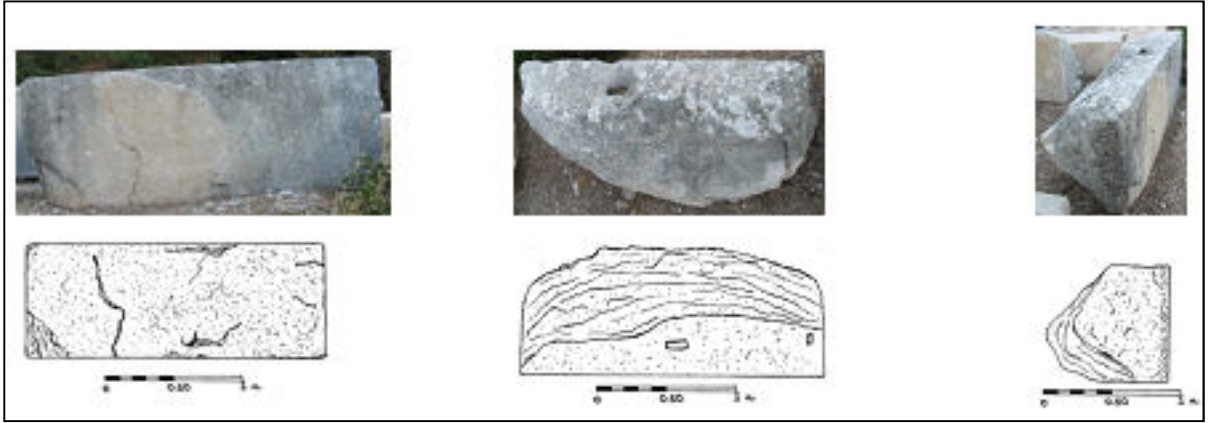
Buluntu Yeri : D2

Orijinal Yeri: Kuzey Ana Gövde 2.Katman

Blok No : 118

Bulunduğu Yer : C3

Ölçüleri(m.) : G:2.02 Y:1.13 D :0.76

Katalog No : 31

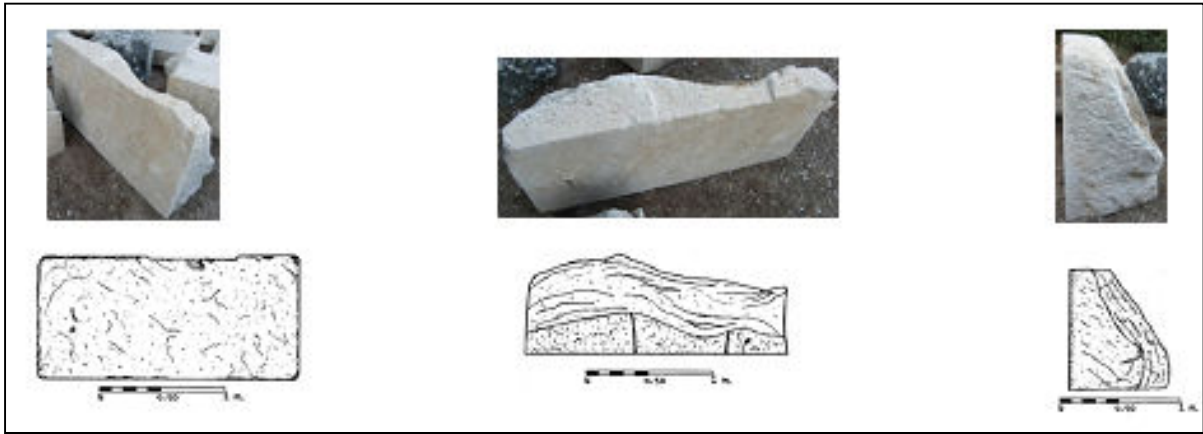
Buluntu Yeri : D1

Orijinal Yeri: Kuzey Ana Gövde 3.Katman

Blok No : 129

Bulunduğu Yer : B3

Ölçüleri(m.) : G:2.21 Y:0.87 D :0.90

Katalog No : 32

Buluntu Yeri : E1

Orijinal Yeri: Kuzey Ana Gövde 3.Katman

Blok No : 135

Bulunduğu Yer : C3

Ölçüleri(m.) : G:2.08 Y:1.00 D :0.80

Katalog No : 33

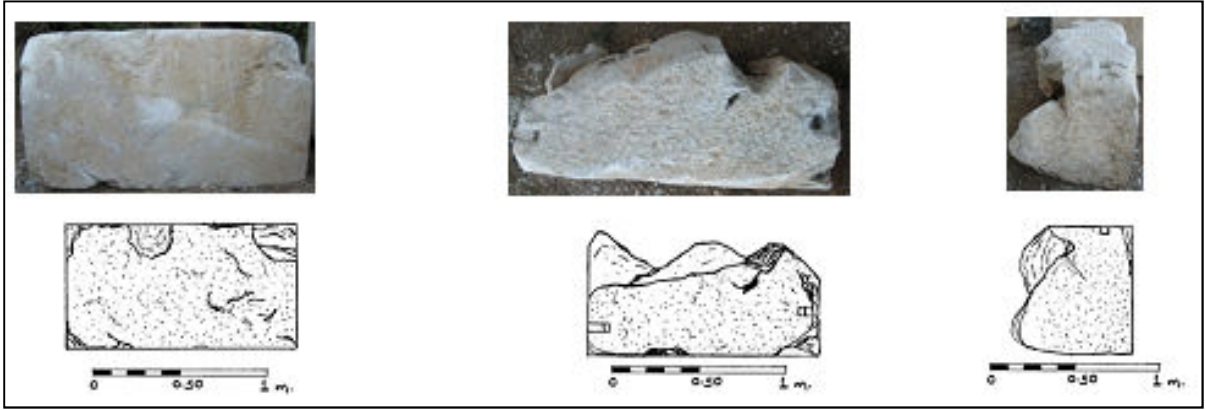
Buluntu Yeri : D1

Orijinal Yeri: Kuzey Ana Gövde 4.Katman

Blok No : 121

Bulunduğu Yer : C2

Ölçüleri(m.) : G:1.37 Y:0.84 D :0.68

Katalog No : 34

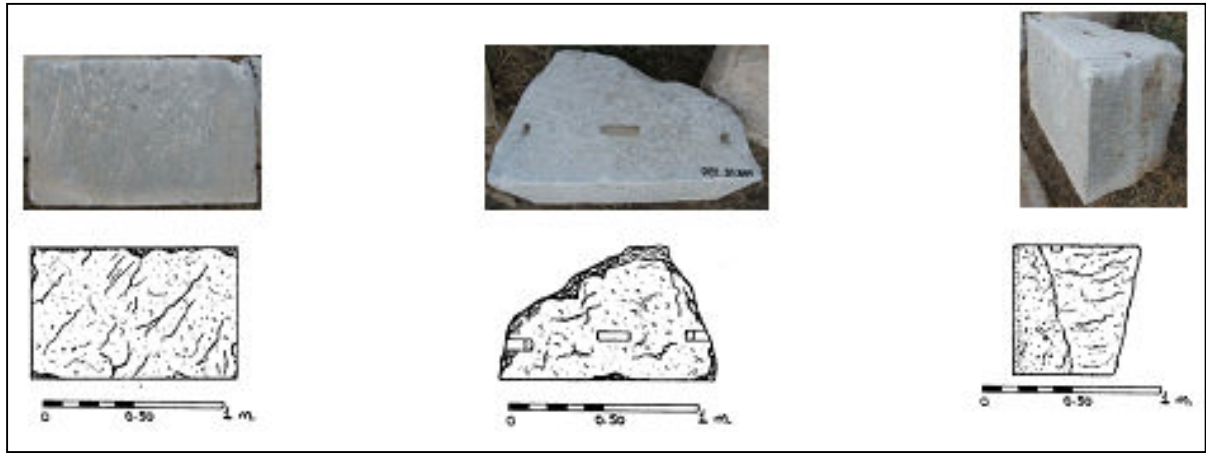
Buluntu Yeri : C2

Orijinal Yeri:Kuzey Ana Gövde 5.Katman

Blok No : 366

Bulunduğu Yer : C3

Ölçüleri(m.) : G:1.32 Y:0.72 D :0.66

Katalog No : 35

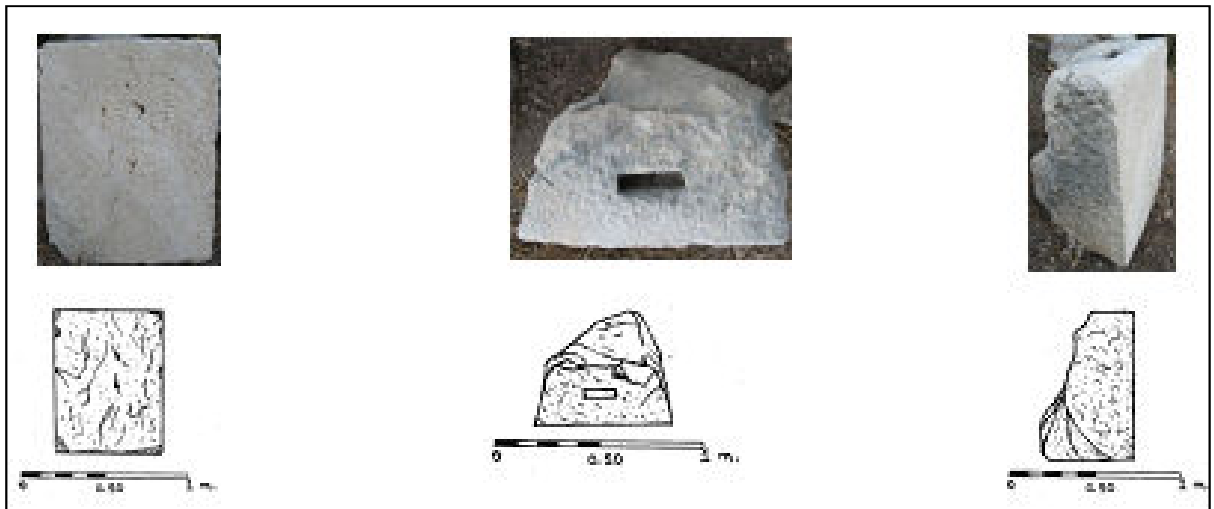
Buluntu Yeri : E1

Orijinal Yeri :Kuzey Ana Gövde 5.Katman

Blok No : 150

Bulunduğu Yer : F2

Ölçüleri(m.) : G:1.14 Y:0.72 D :0.70

Katalog No : 36

Buluntu Yeri : B4

Orijinal Yeri :Cella İçi Alınlık

Blok No : 165

Bulunduğu Yer : ?

Ölçüleri(m.) : G:0.66 Y:0.86 D :0.54

Katalog No : 37

Buluntu Yeri :F1

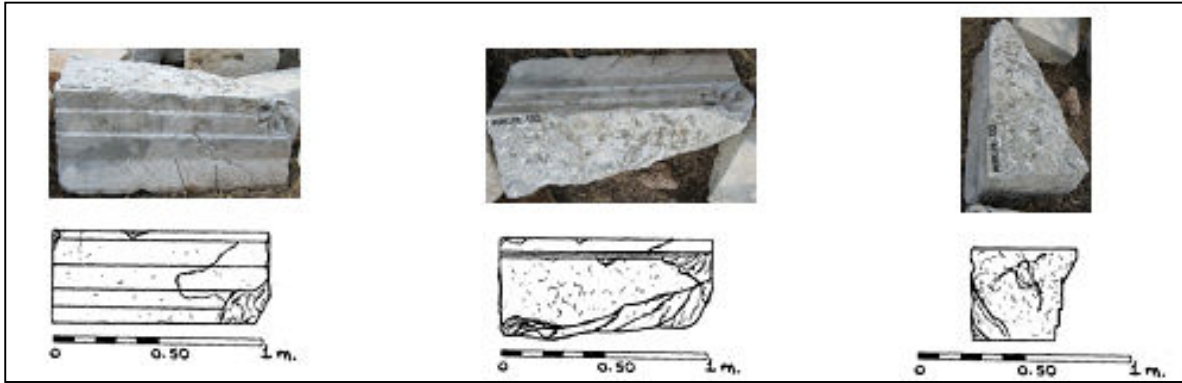
Orijinal Yeri: Batı Yüz Arşitrav

(Ana Gövde Üstünde)

Blok No : 146

Bulunduğu Yer :E3

Ölçüleri(m.) : G:1.08 Y:0.43 D :0.62

Katalog No : 38

Buluntu Yeri :F2

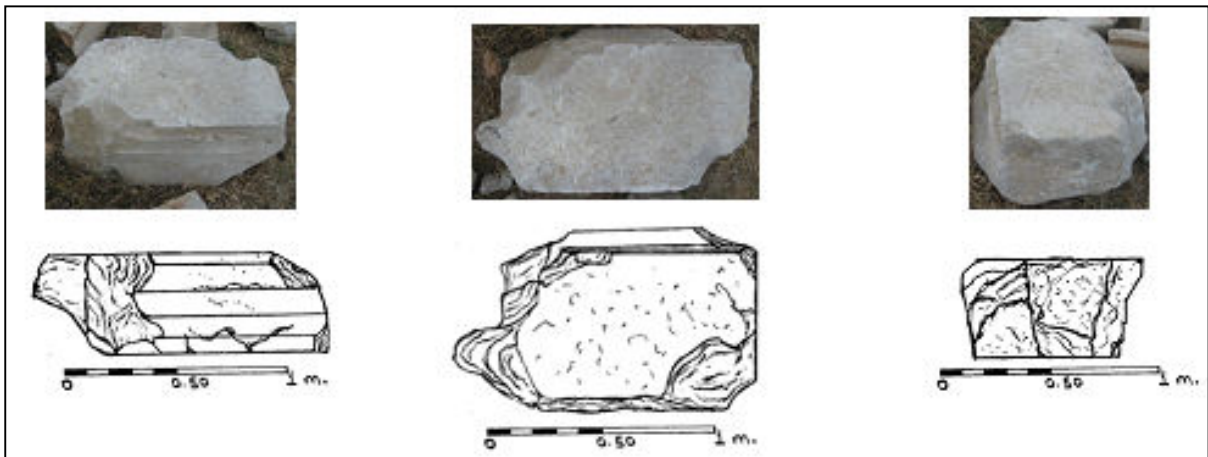
Orijinal Yeri: Batı Yüz Arşitrav

(Ana Gövde Üstünde)

Blok No : 139

Bulunduğu Yer :F3

Ölçüleri(m.) : G:1.03 Y:0.44 D :0.50

Katalog No : 39

Buluntu Yeri :E2

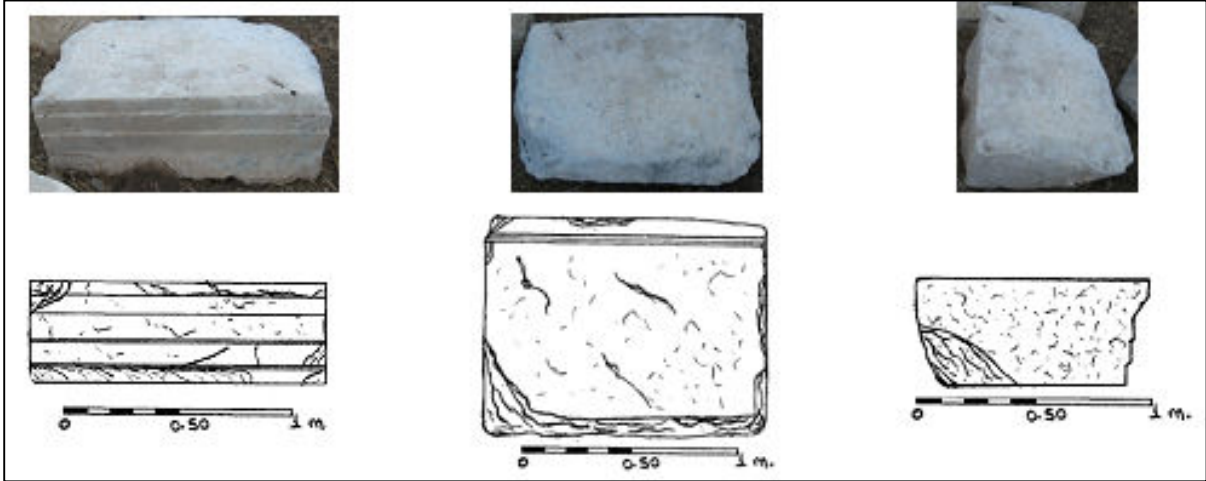
Orijinal Yeri: Batı Yüz Arşitrav

(Ana Gövde Üstünde)

Blok No : 356

Bulunduğu Yer :F2

Ölçüleri(m.) : G:1.30 Y:0.44 D :0.82

Katalog No : 40

Buluntu Yeri : D6

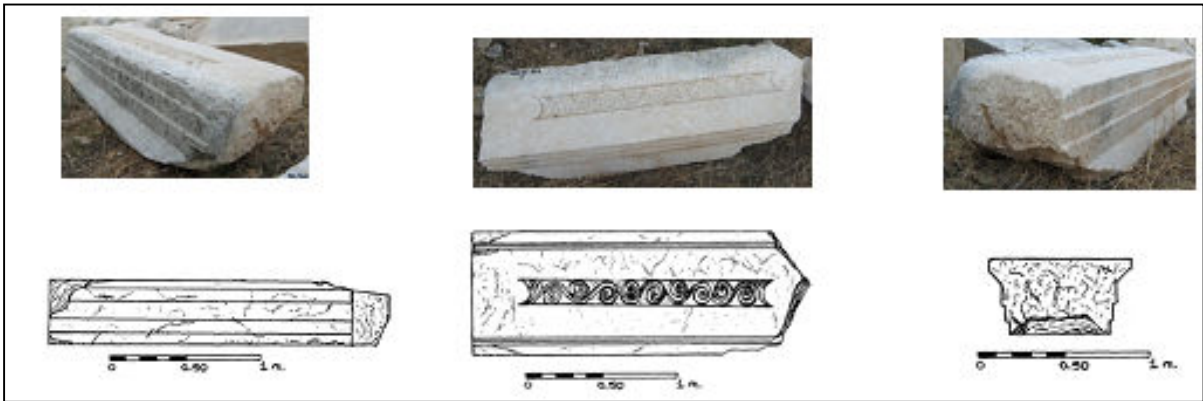
Orijinal Yeri: Batı Yüz Arşitrav

(Ana Gövde Üstünde)

Blok No : 101

Bulunduğu Yer : C8

Ölçüleri(m.) : G:1.30 Y:0.44 D:1.00

Katalog No : 41

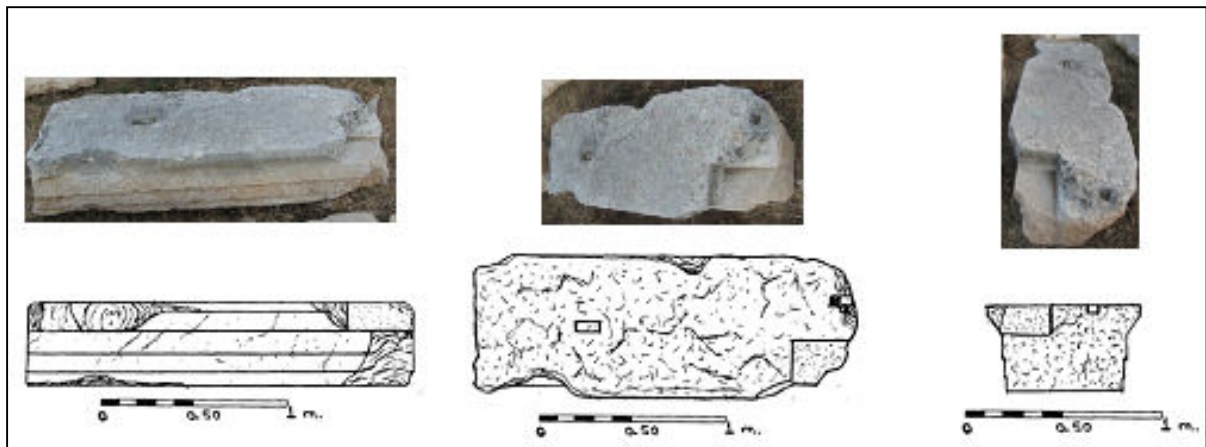
Buluntu Yeri : F1

Orijinal Yeri: KB Köşe Arşitrav(Sütun üstü)

Blok No : 144

Bulunduğu Yer : E2

Ölçüleri(m.) : G:2.24 Y:0.44 D:0.74

Katalog No : 42

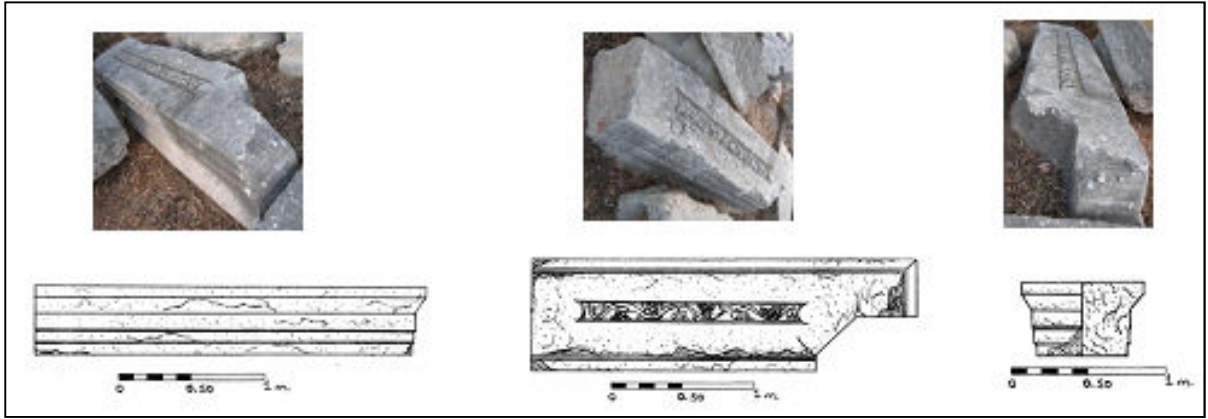
Buluntu Yeri : E2

Orijinal Yeri: Batı Yüz Arşitrav(Sütun üstü)

Blok No : 215

Bulunduğu Yer : F3

Ölçüleri(m.) : G:2.06 Y:0.44 D:0.76

Katalog No : 43

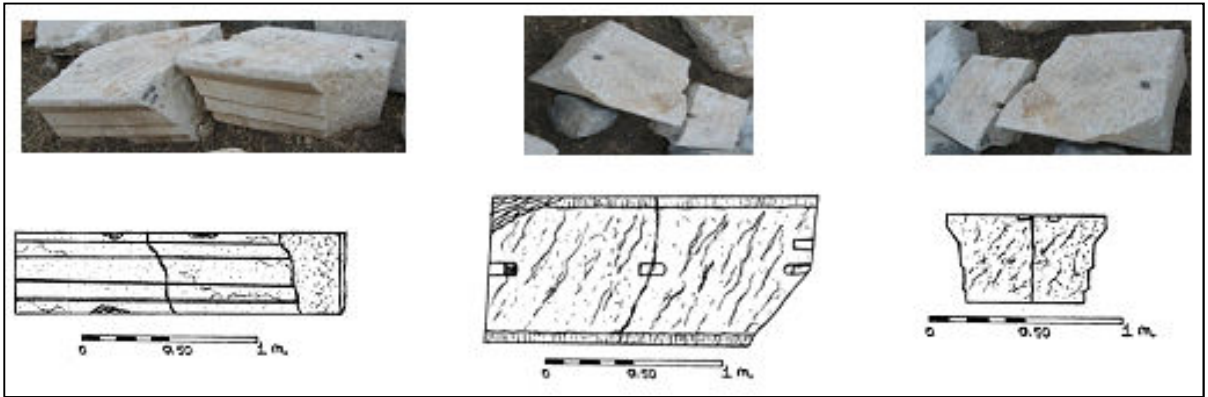
Buluntu Yeri :D3

Orijinal Yeri: GB Köşe Arşitrav(Sütun üstü)

Blok No : 028

Bulunduğu Yer :A5

Ölçüleri(m.) : G:2.69 Y:0.44 D :0.78

Katalog No : 44

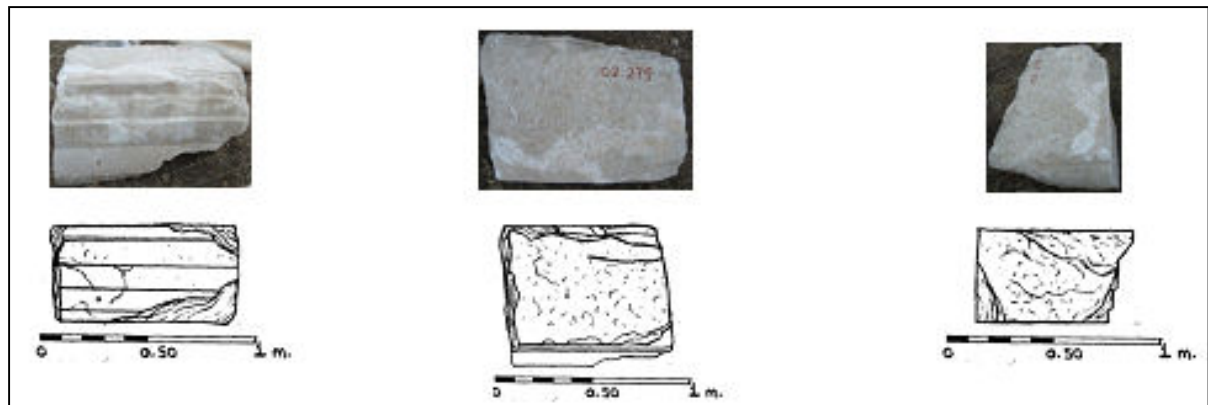
Buluntu Yeri :E6

Orijinal Yeri: GB Köşe Arşitrav(Sütun üstü)

Blok No : 403

Bulunduğu Yer :C8

Ölçüleri(m.) : G:1.88 Y:0.44 D :0.84

Katalog No : 45

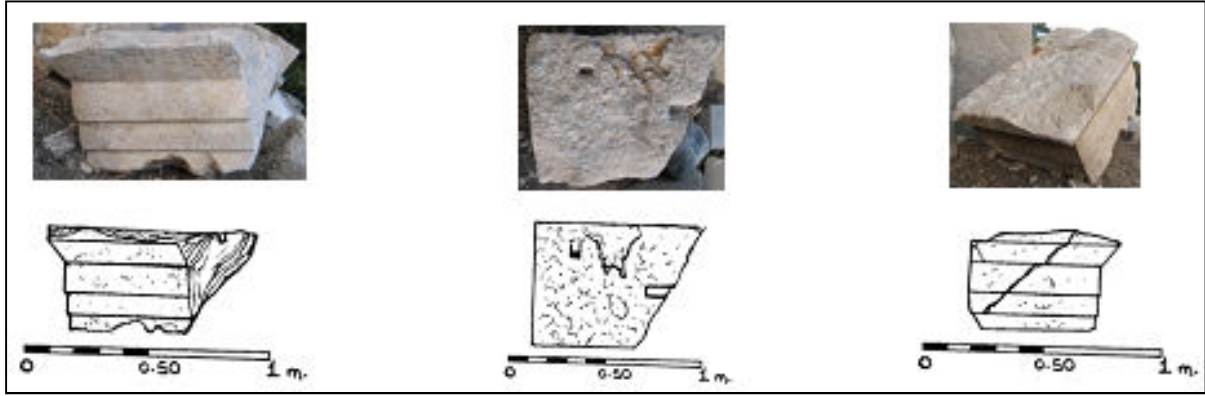
Buluntu Yeri :D6

Orijinal Yeri: Güney Yüz Arşitrav

Blok No : 279

Bulunduğu Yer :C8

Ölçüleri(m.) : G:0.85 Y:0.44 D :0.72

Katalog No : 46

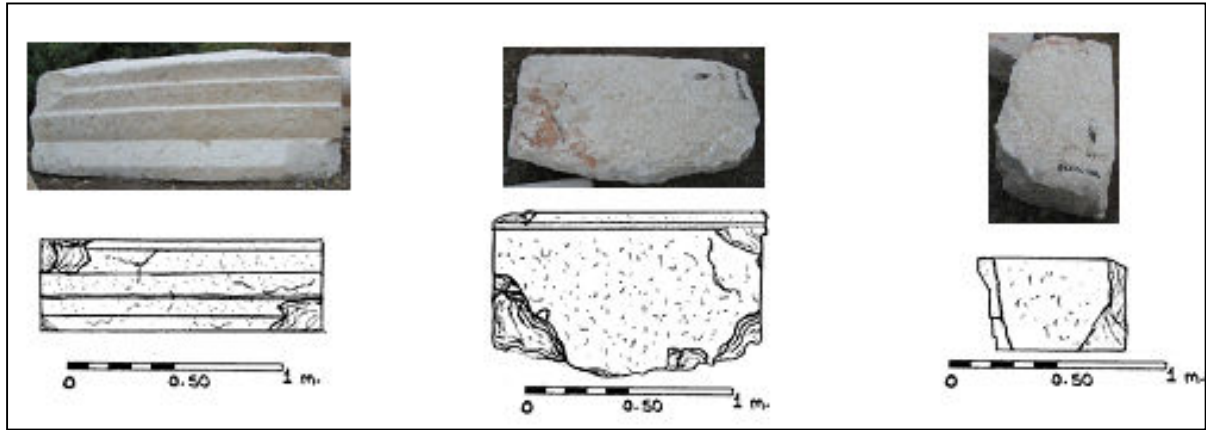
Buluntu Yeri : ?

Orijinal Yeri: GD Köşe Arşitrav

Blok No : 193-105 arası

Bulunduğu Yer : ?

Ölçüleri(m.) : G:0.85 Y:0.43 D :0.54

Katalog No : 47

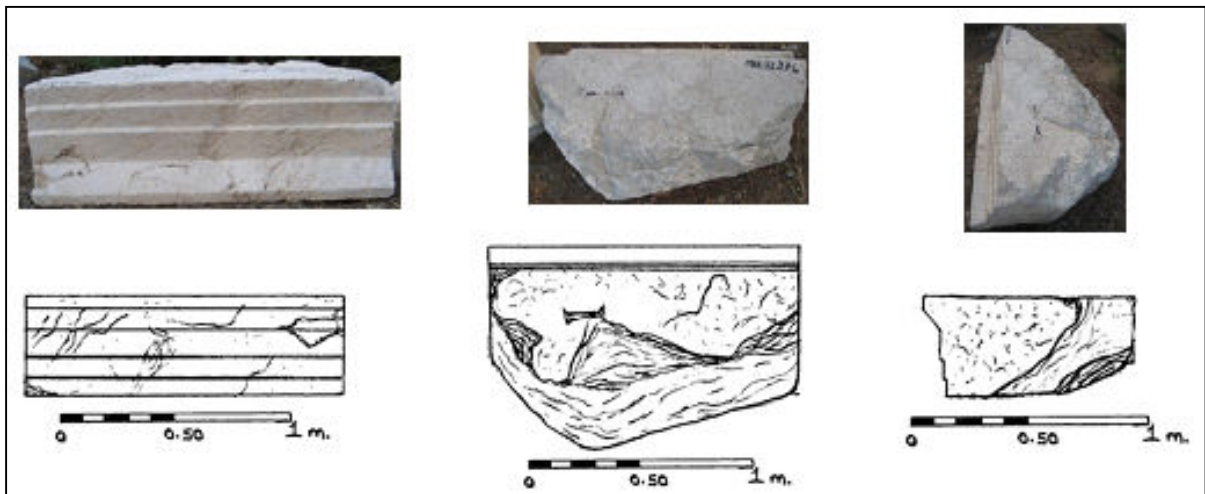
Buluntu Yeri :B4

Orijinal Yeri: Doğu Yüz Arşitrav

Blok No : 379

Bulunduğu Yer :B9

Ölçüleri(m.) : G:1.31 Y:0.40 D :0.78

Katalog No : 48

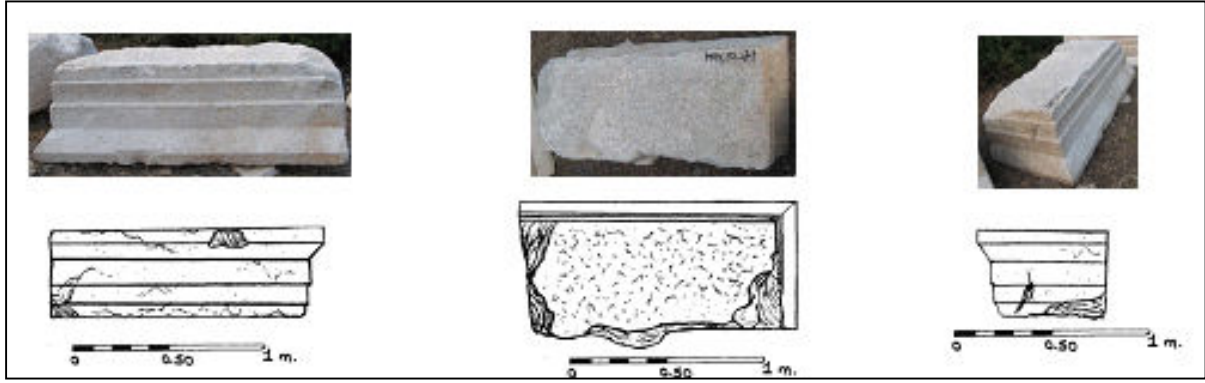
Buluntu Yeri :B3

Orijinal Yeri: Doğu Yüz Arşitrav

Blok No : 374

Bulunduğu Yer :B8

Ölçüleri(m.) : G:1.38 Y:0.43 D :0.90

Katalog No : 49

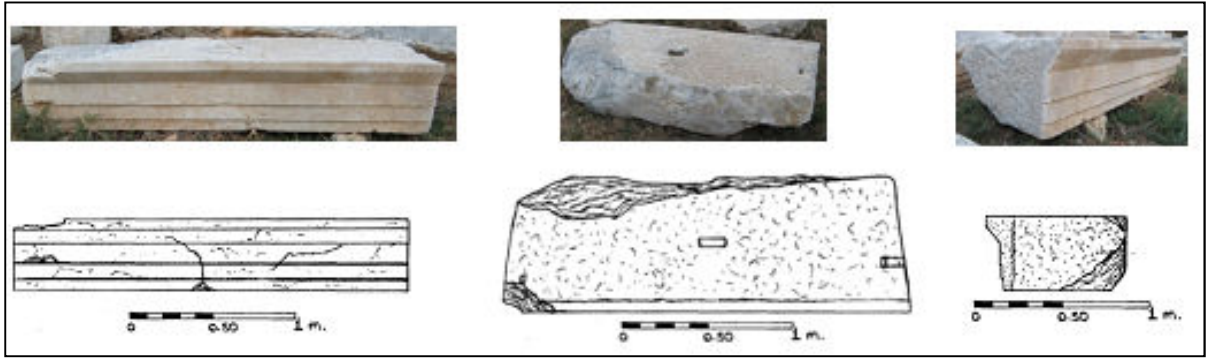
Buluntu Yeri :B3

Orijinal Yeri: KD Köşe Arşitrav

Blok No : 371

Bulunduğu Yer :B9

Ölçüleri(m.) : G:1.44 Y:0.44 D :0.76

Katalog No : 50

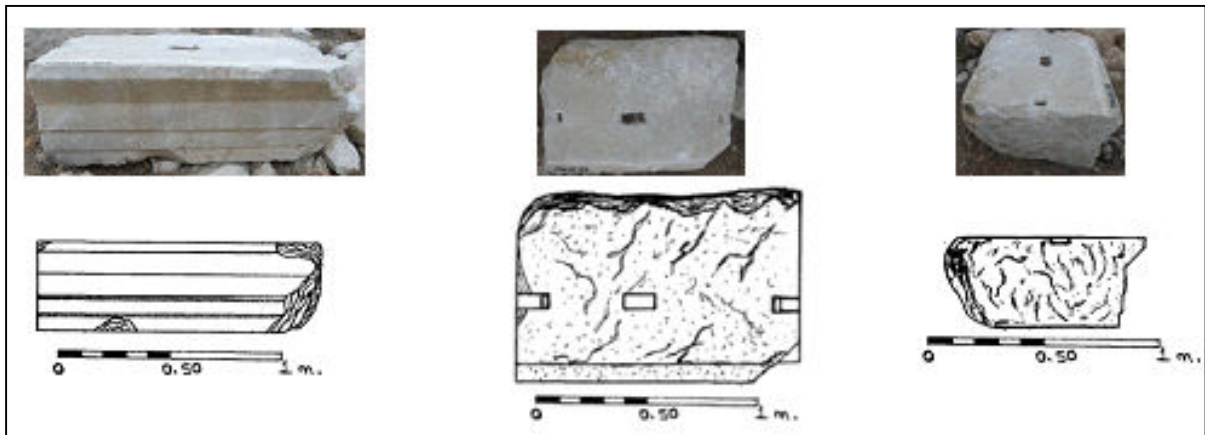
Buluntu Yeri :C1

Orijinal Yeri: Kuzey Yüz Arşitrav

Blok No : 128

Bulunduğu Yer :F3

Ölçüleri(m.) : G:2.39 Y:0.43 D :0.80

Katalog No : 51

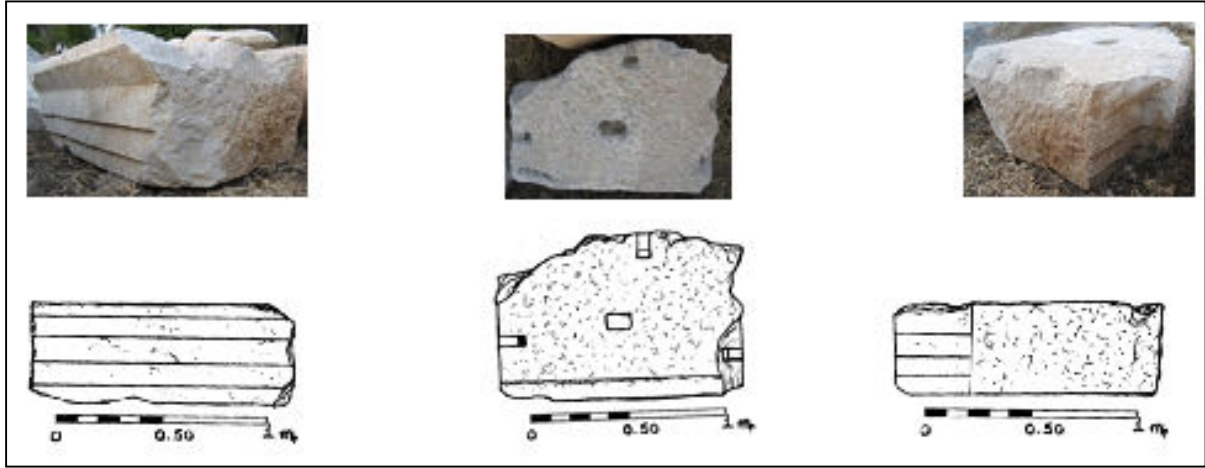
Buluntu Yeri :C2

Orijinal Yeri: Kuzey Yüz Arşitrav

Blok No : 365

Bulunduğu Yer :C3

Ölçüleri(m.) : G:1.29 Y:0.43 D :0.88

Katalog No : 52

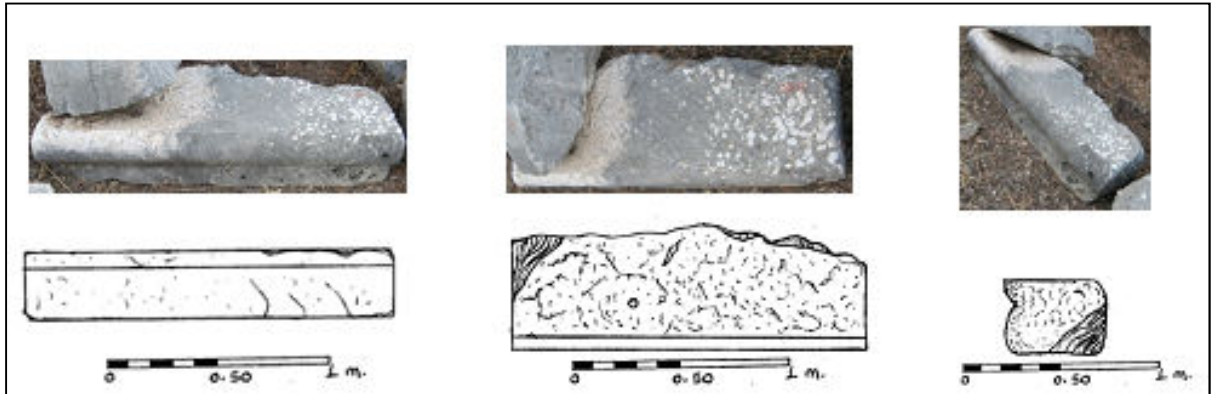
Buluntu Yeri :E2

Orijinal Yeri: Kuzey Köşe Arşitrav

Blok No : 407

Bulunduğu Yer :F2

Ölçüleri(m.) : G:1.24 Y:0.44 D :0.84

Katalog No : 53

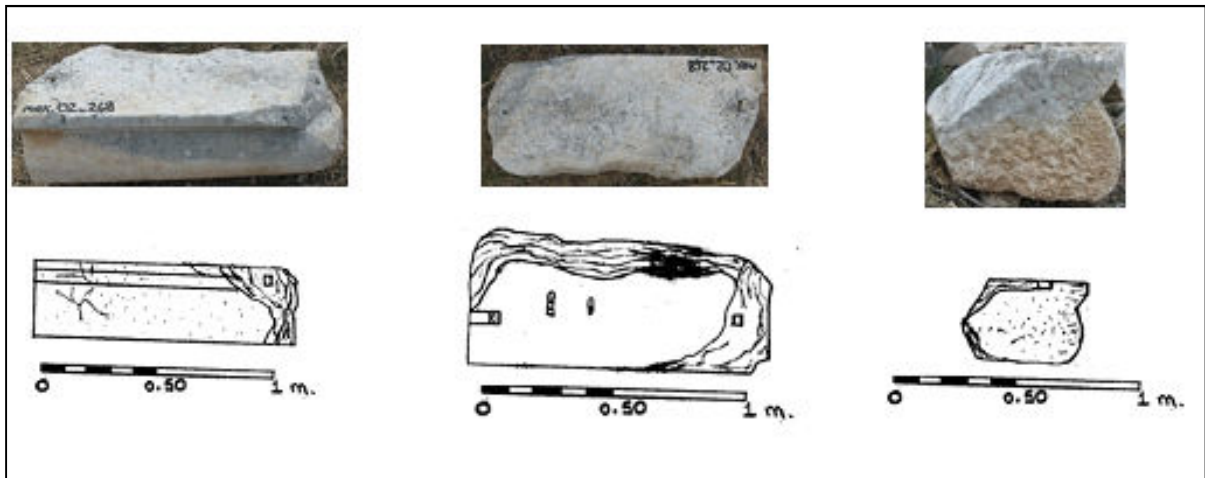
Buluntu Yeri :D3

Orijinal Yeri: Batı Yüz Friz

Blok No : 020

Bulunduğu Yer : ?

Ölçüleri(m.) : G:1.64 Y:0.32 D :0.55

Katalog No : 54

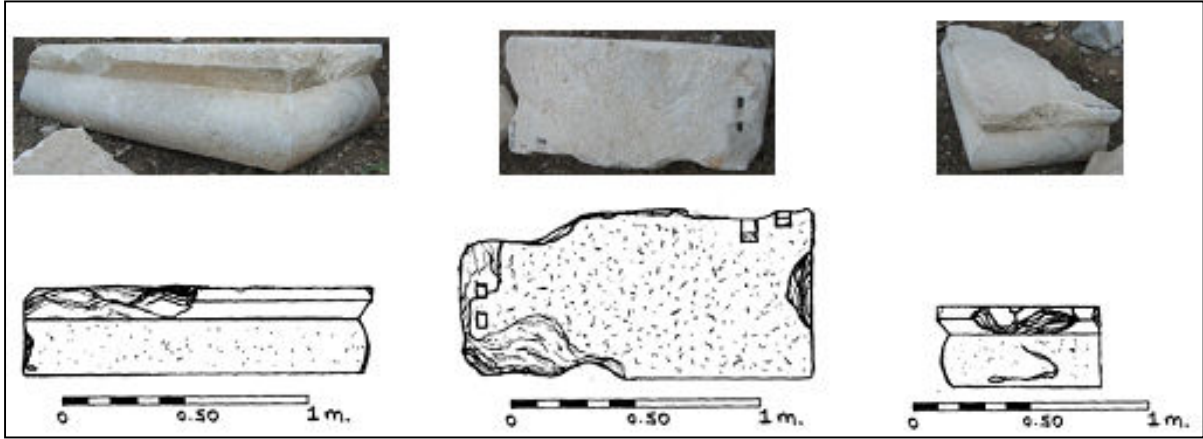
Buluntu Yeri :I5

Orijinal Yeri: Batı Yüz Friz

Blok No : 248

Bulunduğu Yer :G3

Ölçüleri(m.) : G:1.11 Y:0.32 D :0.50

Katalog No : 55

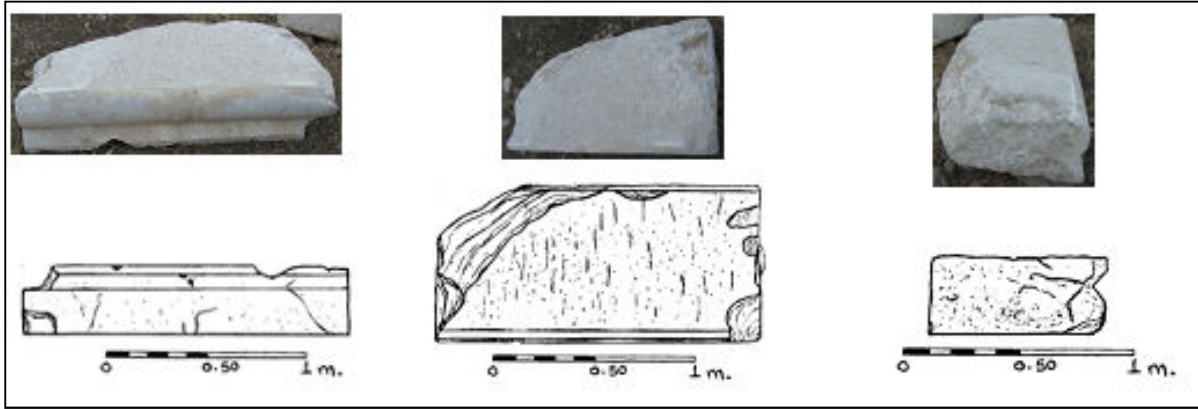
Buluntu Yeri :F6

Orijinal Yeri: GB Köşe Friz

Blok No : 404

Bulunduğu Yer :C8

Ölçüleri(m.) : G:1.40 Y:0.33 D :0.68

Katalog No : 56

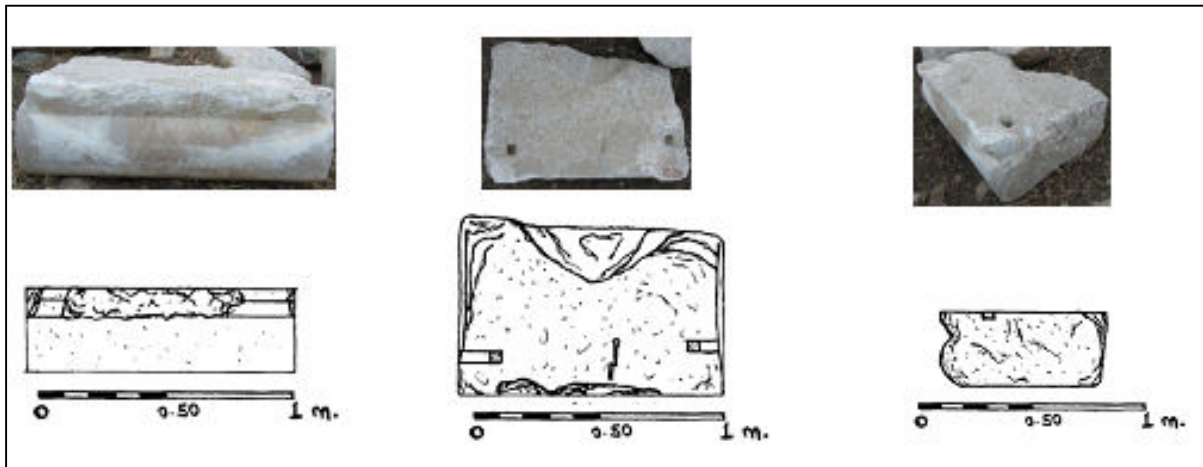
Buluntu Yeri :D5

Orijinal Yeri: Güney Yüz Friz

Blok No : 399

Bulunduğu Yer :C8

Ölçüleri(m.) : G:1.65 Y:0.33 D :0.78

Katalog No : 57

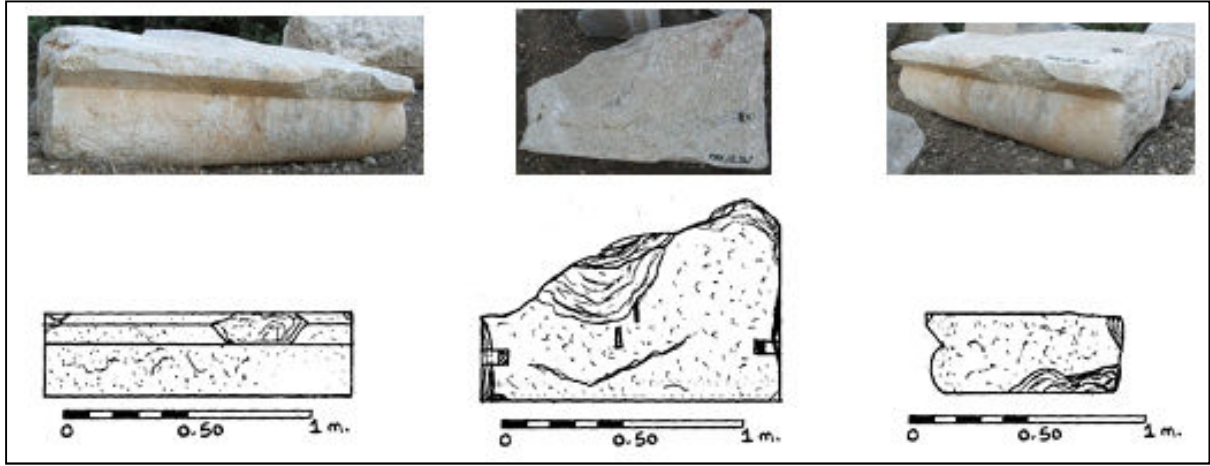
Buluntu Yeri :D6

Orijinal Yeri: Güney Yüz Friz

Blok No : 280

Bulunduğu Yer :C7

Ölçüleri(m.) : G:1.06 Y:0.32 D :0.72

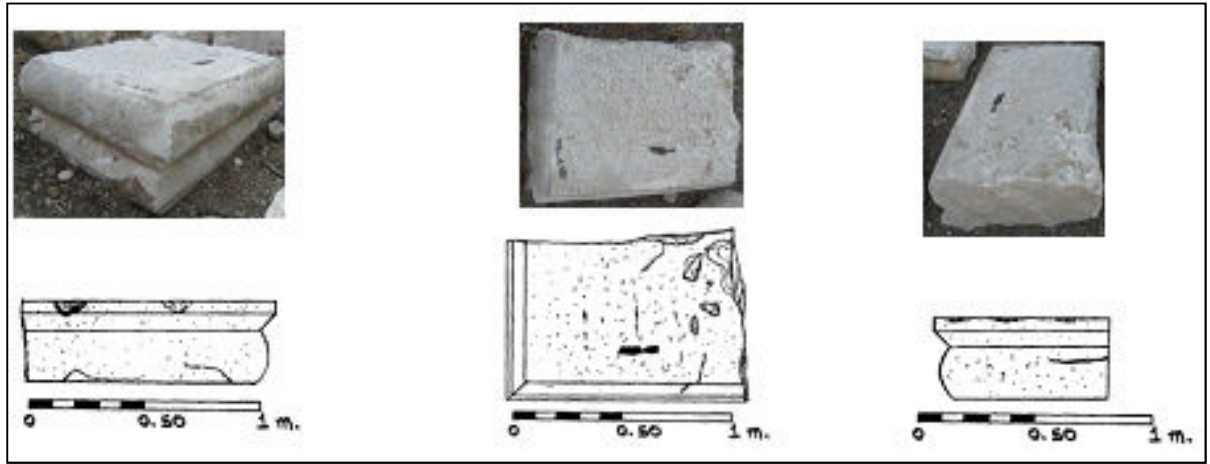

Katalog No : 58

Buluntu Yeri :B5 Orijinal Yeri:Güney Yüz Friz

Blok No : 387

Bulunduğu Yer :B7 Ölçüleri(m.) : G:1.24 Y:0.33 D :0.82

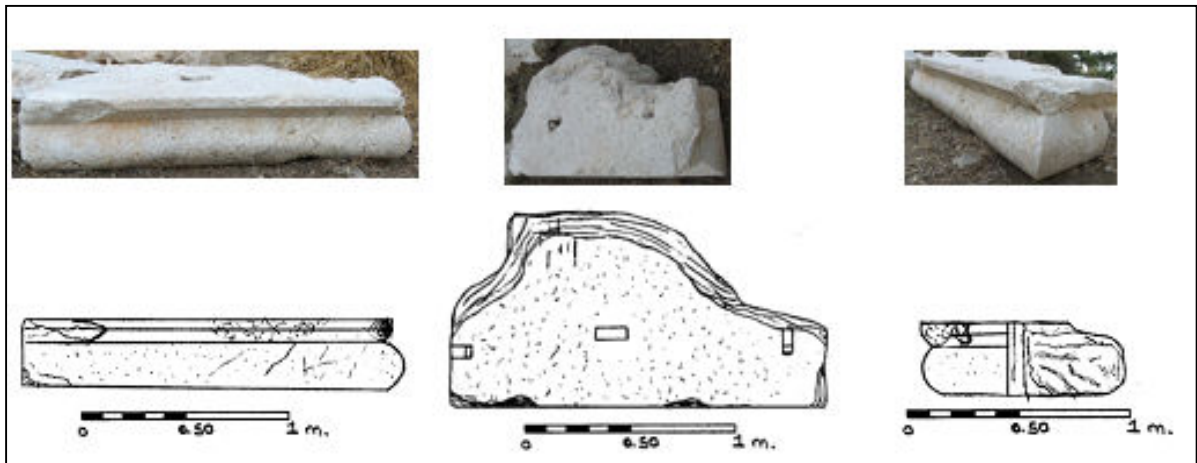

Katalog No : 59

Buluntu Yeri :B6 Orijinal Yeri: GD Köşe Friz

Blok No : 390

Bulunduğu Yer :B7 Ölçüleri(m.) : G:1.05 Y:0.33 D :0.70

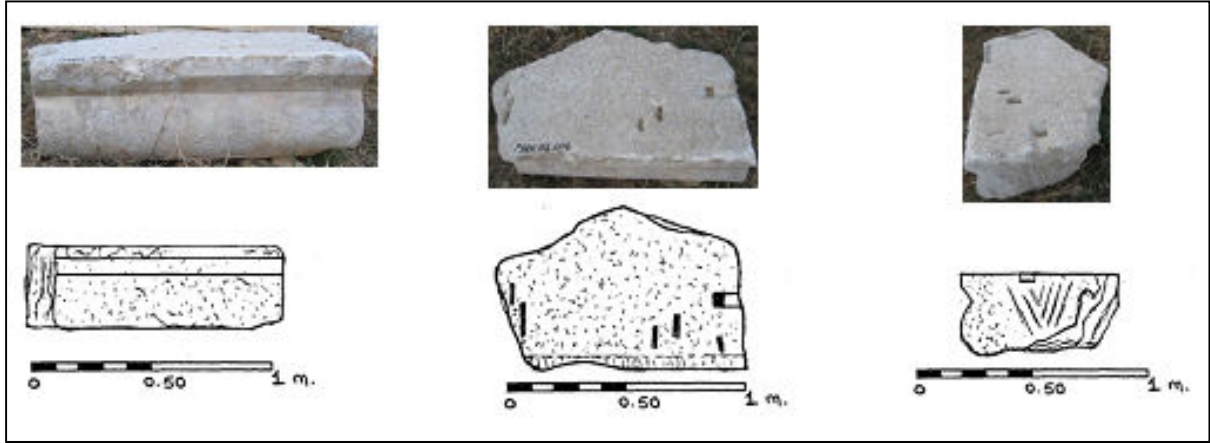

Katalog No : 60

Buluntu Yeri :B3 Orijinal Yeri: KD Köşe Friz

Blok No : 370

Bulunduğu Yer :B9 Ölçüleri(m.) : G:1.85 Y:0.32 D :0.91

Katalog No : 61

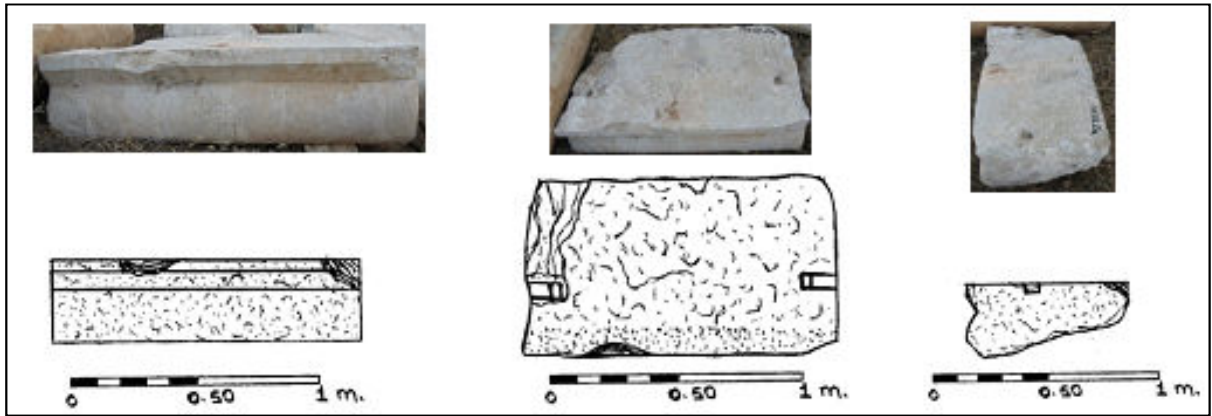
Buluntu Yeri :D2

Orijinal Yeri: Kuzey Yüz Friz

Blok No : 406

Bulunduğu Yer :G3

Ölçüleri(m.) : G:1.07 Y:0.33 D:0.68

Katalog No : 62

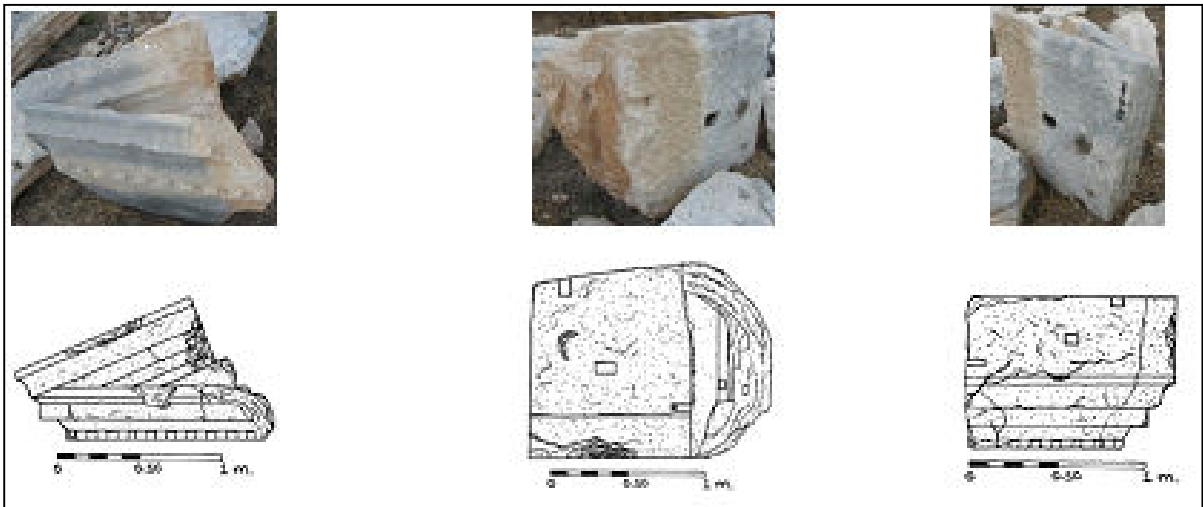
Buluntu Yeri :D2

Orijinal Yeri: Kuzey Yüz Friz

Blok No : 358

Bulunduğu Yer :E1

Ölçüleri(m.) : 1.24 Y:0.32 D :0.71

Katalog No : 63

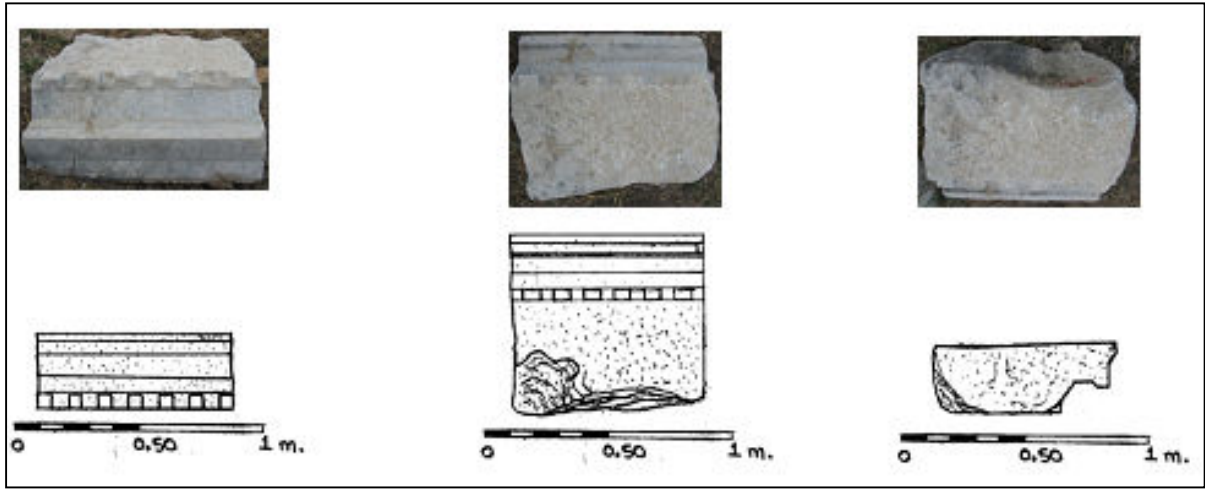
Buluntu Yeri :I4

Orijinal Yeri:K.B.Köşe Alınlık

Blok No : 246

Bulunduğu Yer :F2

Ölçüleri(m.) : G:1.26 Y:0.86 D :1.28

Katalog No : 64

Buluntu Yeri :G5

Orijinal Yeri:Batı Alınlık Geison

Blok No : 70

Bulunduğu Yer :F1

Ölçüleri(m.) : G:0.77 Y:0.30 D :0.70

Katalog No : 65

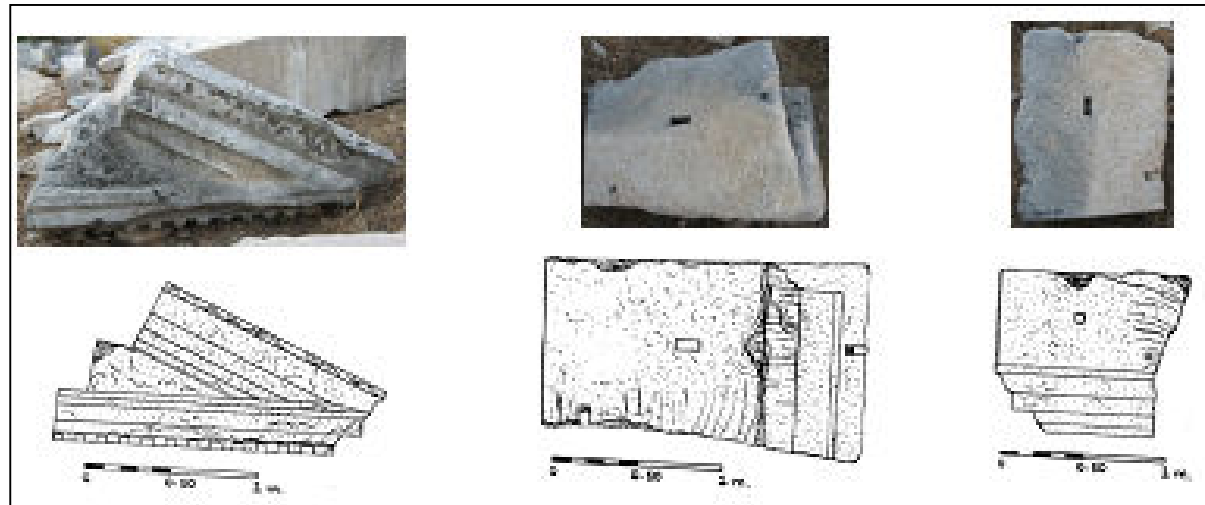
Buluntu Yeri :D3

Orijinal Yeri: Batı Alınlık Geison

Blok No : 030

Bulunduğu Yer :B5

Ölçüleri(m.) : G:1.85 Y:0.32 D :1.02

Katalog No : 66

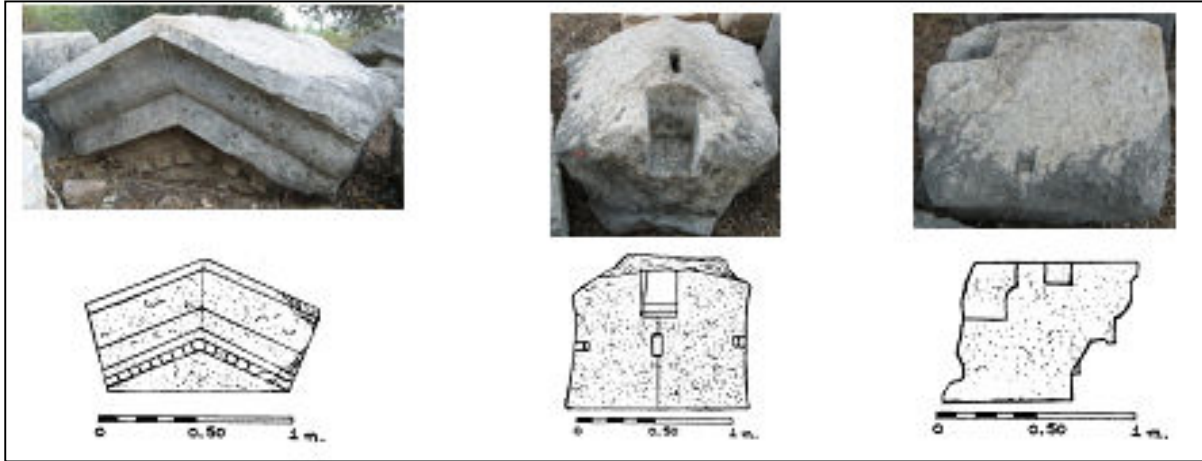
Buluntu Yeri : F6

Orijinal Yeri: GB Köşe Alınlık

Blok No :89

Bulunduğu Yer : E5

Ölçüleri(m.) : G:1.92 Y:0.96 D :1.15

Katalog No : 67

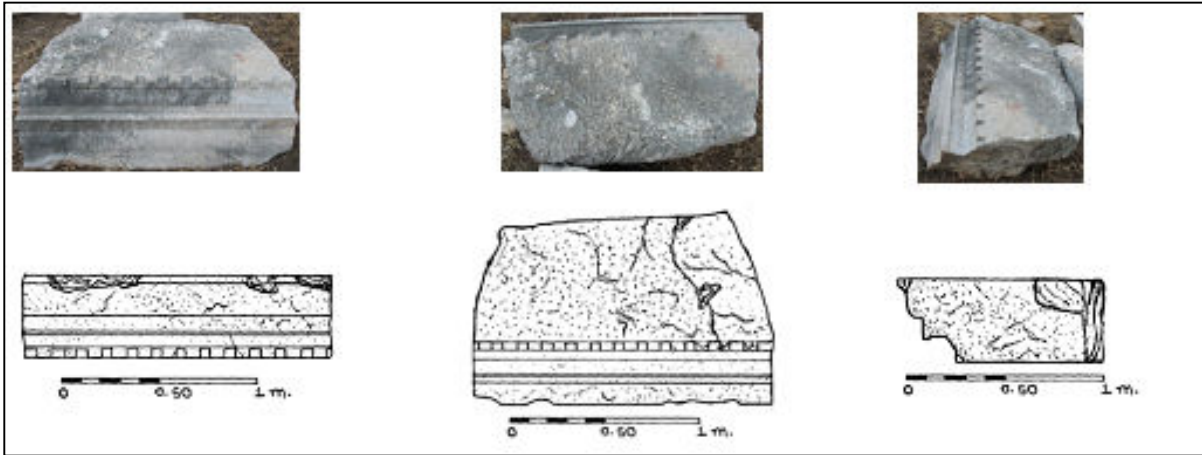
Buluntu Yeri :D4

Orijinal Yeri:Batı Alınlık Tepeliği

Blok No : 018

Bulunduğu Yer :B5

Ölçüleri(m.) : G:0.93 Y:0.68 D :0.97

Katalog No :68

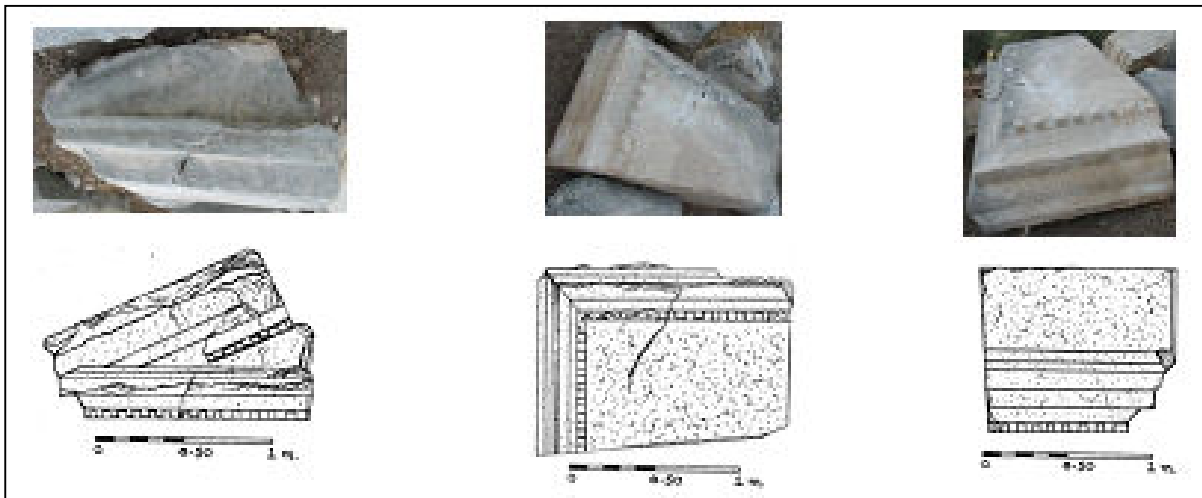
Buluntu Yeri :C4

Orijinal Yeri: Batı Alınlık Sima

Blok No : 036

Bulunduğu Yer :B6

Ölçüleri(m.) : G:1.57 Y:0.42 D :1.04

Katalog No : 69

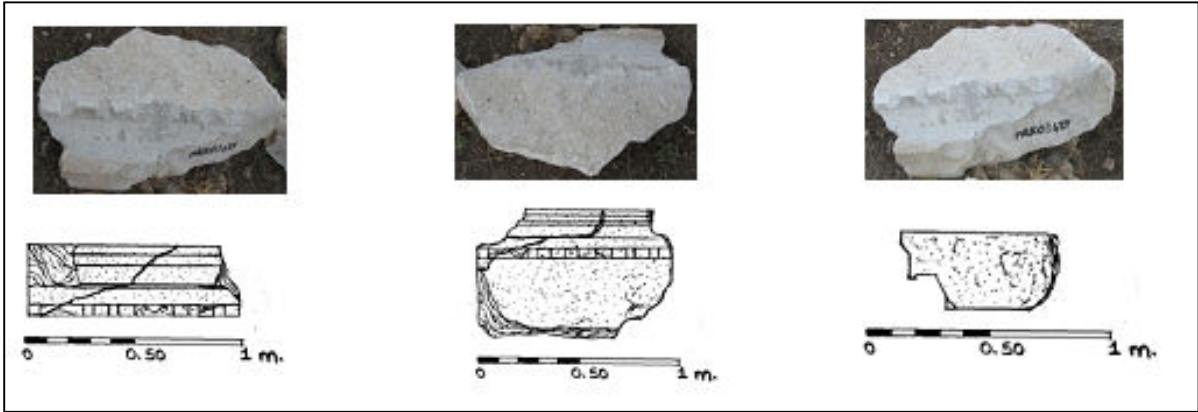
Buluntu Yeri :B6

Orijinal Yeri:GD Köşe Alınlık

Blok No : 199

Bulunduğu Yer :C6

Ölçüleri(m.) : G:1.28 Y:0.96 D :1.07

Katalog No : 70

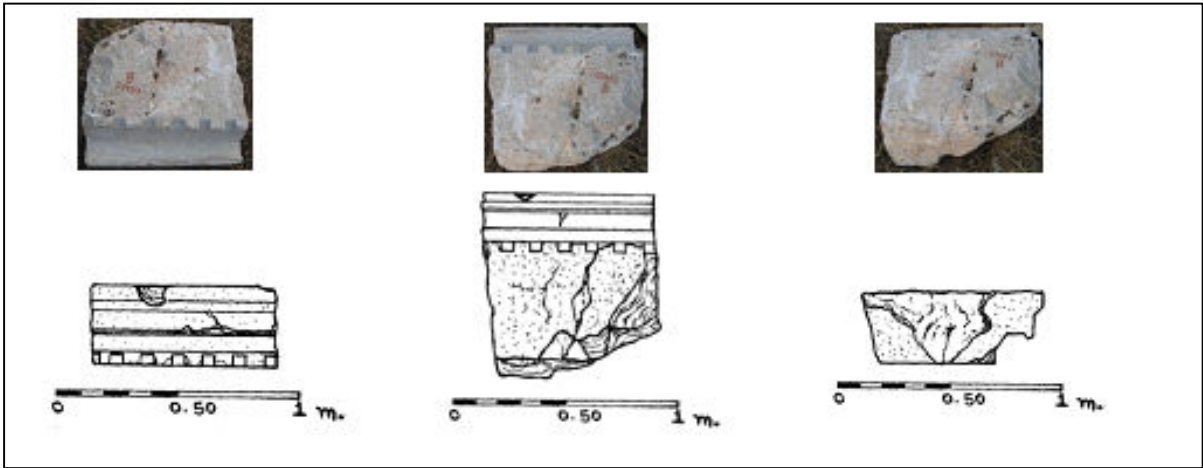
Buluntu Yeri :B3

Orijinal Yeri: Doğu Alınlık Geison

Blok No : 439

Bulunduğu Yer :B9

Ölçüleri(m.) : G:0.98 Y:0.32 D :0.64

Katalog No : 71

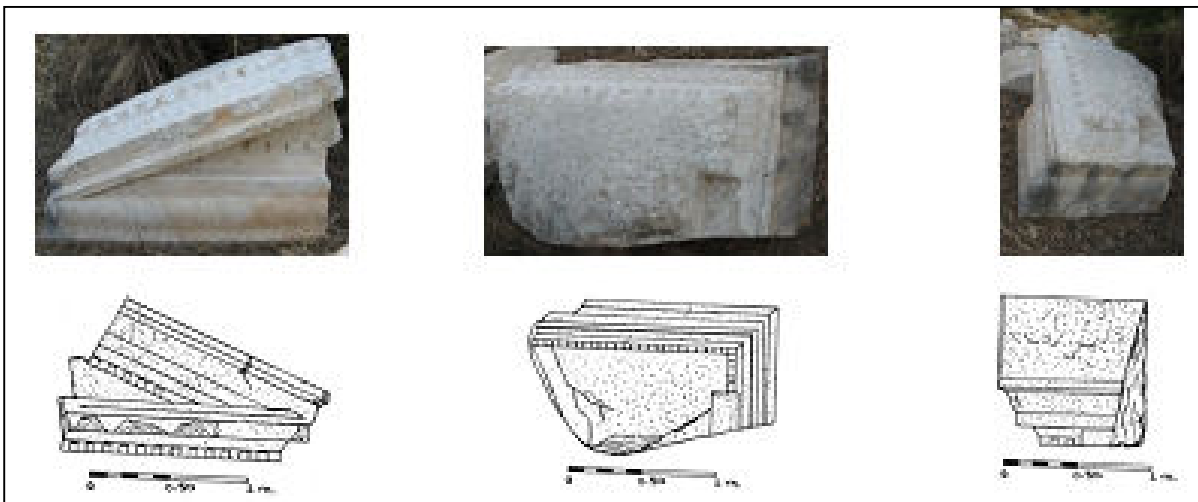
Buluntu Yeri : B5

Orijinal Yeri:Doğu Alınlık Geison

Blok No : 463

Bulunduğu Yer : E9

Ölçüleri(m.) : G:0.76 Y:0.32 D :0.81

Katalog No : 72

Buluntu Yeri :

Orijinal Yeri:KD Köşe Alınlık

Blok No : 372

Bulunduğu Yer :

Ölçüleri(m.) : G:1.39 Y:0.98 D :1.06

Katalog No : 73

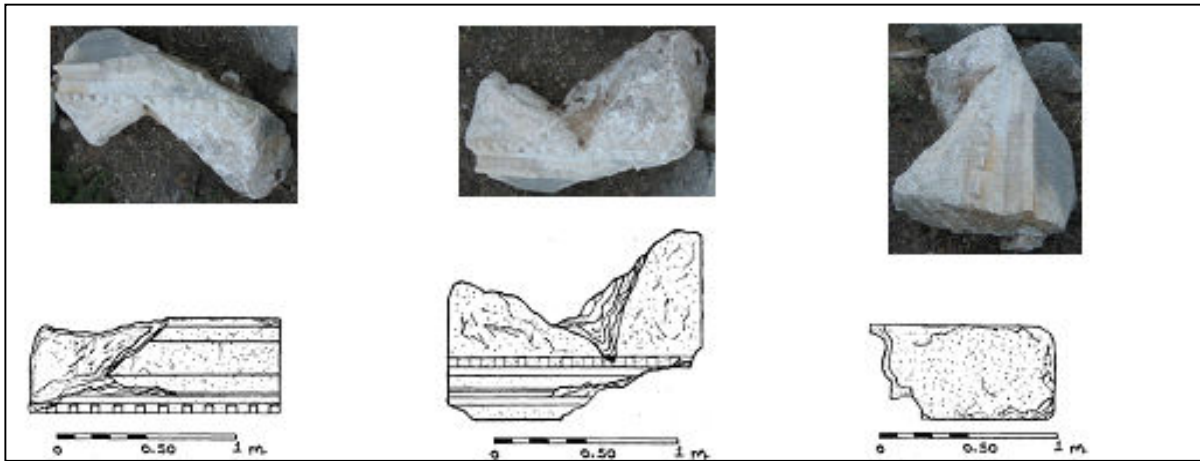
Buluntu Yeri : B4

Orijinal Yeri: Doğu Alınlık Tepeliği

Blok No : 445

Bulunduğu Yer : B9

Ölçüleri(m.) : G:0.78 Y:0.58 D :0.98

Katalog No : 74

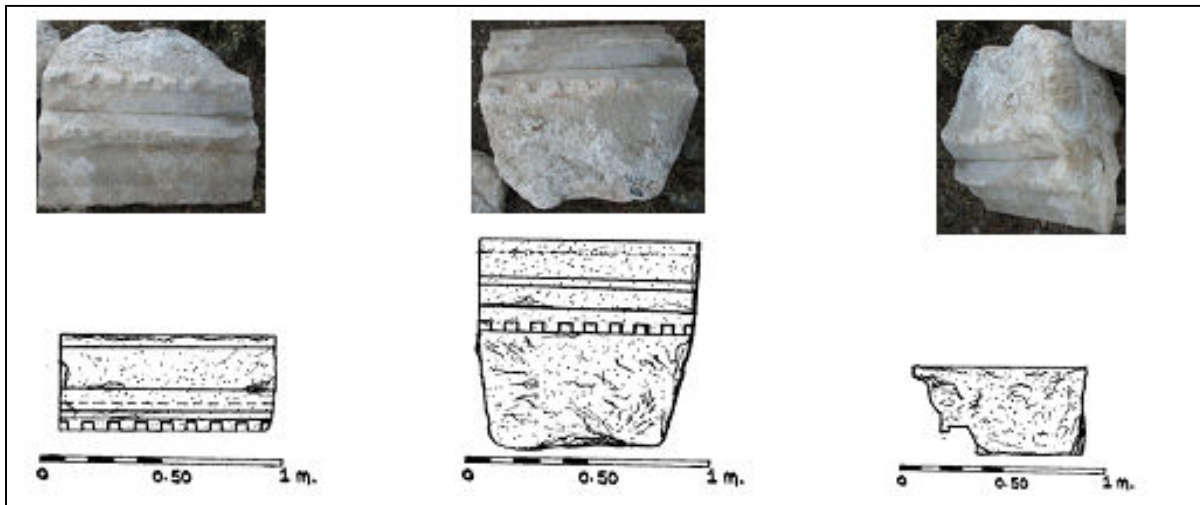
Buluntu Yeri : ?

Orijinal Yeri:Doğu Alınlık Sima

Blok No : 163-006 arası

Bulunduğu Yer : ?

Ölçüleri(m.) : G:1.38 Y:0.53 D :1.06

Katalog No : 75

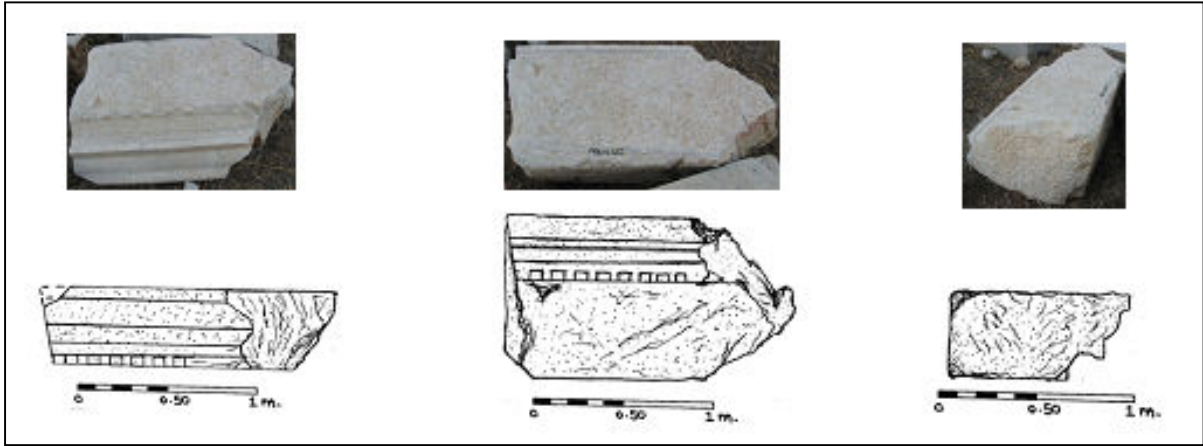
Buluntu Yeri : B5

Orijinal Yeri: Doğu Alınlık Sima

Blok No : 414

Bulunduğu Yer : A7

Ölçüleri(m.) : G:0.89 Y:0.40 D :0.85

Katalog No : 76

Buluntu Yeri : E6

Orijinal Yeri: Güney Alınlık Sima

Blok No : 402

Bulunduğu Yer : E7

Ölçüleri(m.) : G:1.63 Y:0.44 D :0.90

Katalog No : 77

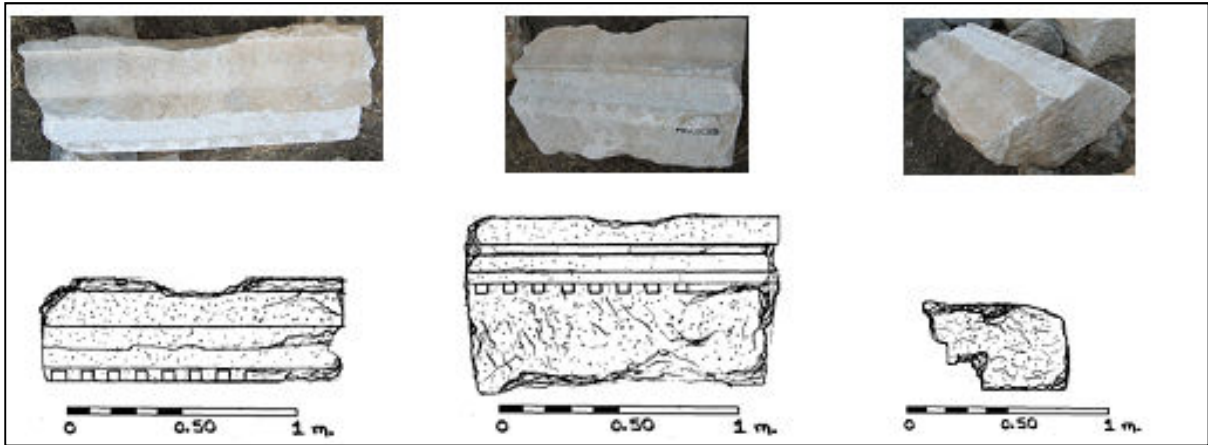
Buluntu Yeri : D6

Orijinal Yeri: Güney Alınlık Sima

Blok No : 400

Bulunduğu Yer : C8

Ölçüleri(m.) : G:1.20 Y:0.44 D :0.82

Katalog No : 78

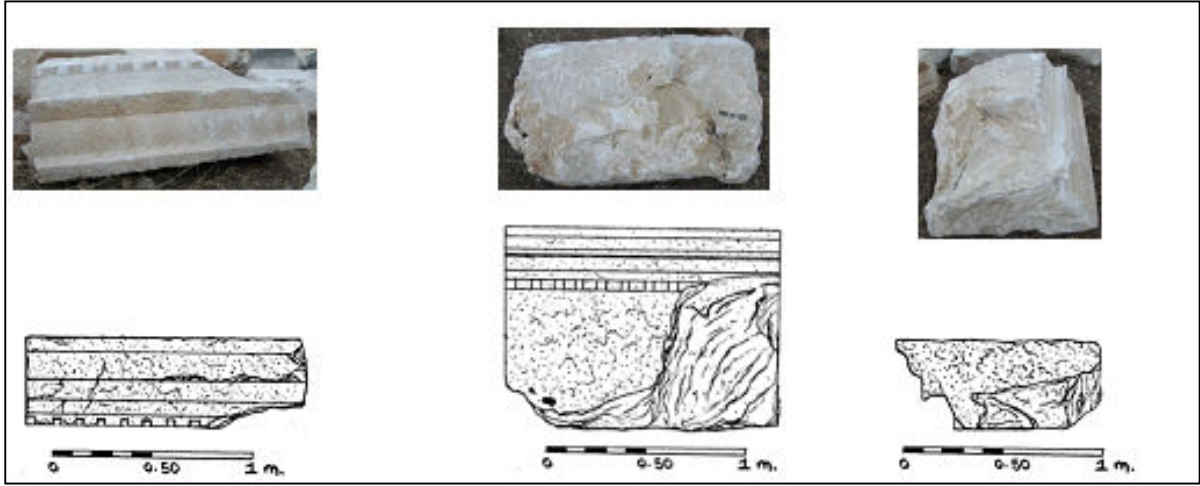
Buluntu Yeri : D6

Orijinal Yeri: Güney Alınlık Sima

Blok No : 398

Bulunduğu Yer : D8

Ölçüleri(m.) : G:1.32 Y:0.44 D :0.72

Katalog No : 79

Buluntu Yeri : C6

Orijinal Yeri: Güney Alınlık Sima

Blok No : 393

Bulunduğu Yer :C8

Ölçüleri(m.) : G:1.38 Y:0.44 D :1.02

Katalog No : 80

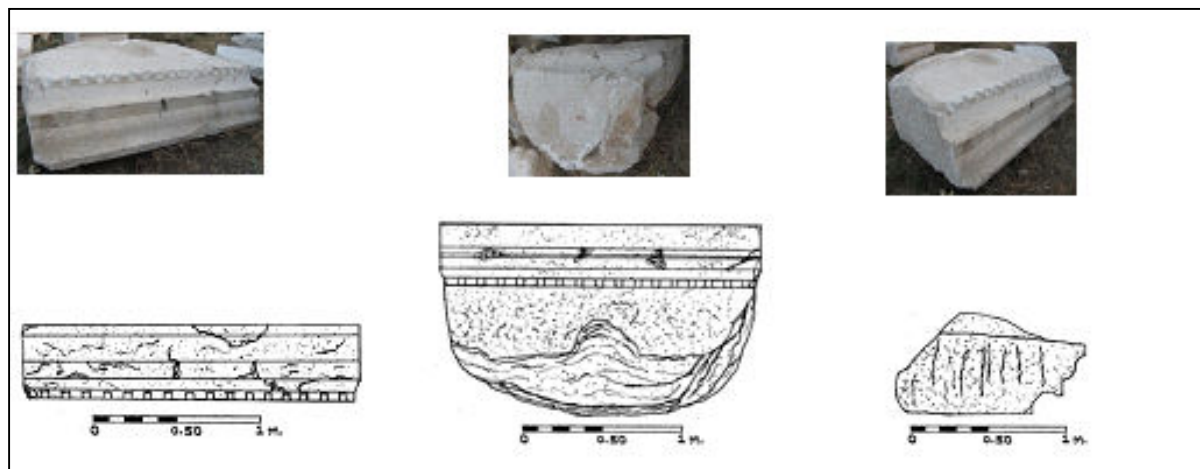
Buluntu Yeri : C2

Orijinal Yeri: Kuzey Alınlık Sima

Blok No : 368

Bulunduğu Yer :D9

Ölçüleri(m.) : G:2.22 Y:0.45 D :1.04

Katalog No : 81

Buluntu Yeri :D2

Orijinal Yeri: Kuzey Alınlık Sima

Blok No : 363

Bulunduğu Yer :G3

Ölçüleri(m.) : G:2.00 Y:0.44 D :1.20

Katalog No : 82

Buluntu Yeri :E1

Orijinal Yeri: Kuzey Alınlık Sima

Blok No : 524

Bulunduğu Yer :F2

Ölçüleri(m.) : G:0.92 Y:0.44 D :1.06

Katalog No : 83

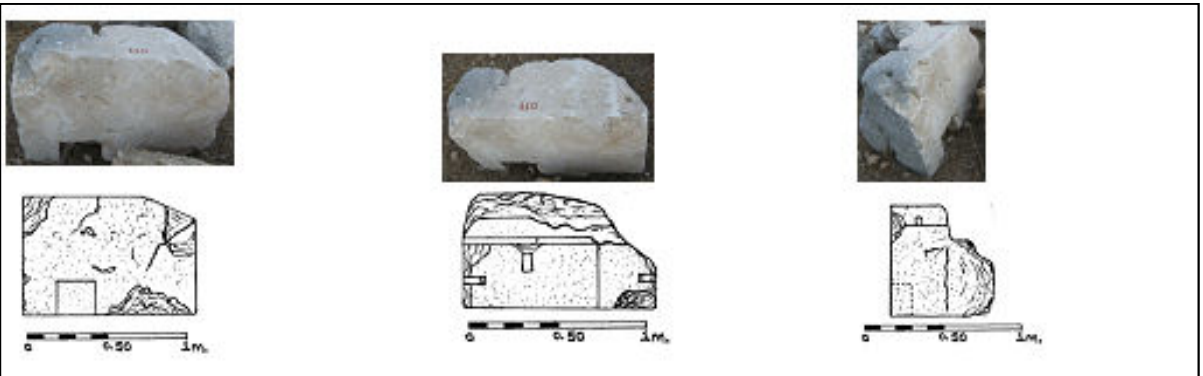
Buluntu Yeri :H2

Orijinal Yeri: Batı Alınlık İçi

Blok No : 206

Bulunduğu Yer :E2

Ölçüleri(m.) : G:2.12 Y:1.37 D :0.32

Katalog No : 84

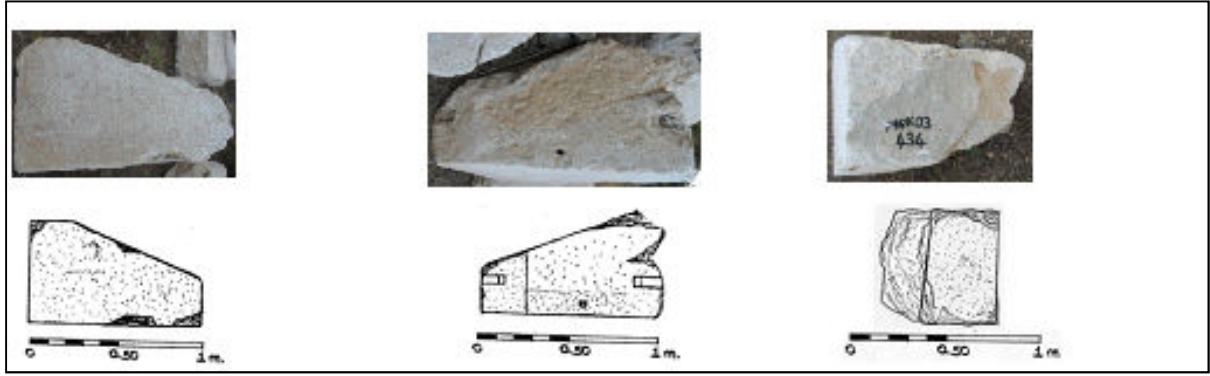
Buluntu Yeri :C4

Orijinal Yeri:Batı Alınlık İçi

Blok No : 011

Bulunduğu Yer :F5

Ölçüleri(m.) : G:1.09 Y:0.73 D :0.64

Katalog No : 85

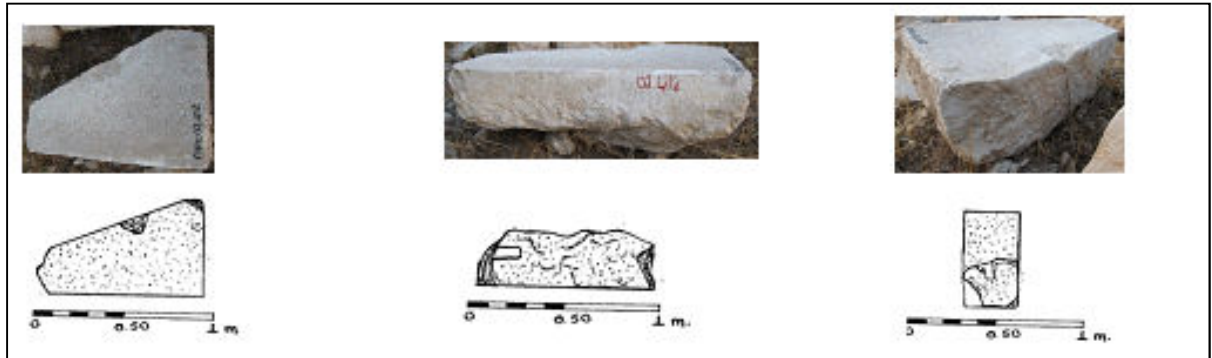
Buluntu Yeri :B3

Orijinal Yeri: Doğu Alınlık İçi

Blok No : 434

Bulunduğu Yer :B9

Ölçüleri(m.) : G:1.00 Y:0.59 D :0.60

Katalog No : 86

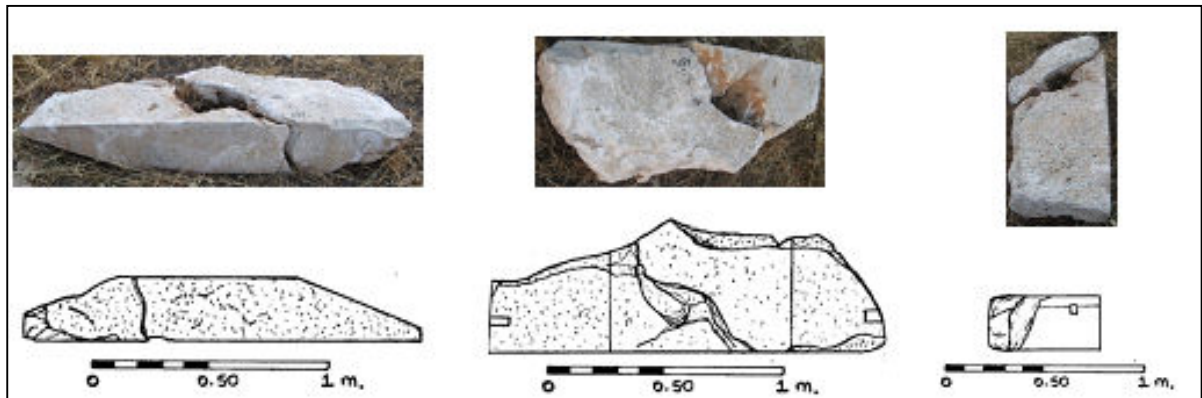
Buluntu Yeri :B5

Orijinal Yeri: Doğu Alınlık İçi

Blok No : 412

Bulunduğu Yer :E10

Ölçüleri(m.) : G:0.93 Y:0.55 D :0.32

Katalog No : 87

Buluntu Yeri :B4

Orijinal Yeri: Doğu Alınlık İçi

Blok No : 457 a-b

Bulunduğu Yer :E9

Ölçüleri(m.) : G:1.70 Y:0.28 D :0.56

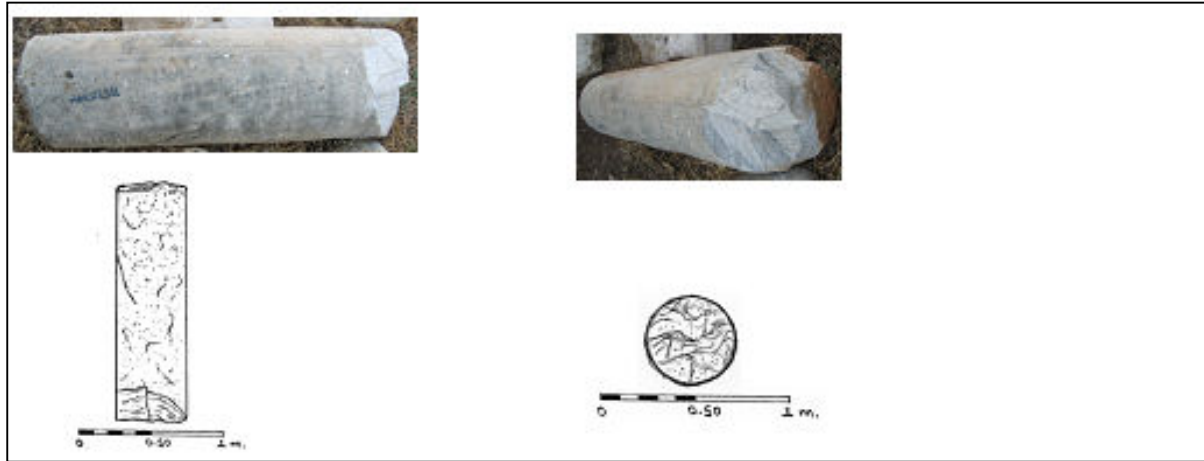
Katalog No : 88

Buluntu Yeri :L1

Orijinal Yeri:Sütun Kaidesi

Blok No : 484

Bulunduğu Yer :Kazıevi Depo Ölçüleri(m.) : G:0.75 Y:0.28 Ç:0.60

Katalog No : 89

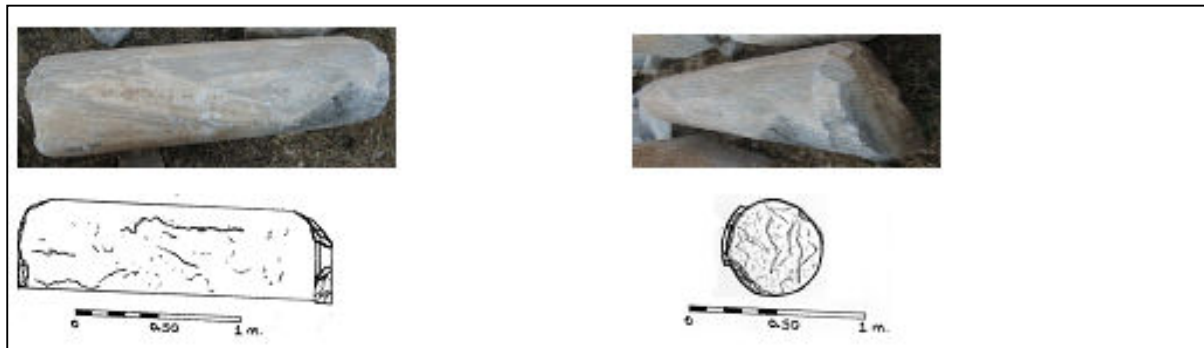
Buluntu Yeri :K5

Orijinal Yeri:Sütun Gövdesi

Blok No : 514

Bulunduğu Yer :E1

Ölçüleri(m.) : G:1.68 Ç:0.50

Katalog No : 90

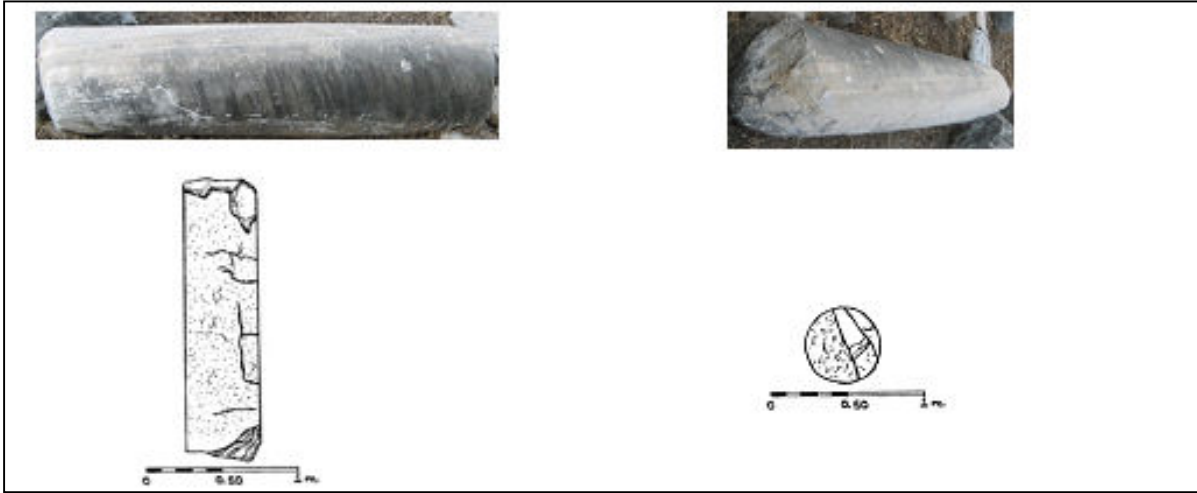
Buluntu Yeri :F2

Orijinal Yeri: Sütun Gövdesi

Blok No : 520

Bulunduğu Yer :F3

Ölçüleri(m.) : G:1.92 Ç:0.53

Katalog No : 91

Buluntu Yeri :D4

Orijinal Yeri: Sütun Gövdesi

Blok No : 013

Bulunduğu Yer :B6

Ölçüleri(m.) : G:1.85 Ç:0.50

Katalog No : 92

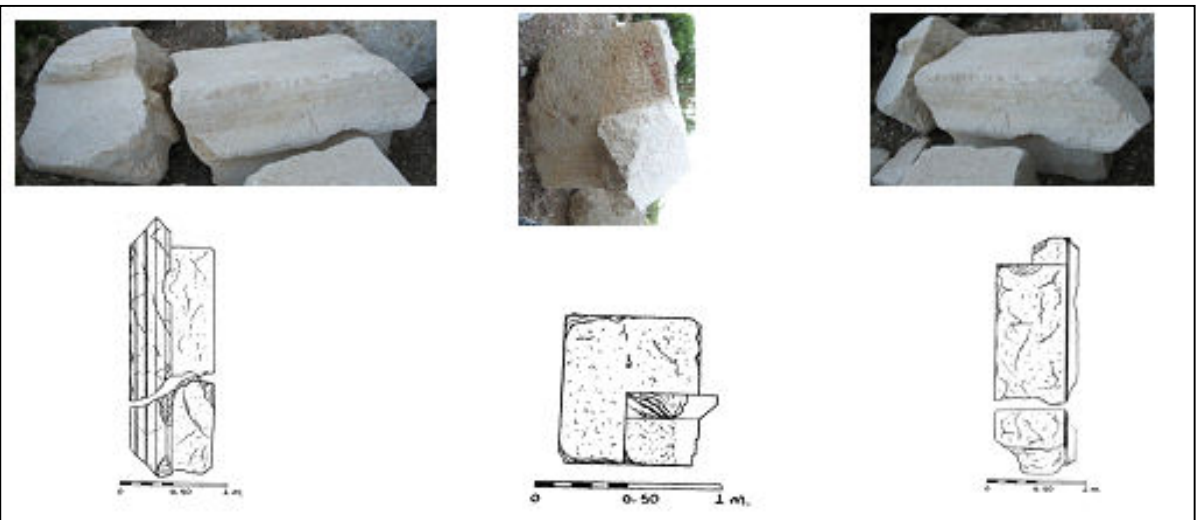
Buluntu Yeri :D4

Orijinal Yeri:Sol Söve

Blok No : 004

Bulunduğu Yer :B6

Ölçüleri(m.) : G:0.74 Y:1.62 D :0.84

Katalog No : 93

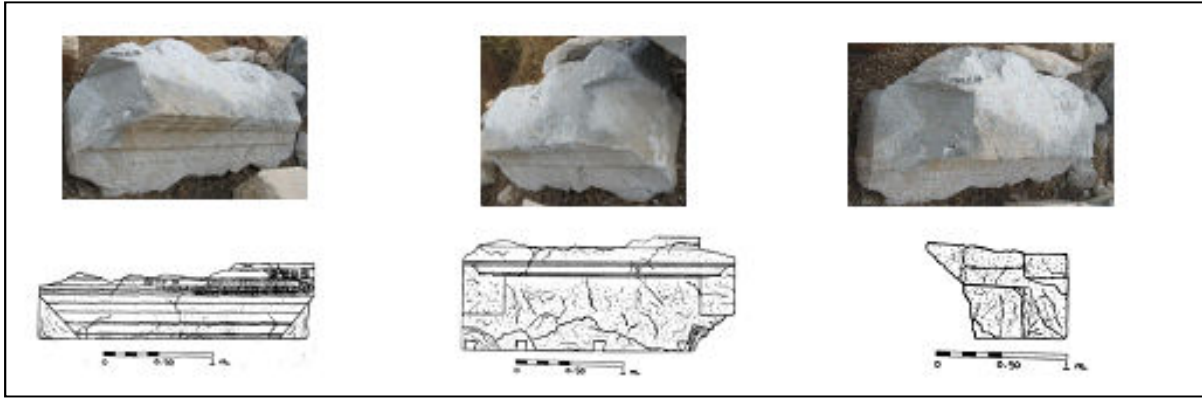
Buluntu Yeri :D5

Orijinal Yeri:Sağ Söve

Blok No : 305

Bulunduğu Yer :B4

Ölçüleri(m.) : G:0.79 Y:2.40 D :0.84

Katalog No : 94

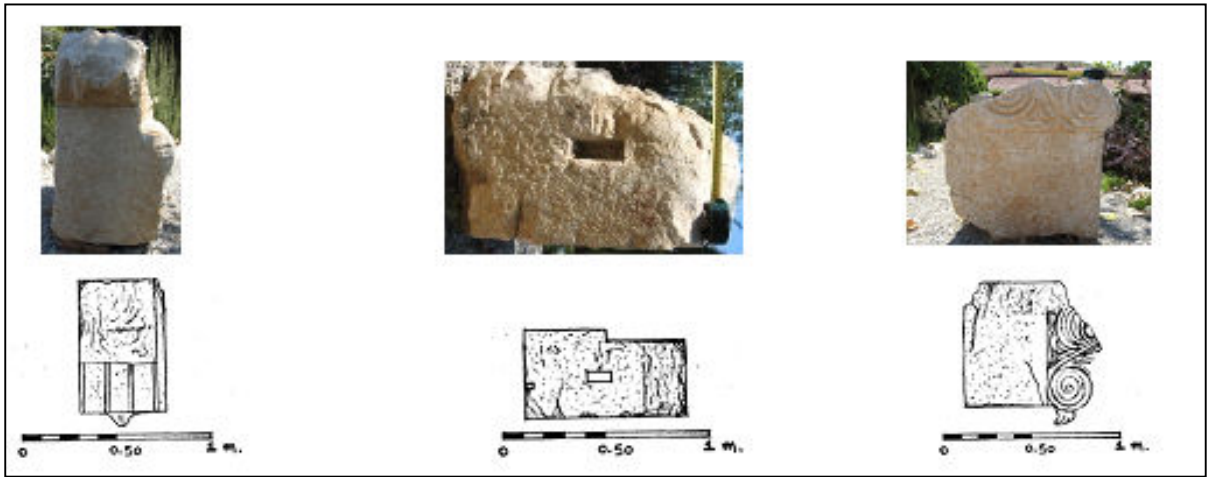
Buluntu Yeri :F4

Orijinal Yeri:Lento

Blok No : 67

Bulunduğu Yer :F4

Ölçüleri(m.) : G:2.52 Y:0.70 D :1.08

Katalog No : 95

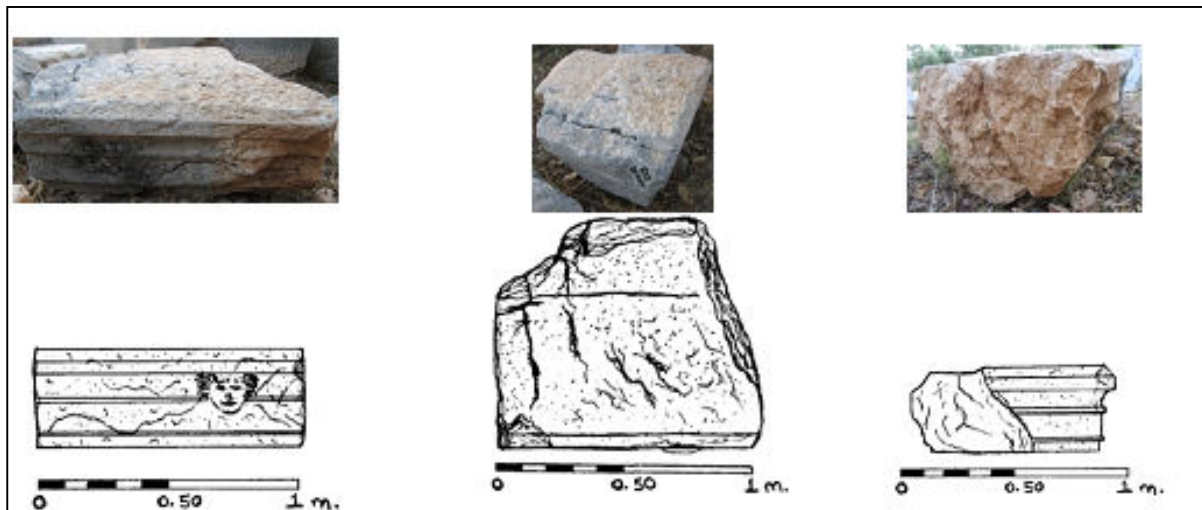
Buluntu Yeri :J5

Orijinal Yeri:Sol Konsol

Blok No : 515

Bulunduğu Yer : ?

Ölçüleri(m.) : G:0.46 Y:0.70 D :0.78

Katalog No : 96

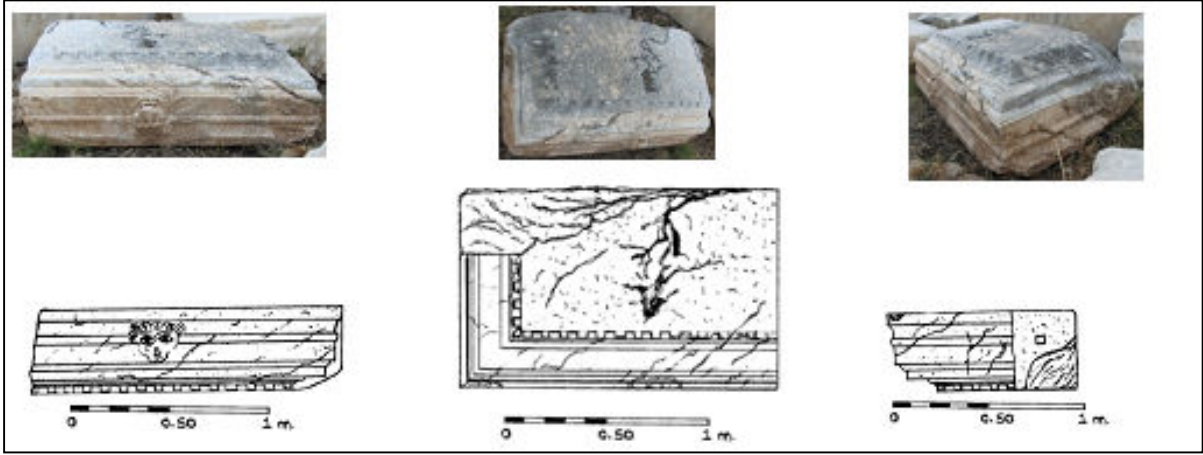
Buluntu Yeri :I1

Orijinal Yeri:Lento Alınlığı

Blok No : 223

Bulunduğu Yer :E2

Ölçüleri(m.) : G:1.04 Y:0.44 D :0.90

Katalog No : 97

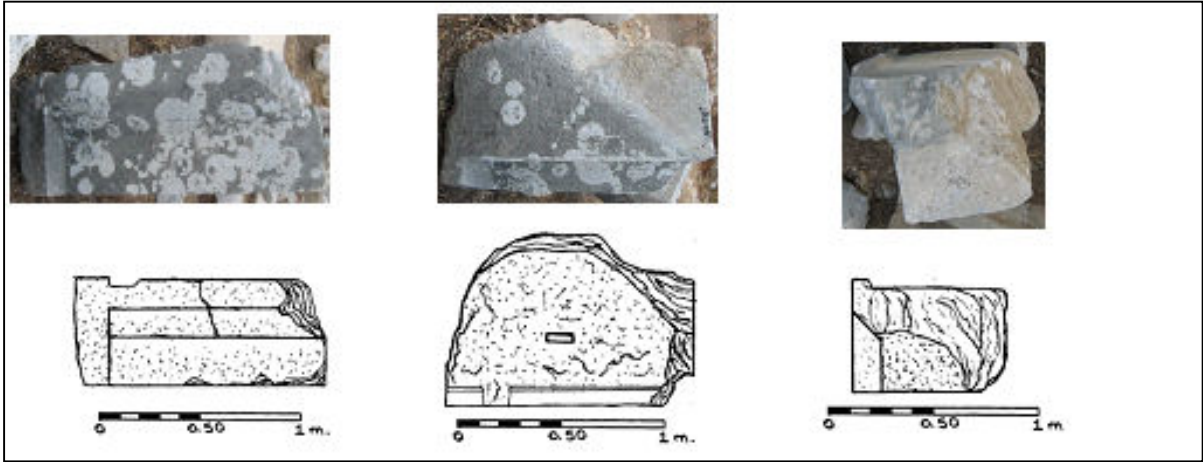
Buluntu Yeri :I3

Orijinal Yeri:Lento Alınlığı

Blok No : 244

Bulunduğu Yer :E2

Ölçüleri(m.) : G:1.56 Y:0.44 D :0.98

Katalog No : 98

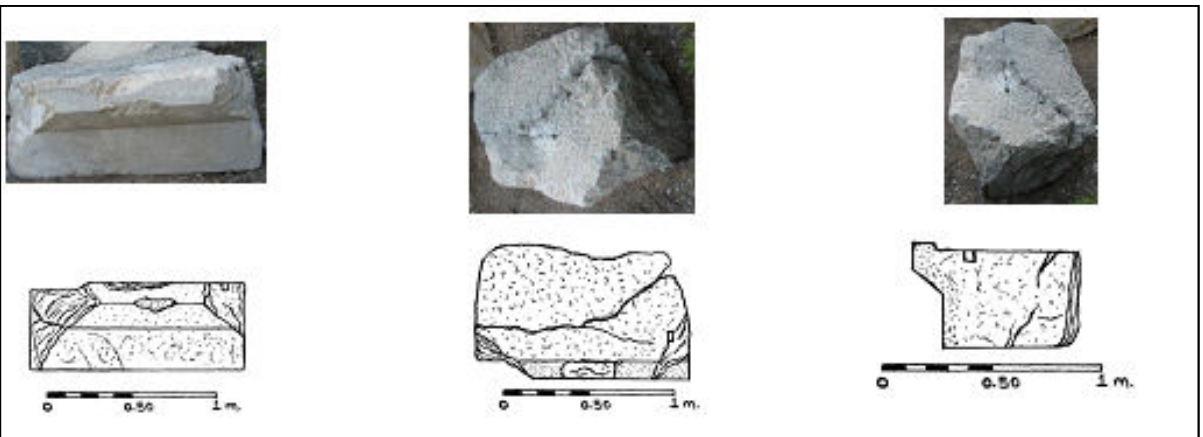
Buluntu Yeri :E3

Orijinal Yeri:Kuzey Tonoz Bileziği

Blok No : 51

Bulunduğu Yer :F4

Ölçüleri(m.) : G:1.22 Y:0.53 D :0.83

Katalog No : 99

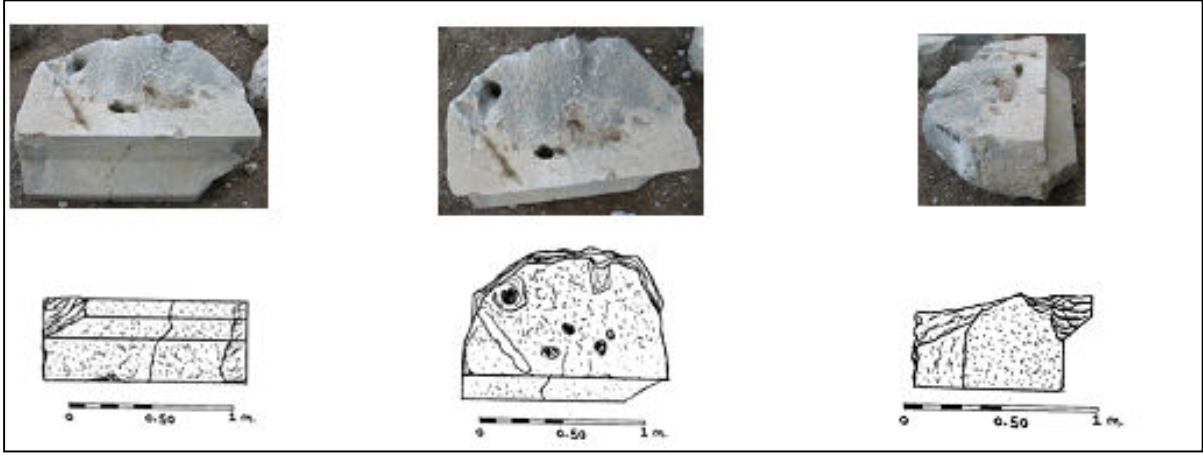
Buluntu Yeri :D3

Orijinal Yeri:Kuzey Tonoz Bileziği

Blok No : 28

Bulunduğu Yer :A5

Ölçüleri(m.) : G:1.28 Y:0.52 D :0.78

Katalog No : 100

Buluntu Yeri :C2

Orijinal Yeri:Kuzey Tonz Bileziği

Blok No : 123

Bulunduğu Yer :A5

Ölçüleri(m.) : G:1.23 Y:0.52 D :0.88

Katalog No : 101

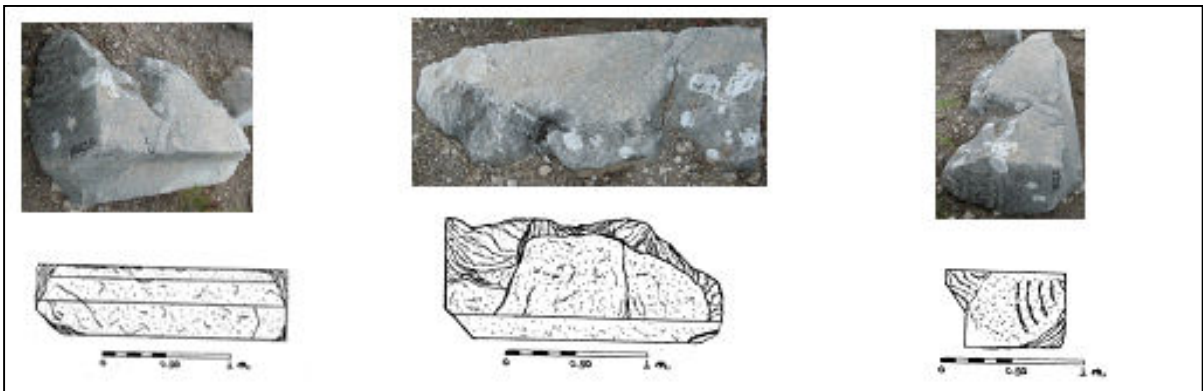
Buluntu Yeri :D3

Orijinal Yeri:Kuzey Tonz Bileziği

Blok No : 25

Bulunduğu Yer :A6

Ölçüleri(m.) : G:1.48 Y:0.53 D :0.88

Katalog No : 102

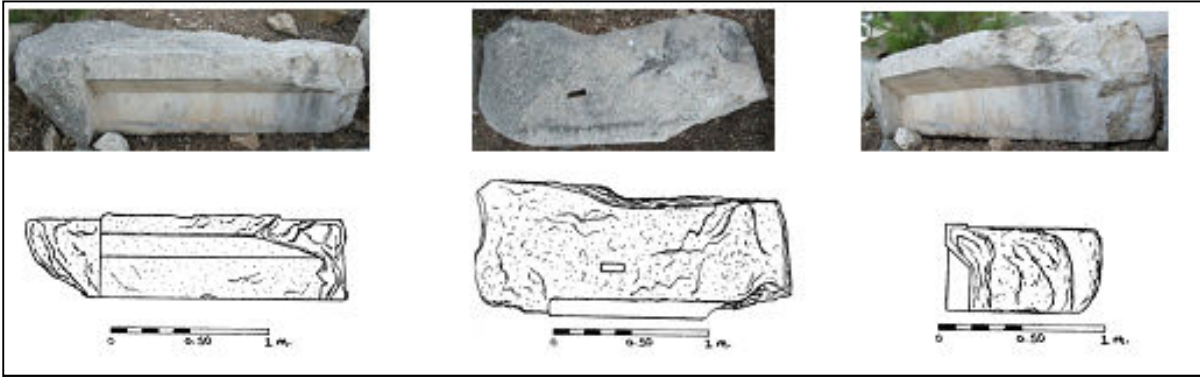
Buluntu Yeri :D4

Orijinal Yeri:Güney Tonz Bileziği

Blok No : 12

Bulunduğu Yer :B6

Ölçüleri(m.) : G:1.98 Y:0.53 D :0.84

Katalog No : 103

Buluntu Yeri :C5

Orijinal Yeri:Güney Tonoz Bileziği

Blok No : 3

Bulunduğu Yer :C6

Ölçüleri(m.) : G:2.04 Y:0.53 D :0.84

Katalog No : 104

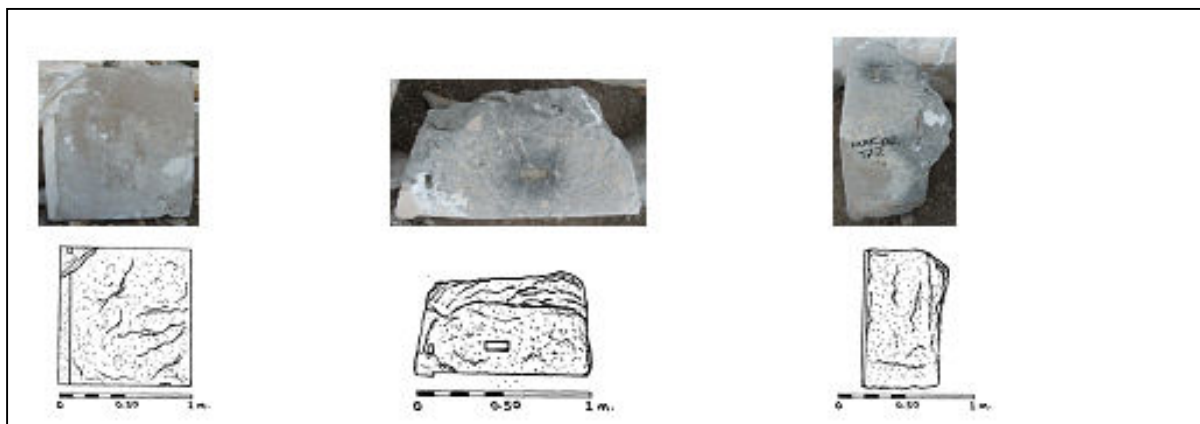
Buluntu Yeri : ?

Orijinal Yeri:Cella İçi KB Köşe

Blok No : 348-67-51 arası

Bulunduğu Yer : ?

Ölçüleri(m.) : G:1.39 Y:0.98 D :0.75

Katalog No : 105

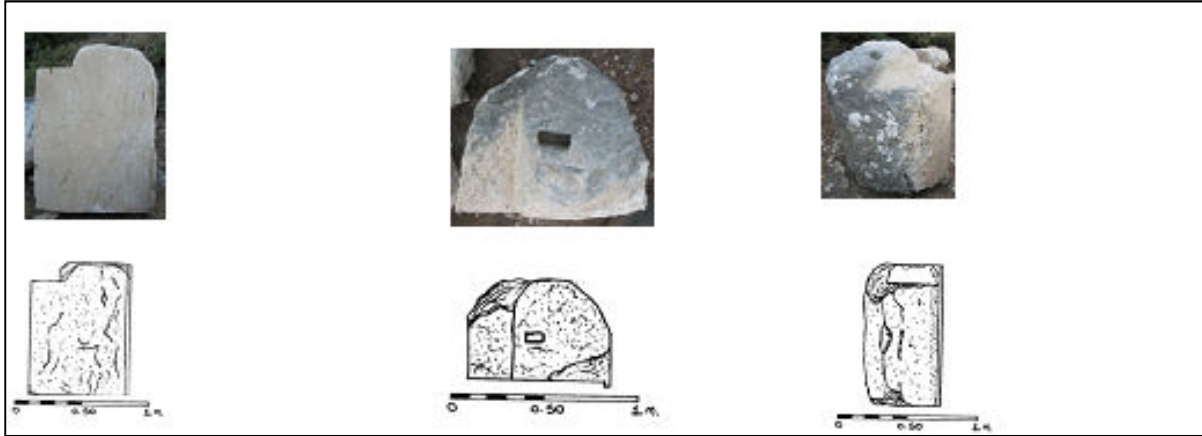
Buluntu Yeri :B5

Orijinal Yeri:Cella İçi GD Köşe

Blok No : 172

Bulunduğu Yer :C7

Ölçüleri(m.) : G:1.00 Y:1.03 D :0.59

Katalog No : 106

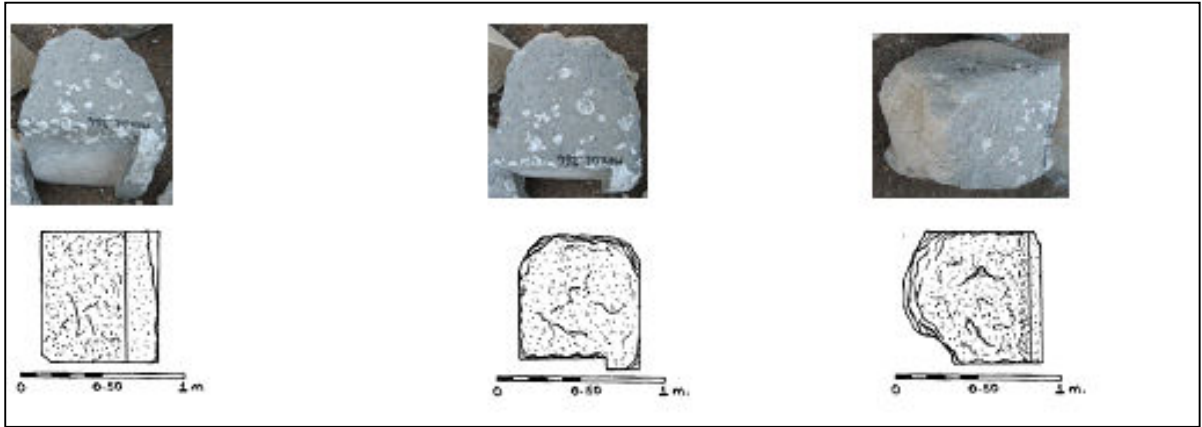
Buluntu Yeri :B2

Orijinal Yeri:Cella İçi KD Köşe

Blok No : 270

Bulunduğu Yer :A7

Ölçüleri(m.) : G:0.75 Y:1.03 D :0.55

Katalog No : 107

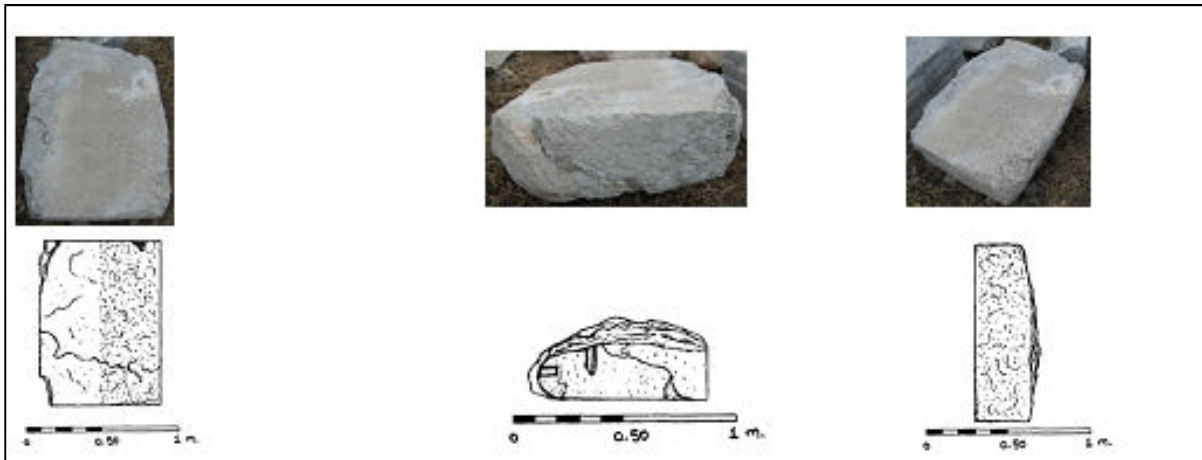
Buluntu Yeri :B2

Orijinal Yeri:Cella İçi KD Köşe

Blok No : 264

Bulunduğu Yer :A6

Ölçüleri(m.) : G:0.72 Y:0.80 D :0.80

Katalog No : 108

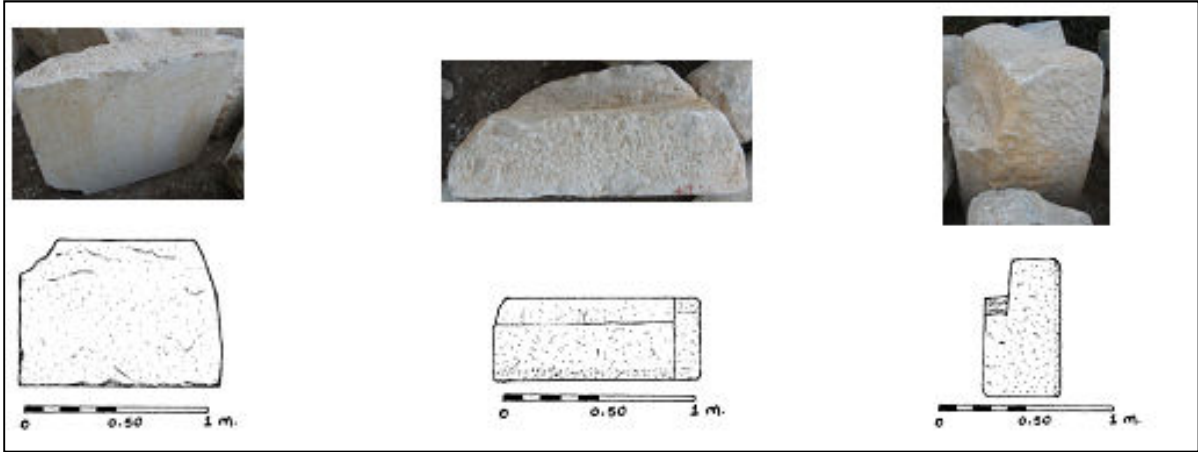
Buluntu Yeri :F2

Orijinal Yeri:Cella İçi GB Köşe

Blok No : 140

Bulunduğu Yer :F3

Ölçüleri(m.) : G:0.80 Y:1.08 D :0.40

Katalog No : 109

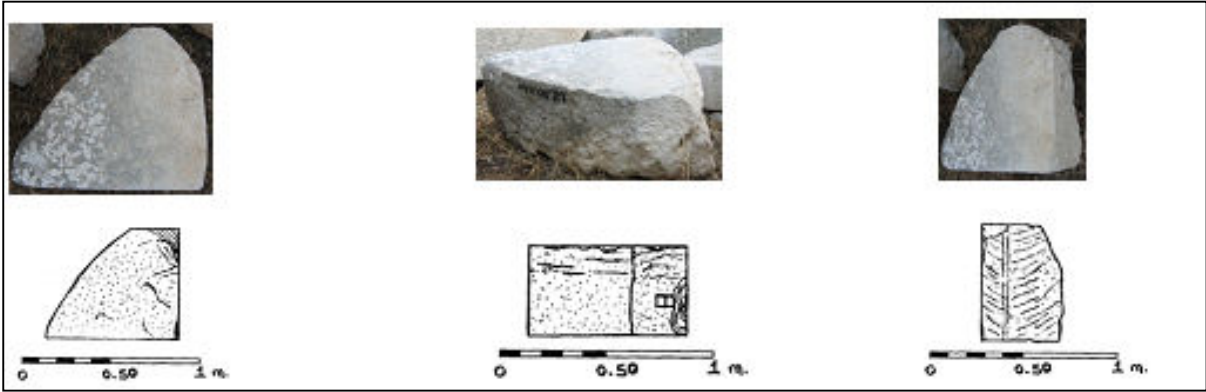
Buluntu Yeri :E3

Orijinal Yeri:Batı Tonz Alınlığı

Blok No : 314

Bulunduğu Yer :B4

Ölçüleri(m.) : G:1.11 Y:0.80 D :0.44

Katalog No : 110

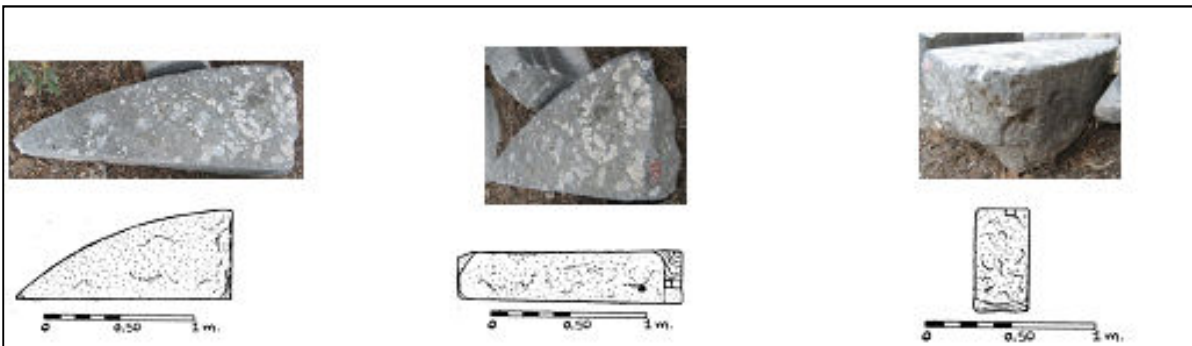
Buluntu Yeri :F2

Orijinal Yeri:Batı Tonz Alınlığı

Blok No : 141

Bulunduğu Yer :F3

Ölçüleri(m.) : G:0.75 Y:0.62 D :0.41

Katalog No : 111

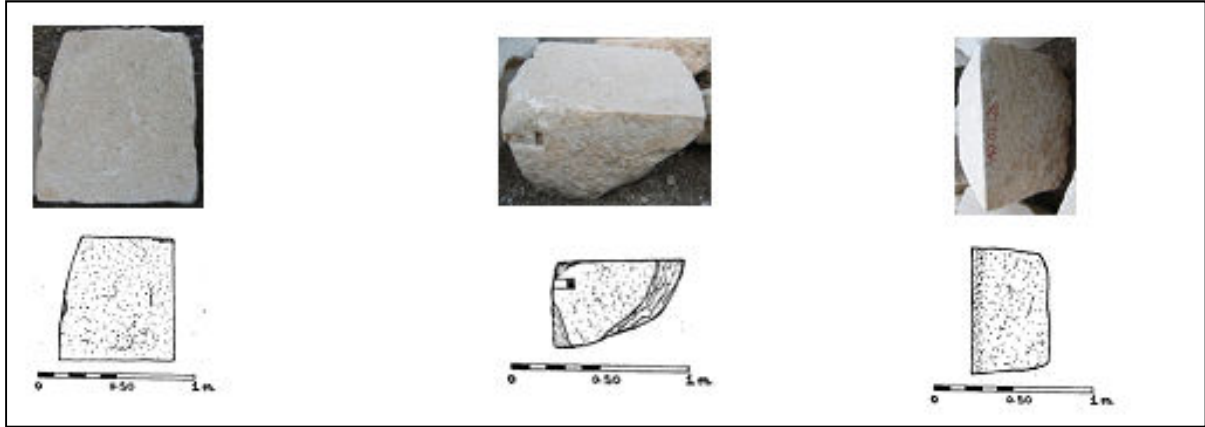
Buluntu Yeri :D3

Orijinal Yeri:Batı Tonz Alınlığı

Blok No : 031

Bulunduğu Yer :A6

Ölçüleri(m.) : G:1.45 Y:0.61 D :0.33

Katalog No : 112

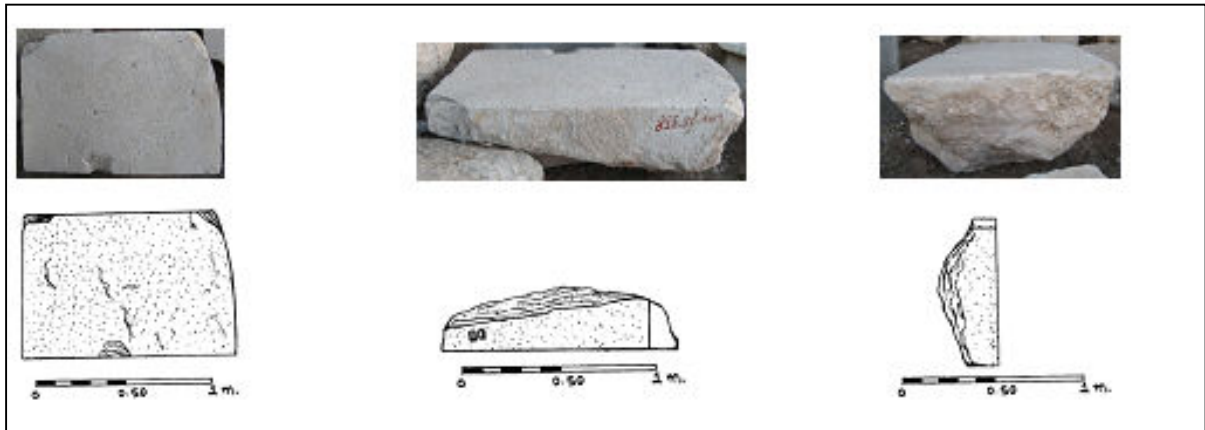
Buluntu Yeri :C3

Orijinal Yeri :Doğu Tonz Alınlığı

Blok No : 326

Bulunduğu Yer :B4

Ölçüleri(m.) : G:0.73 Y:0.80 D :0.50

Katalog No : 113

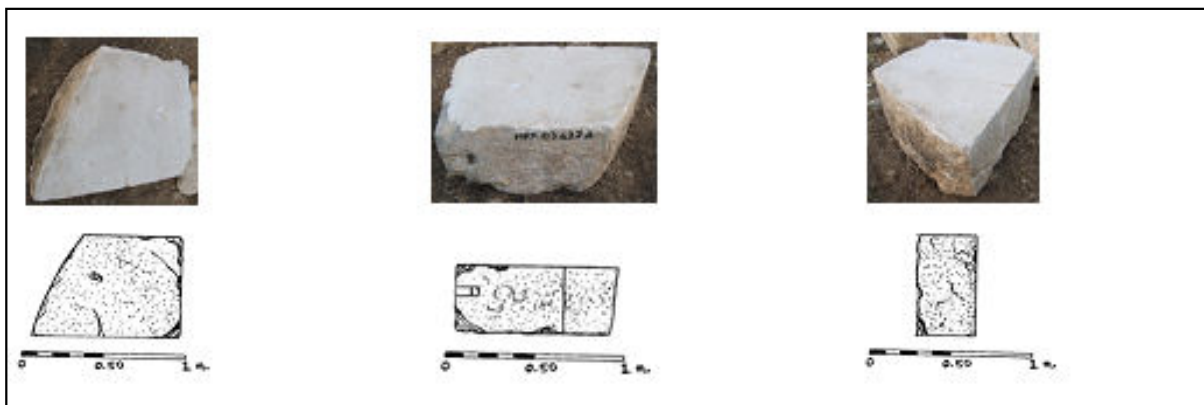
Buluntu Yeri :C5

Orijinal Yeri:Doğu Tonz Alınlığı

Blok No : 328

Bulunduğu Yer :B4

Ölçüleri(m.) : G:1.21 Y:0.81 D :0.35

Katalog No : 114

Buluntu Yeri :B3

Orijinal Yeri: Doğu Tonz Alınlığı

Blok No : 422

Bulunduğu Yer :C8

Ölçüleri(m.) : G:0.90 Y:0.62 D :0.37

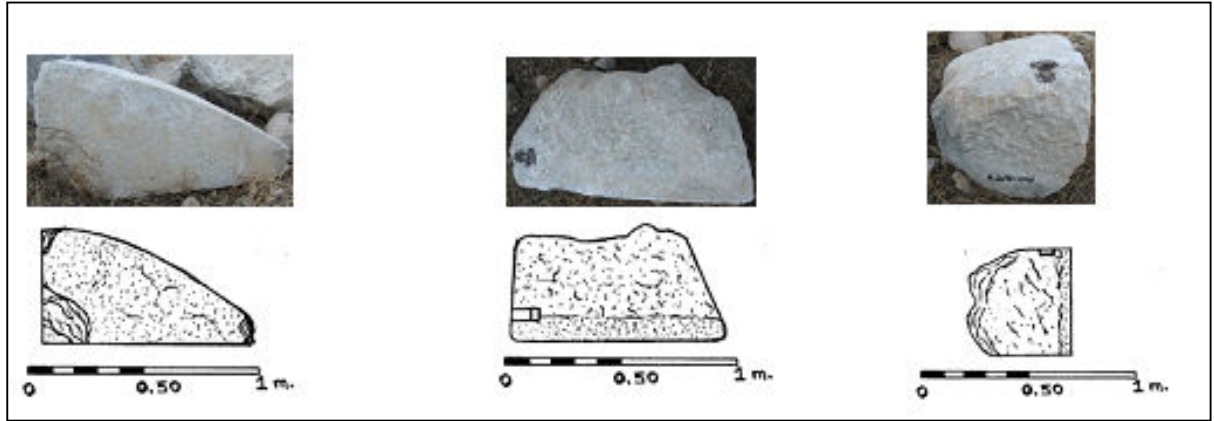
Katalog No : 115

Buluntu Yeri : ?

Orijinal Yeri :Doğu Tonz Alınlığı

Blok No : 385-380 arası Bulunduğu Yer : ?

Ölçüleri(m.) : G:0.62 Y:0.53 D :0.44

Katalog No : 116

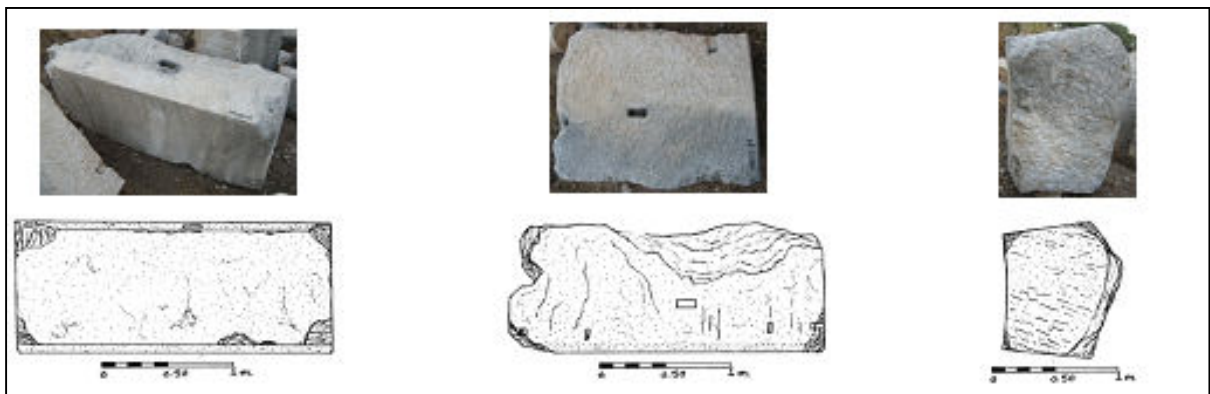
Buluntu Yeri :B4

Orijinal Yeri:Doğu Tonz Alınlığı

Blok No : 177

Bulunduğu Yer :D8

Ölçüleri(m.) : G:0.94 Y:0.50 D :0.50

Katalog No : 117

Buluntu Yeri :D6

Orijinal Yeri:Tonz

Blok No : 77

Bulunduğu Yer :E5

Ölçüleri(m.) : G:2.41 Y:0.88 D :0.94

Katalog No : 118

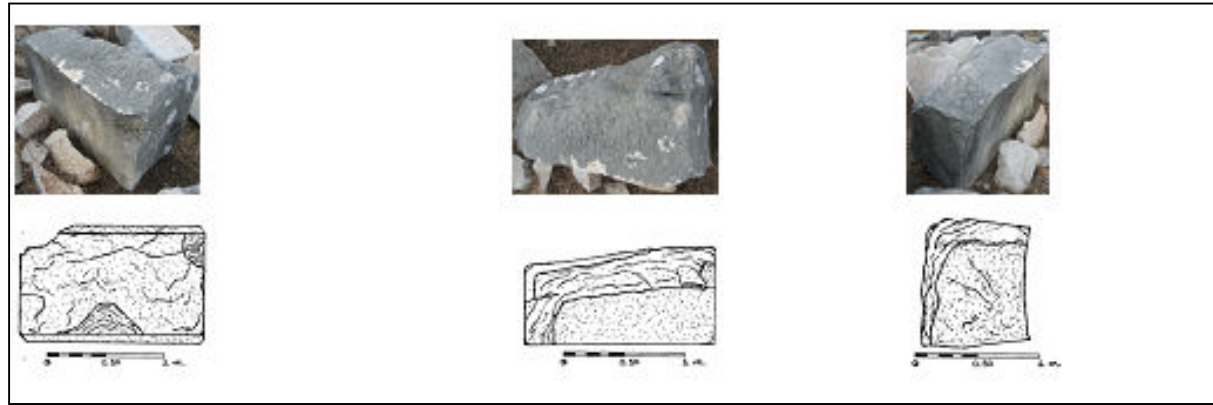
Buluntu Yeri :D1

Orijinal Yeri:Tonoz

Blok No : 131

Bulunduğu Yer :C2

Ölçüleri(m.) : G:1.77 Y:0.88 D :0.73

Katalog No : 119

Buluntu Yeri :E4

Orijinal Yeri:Tonoz

Blok No : 49

Bulunduğu Yer :F4

Ölçüleri(m.) : G:1.58 Y:0.88 D :0.80

Katalog No : 120

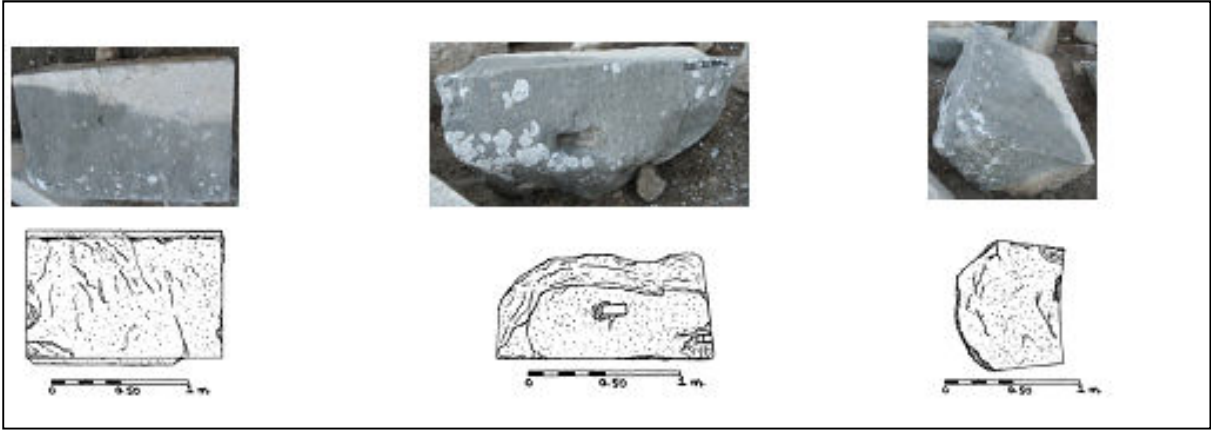
Buluntu Yeri :C6

Orijinal Yeri:Tonoz

Blok No : 96

Bulunduğu Yer :B6

Ölçüleri(m.) : G:1.56 Y:0.88 D :0.77

Katalog No : 121

Buluntu Yeri :C7

Orijinal Yeri:Tonoz

Blok No : 202

Bulunduğu Yer :B7

Ölçüleri(m.) : G:1.42 Y:0.88 D :0.72

Katalog No : 122

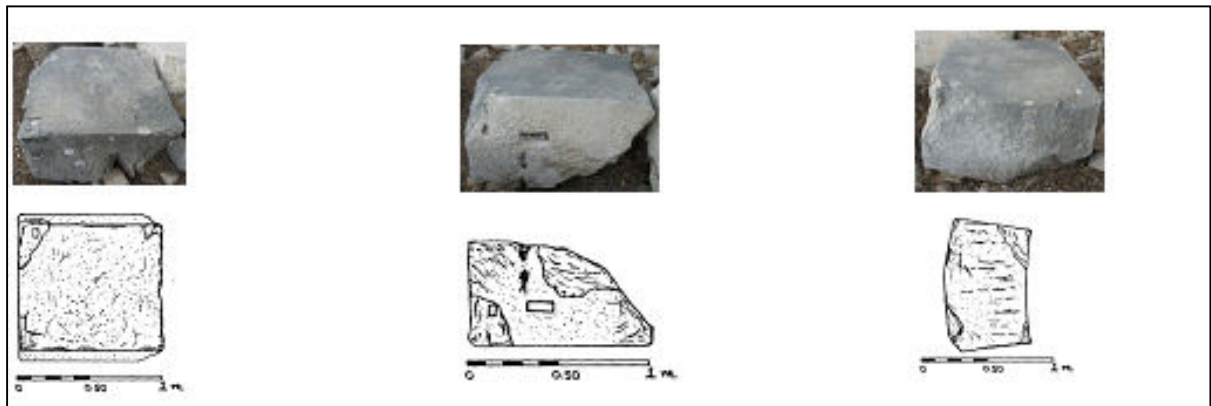
Buluntu Yeri :C2

Orijinal Yeri:Tonoz

Blok No : 52

Bulunduğu Yer :B6

Ölçüleri(m.) : G:1.26 Y:0.88 D :0.47

Katalog No : 123

Buluntu Yeri :E5

Orijinal Yeri:Tonoz

Blok No : 7

Bulunduğu Yer :F5

Ölçüleri(m.) : G:0.99 Y:0.88 D :0.58

Katalog No : 124

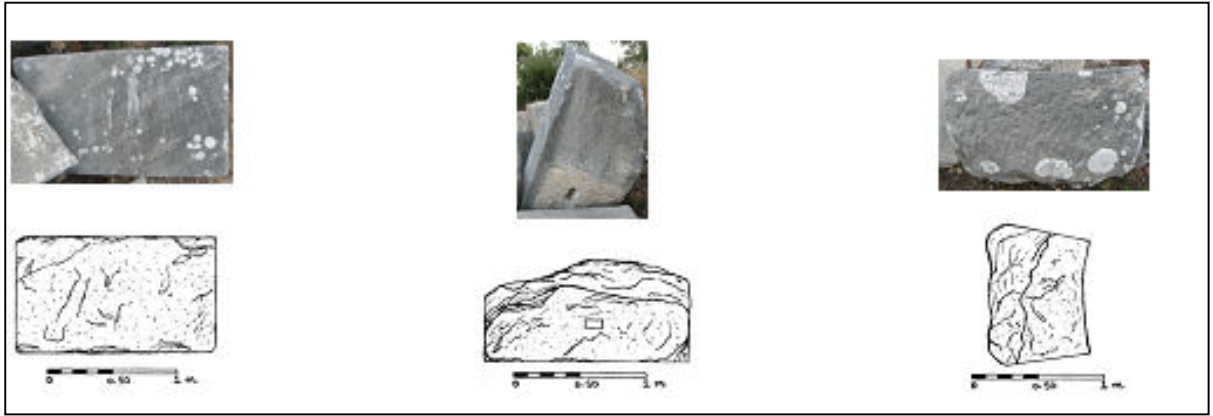
Buluntu Yeri :C3

Orijinal Yeri:Tonoz

Blok No : 298

Bulunduğu Yer :C2

Ölçüleri(m.) : G:1.70 Y:0.88 D :0.65

Katalog No : 125

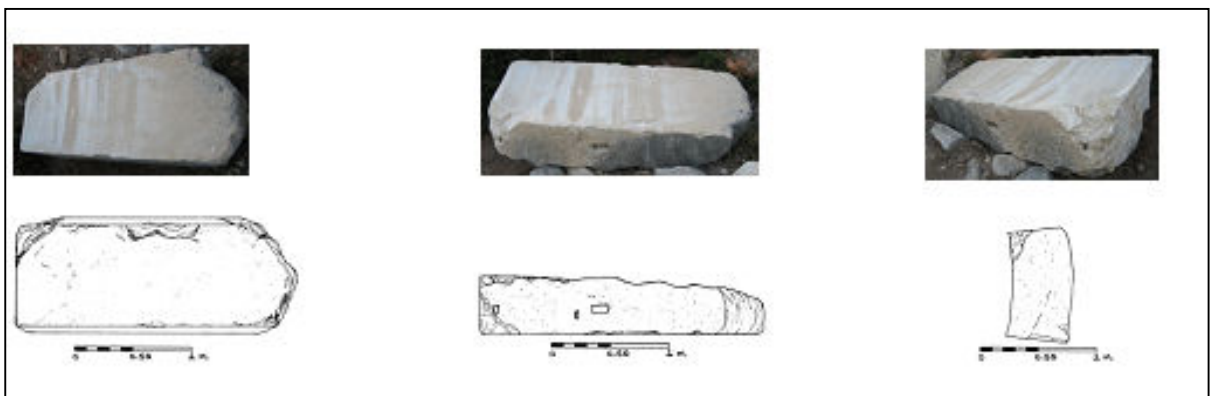
Buluntu Yeri :E3

Orijinal Yeri:Tonoz

Blok No : 55

Bulunduğu Yer :B3

Ölçüleri(m.) : G:1.56 Y:0.88 D :0.74

Katalog No : 126

Buluntu Yeri :C4

Orijinal Yeri:Tonoz

Blok No : 19

Bulunduğu Yer :B3

Ölçüleri(m.) : G:2.42 Y:0.88 D :0.50

Katalog No : 127

Buluntu Yeri :D4

Orijinal Yeri:Tonoz

Blok No : 283

Bulunduğu Yer :B2

Ölçüleri(m.) : G:1.83 Y:0.80 D :0.68

Katalog No : 128

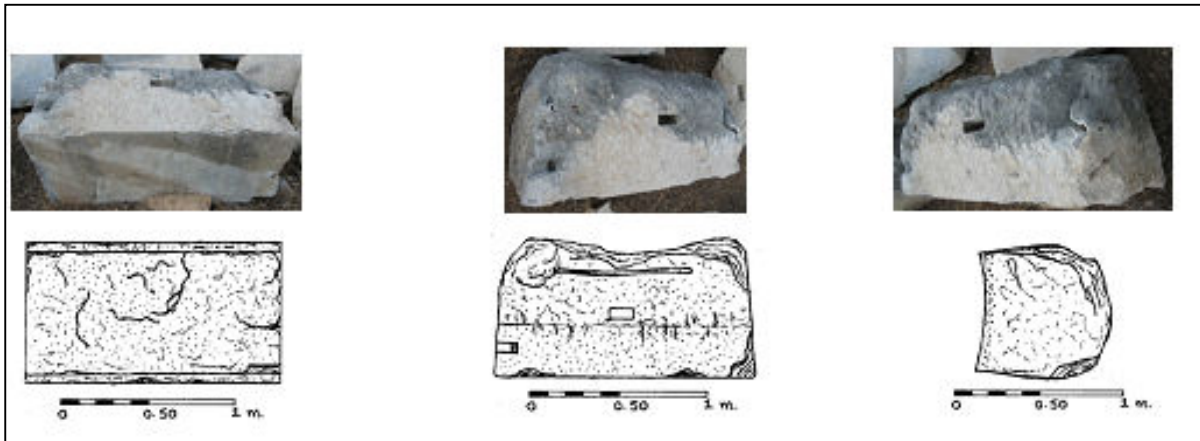
Buluntu Yeri :C4

Orijinal Yeri:Tonoz

Blok No : 294

Bulunduğu Yer :B2

Ölçüleri(m.) : G:1.60 Y:0.80 D :0.56

Katalog No : 129

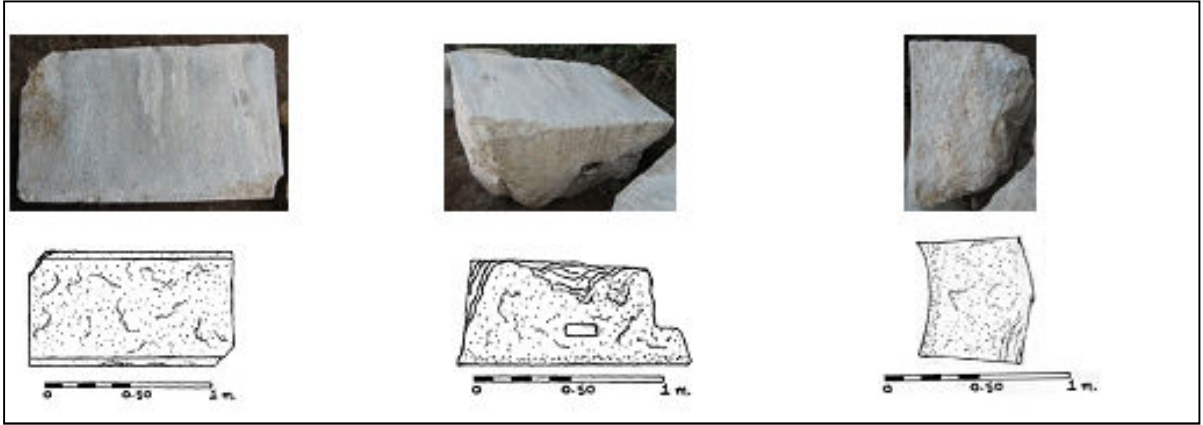
Buluntu Yeri :E4

Orijinal Yeri:Tonoz

Blok No : 38

Bulunduğu Yer :F5

Ölçüleri(m.) : G:01.46 Y:0.70 D :0.76

Katalog No : 130

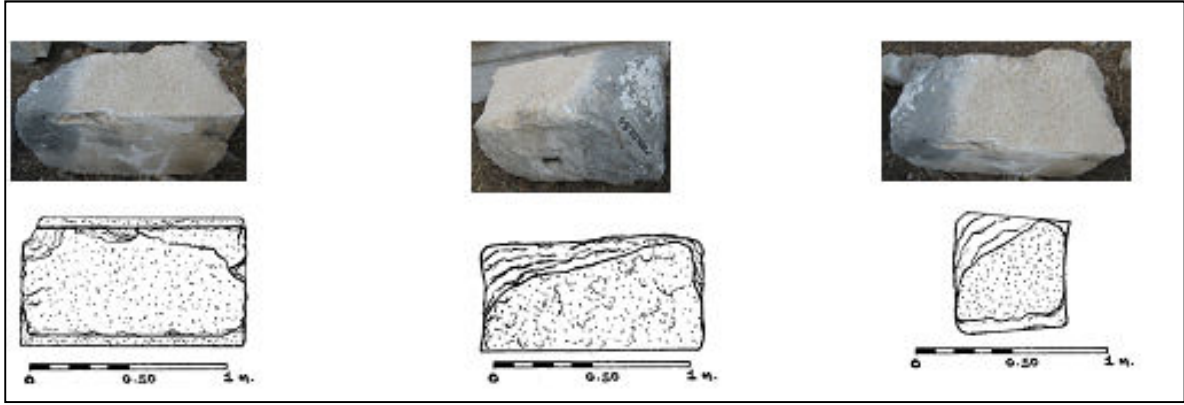
Buluntu Yeri :E3

Orijinal Yeri:Tonoz

Blok No : 301

Bulunduğu Yer :A4

Ölçüleri(m.) : G:1.21 Y:0.60 D :0.54

Katalog No : 131

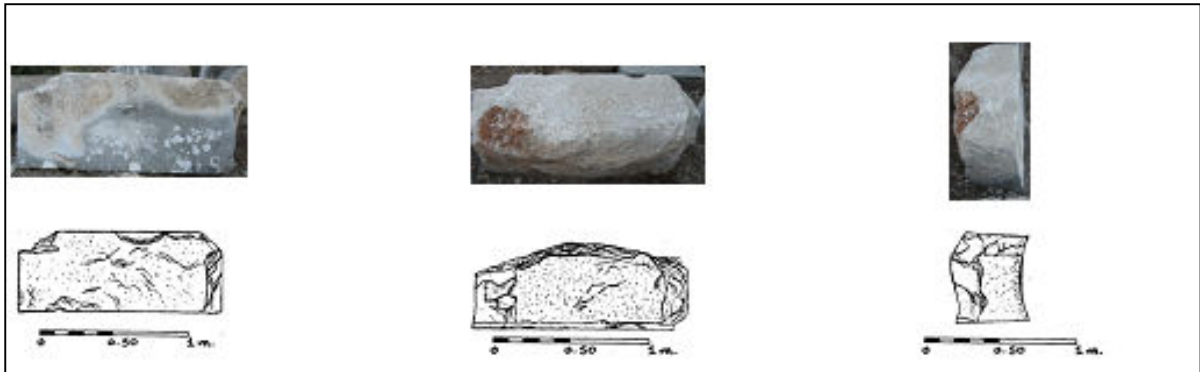
Buluntu Yeri :E4

Orijinal Yeri:Tonoz

Blok No : 56

Bulunduğu Yer :F4

Ölçüleri(m.) : G:1.13 Y:0.54 D :0.60

Katalog No : 132

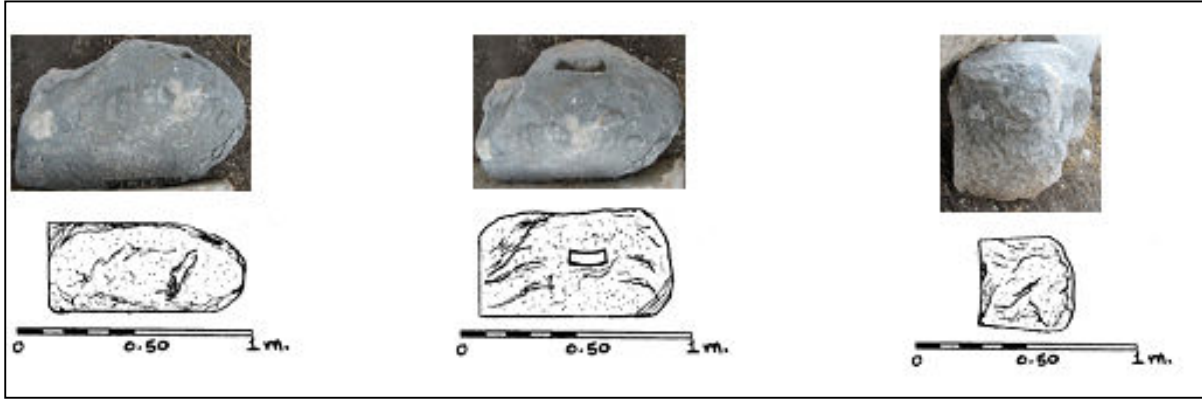
Buluntu Yeri :D4

Orijinal Yeri:Tonoz

Blok No : 13

Bulunduğu Yer :B6

Ölçüleri(m.) : G:1.37 Y:0.54 D :0.50

Katalog No : 133

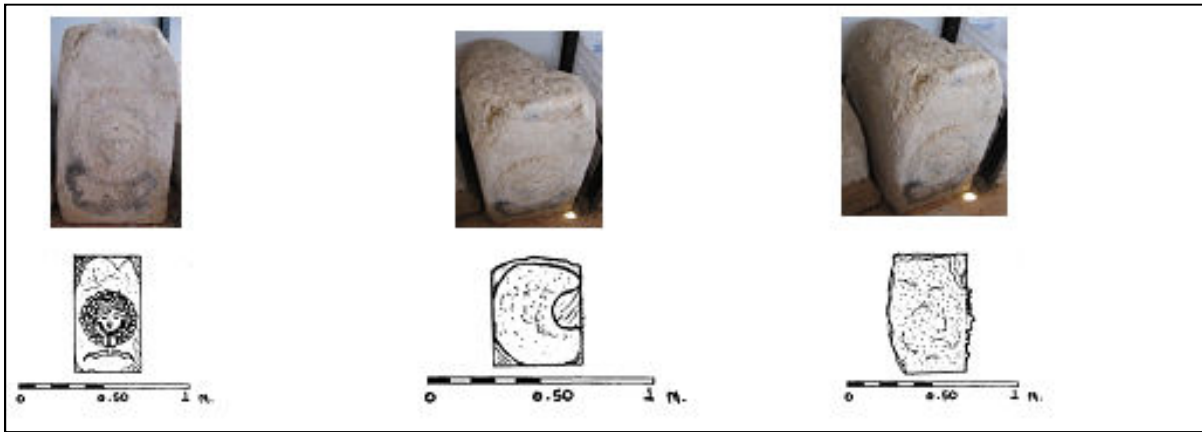
Buluntu Yeri :B6

Orijinal Yeri:Tonoz (Kilit Taşı)

Blok No : 201

Bulunduğu Yer :C7

Ölçüleri(m.) : G:0.84 Y:0.38 D :0.43

Katalog No : 134

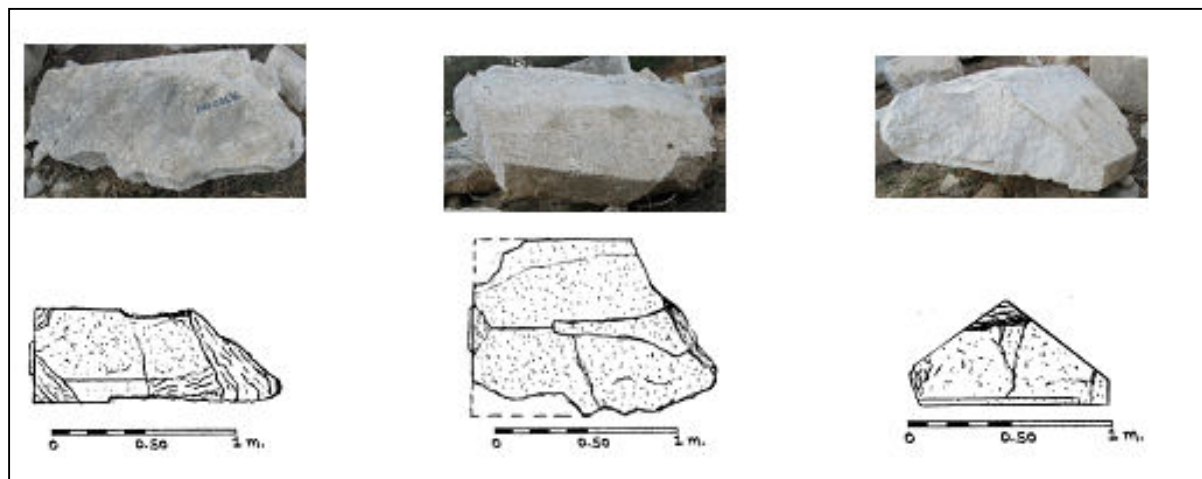
Buluntu Yeri :D3

Orijinal Yeri:Cella İçi Doğu Duvarı

Blok No : 299

Bulunduğu Yer : ?

Ölçüleri(m.) : G:0.39 Y:0.70 D :0.48

Katalog No : 135

Buluntu Yeri :N2

Orijinal Yeri:Cella İçi Lahit Kapağı

Blok No : 494

Bulunduğu Yer :G3

Ölçüleri(m.) : G:1.34 Y:0.50 D :0.96

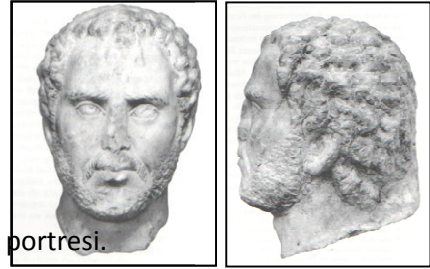
Katalog Nr. : 136
 Depo Env. Nr. : Müze Env.-Nr.43.41.93
 Depodaki Yeri :Antalya Müzesi
 Ölçüleri :Y:31cm. G:19cm.

Tanımı :Markia Aurelia Crysion'un portresi. Boynundan kırık başın;çene,dudak, burun ve gözbebekleri aşınmıştır. Sade ve donuk bir ifade hakimdir.

Lit. : H. İşkan, "Zwei Privatporträts Aus Patara, Bemerkungen Zur Chronologie Der Klinenporträts, " Jahrbuch Des Deutschen Archäologischen Instituts 117, 2002 (2003) 251-282. Res.1, 5-d

Katalog Nr. : 137
 Depo Env. Nr. : Müze Env.-Nr.42.41.93
 Depodaki Yeri :Antalya Müzesi
 Ölçüleri :Y:34cm. G:22,5cm.

Tanımı :Markia Aurelia Crysion'un kocası Alkimos'un portresi.

Boynundan kırık başın,burunu tahribata uğramıştır. Donuk bir ifade hakimdir.

Lit. : H. İşkan, "Zwei Privatporträts Aus Patara, Bemerkungen Zur Chronologie Der Klinenporträts, " Jahrbuch Des Deutschen Archäologischen Instituts 117, 2002 (2003) 251-282. Res. 11 a, d

Katalog Nr. : 138
 Depo Env. Nr. : Mi.8
 Depodaki Yeri :21 d (Mi.Kasa 1)
 Ölçüleri :Y:13. G:11 cm. D:7cm

Tanımı : Korinth Sütun başlığına ait, kırık volüt ve akantus parçası.

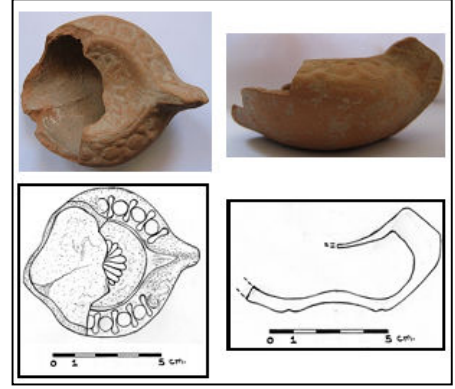
Katalog Nr. : 139
 Depo Env. Nr. : Pls. 98
 Depodaki Yeri :16 b (Pls. Kasa 3)
 Ölçüleri :Y:21. G:12 cm.D:9cm

Tanımı : Korinth Sütun başlığına ait kırık akantus parçası.

Katalog Nr. : 140
 Tür : Kandil
 Buluntu Yeri : Mrk. Güney Yüz
 Buluntu Seviyesi : 0, -20 cm.

Hamur : Çok ince, gözenekli, temiz, iyi pişmiş.
 2,5 YR -6/6 (light red).
 Dış Yüzeyi mikalı.

Astar : Hamur renginde. 2,5 YR -6/6 (light red).

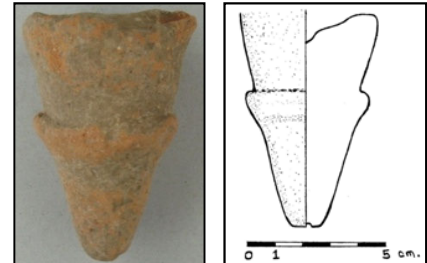
Form : Yassı kulptan aşağı inen eğim, içe kavisli kaidesiz tabanla birleşmektedir.

Ölçüleri : G : 8.3 cm. Y : 4.3 cm.

Lit. : V. Mitsopoulos-Leon – C. Lang-Auinger, Die Basilika am Staatsmarkt in
 Ephesos FIE 9/2/3, 2007, 112, Lev.33, L247.

Katalog Nr. : 141
 Tür : Amfora Dibi
 Buluntu Yeri : Mrk. Batı Yüz
 Buluntu Seviyesi : -590, -620 cm.

Hamur : Gözenekli, kum ve kireç katkılı, sert, iyi pişmiş.
 5 YR -6/8 (reddish yellow).

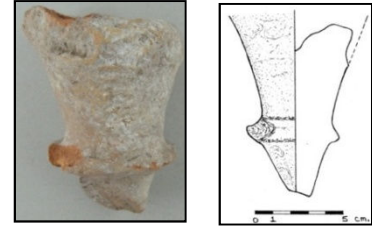
Astar : Hamur renginde. 5 YR -6/8 (reddish yellow).

Form : Dibe doğru daralan eğik gövde, dış kontürü zemine
 doğru keskin biçimde daralan sivri uçla birleşmektedir.

Ölçüleri : Taban Çapı : 1.1 cm. Y : 7.8 cm.

Lit. : V. Gassner, Das Südtor der Tetragonos-Agora Keramik und Kleinfunde,
 FIE 13-1,1, 1997, 112, Lev. 37, 425;U. Wintermeyer, Die hellenistische
 und frühkaiserzeitliche Gebrauchskeramik, 2004, 117, Res. 1084.

Katalog Nr. : 142
 Tür : Amfora Dibi
 Buluntu Yeri : Mrk. Güney Yüz
 Buluntu Seviyesi : -525, -535 cm.

Hamur : Sert, iyi pişmiş, kum ve kireç katkılı, ince gözenekli, mikalı.

5 YR -5/8 (yellowish red).

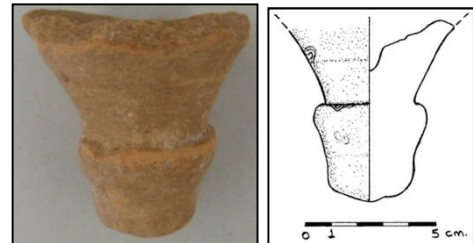
Astar : Hamur renginde. 5 YR -5/8 (yellowish red).

Form : Dibe doğru eğimle daralan gövde keskin bir sırt yaparak tabanla birleşmiş.

Ölçüleri : Taban Çapı : 1.3 cm. Y : 9.9 cm.

Lit. : V. Gassner, Das Südtor der Tetragonos-Agora Keramik und Kleinfunde, FIE 13-1,1, 1997, 112, Lev. 37, 425; U. Wintermeyer, Die hellenistische und frühkaiserzeitliche Gebrauchskeramik, 2004, 117, Res. 1084.

Katalog Nr. : 143
 Tür : Amfora Dibi
 Buluntu Yeri : Mrk. Kuzey Yüz
 Buluntu Seviyesi : -540, -555 cm.

Hamur : Gözenekli, ince kum ve kireç katkılı, sert, iyi pişmiş.

5 YR -6/6 (reddish yellow).

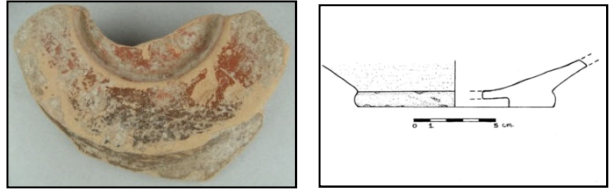
Astar : Hamur renginde. 5 YR -6/6 (reddish yellow).

Form : Eğimle kaideye yönelen gövde, keskin bir sırt yaparak yuvarlak uçla birleşmektedir.

Ölçüleri : Taban Çapı : 3.2 cm. Y : 7 cm.

Lit. : J.W. Hayes, Paphos III, The Hellenistic and Roman Pottery, 1991, Res.37, 2.

Katalog Nr. : 144
 Tür : Tabak
 Buluntu Yeri : Mrk. Güney Yüz
 Buluntu Seviyesi : -525, -535 cm.

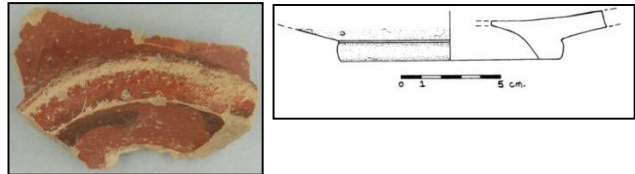

Hamur : Gözenekli, temiz, sert, iyi pişmiş. 5 YR -7/6 (reddish yellow).
 Astar : Pişmeden kaynaklanan açıklık-koyuluk gözlenmektedir.
 İç, dış ve kaide tabanında 2,5 YR -4/8 (red).
 Form : Eğimle kaideye yönelen gövde, hafif bir kavisle yuvarlak halka kaideyle birleşmektedir.

Ölçüleri : Taban Çapı : 12.1 cm. Y : 3.1 cm.

Lit. : Ç. Uygun, Patara Tepecik Nekropolü ve Bey Evi'nden Ele Geçen Kırmızı Astarlı Seramikler (İ.Ö. 2 YY.-İ.S. 4 YY.) Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü K. Arkeoloji Anabilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi 2009 28 Lev. 5 Kat. Nr. 47.

Katalog Nr. : 145
 Tür : Tabak
 Buluntu Yeri : Mrk. Batı Yüz
 Buluntu Seviyesi : -600, -620 cm.

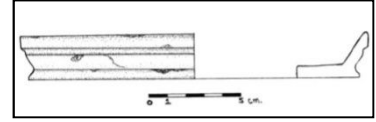

Hamur : Çok ince gözenekli, temiz, az pudramsı. 7,5 YR -8/6 (reddish yellow).
 Astar : İçte 2,5 YR -5/8 (red). Dışta 10 R -5/6 (red).
 Form : Hafif bir eğimle kaideye yönelen gövde yuvarlak ve geniş halka kaideyle birleşmiştir. Geniş ve yuvarlak kaide tabanı, iç bükey profille yükselerek tabanla birleşir.

Ölçüleri : Taban Çapı : 11.1 cm. Y : 2.5 cm.

Lit. : Ç. Uygun, Patara Tepecik Nekropolü ve Bey Evi'nden Ele Geçen Kırmızı Astarlı Seramikler (İ.Ö. 2 YY.-İ.S. 4 YY.) Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü K. Arkeoloji Anabilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi 2009 27 Lev. 2-3 Kat. Nr. 14, 22.

Katalog Nr. : 146
 Tür : Tabak
 Buluntu Yeri : Mrk. Güney Yüz
 Buluntu Seviyesi : -525, -535 cm.

Hamur : Çok ince kireç katkılı, çok ince gözenekli, sert, iyi pişmiş.
 5 YR -7/6 (reddish yellow).

Astar : İçte ve dışta yer yer dökülmüş 2,5 YR -5/8 (red).

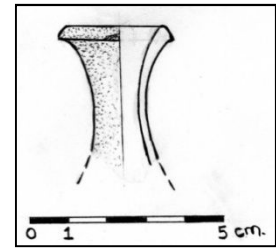
Kaide tabanında da aynı renk kullanılmış. 2,5 YR -5/8 (red)

Form : Dik bir eğimle kaideye yönelen gövde içbükey profille yuvarlak formu
 düz tabanla birleşmektedir.

Ölçüleri : Taban Çapı : 18 cm. Y : 2.5 cm.

Lit. : Ç. Uygun, Patara Tepecik Nekropolü ve Bey Evi'nden Ele Geçen Kırmızı
 Astarlı Seramikler (İ.Ö. 2 YY.-İ.S. 4 YY.) Akdeniz Üniversitesi Sosyal
 Bilimler Enstitüsü K. Arkeoloji Anabilim Dalı Yayınlanmamış Doktora
 Tezi 2009 38 Lev. 16 Kat. Nr. 153; J. W. Hayes, Sigillate Orientali, in:
 EAA, Atlante delle forme ceramiche II. Ceramica fine romana nelbecino
 Mediterraneo (1985) 1-96

Katalog Nr. : 147
 Tür : Unguentarium
 Buluntu Yeri : Mrk. Kuzey Yüz
 Buluntu Seviyesi : -540, -555 cm.

Hamur : Gözenekli, temiz, sert, iyi pişmiş. 5 YR -6/6 (reddish yellow).

Astar : Hamur renginde. 5 YR -6/6 (reddish yellow).

Form : Ağıza doğru genişleyen eğik gövde, dış kontürü keskin biçimde
 genişleyerek alçak dudakla birleşmektedir.

Ölçüleri : Ağız Çapı : 2.9 cm. Y : 3.4 cm

Lit. : V. Gassner, Das Südtor der Tetragonos-Agora Keramik und Kleinfunde,
 FIE 13-1,1, 1997, Lev. 28, 347-348.

Katalog Nr. : 148
 Kazı Envanter Nr. : PTR 2002/29
 Müze Envanter Nr. : Etüdlük
 Eserin Devri : II. Ptolemaios (Philadelphos)
 (i.Ö. 271-246)

Malzeme : Bronz (AE) ↑, 3.50 gr
 Buluntu Yeri - Seviyesi : Markia cella içi seki önü , - 127 cm
 Ölçüleri : Çap : 14 mm

Tanımı : **Ön yüz** : Sağa dönük Zeus Ammon başı.

Nokta bordürle çevrelenmiş. Deforme olmuş. Sadece saç detayları görülebiliyor.

Arka Yüz : Sola dönük ayakta kartal. Kanatları kapalı. Şimşek demeti üzerinde duruyor. Lejant okunamıyor.

Tipe göre olması gereken lejant: [Π Τ Ο Λ Ε] Μ Α Ι [Ο Υ] [Β Α Σ] Ι Λ Ε [Ω Σ].

Lit. : Svoronos, Band I, sy. 118, no: 793; Band III, Lev. XXV, 23.

Özüdoğru, sy. 58, kat. 10. Lev. VI.

Katalog Nr. : 149
 Kazı Envanter Nr. : PTR'03/42
 Müze Envanter Nr. : 2003/21 (20813)
 Eserin Devri : Claudius dönemi Likya eyalet sikkesi.
 (i.S. 43-54)

Malzeme : Bronz (AE) ↑, 6.5 gr.
 Buluntu Yeri - Seviyesi : Markia - Güney Yüz , - 490 cm.
 Ölçüleri : Çap : 22 mm.

Tanımı : **Ön yüz** :Sola dönük Cladius portresi etrafında;

[ΤΙΒΕΡΙ]ΟΣ [ΚΑΑΥ]ΔΙ[ΟΣ ΚΑΙΣΑΡ ΣΕΒΑΣΤΟΣ] lejantı bulunmaktadır.

Arka Yüz :_Ayakta duran cepheden Libertas, ileri uzattığı elinde pileus tutuyor.

Etrafında [ΠΙΑΤΗΡ ΠΙΑΤΡΙ]ΔΟ[Σ ΓΕΡΜΑΚΟΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤ ΩΡ] lejantı mevcuttur.

Lit. :Troxell 1982, sy. 248, c14, Lev. 44, 14a. ; Özüdoğru, kat. 93. Lev. X.

Katalog Nr. : 150
 Kazı Envanter Nr. : PTR'03/40
 Müze Envanter Nr. : 2003/19 (20811)
 Eserin Devri : İS.286/305
 Malzeme : Bronz (AE) ↑, 2.7 gr.

Buluntu Yeri - Seviyesi : Markia-Güney Yüz , - 490 cm.

Ölçüleri : Çap : 20 mm.

Tanımı : **Ön yüz** :Sağa dönük şua taçlı zırlı imparator büstü. IMPC (aesar)
 MAXIMIANVS PFAVG lejantı büstün etrafını çevirmektedir.

Arka Yüz :Zırlı imparator karşısında jupiter durmakta ve üzerinde
 Victoria bulunan globusu imparatora uzatmaktadır. Kesimdeki basım yeri okunamıyor.
 İki figür arasında "I" harfi bulunmaktadır.

Tipe göre olması gereken lejant: CONCORDIA MILITVM.

Lit. : RIC, Vol. VI, sy. 248, no. 156.; Özüdoğru, kat. 128. Lev. XIII.

Katalog Nr. : 151
 Kazı Envanter Nr. : PTR'03/41
 Müze Envanter Nr. : 2003/20 (20812)
 Eserin Devri : İS.308-324 Licinius I
 Malzeme : Bronz (AE) ↓, 3.2 gr.

Buluntu Yeri - Seviyesi : Markia KuzeyYüz, Hyposorion önü ,- 3.47 cm.

Ölçüleri : Çap : 21 mm.

Tanımı : **Ön yüz** :Sağa dönük defne taçlı imparator büstü.

Büstün etrafında "IMPLICLICNIVS" lejantı bulunmaktadır.

Arka Yüz :Ayakta duran çıplak Jüpiter bir elinde üzerinde Victoria
 bulunan globus tutmaktadır. Önünde bulunan kartal ağzındaki çelengi Jüpiter'e uzatmaktadır.
 Boşlukta B. IOVI CONSERVATORI kesimde ise SIS. Lejantı mevcuttur. Siscia baskısı.

Katalog Nr. : 152
 Kazı Envanter Nr. : PTR'03/43
 Müze Envanter Nr. : 2003/22 (20814)
 Eserin Devri : İS.364/367
 Malzeme : Bronz (AE)

Buluntu Yeri - Seviyesi : Markia Batı Yüz, - 520/-550

Ölçüleri : Çap : 17mm.

Tanımı : **Ön yüz** :Sağa dönük, inci taçlı, aludamentumlu Valens büstüdür.

D(ominus) N(oster) VALENS P(ius) F(elix) AVG(ustus)

Arka Yüz :Sola dönük elinde çelenk tutan Victoria'nın etrafında
 SECURTASREIPUBLICAE lejantı bulunmaktadır. Kesimde ise CONSP
 (Constantinapolis'in dördüncü darphanesinin sikkesi olduğunu belirten) lejant yer alır.

Katalog Nr. : 153
 Kazı Envanter Nr. : PTR 2002/28
 Müze Envanter Nr. : Etüdlük
 Eserin Devri : I. Johannes (İ.S. 969 - 976)
 Malzeme : Bronz (AE) ,11.53 gr.

Buluntu Yeri - Seviyesi : Markia cella içi seki önü , - 127 cm.

Ölçüleri : Çap : 28 mm.

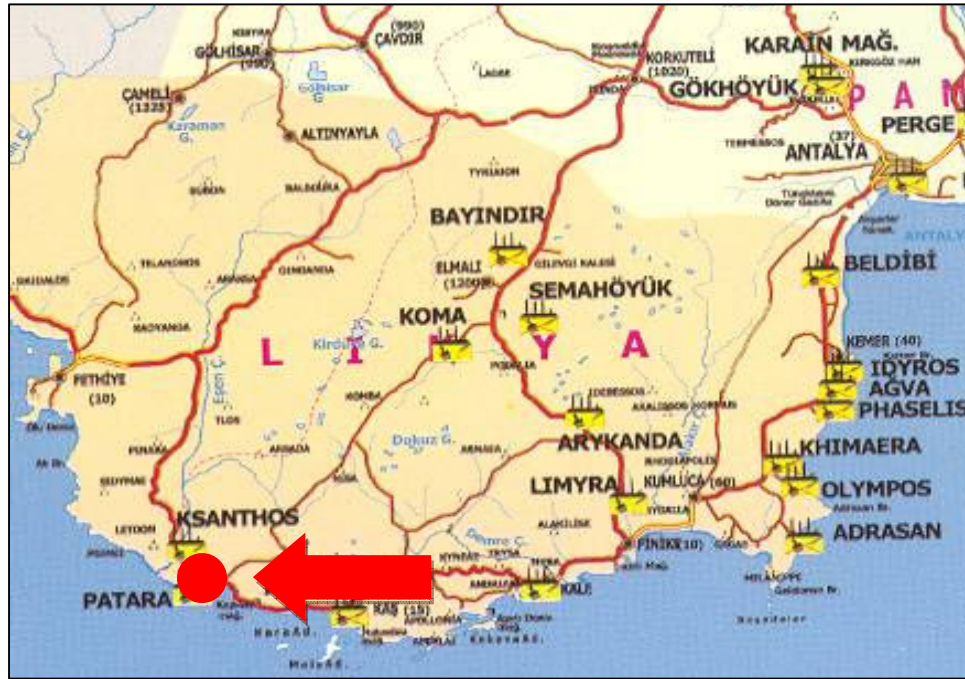
Tanımı : **Ön yüz** : Cepheden İsa büstü.

Aşırı deforme olmuş, lejant okunamamaktadır.

Arka Yüz : Noktalı bordür içerisinde: +Ih[SYS] / XPIS[TYS] /
 bASIL[EY] / [BASILE]

LEVHALAR

(Not: Aksi belirtilmedikçe çizim ve resimler yazara aittir).

a. Lykia Haritası.

b. Patara Kent Haritası (Patara Kazı Arşivi).

a. Markia Tapınak Mezarı Kazı Öncesi Durumu (Patara Kazı Arşivi).

b. Kazı öncesi genel görünüşü, güneybatıdan(Patara Kazı Arşivi).

c. Kazı öncesi genel görünüşü, güneyden(Patara Kazı Arşivi).

d. Kazı öncesi genel görünüşü, doğudan (Patara Kazı Arşivi).

a. Bitki temizliği öncesi, kuzeyden (Patara Kazı Arşivi).

b. Bitki temizliği sonrası, kuzeydoğudan (Patara Kazı Arşivi).

c. Bitki temizliği sonrası, güneyden (Patara Kazı Arşivi).

d. Bitki temizliği sonrası, güneyden. (Patara Kazı Arşivi).

a. Kazı öncesi,güneydoğudan. (Patara Kazı Arşivi).

b. Kazı öncesi,doğudan. (Patara Kazı Arşivi).

c. Blokların kaldırılma aşaması,(Patara Kazı Arşivi).

d. Kazıdan genel görünüş,(Patara Kazı Arşivi).

a. Kazıdan genel görünüş, 2. katman taşları.

b. 2. katman taşları, güneydoğudan

c. 2. katman taşları, doğudan

d. 2. katman taşları, kuzeydoğudan

a. Kazı genel görünüşü.

b. Geç dönem çevre duvarı ve mezarın genel görünüşü.

c. Kazı genel görünüşü.

d. Kazı genel görünüşü.

a. 1 nolu taş parkı.

b. 2 nolu taş parkı.

c. 2 nolu taş parkı.

d. 2 nolu taş parkı.

a. Markia-Akdam-Günlük Temenos Kapısı genel görünüşü.

b. Hava fotoğrafı. (Patara Kazı Arşivi)

c. Hava fotoğrafı.

d. Cepfe fotoğrafı.

a. Kazı sonrası kuzeybatıdan görünüş.

b. Kazı sonrası güneybatıdan görünüş.

c. Genel görünüş, doğudan.

c. Genel görünüş, kuzeydoğudan.

a. Temel ve podyum, güneybatı köşe.

b. Podyum ve ana kaya, güneydoğu köşe.

c. Podyum güneydoğu köşe .

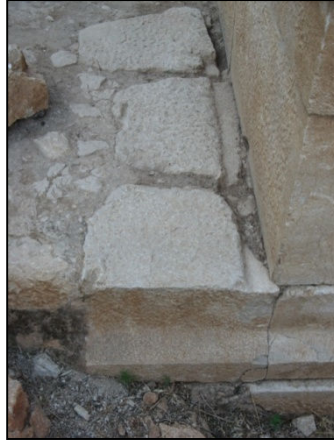
d. Podyum güneydoğu köşe.

a. Podyum güneydoğu köşe ayrıntı görünüş.

b. Güney yüz podyum –anakaya ayrıntı görünüş

c. Podyum kuzeydoğu köşe.

d. Podyum kuzey görünüş.

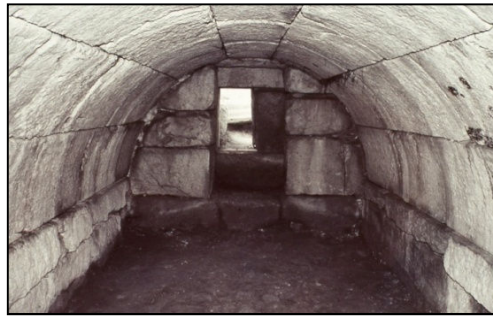
a. Hyposorion girişi.

b. Hyposorion girişi.

c. Hyposorion iči

d. Hyposorion girişi.

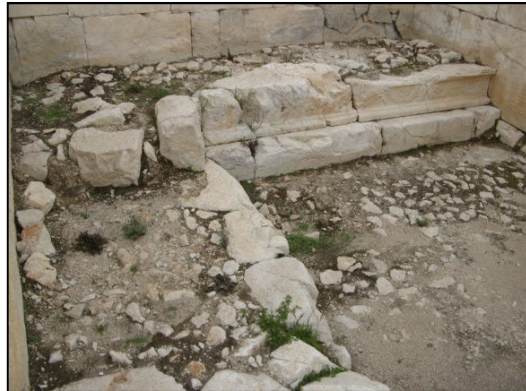
a. Kazıdan genel görünüş, mezar odası.

b. Mezar odası ve "Γ" seki.

c. Mezar odası ve "Γ" seki.

d. Mezar odası içi ve "Γ" seki.

a. Mezar odası içi "Γ" seki cephesindeki rozet kabartması.

b. Mezar odası içi "Γ" seki cephesindeki rozet kabartması.

c. Mezar odası içi "Γ" seki cephesindeki üzüm kabartması.

d. Mezar odası içi "Γ" seki cephesindeki Eros kabartması.

a. Mezar odası içi "Γ" seki cephesindeki Boğa Başı kabartması.

b. Mezar odası içi "Γ" seki cephesindeki Medusa kabartması.

c. 299 nolu blok üzerindeki Medusa kabartması.

d. 244 nolu Lento alınlığı üzerindeki aslan başı kabartması.

a. 223 nolu Lento alınlığı üzerindeki aslan başı kabartması.

b. 028 nolu arşitrav.

c. 144 nolu arşitrav.

d. Lento.

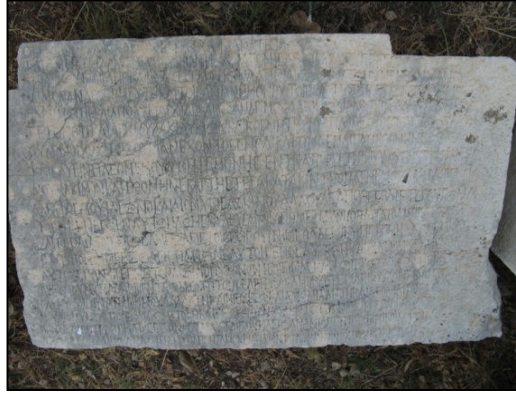

a. Konsol.

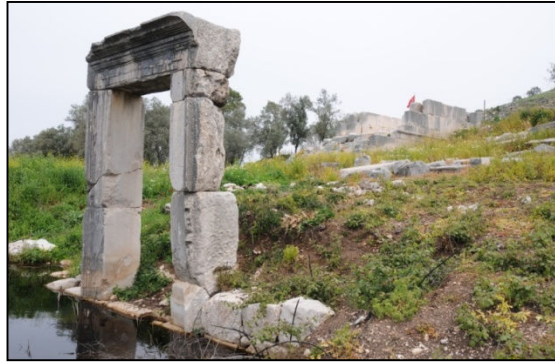
b.

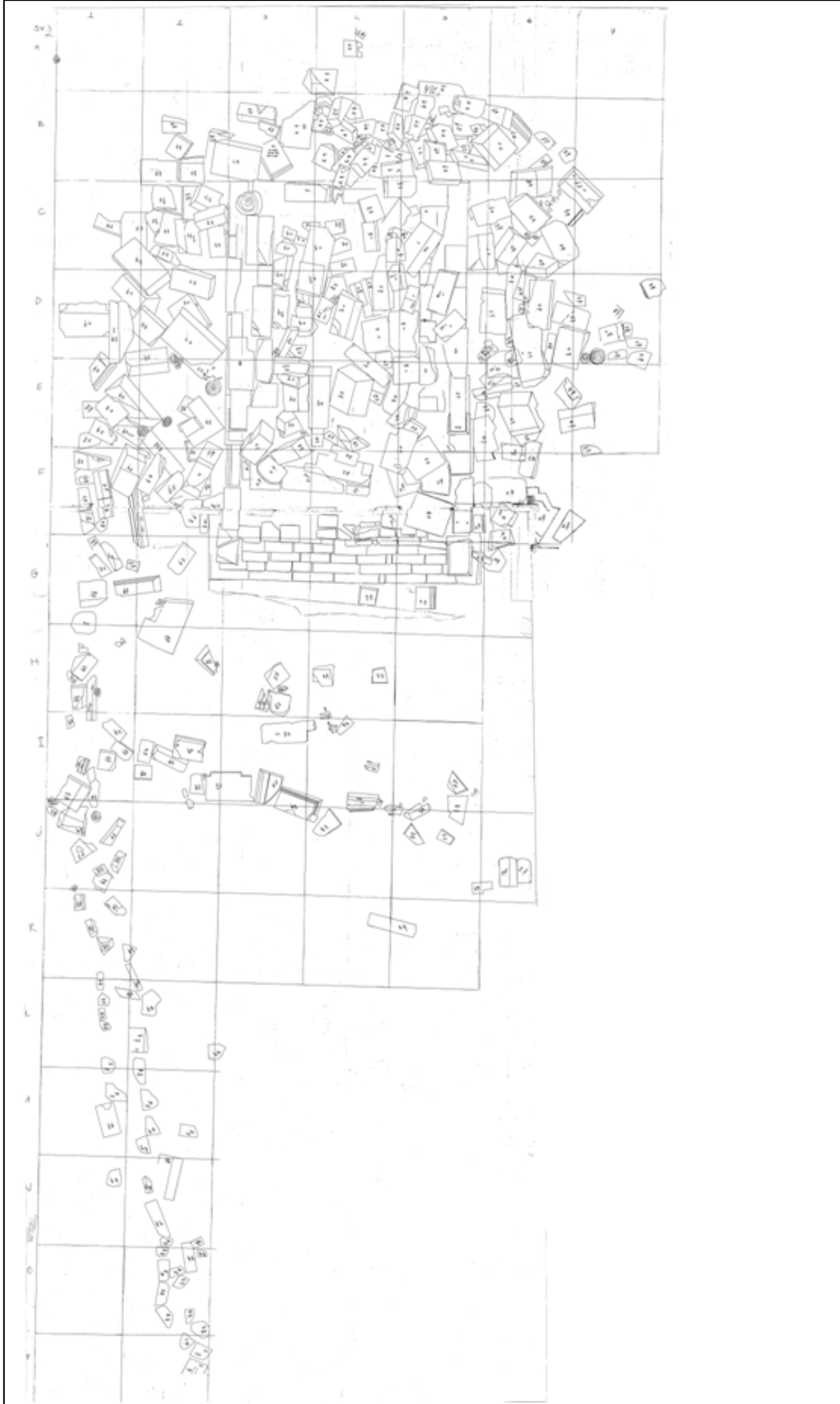
b. Sütun kaidesi.

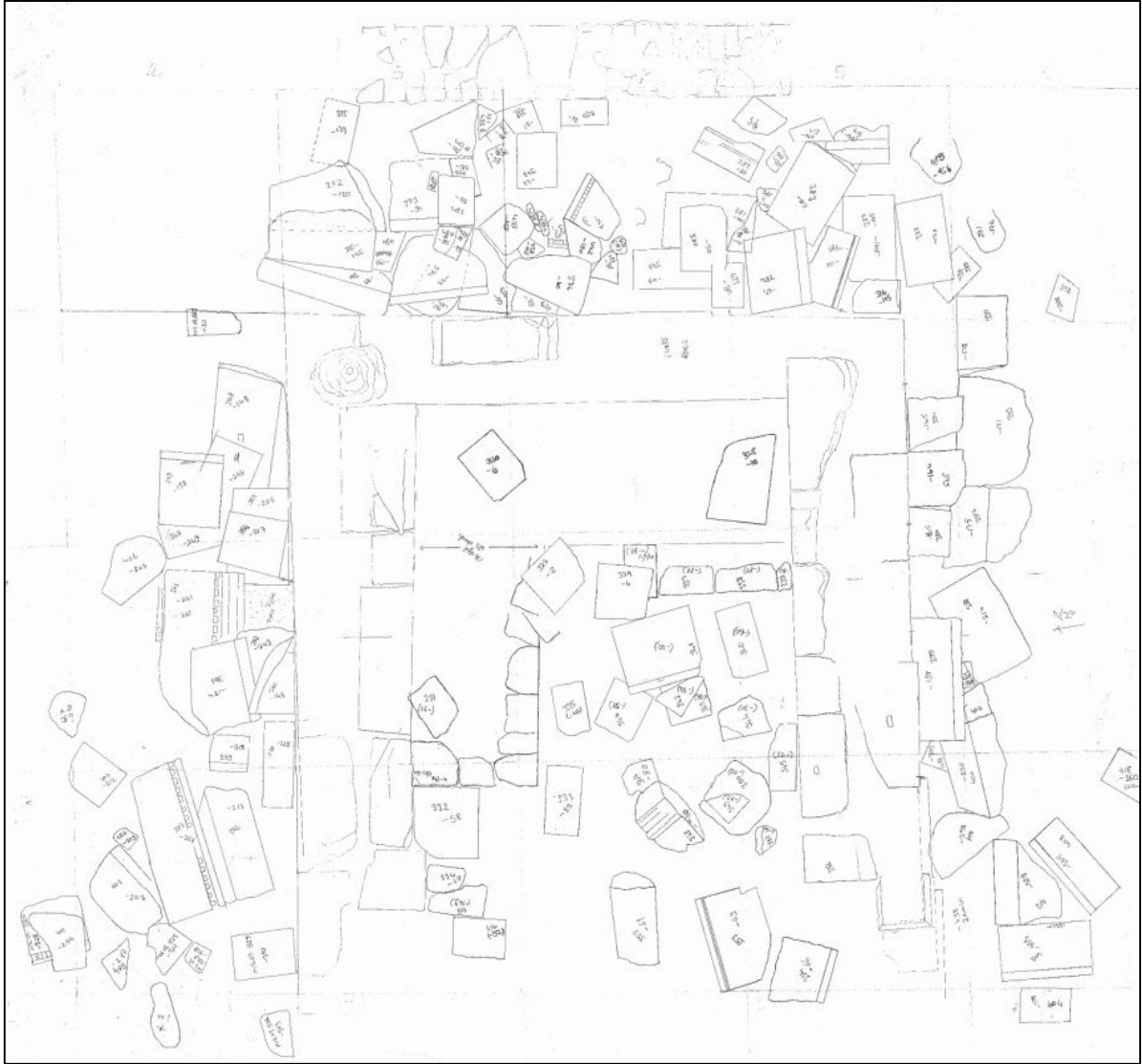
c. Mezar yazıtı.

d. Temenos kapısı, güneybatıdan..

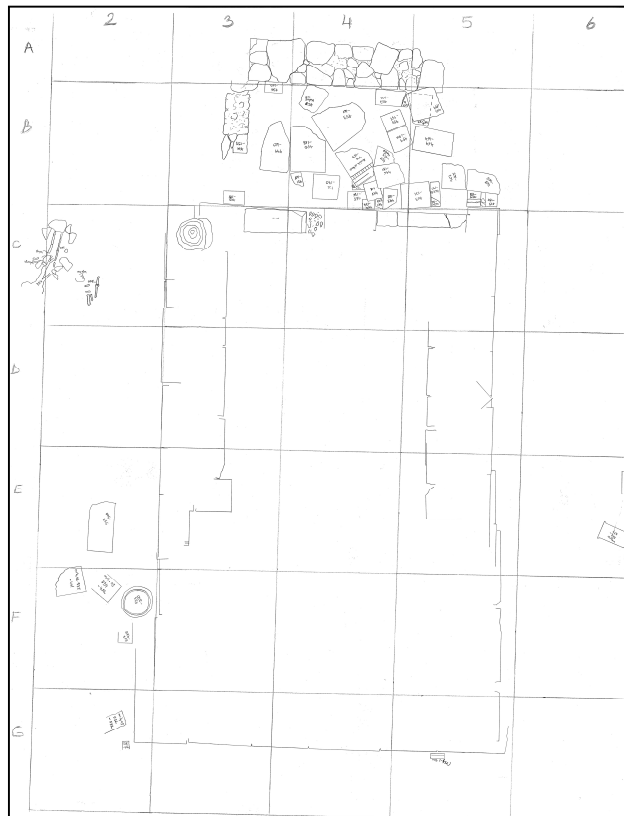
Markia Tapınak Mezarı 1. Katman taş planı karelej çizelgesi.

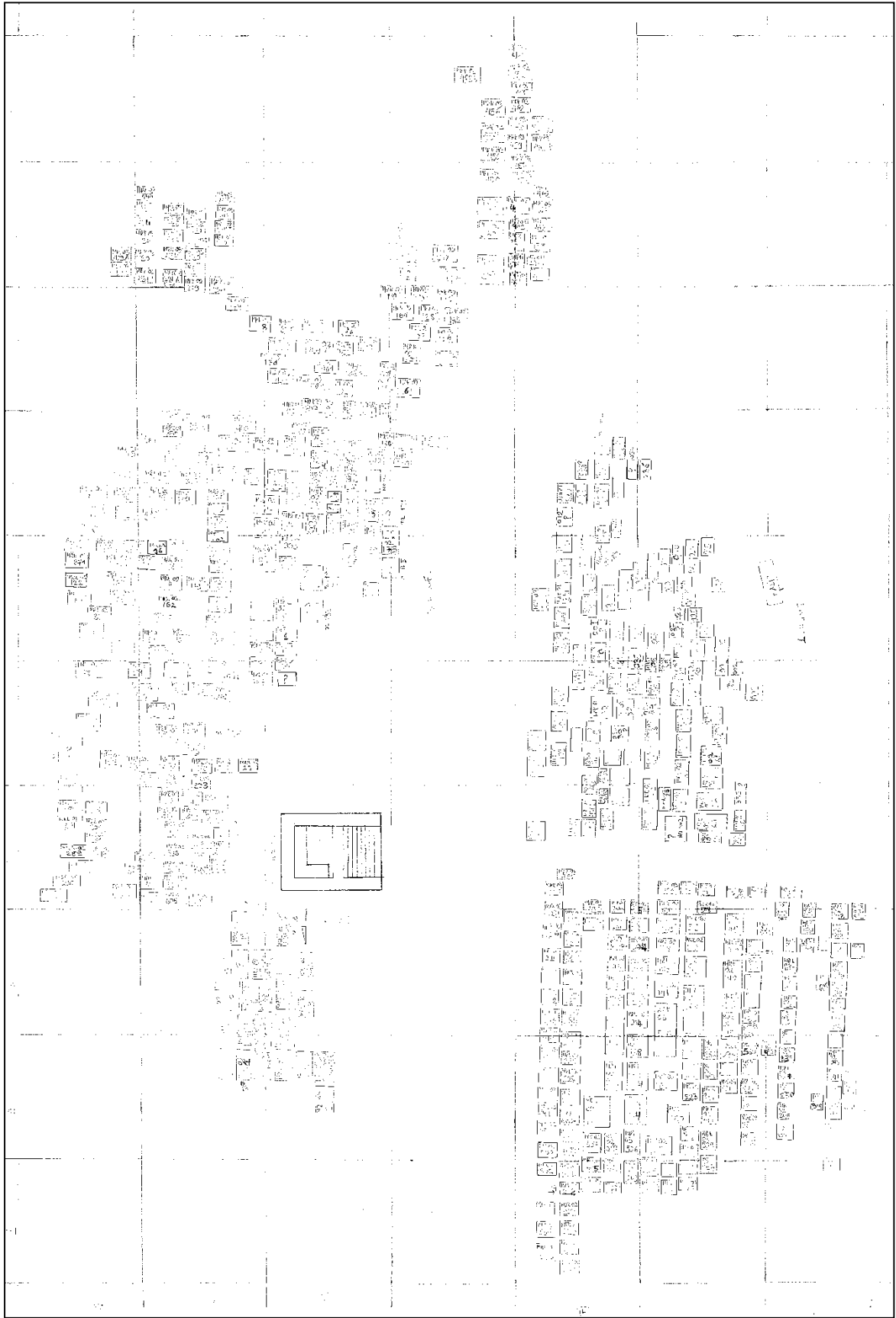
2. Katman taş planı karelej çizelgesi.

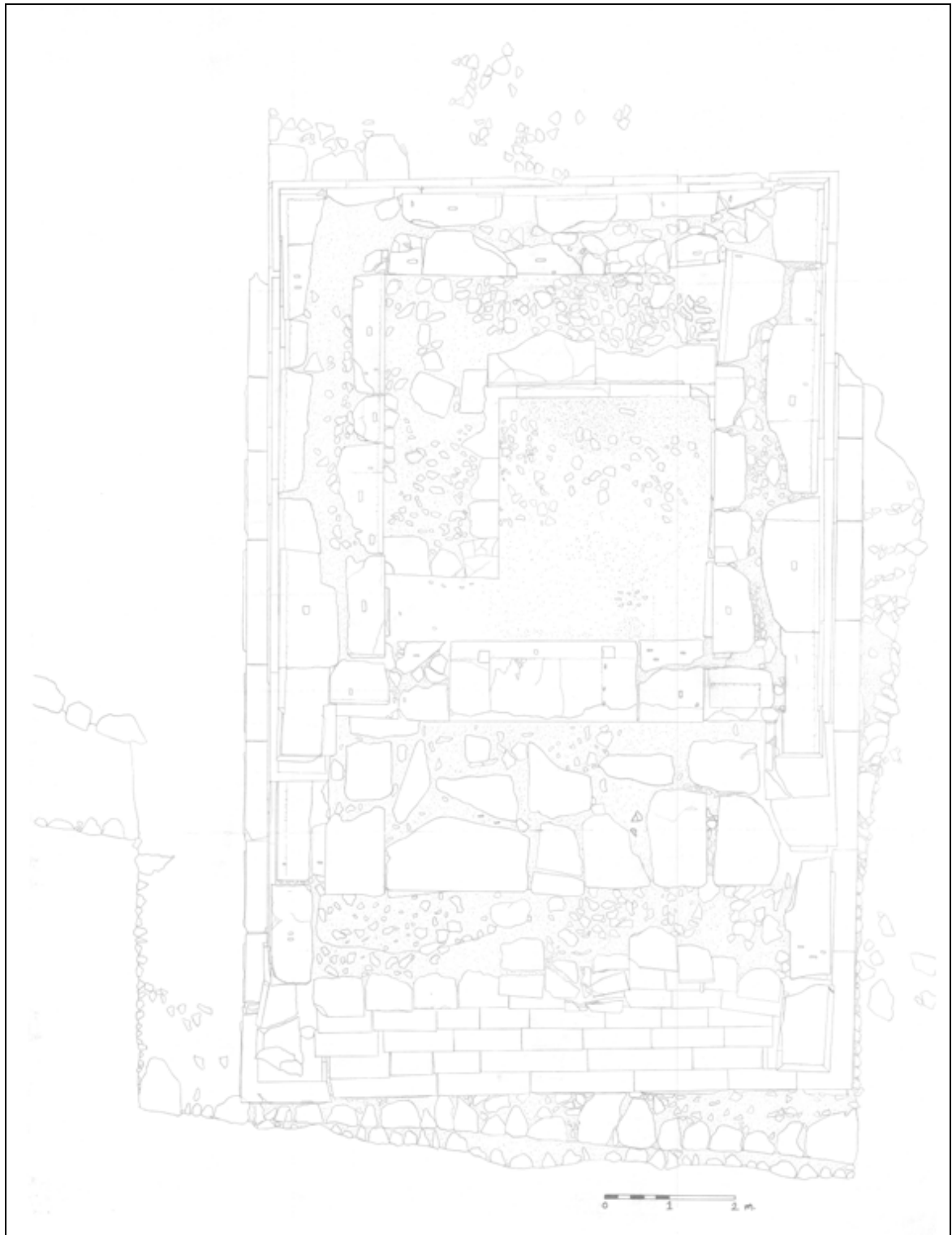
a. 3. Katman taş planı karelaj çizelgesi.

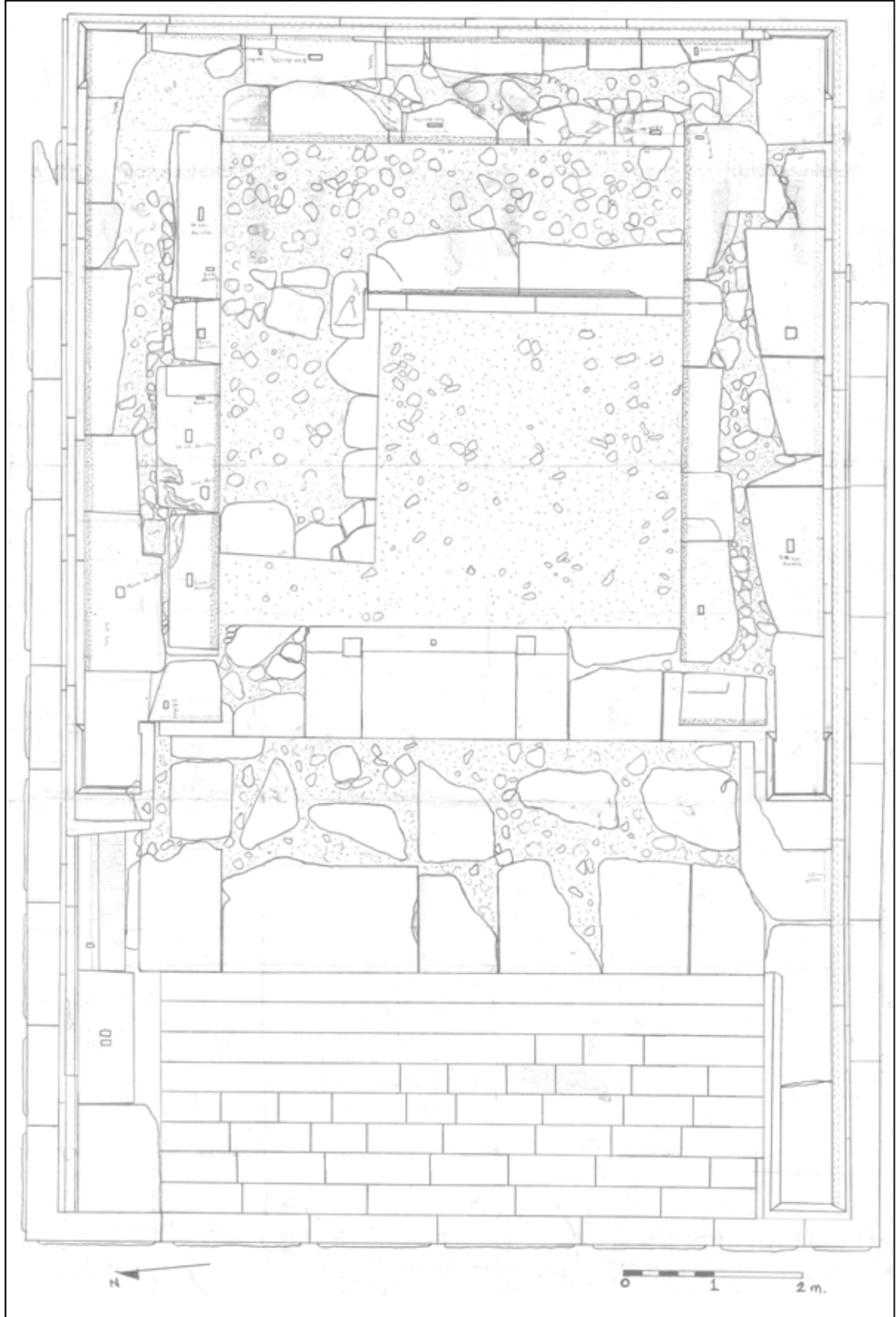
b. 4. Katman taş planı karelaj çizelgesi.

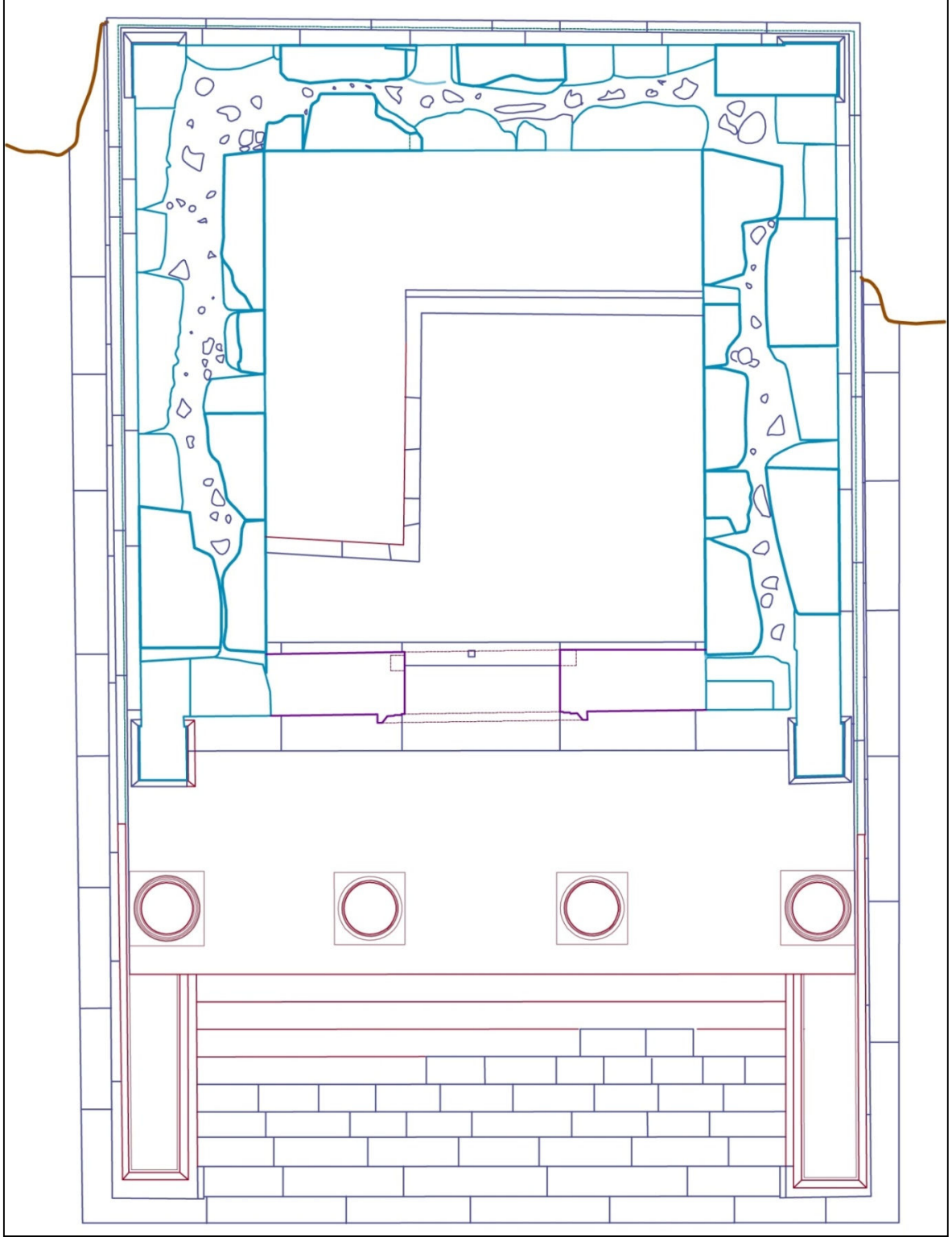
Markia Tapınak Mezarı taş parkı karelaj çizelgesi.

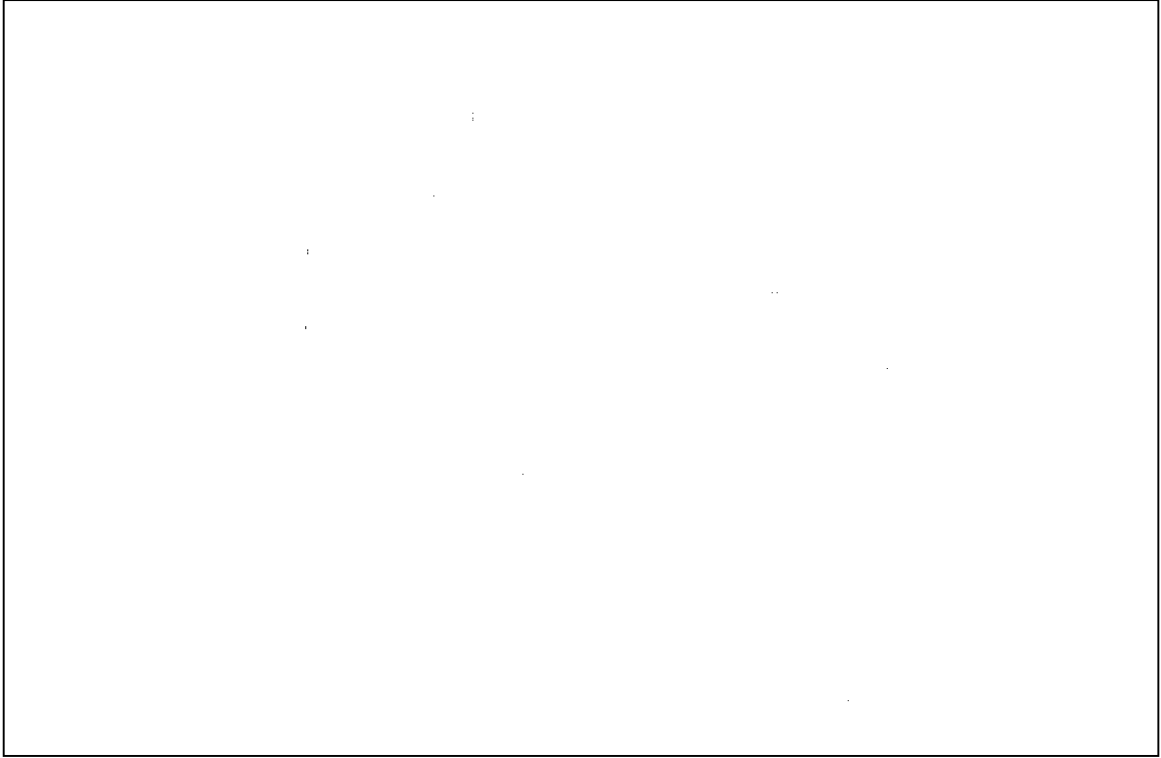
Halihazır plan.

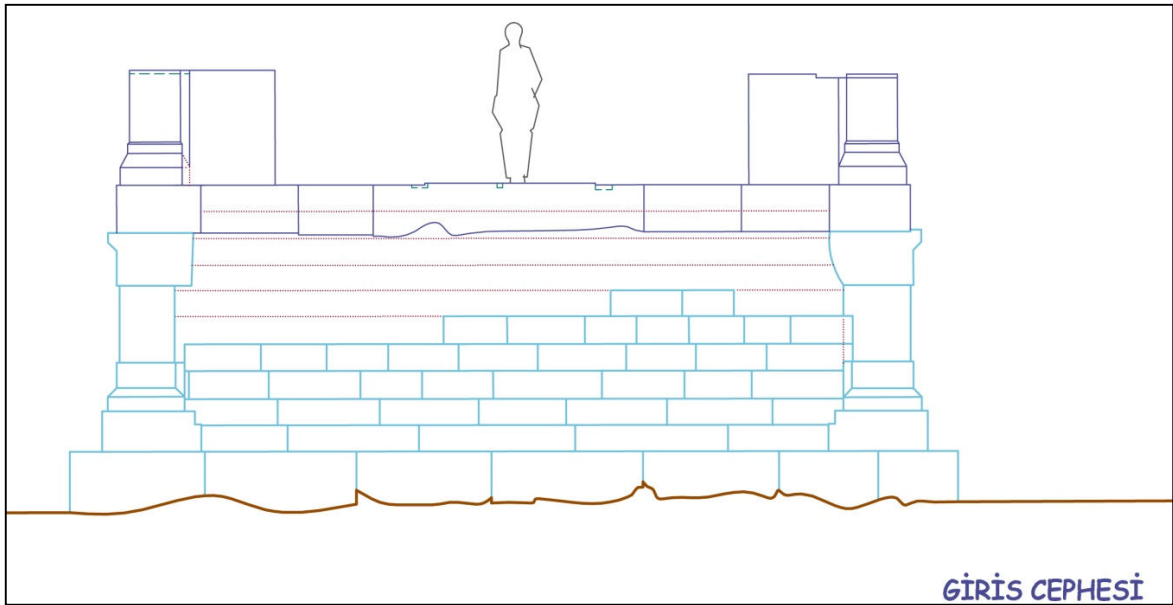
Düzeltilmiş plan.

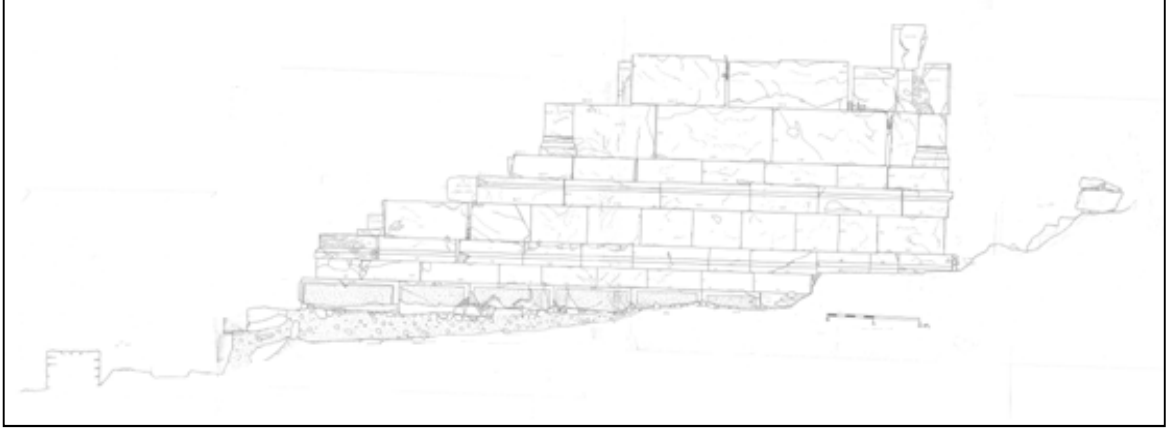
Tamamlanmış plan.

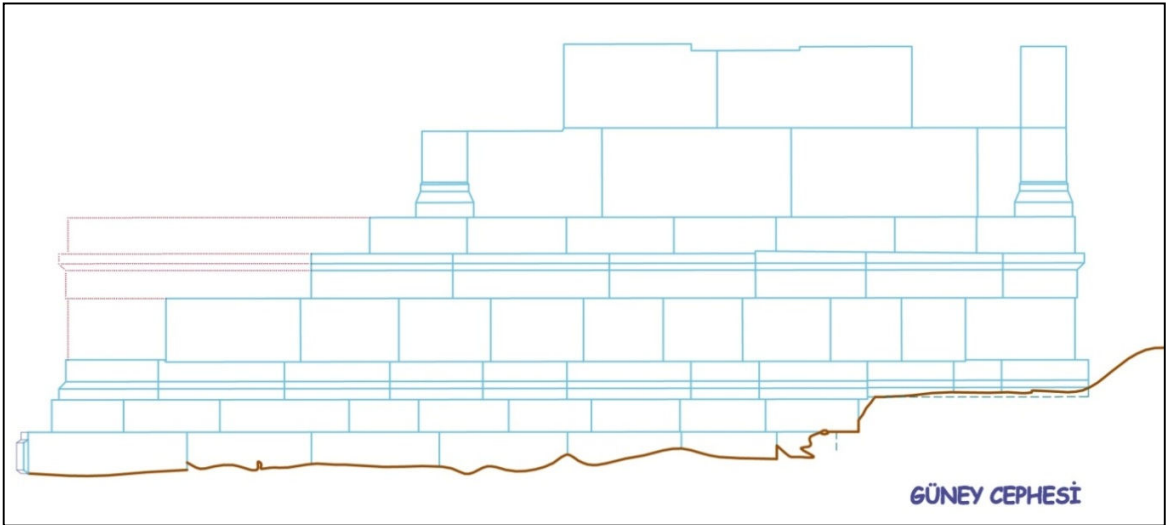
a. Markia Tapınak Mezarı halihazır batı cephe çizimi.

b. Markia Tapınak Mezarı düzeltilmiş batı cephe çizimi.

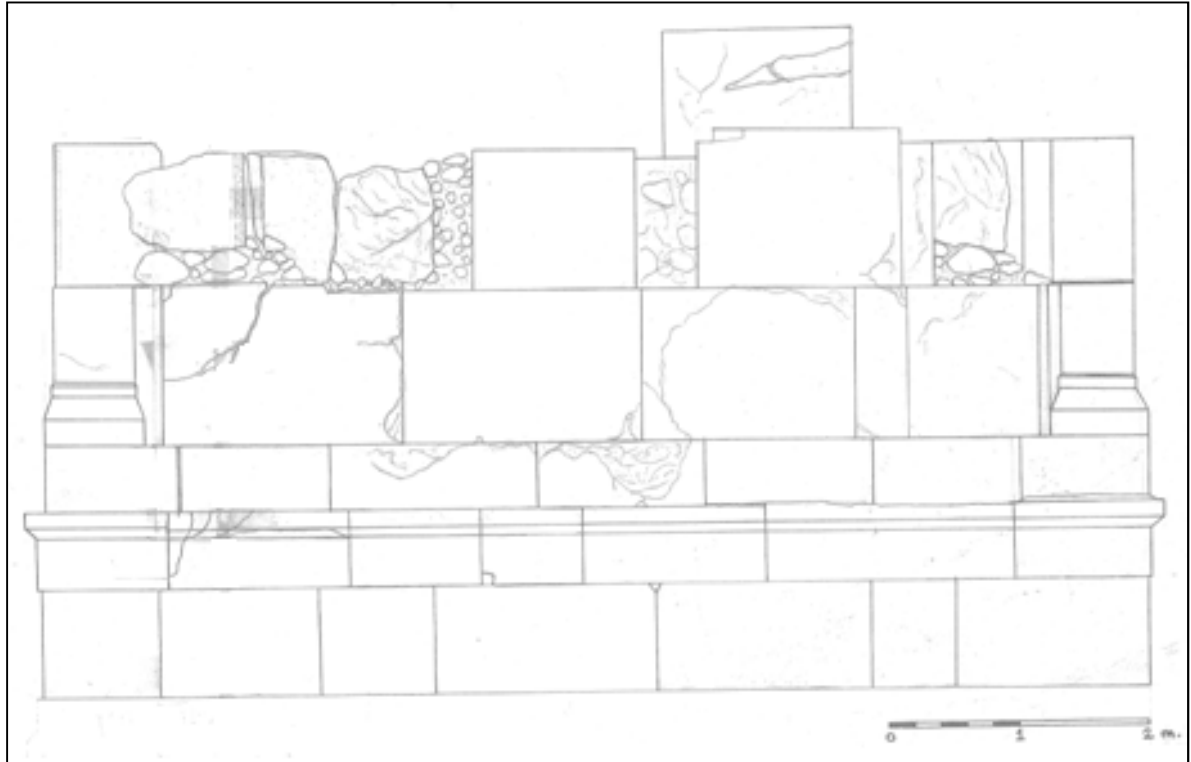
a. Halihazır güney cephe çizimi.

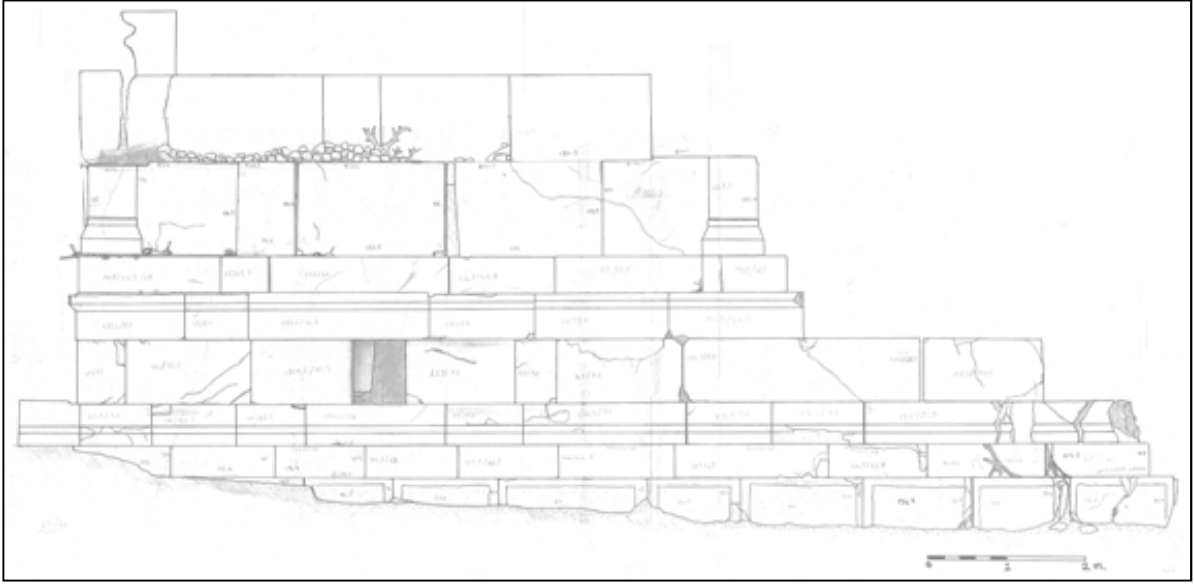
b. Düzeltilmiş güney cephe çizimi.

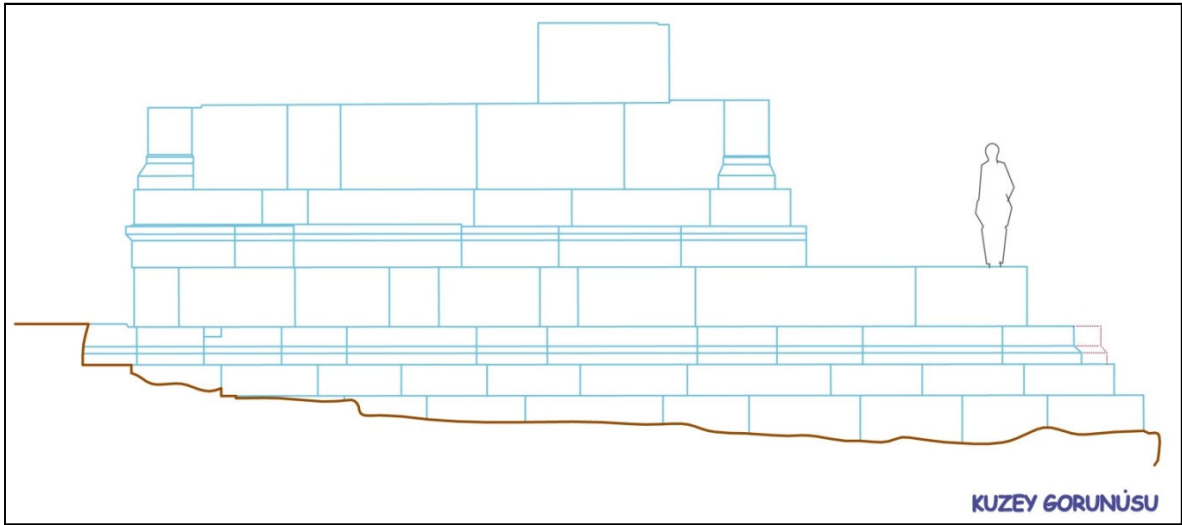
a. Halihazır doğu cephe çizimi.

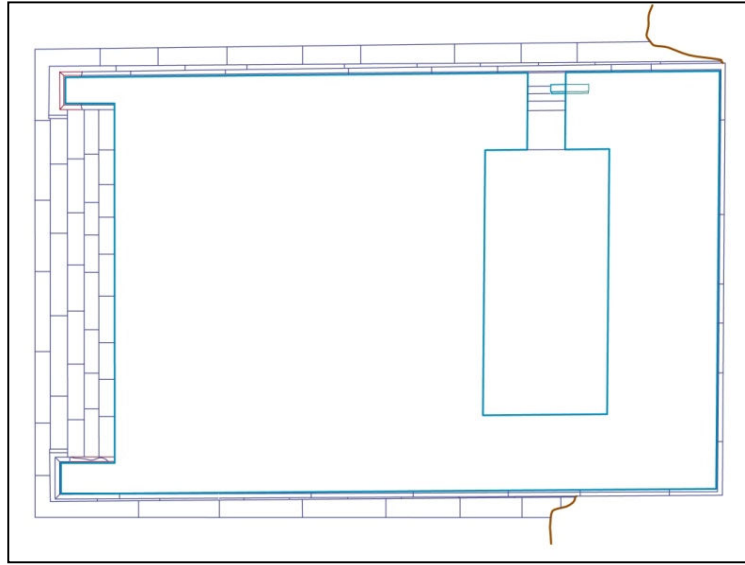
b. Düzeltilmiş doğu cephe çizimi.

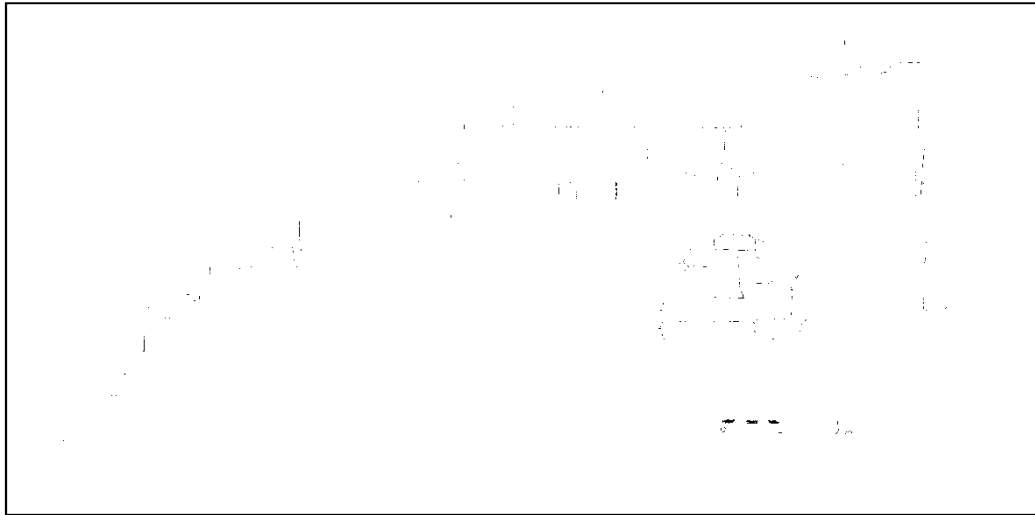
a. Halihazır kuzey cephe çizimi.

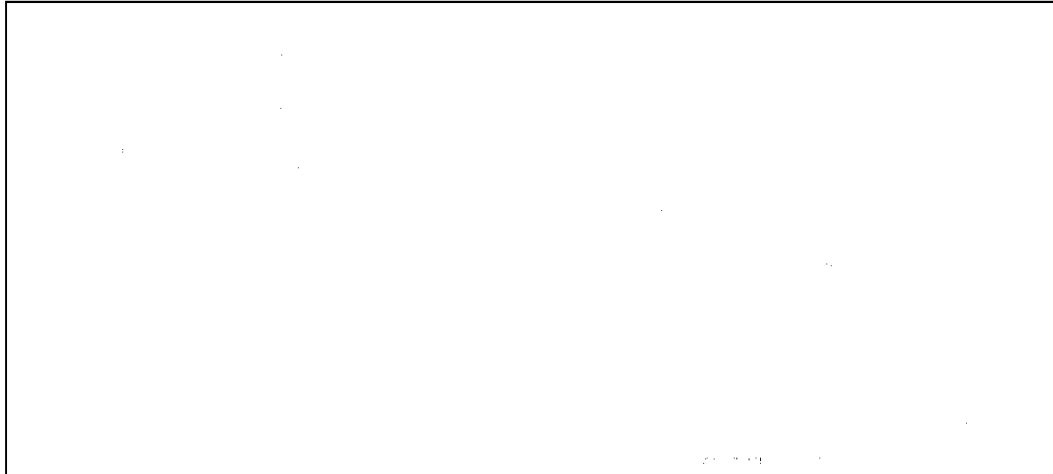
b. Düzeltilmiş kuzey cephe çizimi.

a. Markia Tapınak Mezarı hyposorion planı.

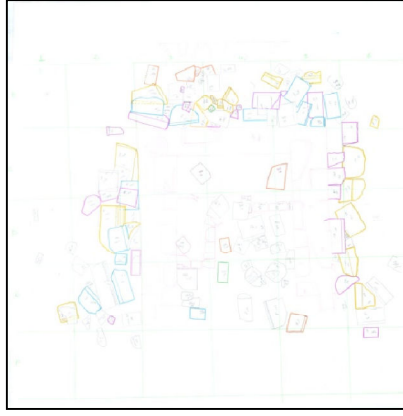
b. Markia Tapınak Mezarı doğu - batı doğrultulu kuzey görünüş kesiti.

c. Markia Tapınak Mezarı doğu - batı doğrultulu güney görünüş kesiti

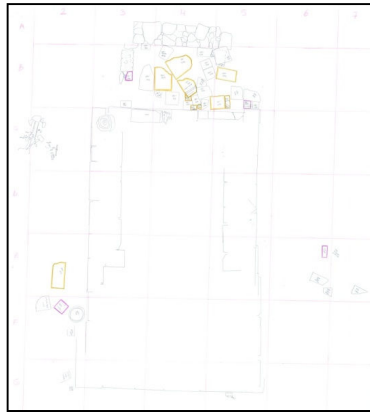
1. Katman taş planı blok sınıflandırmaları

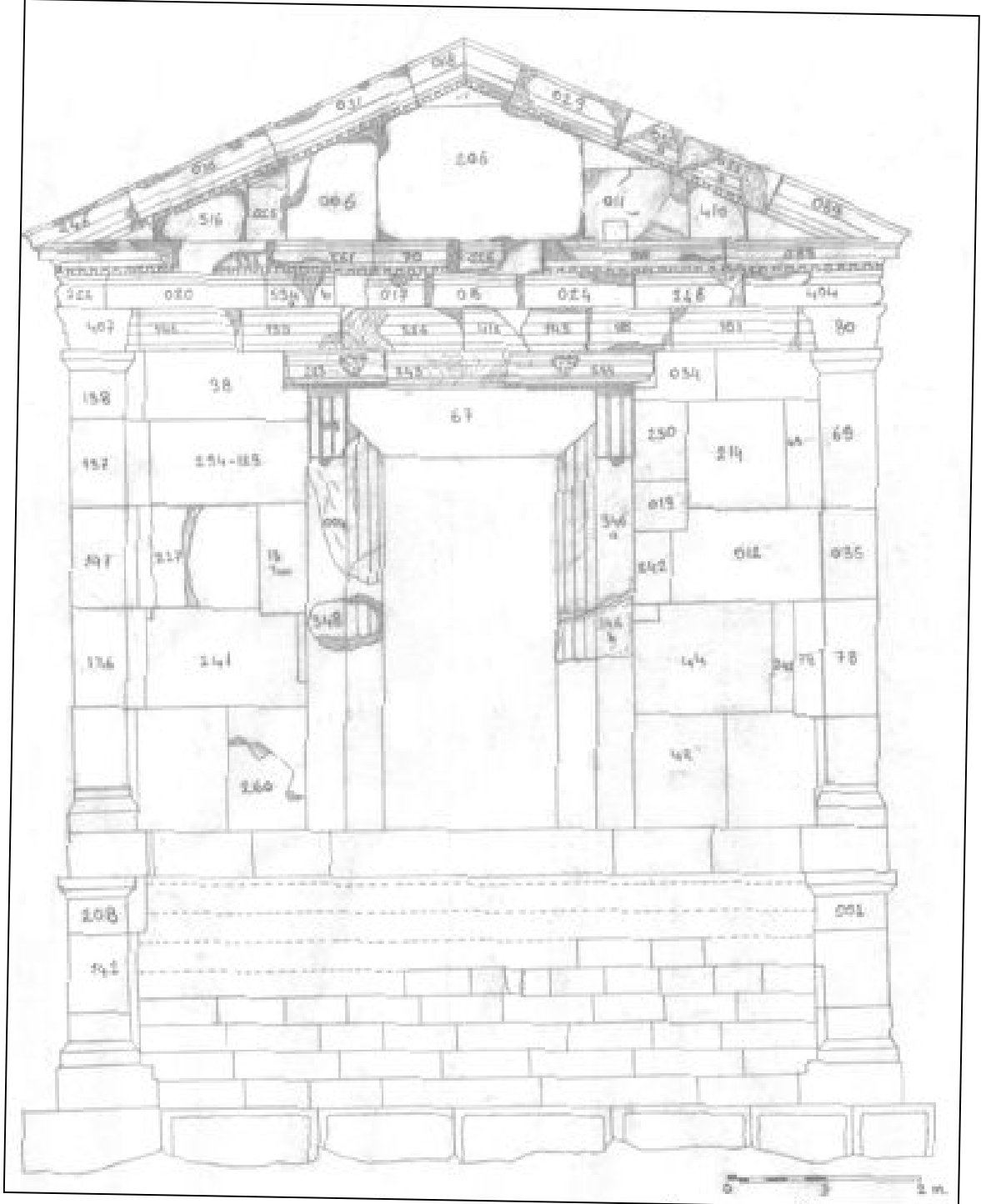
a. 2 Katman taş Planı blok sınıflandırmaları

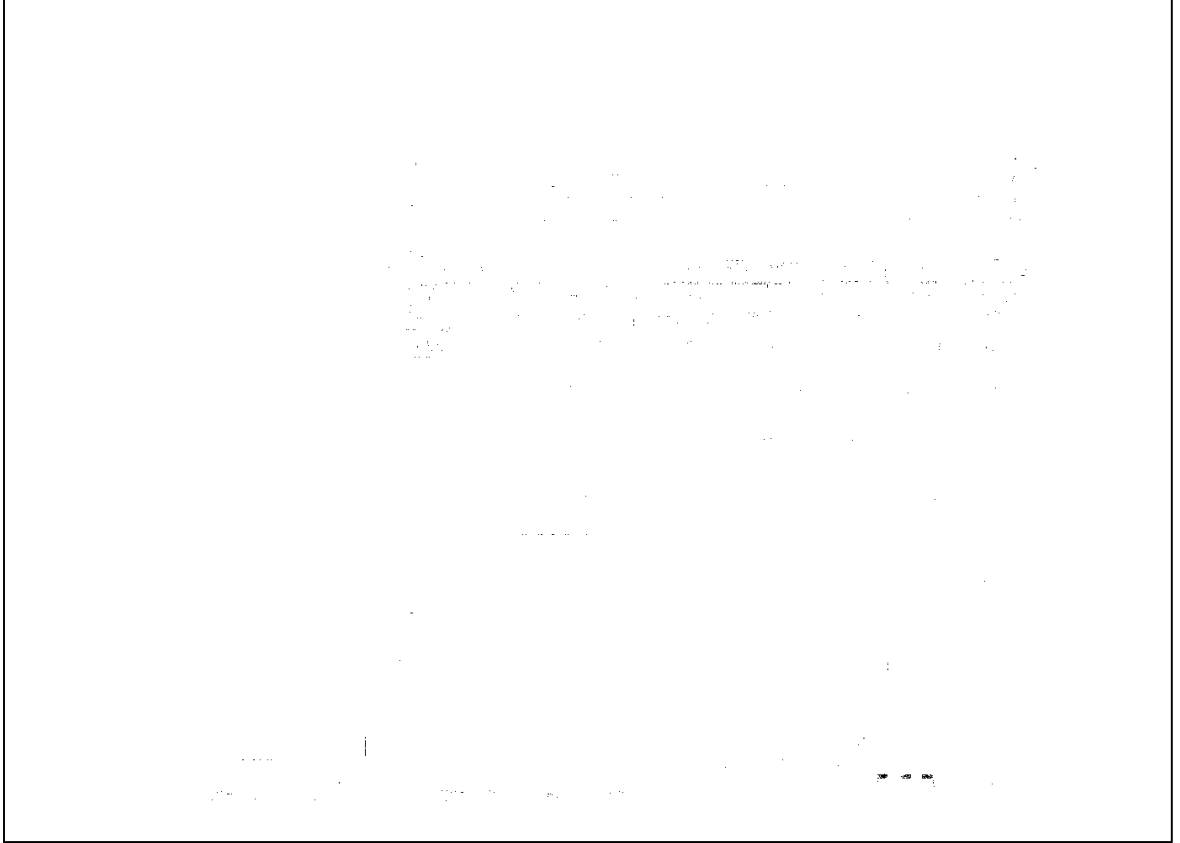
b. 3. Katman taş Planı blok sınıflandırmaları

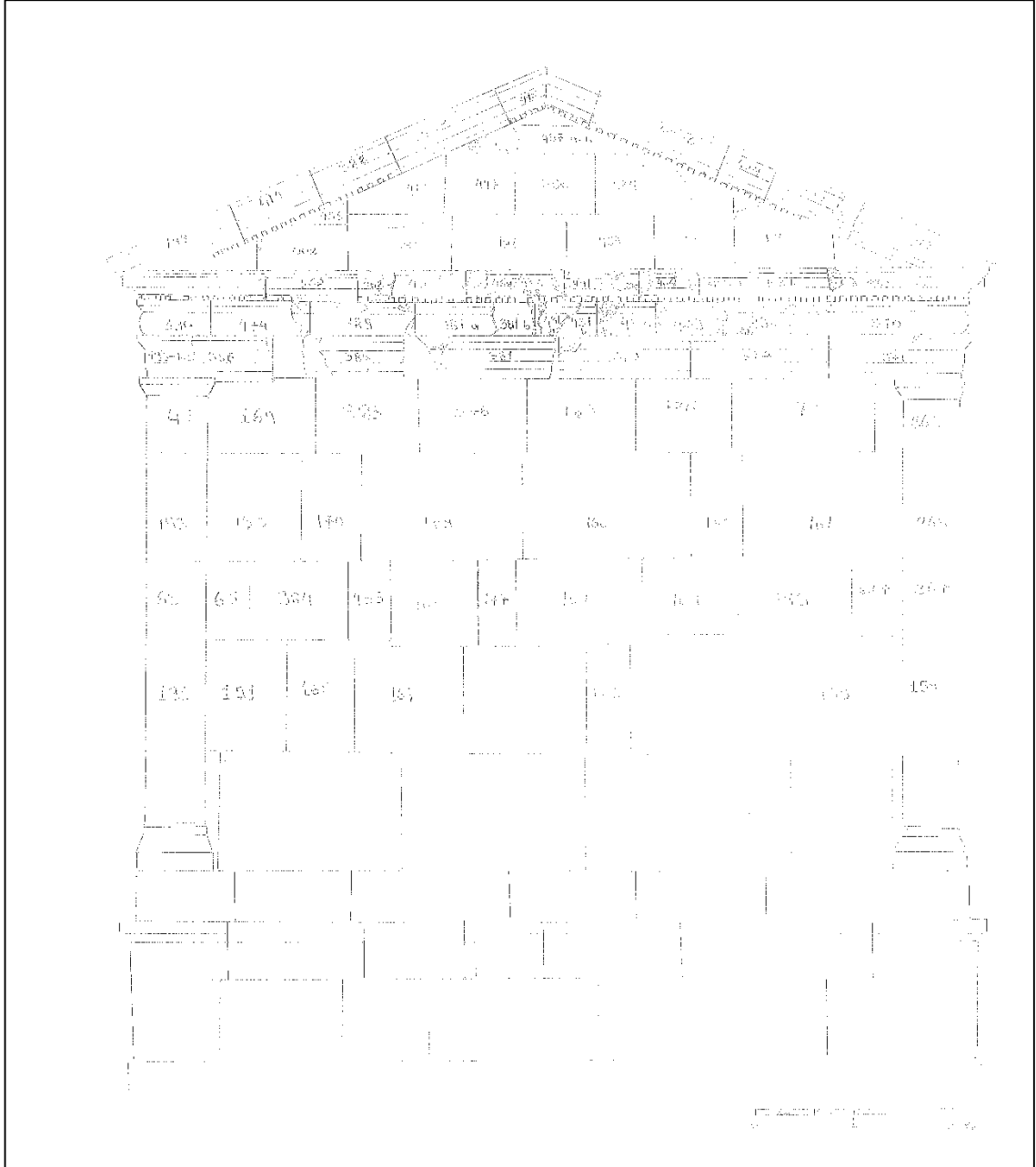
c. 4. Katman taş Planı blok sınıflandırmaları

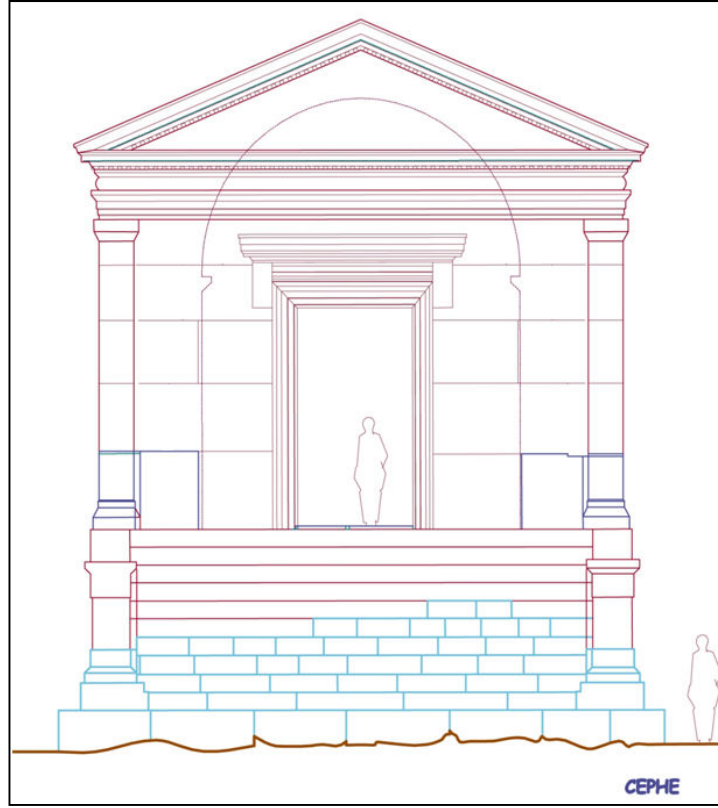
Batı yüz restitüsyon çizimi.

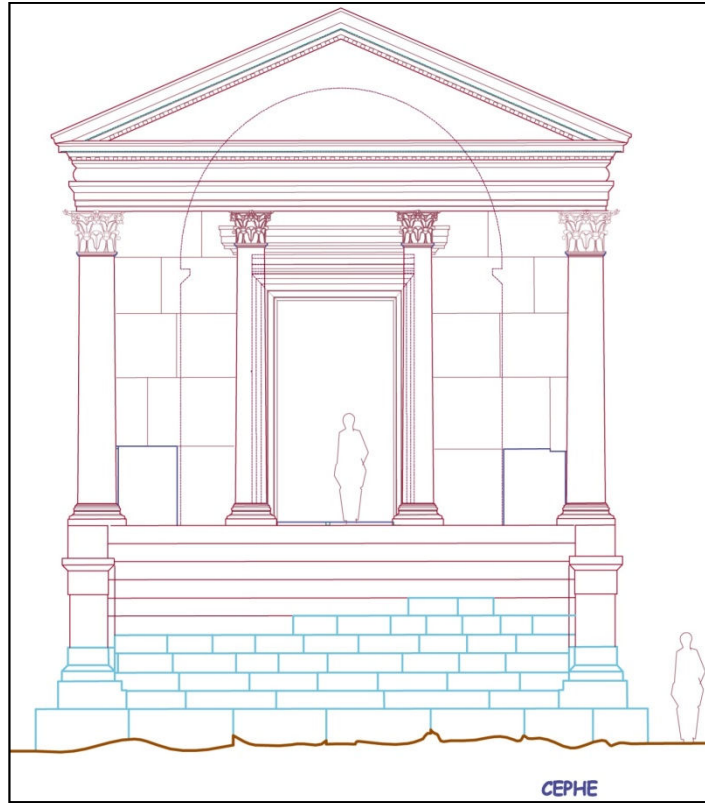
Markia Tapınak Mezarı güney yüz restitüsyon çizimi.

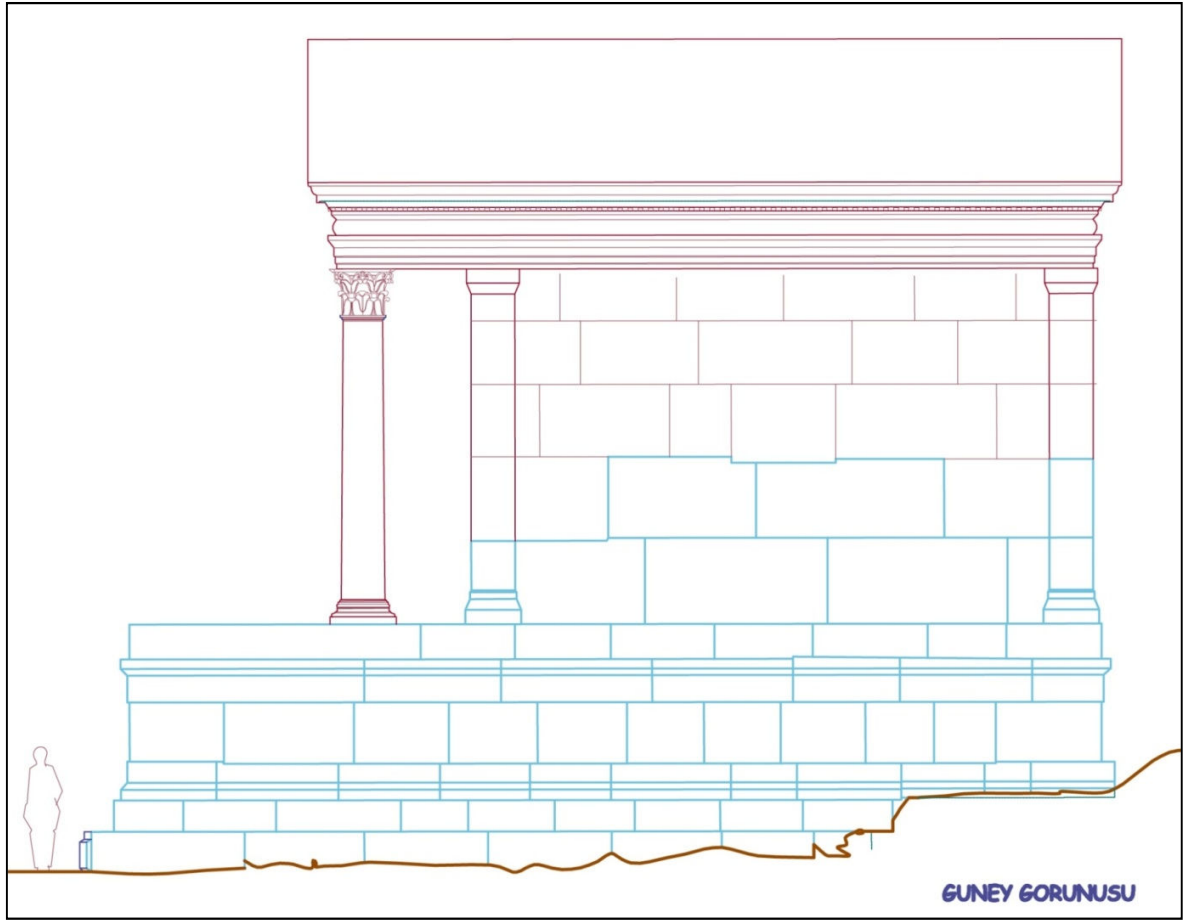
Markia Tapınak Mezarı doğu yüz restitüsyon çizimi.

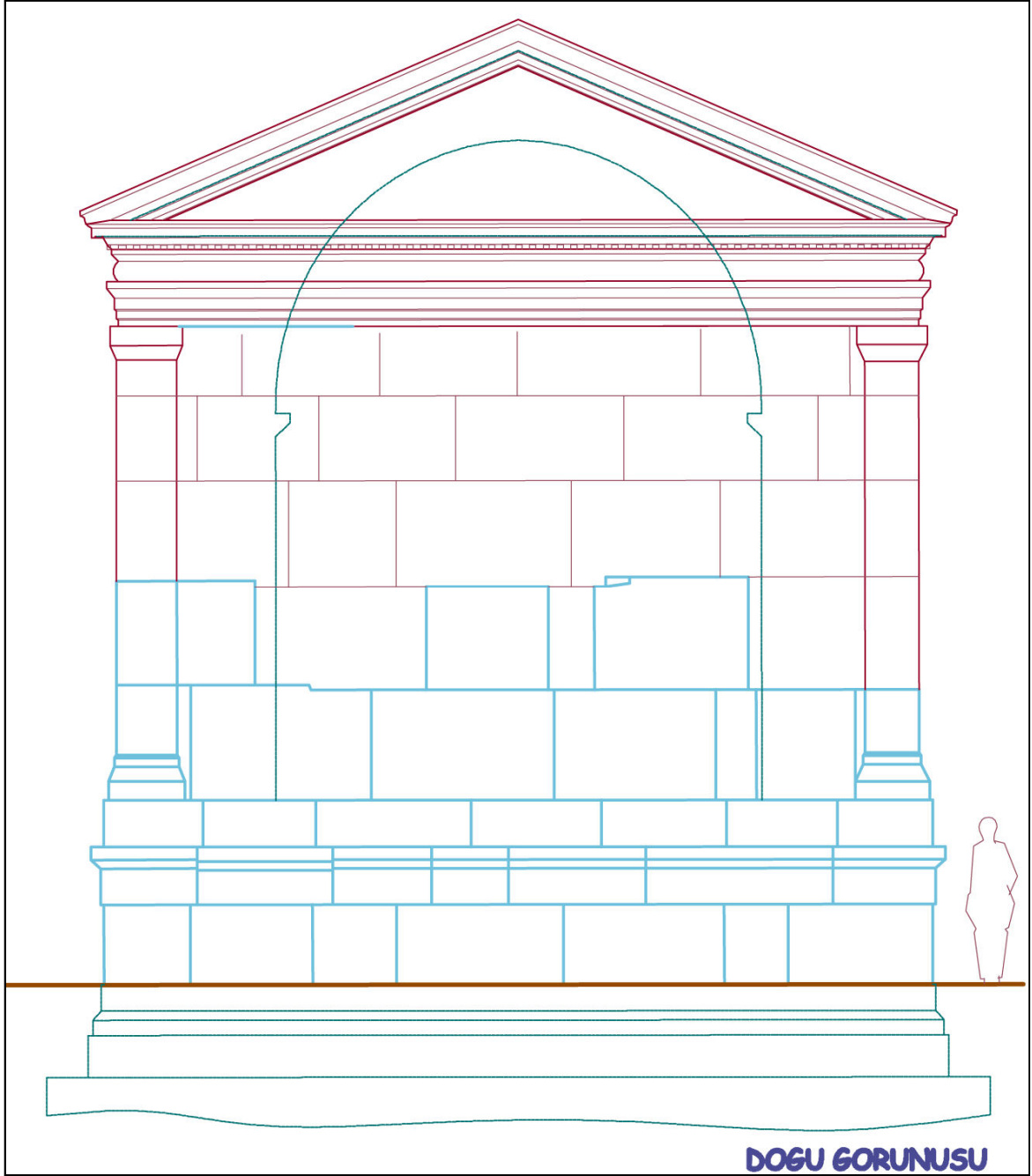
a. Batı cephe restitüsyonu (sütunsuz görünüş).

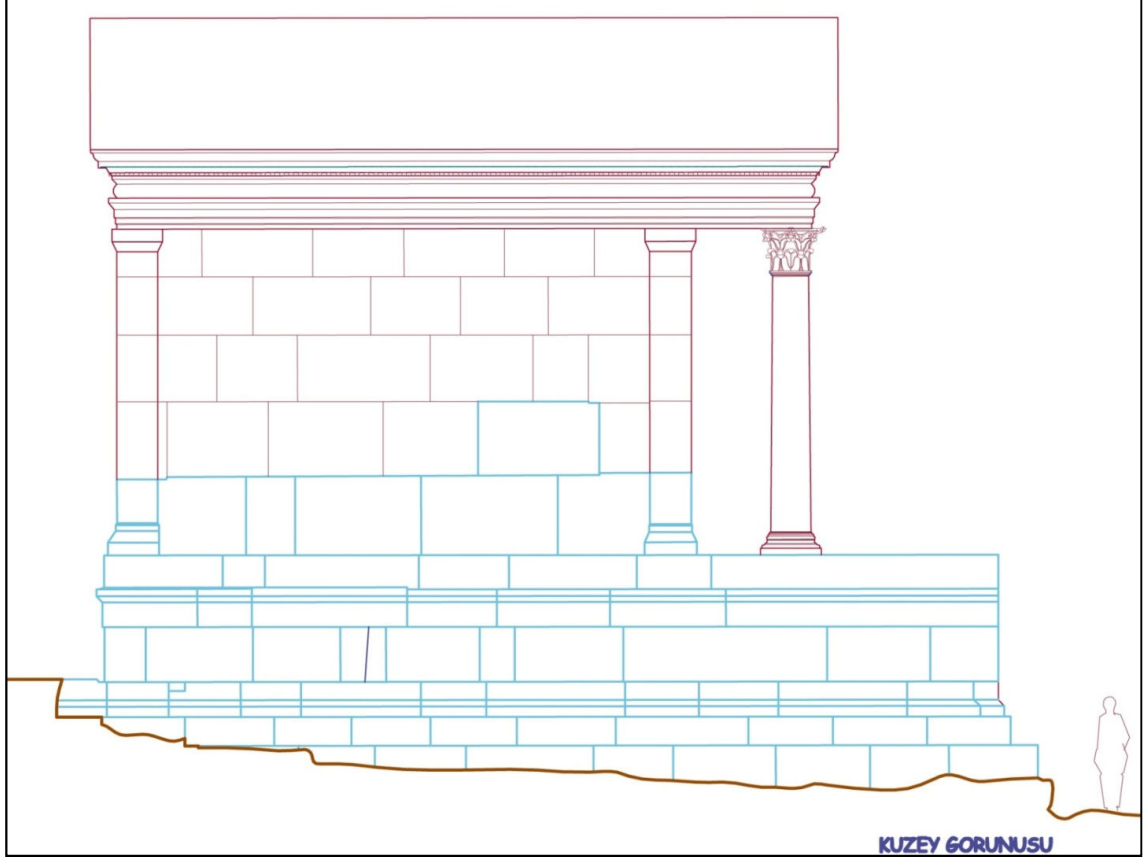
b. Batı cephe restitüsyonu (sütunlu görünüş).

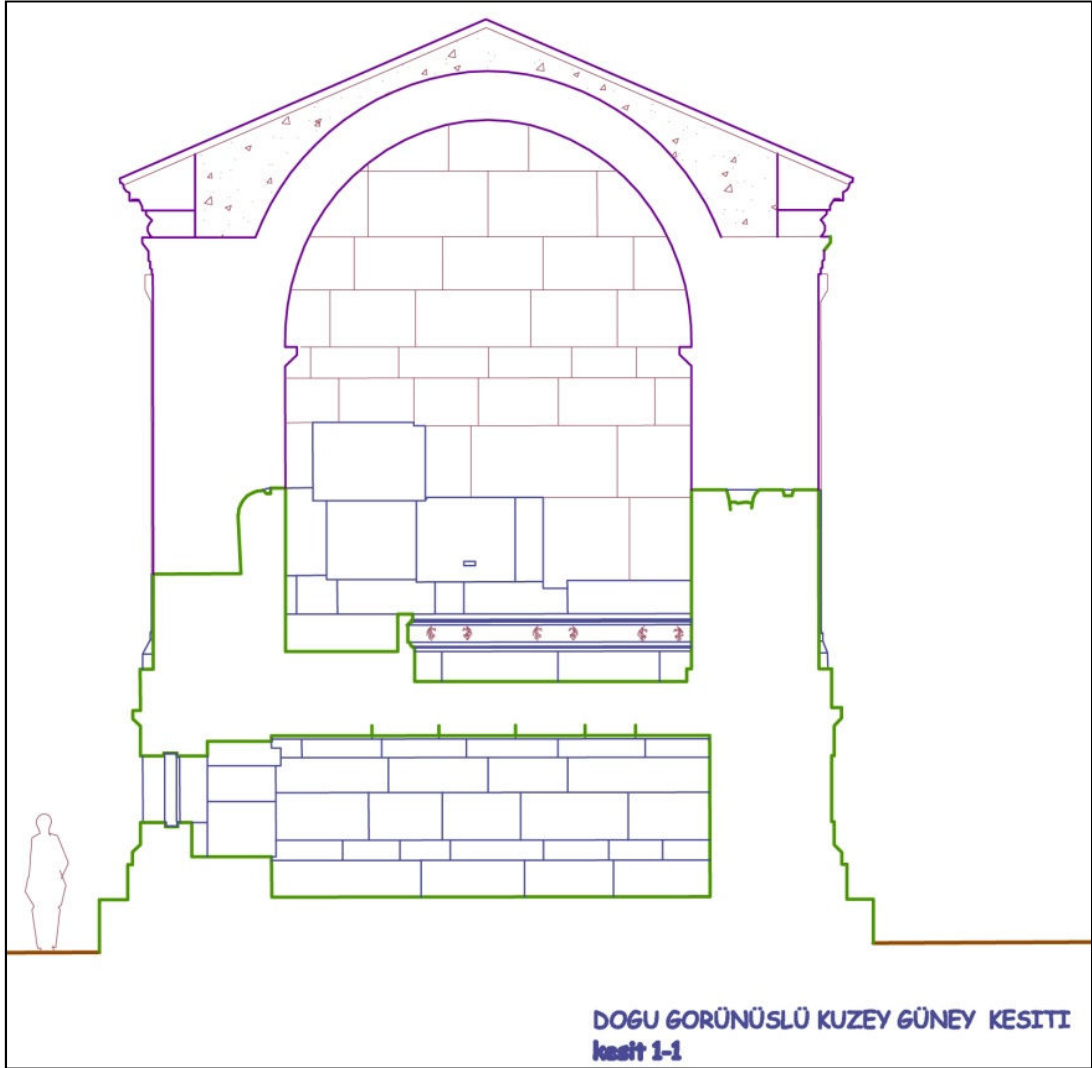
Güney cephe restitüsyonu.

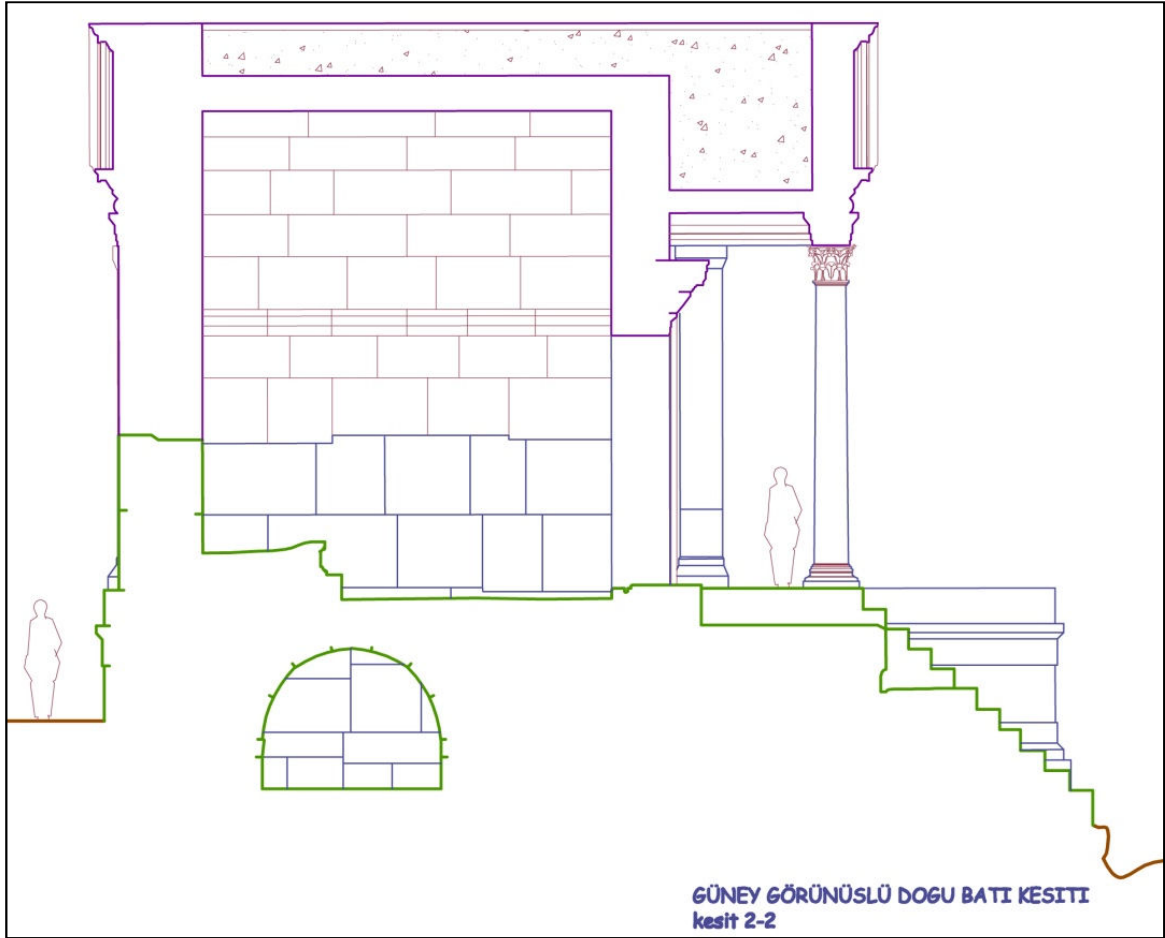
Doğu cephe restitüsyonu.

Kuzey cephe restitüsyonu.

Doğu görünüşlü kuzey-güney kesiti tamamlanmış hali.

Güney görünüşlü doğu-batı kesiti tamamlanmış hali.

a. Akdam Tapınak Mezarı genel görünüş.

b.Genel görünüş.

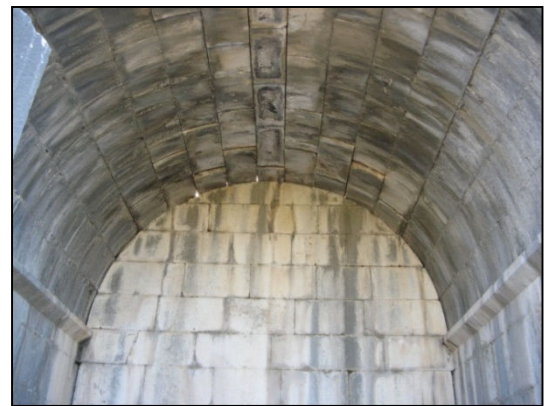
c.Genel görünüş.

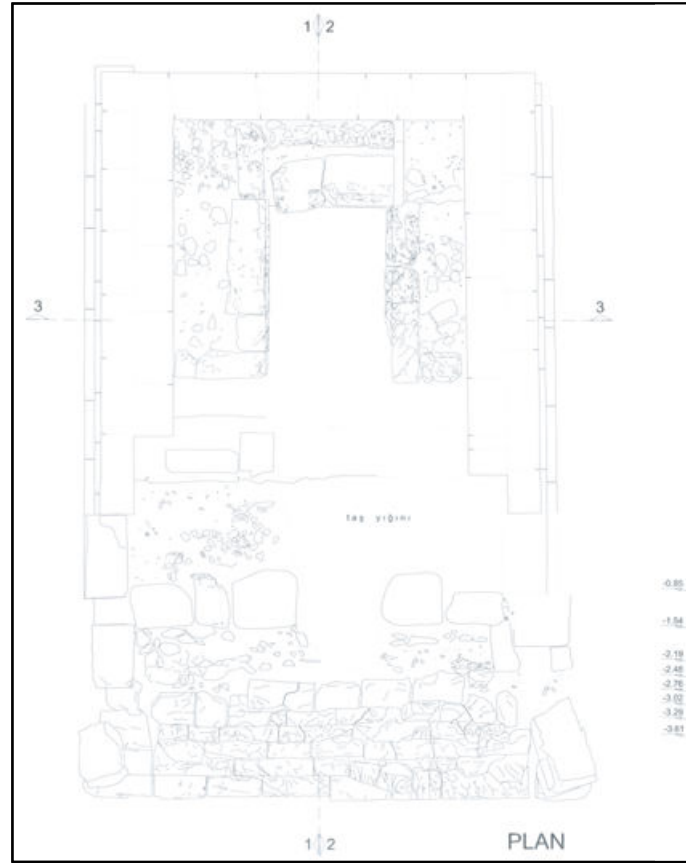
d.Çatı

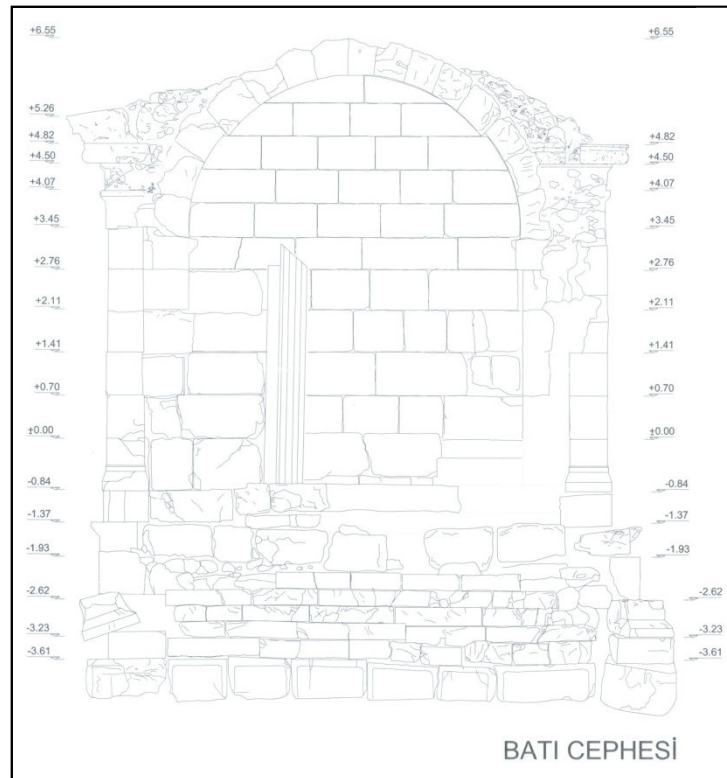
e.Mezar odası içi.

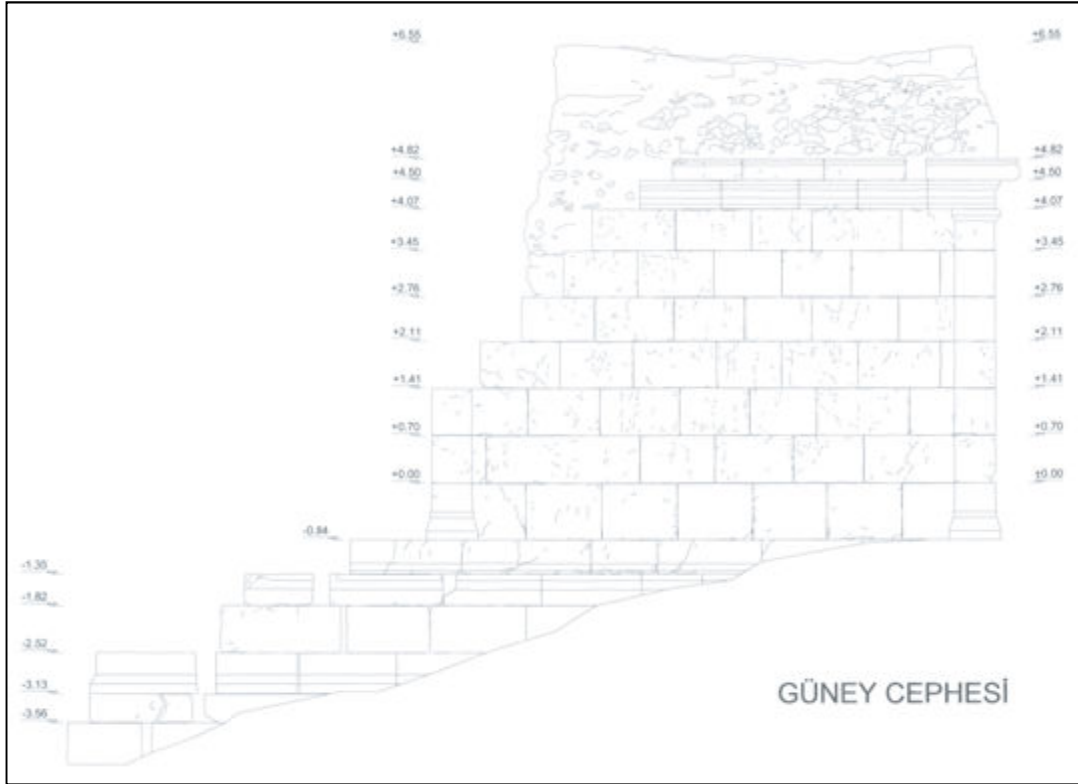
f. Tonz örtü görünüşü.

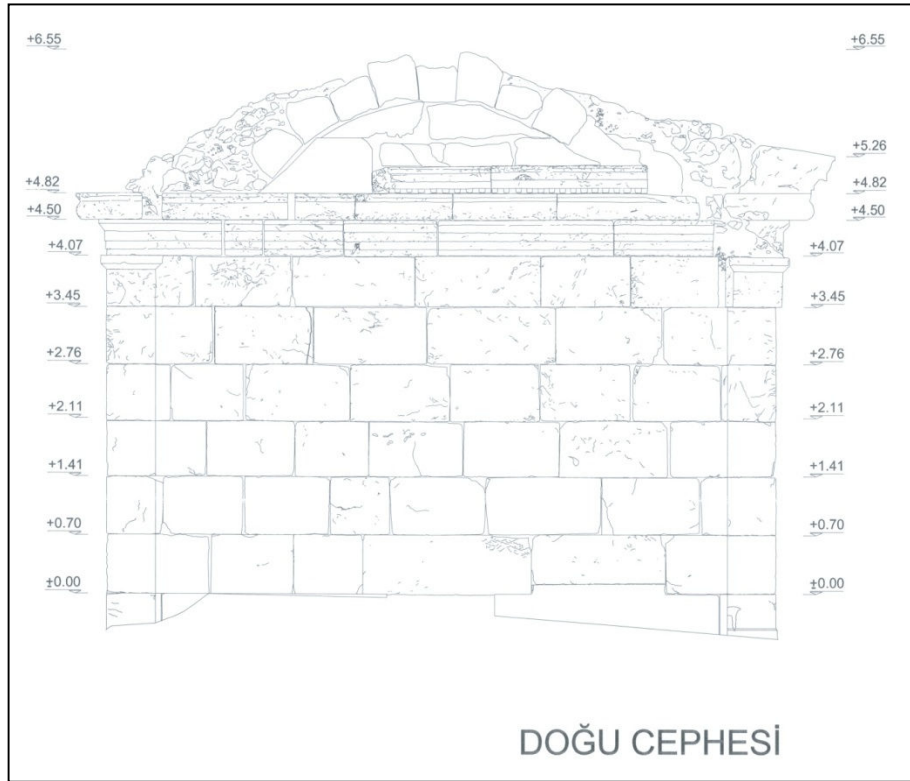
a. Plan.

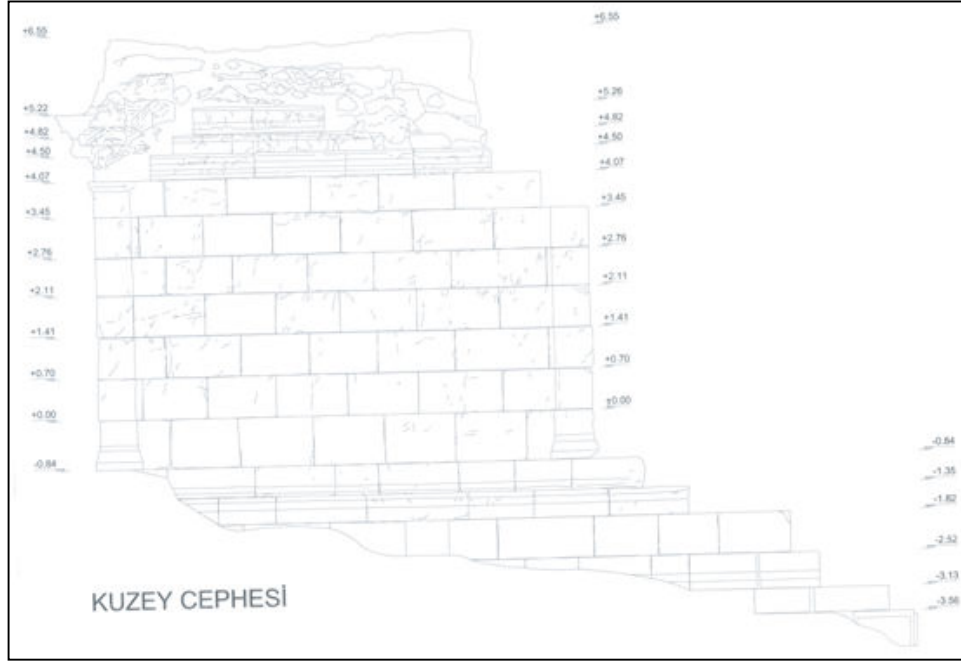
b. Batı cephe .

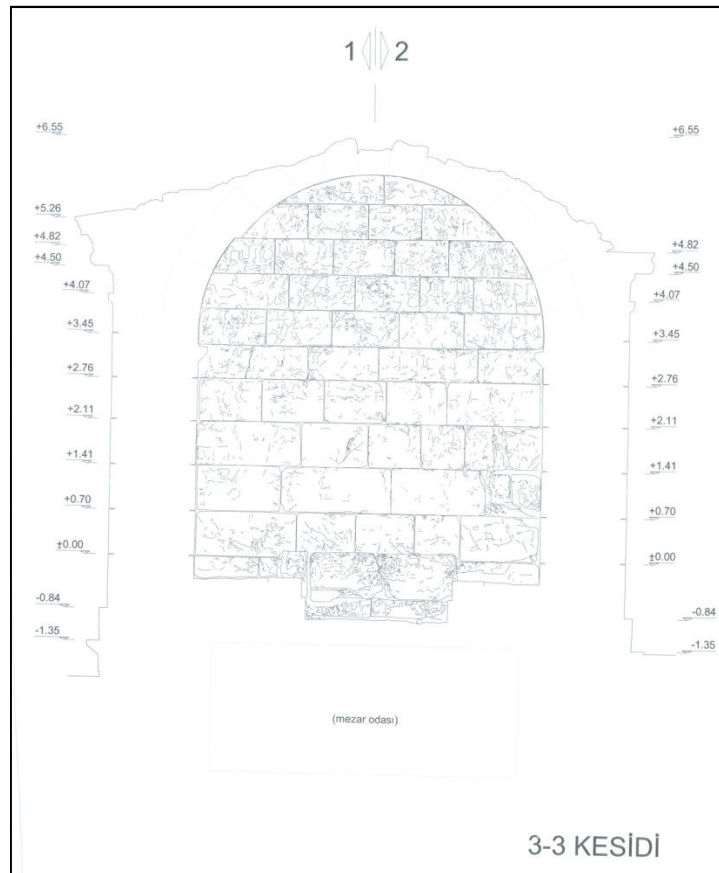
a. Güney cephe

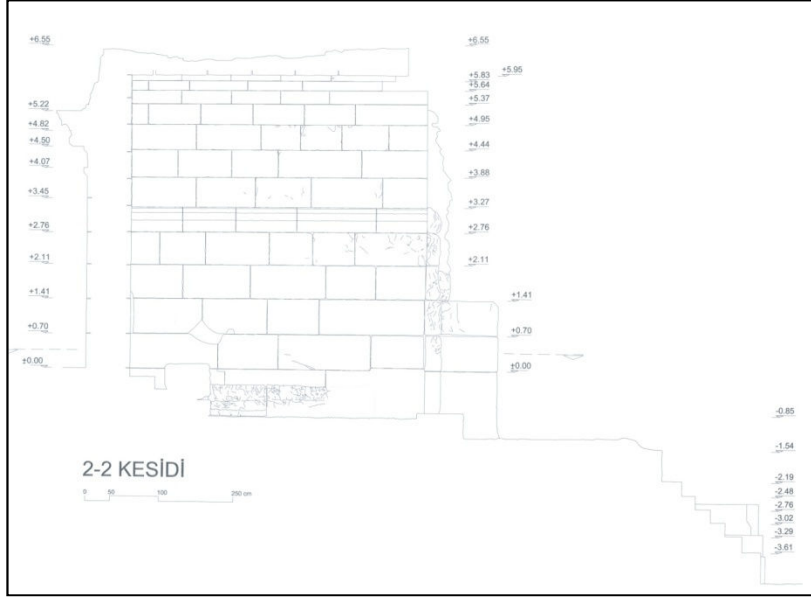
b. Doğu cephe

a. Kuzey cephe

a. Doğu görünüşlü kuzey-güney kesiti.

a. Güney görünüşlü doğu-batı kesiti.

b. Kuzey görünüşlü doğu-batı kesiti.

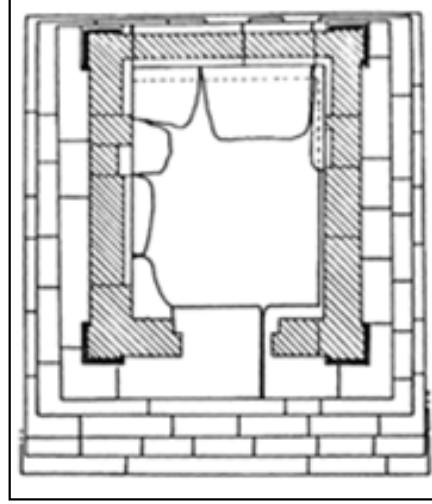
a. Bodrum Tapınak Mezarı genel görünüş.

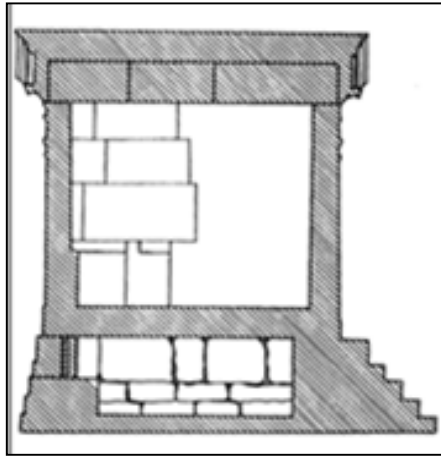
b. Genel görünüş.

c. Genel görünüş

a. Bodrum Tapınak Mezarı plan, (Işık 1995, Res. 6a).

b. Doğu görünüşlü kuzey-güney kesiti, (Işık 1995, Res. 6b).

c. Tamamlanmış cephe görünüşü, (Işık 1995, Res. 6c).

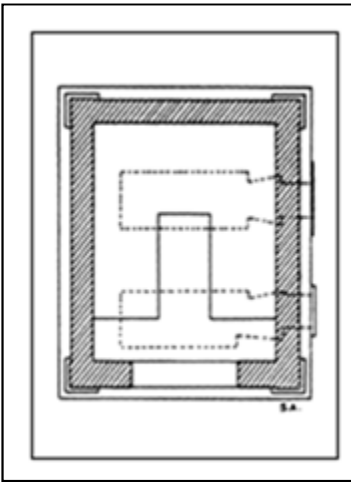
a. Günlük Tapınak Mezarı genel görünüş.

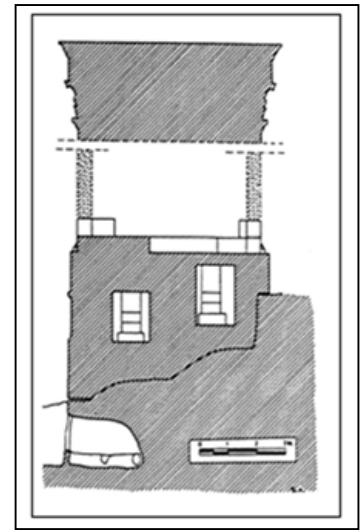
b. Genel görünüş.

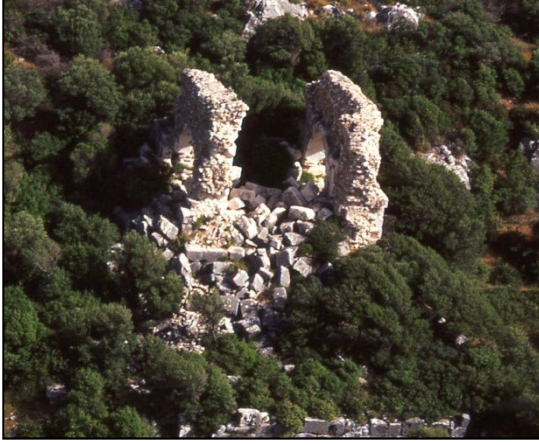
b. Çatı görünüş.

d. Kuzey görüşlü doğu batı kesiti,
(Işık 1995, Res. 5a)

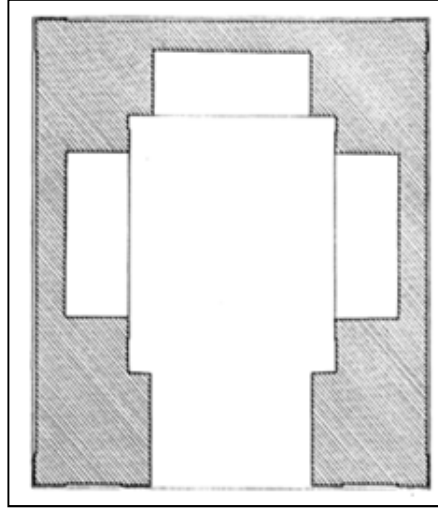
e. Doğu-batı doğrultulu kuzey görünüş kesiti, (Işık 1995, Res. 5b).

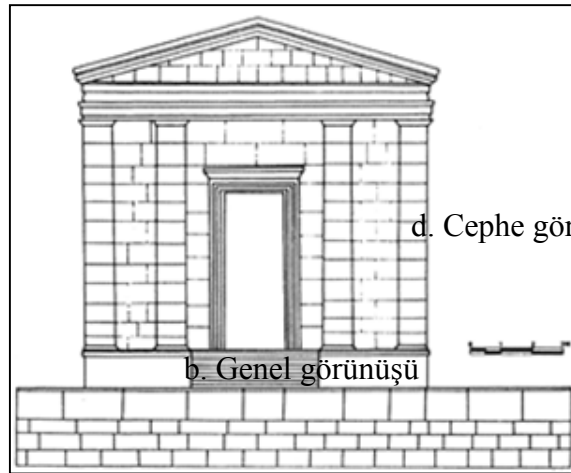
a. Kurşunlu Tapınak Mezarı hava fotoğrafı

b. Genel görünüş

c. Plan tasarı, (Işık 1995, Res. 2a)

d. Cephe görünüş tasarı, (Işık 1995, Res. 2b)

d. Cephe görünüş tasarı

b. Genel görünüşü

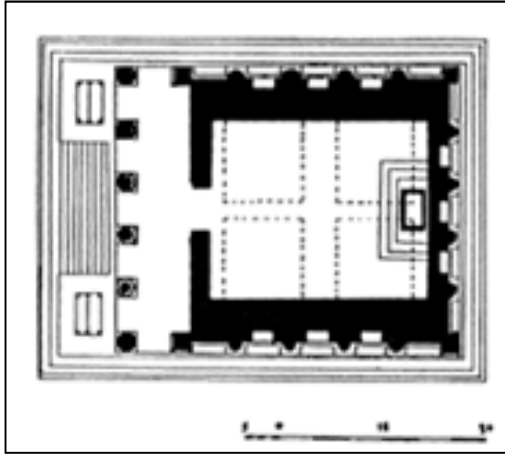
genel görünüşü.

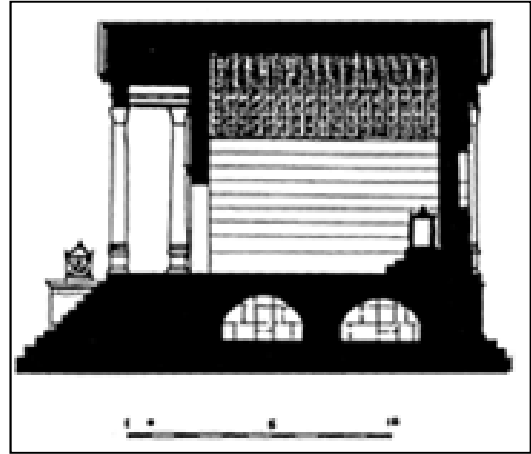
a. Pseudoperipteros Tapınak Mezarı
genel görünüş

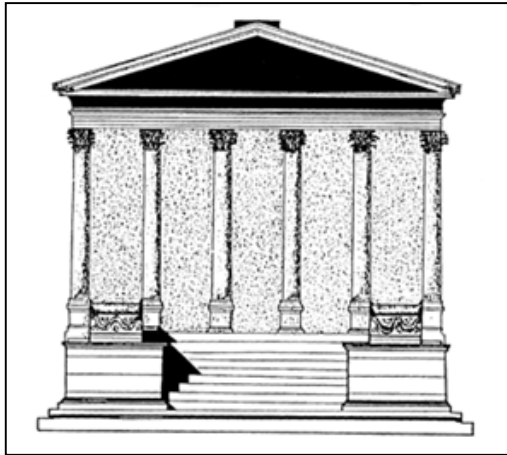
b. Genel Görünüş

c. Plan, (F. O. Bedford'dan)

d. Güney görünüşlü doğu-batı kesiti,
(F. O. Bedford'dan)

e. Cephe Çizimi (F. O. Bedford'dan)

a. Arykanda 1 nolu Tapınak Mezarı genel görünüşü.

b. Genel görünüş.

c. Genel görünüş.

a. Arykanda 2 nolu Tapınak Mezarı alınlık düzenlemesi.

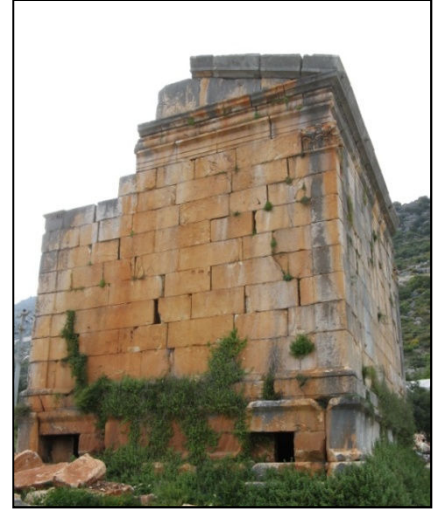
b. Genel görünüş.

c. Genel görünüş.

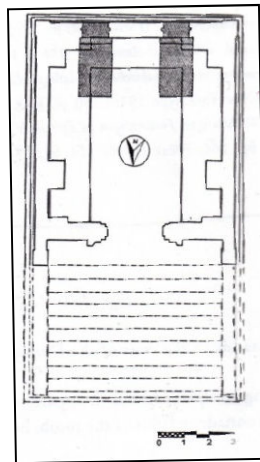
a. Myra Tapınak Mezarı genel görünüşü.

b. Dış görünüş.

c. İç görünüş.

d. Plan, (Borchhardt 1975, Res. 11).

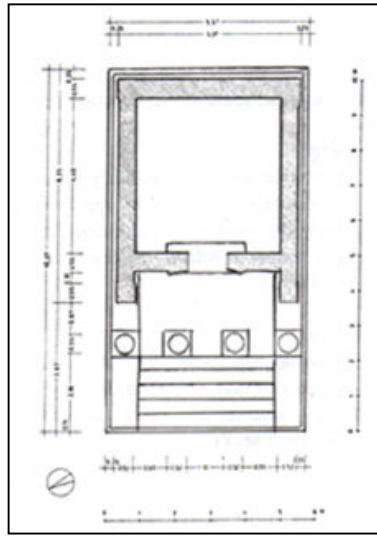
a. Rhodiapolis Tapınak Mezarı genel görünüş.

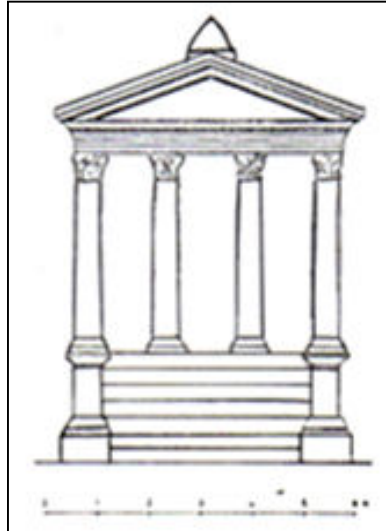
b. Genel görünüş

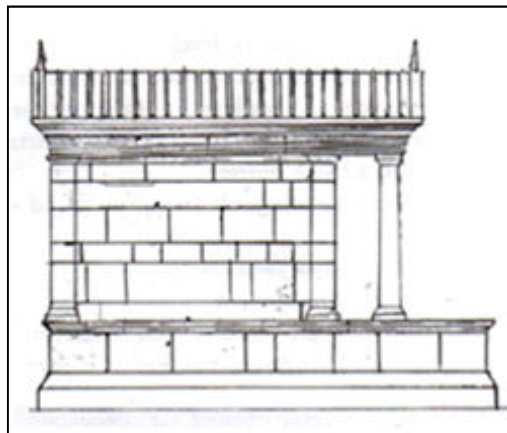
c. Alınlık görünüşü

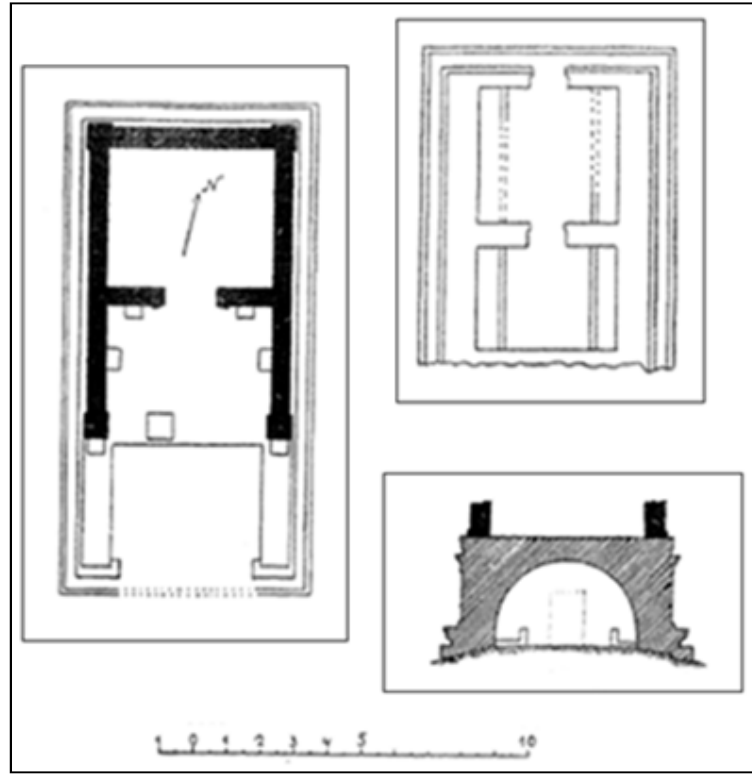
a. Adada Kuzey Tapınak Mezarı planı (M. Büyükkolancı' dan).

b. Cephe çizimi (M. Büyükkolancı' dan).

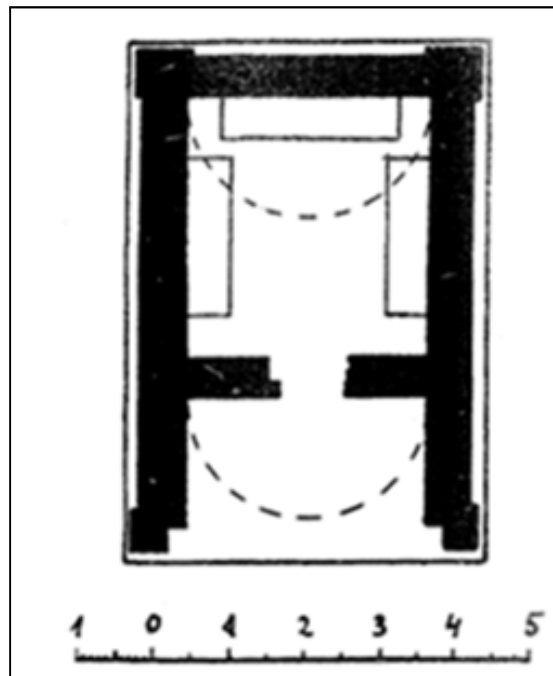

c. Yan yüz çizimi (M. Büyükkolancı' dan).

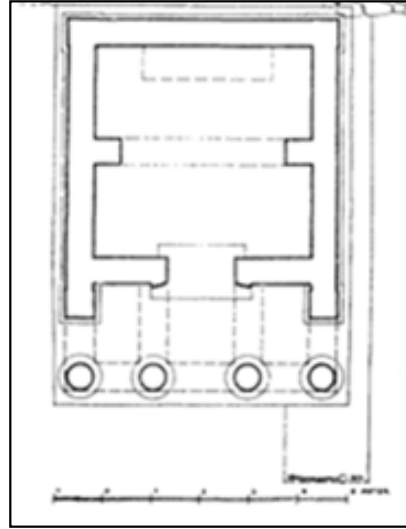
a. Cambazlı Büyük Tapınak Mezar planı

(Keil ve Wilhelm, 1931, fig. 54).

b. Cambazlı Güneydoğu Tapınak Mezar planı,

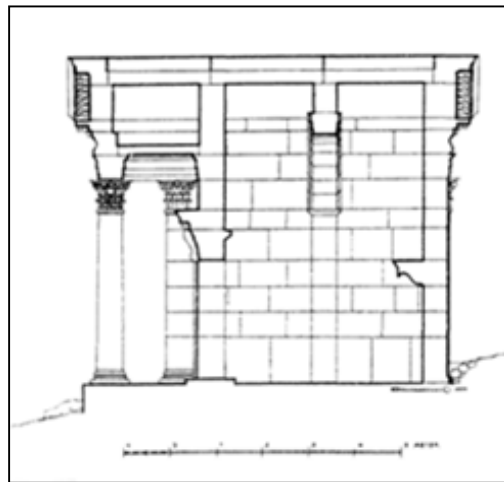
(Keil ve Wilhelm, 1931, fig. 56).

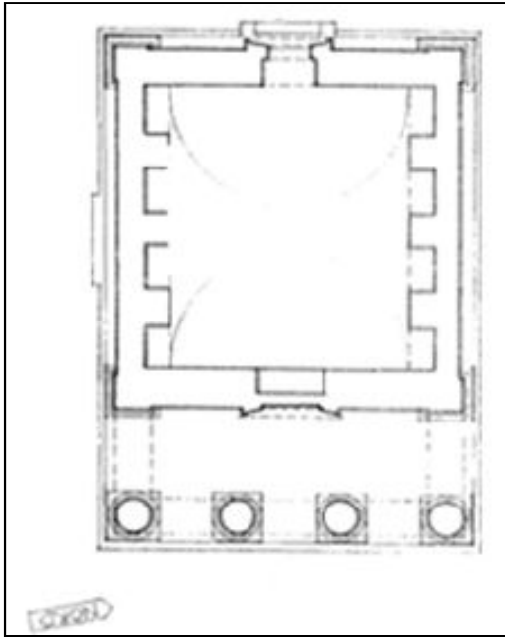
a. Demircili Dösene Tapınak Mezar 1 planı, (Machatschek 1974, fig. 51)

b. Demircili Dösene Tapınak Mezar 1 cephe, (Machatschek 1974, fig. 53)

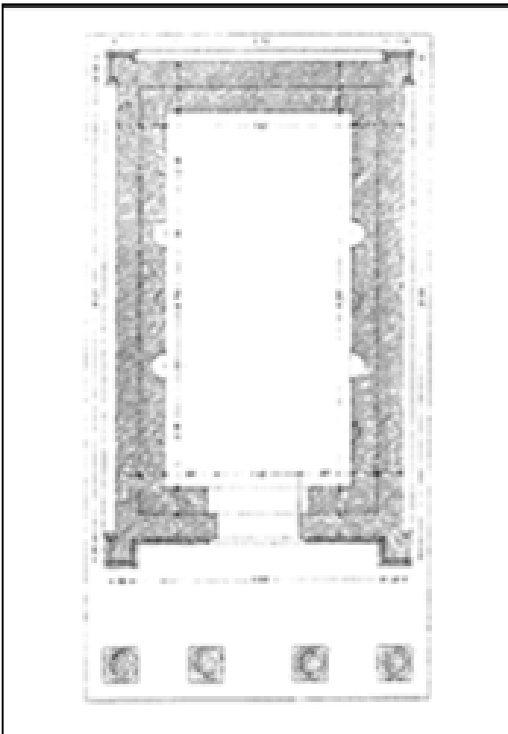
c. Demircili Dösene Tapınak Mezar 1 kesit, (Machatschek 1974, fig. 52)

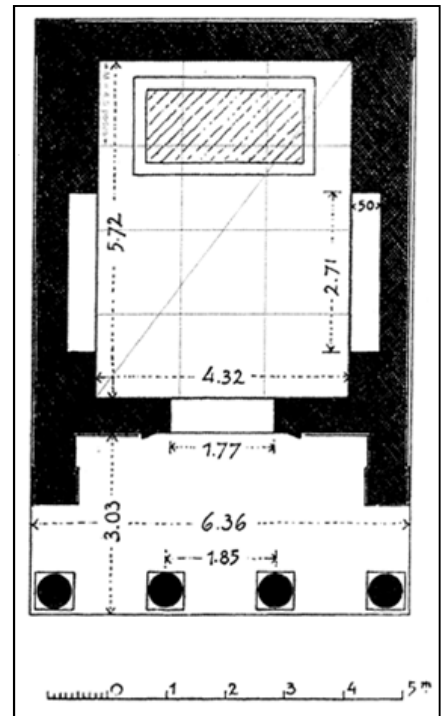
a. Elaiussa Sebaste Tapınak Mezar planı,
(Machatschek 1967, pl. 52).

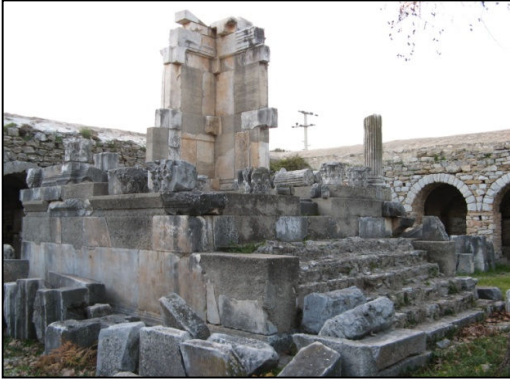
b. Cephe, (Machatschek 1967, pl. 53).

c. Isaura Tapınak Mezar planı.
(Swoboda ve diğ erleri, 1935, fig. 71).

d. Termessos Tapınak Mezarı planı,
(Heberdey ve Wilberg 1900, fig. 80).

a. Iasos Tapınak Mezarı genel görünüş.

b. Genel görünüş.

c. Üst örtü sistemi.

d. Hyposorion girişi.

e. Hyposorion içi.

f. Mezar odası içi.

a. Kitanaura Tapınak Mezarı genel görünüş.

b. Genel görünüş.

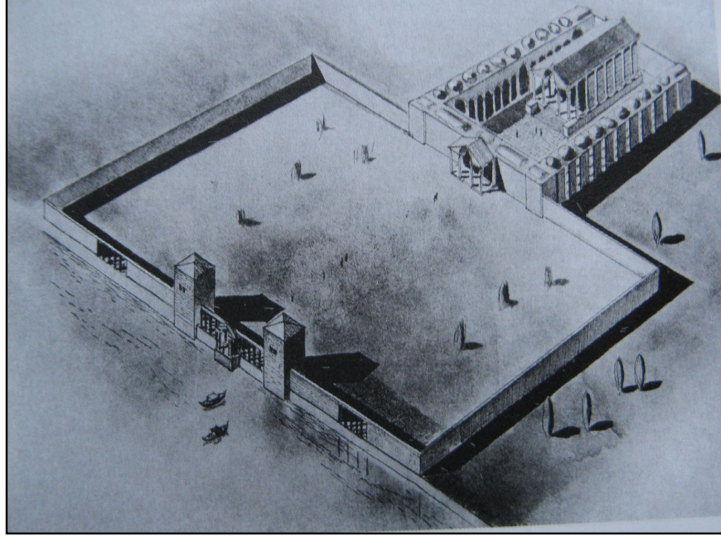
c. Genel görünüş.

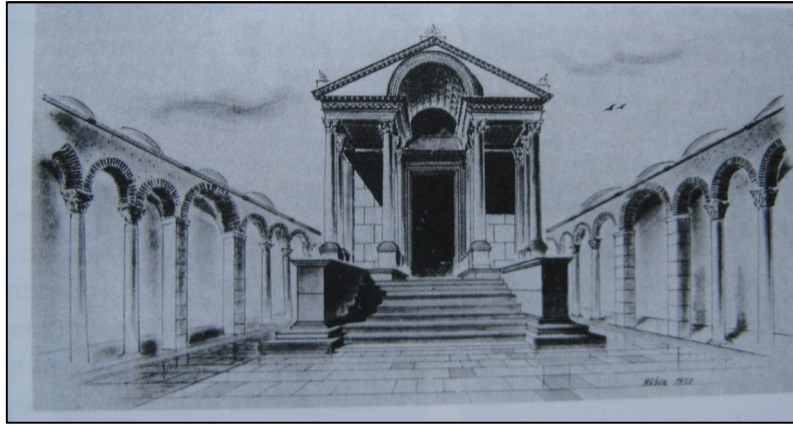
d. Genel görünüş.

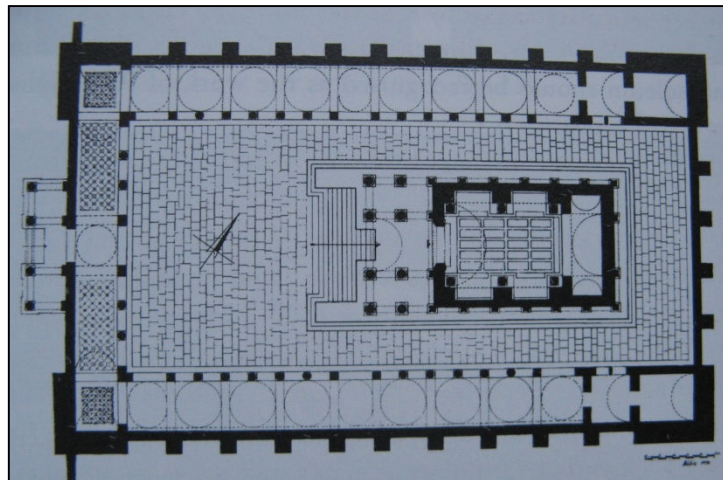
e. Genel görünüş.

a. Side Mezarı genel görünüş, (Mansel 1963, Res. 152).

b. Genel görünüş, (Mansel 1963, Res. 147).

c. Plan, (Mansel 1963, Res. 146).

DR. FİKRET FATİH GÜLŞEN

Özgeçmiş

Adı Soyadı: F. Fatih GÜLŞEN

Doğum Tarihi: 05.02.1969

Doğum Yeri: Kahramanmaraş

Yabancı Dil: İngilizce

Öğrenim ve Akademik Yaşam:

İlkokul: Mersin Barbaros ve Urfa Cengiz Topel İlkokulu

Orta ve Lise: Urfa Merkez Ortaokulu ve Çankırı Lisesi

Lisans: Atatürk Üniversitesi, Fen-Ed. Fak. Arkeoloji ve Sanat Tarihi Bölümü Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı, Erzurum (1987-1991)

Yüksek Lisans: Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (1992-1995)

Doktora: Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (1998-2010)

Lisansüstü Tezler

Yüksek Lisans Tezi: Antiphellos Tapınak Gömütü. Danışman: Prof. Dr. Havva İşkan Işık

Doktora Tezi: Patara Markia Anıt Mezarı Mimarisi ve Restitüsyonu. Danışman: Prof. Dr. Havva İşkan Işık

İdari Görevler:

Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Bölümü Araştırma Görevlisi (1992-1995).

Akdeniz Üniversitesi Likya Uygarlıkları Araştırma Merkezi Uzmanı (1995- ---).

Bilimsel Projelerde Aldığı Görevler:

Bilimsel Üye Olarak/

1. 1991- --- : Kültür Bakanlığı ve Akdeniz Üniversitesi Patara Kazısı (Kaş-Antalya).

2. 2005-2010 : Kültür Bakanlığı ve Akdeniz Üniversitesi Tlos Kazısı (Fethiye-Muğla).

3. 1992-2010 Kültür Bakanlığı Tlos ve Territoryumu Yüzey Araştırmaları (Akdeniz Üniversitesi Likya Uygarlıkları Araştırma Merkezi Projesi).

4.1996: Kültür Bakanlığı ve Akdeniz Üniversitesi Kent Antalya'nın Arkeolojik Envanteri Projesi Olbia/Magidos Yüzey Araştırmaları.

5.1997: Kültür Bakanlığı ve Akdeniz Üniversitesi Kent Antalya'nın Arkeolojik Envanteri Projesi Hurma Köy Yüzey Araştırmaları.

6.1998: Kültür Bakanlığı ve Akdeniz Üniversitesi Kent Antalya'nın Arkeolojik Envanteri Projesi Varsak (Lyrboton Kome) Yüzey Araştırmaları.

Öğrenci ye Olarak/

1. 1988-1993: Kültür Bakanlığı Ankara Üniversitesi Kaunos Kazısı (Dalyan-Muğla).

2. 2005: Haritacılık Eğitimi. Ankara Harita Genel Komutanlığı.

Konferanslar

1. "Antik Dönemde Silahlar", Antalya Piyade Garnizonu, Nisan 1993.

2. "Antiphellos Tapınak Mezarı", Kaş Kaymakamlığı Kültür Haftası Etkinlikleri, Nisan 2005.

3. "Antik ağlarda Hamam Kültürü", MADOTED Masaj ve Doğal Terapiler Derneği, Ekim 2008.

Seminerler

1. "Genel Sanat Tarihi", Antalya Rehberant, Ulusal Rehberlik Eğitim Semineri, 1994.

2. "Antik Mimari", Antalya Koleji Eğitim Seminerleri, 2002.

3. "Arkeoloji Nedir?", Antalya Zübeyde Hanım ocuk Esirgeme Yurdu Eğitim Seminerleri, 2004-2005.

Yayınlar

Uluslararası hakemli dergilerde yayınlanan makaleler (SCI & SSCI & Arts and Humanities):

1. F. F. Gülşen, "Wall Heating Systems in the Roman Period Lycian Baths-The Examples at Patara and Tlos", Adalya X, 2007, 223-259.

Uluslararası diğer hakemli dergilerde yayınlanan makaleler:

1. S. Bulut-F. F. Gülşen, "Patara Bodrum Oda Mezarı" Adalya II, 1997, 189-205.
2. F. F. Gülşen, " The Rock-Cut Tomb of Antiphellos" Adalya III, 1998, 63-86.
3. N. Çevik-B. Varkıvaç-İ. Kızıgut-F. Gülşen, "Likya Akdağlar'da Yeni Bir Yerleşim: Deliktaş/Kastabara", Adalya VI, 2003, 189-223.
4. F. F. Gülşen, "Tlos Large Baths", Beiträge von dem "Internationalen Frontinus-Symposium zur Technik- und Kulturgeschichte der antiken Thermen - "SPA - SANITAS PER AQUAM", Aachen, 18. - 22. Mart 2009, 2010 (BASKIDA).

Yazılan uluslararası kitaplarda bölümler:

1. F. F. Gülşen, "Patara'daki Roma Dönemi Hamamlarında Planlama ve Mimari", Atatürk Üniversitesinin Kuruluşunun 50. Yıl Anı Kitabı, Işık Doğudan Yükselir, 2007.

Uluslararası bilimsel toplantılarda sunulan ve bildiri kitabında basılan bildiriler

1. Ş. Aktaş-F. Gülşen, "Roma Kapısı", bkz.: F. Işık, KST XV. II, 1993, 287-288, res. 20-24.
2. F. Gülşen, "Stoa içi araştırmaları" KST XV. II, 1993, 331-333, çiz. 1, res. 3.
3. Ş. Aktaş-F. Gülşen, " Ana Cadde", bkz.: F. Işık, KST XVI. II, 1994, 256-257, res. 10.
4. Ş. Aktaş-F. Gülşen, " Ana Cadde" bkz.: F. Işık, KST XVII. II, 1995, 164-165, res. 11-15.
5. İ. Kızıgut-M. Özhanlı-Ş. Aktaş-F. Gülşen, "Hurmalık Hamamı Kazısı", bkz.: F. Işık, KST XVIII. II, 1996, 199-200, res. 10-13.
6. S. Bulut-F. Gülşen, "Temenos Gömüt" bkz.: F. Işık, KST XIX. II, 1997, 59-60, res. 12.
7. N. Çevik-F. Gülşen, "Kent Antalya'nın Arkeolojik Envanteri Projesi III: Varsak (Lyrboton Kome) Yüzey Araştırması", XV. AST. II, 1998, 365-373, res. 1-4.
8. F. Gülşen, "Fırnaz", bkz.: N. Çevik-B. Varkıvaç, AST XVII. II, 1999, 335-336, res. 10, çiz. 3.
9. F. Gülşen-T. Korkut- E. Dökü, "Tepecik Nekropolü 9-10. Açmalar", bkz.: F. Işık, KST. XXII. II, 2000 80-81 res. 1
10. F. Gülşen-E. Aslan, "Batı Patara Anıtsal Gömütler" bkz.: F. Işık, KST XXII. II, 2000, 85-86, res. 14.

11. F. Gülşen-S. Baybo, “Doğucasarı Yeraltı Oda Gömütü”, bkz.: F.İşık, KST XXIII. I, 2001, 398-399, çiz. 1.
12. Ş. Aktaş-F. Gülşen, “Anacadde Stoası”, bkz.: F.İşık, KST XXIV. I, 2002, 3-4, res. 5-6, çiz. 3-4.
13. İ.Özdilek-F.Gülşen, “Fotogrametrik Çizim Uygulamaları”, bkz.: H.İşkan, AST XX. I, 2002, 100, çiz. 1-3.
14. F.Gülşen-E. Aslan, “Kent Plânı ve Yapı Çalışmaları”, bkz.: H.İşkan, AST XX. I, 2002, 100-101, çiz. 1-4.
15. F.Gülşen-Ş. Duran Güvenç, “Mantio”, bkz.: H.İşkan, AST XX. I, 2002, 102, res. 3, çiz. 9.
16. F. Gülşen, “Tlos Büyük Hamam”, bkz.: H.İşkan, AST XX. I, 2002, 103, çiz. 10.
17. F. Gülşen-E. Aslan, “Markia Tapınak Mezarı”, bkz.: F.İşık, KST XXV. I, 2003, 89-91, res. 4-7, çiz. 1-2.
18. F. Gülşen-E. Dökü, “Oygu Mezar 49”, bkz.: F.İşık, KST XXV. I, 2003, 91, çiz. 3.

İLETİŞİM : Akdeniz Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Likya Uygarlıkları Araştırma Merkezi ve Arkeoloji Bölümü 07058 Kampüs-Antalya.

e-posta: fgulsen@akdeniz.edu.tr